

Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Halk Bilimi (Folklor) Bilim Dalı

**ZİYA BEY KÜTÜPHANESİNDEKİ 6740 NOLU CÖNK ÜZERİNE
BİR İNCELEME**

Serkan DÜĞENCİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Şeref BOYRAZ

SİVAS
Kasım 2012

**ZİYA BEY KÜTÜPHANESİNDEKİ 6740 NOLU CÖNK ÜZERİNE
BİR İNCELEME**

Serkan DÜĞENCİ

Cumhuriyet Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin Türk Dili ve Edebiyatı Ana
Bilim Dalı Halk Bilimi (Folklor) Bilim Dalı İçin Öngördüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Olarak Hazırlanmıştır.

SİVAS
Kasım 2012

KABUL VE ONAY

Serkan DÜĞENCİ'nin hazırlamış olduğu “Ziya Bey Kütüphanesindeki 6740 Nolu Cönk Üzerine Bir İnceleme” başlıklı bu çalışma, 15.08.2012 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı / Halk Bilimi (Folklor) Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Şeref BOYRAZ (Danışman)

Doç. Dr. Yunus AYATA (Üye)

Yrd. Doç. Dr. Hatice EMİNOĞLU (Üye)

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım. / /

Prof. Dr. Alim YILDIZ
Enstitü Müdürü

ÖZET

DÜĞENCİ Serkan, Ziya Bey Kütüphanesindeki 6740 Nolu Cönk Üzerine Bir İnceleme, Yüksek Lisans Tezi, SİVAS, 2012.

Halk bilimi tarihin derinliklerinden bu güne, kültüre ışık tutan bir bilim dalı olarak ortaya çıkmıştır. Bu görevini yerine getirirken de kullandığı en önemli materyallerin başında cönkler gelir. Cönkler ihtiva ettiği muazzam birikim ile dünden bugüne kültürel öğeleri taşıyan en önemli kaynaklardır. Bu anlamda cönkler bir yandan Âşık Edebiyatı'na ışık tutarken, bir yandan da yazıldığı dönemin dil özellikleri ve kültürel faaliyetlerinin belirlenmesine kaynaklık eder. Bunların yanı sıra meteorolojik olaylar, doğumlar ve ölümler gibi insan hayatını ilgilendiren ve yazıldığı dönemi aydınlatan bir ışık gibidir.

Üzerinde çalıştığımız cönk, Sivas Ziya Bey Kütüphanesinde olup İbrahim ASLANOĞLU kitaplığına aittir. Cönkün ebatları 16,5 x 10,5 'dir. Cönkün içerisinde ağırlıklı olarak halk ve divan şairlerine ait şiirler bulunmakta ve yer yer mensur metinlere de rastlanmaktadır.

İncelediğimiz cönk, içerisinde 34 farklı şaire ait toplam 256 şiir barındırmaktadır. Bu şiirlerin 220 tanesinde mahlas ve mahlas beyiti kullanılmış yahut şair hakkında bilgi verilmiştir. Mahlas ya da mahlas beyti kullanılmamış ve şairi hakkında bilgi verilmeyen şiirlerin sayısı ise 46'dır. Şiirlerin 138'u aruz vezniyle, 118'i hece ölçüsüyle yazılmıştır. Cönte şiirine en çok rastlanan şairler; Seyyid Nizamoğlu, Virânî, Üsküdârî Haşim Baba, Niyâzi Mısırî ve Seyyid Nesimî'dir.

Cönteeki şiirlerin çoğunluğunda Alevi-Bektâşi inancı, on iki imam sevgisi, Kerbelâ olayı ile Hz. Ali ve Hz. Muhammed'e yapılan övgüler vardır. Bununla birlikte tarikat adabı ile ilgili bilgiler ele de alınmıştır. Yapılan incelemeler sonucunda cönkün, Tekke Edebiyatına kaynaklık ettiğini, Alevi-Bektâşi inancına sahip bir kişi tarafından tertip edildiğini söyleyebiliriz.

Anahtar Sözcükler: Sivas, Cönk, Kültür, Şiir Alevi-Bektâşi İnancı.

ABSTRACT

DÜĞENCİ Serkan, An Analysis on 6740 numbered ‘Cönk’ of Ziya Bey Library Master’s Thesis, SİVAS, 2012.

Folk literature has maintained its existence as a branch of science shedding light on the culture from the depths of history to this day. While fulfilling this duty, ‘cönk’ comes first as the most important phenomenon it uses. Thanks to a tremendous amount of accretion, ‘cönk’ is the most important material that carries cultural elements from past to today.

In this sense, as well as shedding light on written Minstrel Literature, ‘cönk’ forms the basis for determining language features and cultural activities of the period it was written in. In addition to this, the ‘cönk’ sheds light on the human life such as language features, meteorological events, births and deaths and the period it was written in.

The ‘cönk’ studied here belongs to İbrahim ASLANOĞLU bookshelf of Sivas Ziya Bey Library. The ‘cönk’, mostly includes texts belonging to Public and Divan poets as well as chapters written in prose. Size of cönk 16,5 x 10,5.

This ‘cönk’ includes 256 poems belonging to 34 different poets. In 227 of these poems, pseudonym or pseudonym couplet was used, but in 46 poems, neither of these was determined. 138 of these poems were written with aruz prosody and 118 of them with syllabic meter. Seyyid Nizamoğlu, Virânî, Üsküdârî Haşim Baba, Niyâzi Mısırî ve Seyyid Nesimî are the poets mostly seen in ‘cönk’.

In most of the poems found in ‘cönk’, the usage of Alevi-Bektâşi beliefs, Twelve imam love, Kerbelâ event, Praises to Hz. Ali ve Hz. Muhammed take part. Information about religion convenance is dealt with. In this context, as well as forming a basis for Tekke Literature, this ‘cönk’ can be thought to have been composed by a person having Alevi-Bektâşi belief.

Keywords: Sivas, Cönk, Culture, Poem, Alevi-Bektâşi Belief.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER	iii
ÖNSÖZ	iv
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	
İNCELEME	7
1.Cönkün Şekil ve Muhteva Özellikleri	7
1.1.Cönkün Şekil Özellikleri	7
1.2.Cönkün Muhteva Özellikleri	9
1.3. Cönkün Oluşturulma Tarihi	10
1.4.Cönkün Müstensihî	12
2. Cönkte Yer alan Şiilerin Şekil ve Muhteva Özellikleri	12
2.1. Cönkte Yer Alan Şiirlerin Şekil Özellikleri	12
2.2. Cönkte Yer Alan Şiirlerin Muhteva Özellikleri	14
2.1.2. Cönkte Yer Alan Şairler ve Şiirleri	28
3. Cönkte Yer Alan Mensur Metinler	40
İKİNCİ BÖLÜM	
CÖNKÜN YAZIÇEVİRİMİ	42
KAYNAKÇA	295
CÖNKTE ÖRNEK SAYFALAR	298

ÖN SÖZ

Kültür, halkbilimi ve cönkler birbiri içerisinde neşv ü neva bulan alanlardır. Kültür halkbilimin inceleme alanı, cönkler de bu alanın bir şubesidir. Halkbiliminin konusu kültür incelemesi olduğuna göre cönkler de geçmişe ışık tutması açısından kültürün en önemli unsurlarından birisidir. Cönkler yazılı kaynaklar olmaları hasebiyle korundukları ölçüde geçmişe ait dönemsel anlamda büyük bir öneme sahiptir. Cönkler halk edebiyatı, âşık edebiyatı ve tekke-tasavvuf edebiyatı örnekleri gibi edebi örneklerin yanı sıra dua, hutbe, büyü, halk hekimliği, halk veterinerliği gibi birçok sosyo-kültürel öğeyi de içinde barındırmaktadır. Bundan yola çıkarak geçmişe ait edebi ve kültürel değerleri tanımak ve tanımlamak için cönkler, iyi tahlil edilmelidir.

Bu çalışmayı yaparkenki asıl amacımız geçmişe bakıp geleceği tayin etmenin yanında unutulmuş zengin kültürümüzde bir katre olan, kütüphanenin tozlu rafları arasında duran, yazıya geçirilmiş ancak unutulmak üzere olan bu ve benzeri eserleri bilim âlemine kazandırmaktır.

İşte bu çerçevede Sivas Ziya Bey Kütüphanesindeki İbrahim ASLANOĞLU kitaplığına ait 6740 nolu 101 varaklık cönkün önce yazı çevrimini sonra da bu cönkün etraflıca incelemesini yapmaya çalıştık. Cönkün yazı çevrimini yaparken 1a, 1b, 2a, 2b şeklinde numaralandırdığımız varaklardaki şiirleri cönkteki sırasıyla kaydetme yoluna gittik. Bu seçimimiz, söz konusu sıralama cönkün yazılış bağlamını göstermesi açısından önemli ipuçları ihtiva etmesi sebebiyledir. Yazı çevrimini yaparken mümkün olduğunca aslına sadık kalmaya çalıştık. Yer yer okunamayan kelimeleri (...) şeklinde gösterdik. Metinde tamamladığımız veya silinme nedeniyle okunamayan bölümlerin orijinalini [.....] köşeli parantez içerisinde yazarak gösterdik.

Cönkün içerisinde yer alan mensur kısımları sıralı bir biçimde cümleler halinde yazmaya çalışırken, bir yandan da metnin aslına sadık kalmaya azami ölçüde dikkat ettik.

Cönkler incelenirken en çok karşılaşılan sorunların başında yazan kişi ya da kişilerin eğitimsiz olmaları ve kurallara riayet etmemeleri gelmektedir. Cönklerin yanlış ve eksik yazılması, nesilden nesile aktarılırken karşılaşılan sorunlardan sadece

bir kaçıdır. Ancak ne kadar sıkıntı çekilirse çekilsin cönklerin kültürel değeri göz önüne alındığında yapılan çalışmalar kesinlikle çok önemlidir. Sayfalar arasında yırtıklar, yazılarında silintiler, ıslaklık ve rutubet yüzünden boyanmış bölümlerle karşılaşılabilir. Üzerinde çalıştığımız bu cönkte de iyi korunamadığı için zaman zaman benzer durumlarla karşılaşıldı. Bununla birlikte zor okunan yazı karakterlerinin işimizi zorlaştırdığı oldu. Elimizden geldiğince bu zorluklara rağmen çalışmamızı eksiksiz tamamlamaya gayret gösterdik.

Cönkün yazı çevirimi bittikten sonra mecmuayı incelemeye başladık. Bu sebeple tezimizi giriş bölümünden sonra iki ana bölüme ayırdık. Giriş kısmında öncelikle halk kavramı, halkbilimi, Türk halk edebiyatı, cönkler ve cönklerin önemi hakkında bilgiler verdikten sonra tezimize konu olan cönkü önce şekil ve muhteva açısından tanıtmaya çalıştık. Cönkteki metinleri nesirler ve şiirler olarak iki ayrı gruba ayırarak incelemeye gayret ettik. Cönkte yer alan şiirler kısmındaki incelemede, şiirleri hece ve aruzla yazılanlar olmak üzere ikiye ayırdık. Bu aşamadan sonra cönkte şiirleri bulunan şairler hakkında kısa kısa bilgiler verdik. Şiirler üzerindeki şekilsel incelemenin son bulmasıyla birlikte muhteva açısından incelemeye geçtik. Nesir kısmıyla ilgili metinleri tanıttıktan sonra tezimizin inceleme kısmını bitirip ikinci kısmı olan metnin yazı çevrimi olan bölümü sunduk. Tezimizin son aşamasında kaynakça ve orijinal metinden örnekler sayfalar sunarak tezimizi tamamladık.

Lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca emeklerini ve anlayışlarını üzerimden hiç eksik etmeyen, hayatta ve halkbilmi alanında çalışmalarıyla herkese olduğu gibi bana da yeni ufuklar açan değerli hocam Sayın Prof. Dr. Şeref BOYRAZ'a, Türk kültürünü ve halk edebiyatını bana sevdiren tezimde ve eğitimimde her zaman yanımda olan bilgisini ve birikimini benden esirgemeyen hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Doğan KAYA'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca değerli arkadaşım Bilgehan AYATA'ya, sevgili eşim Öznur GÜLEÇ DÜĞENCİ'ye de teşekkür ederim.

10/08/2012

Serkan DÜĞENCİ

GİRİŞ

Halk, halk edebiyatı ve halkbilimi bilimsel anlamda birbiri içerisinde yer alan ve kendi içerisinde şubelere ayrılmış tanımlar ve bilim dalları olarak karşımıza çıkmaktadır. Halk edebiyatı örneklerinin derlenme faaliyetleri ilmi açıdan ilk olarak 19. yüzyılın başlarına denk geldiği kabul edilse de aslında bu tarihi daha da geriye götürmek mümkündür. 19. yüzyıl ve sonrasında bilimsel anlamda disipline edilen halk edebiyatı ve halkbilimi kavramlarını daha iyi anlamalı ve yapılan tanımlardan yola çıkarak mevcut ürünleri daha rahat yorumlamalıyız.

Halk edebiyatı ürünleri sözlü kültür ortamında ortaya çıkmış ve sözlü iletişim vasıtasıyla nesilden nesile aktarılmıştır. Toplumda yazılı kültürün hakim olmaya başlamasıyla birlikte, hem müstakil bir şekilde yazıya geçirilmeye hem de parçalar ya da bölümler halinde çeşitli yazılı eserlere girmeye başlamıştır. Bugüne kadar gelemeyen bazı halk edebiyatı ürünlerinin varlığını ancak yazılı eserler vasıtasıyla öğrenebilmekteyiz.

Halk edebiyatı ürünleri bir yandan alanında uzman kişiler tarafından “sözlü kaynaklar” olarak nitelendirilen ve daha çok sözlü kültürün yaratıcısı, temsilcisi ve aktarıcısı olan insanlar vasıtasıyla günümüze kadar ulaşırken diğer yandan yazılı kültürün de hâkim olmaya başladığı dönemlerden itibaren kimi eğitilmiş, heveskâr insanlar tarafından kaleme alınan eserler vasıtasıyla da günümüze kadar gelebilmişlerdir.

Halk edebiyatının kaynakları üzerine yapılan araştırmalar, halk edebiyatının kaynaklarını sözlü kaynaklar ve yazılı kaynaklar başlıkları altında toplamayı mümkün kılmıştır. Halk edebiyatının, özellikle de âşık edebiyatıyla tekke-tasavvuf edebiyatının en önemli yazılı kaynaklarının başında sözlü geleneğin temsilcileri olan, yazıyı kullanabilen âşıklar ve sözlü edebiyat ürünlerine ve onları aktaranlara karşı ilgi duyan heveskârlar tarafından kaleme alınan “cönk ve mecmua”lar gelmektedir. Burada şu bilinmelidir ki, geçmiş dönemlerde yazılı kaynaklarda halk edebiyatı ürünlerine yer verenlerin çoğu doğrudan halk edebiyatı ürünlerine yönelmeyi amaçlamamıştır.

Bu anlamda Halk edebiyatının en önemli yazılı kaynağı olan “cönkler”, her ne kadar klasik Türk edebiyatının “tezkire”leri gibi düzenli ve sistemli bir şekilde yazılmamış ve bu nedenlerle araştırmacıları zaman zaman yanıltmış olsalar da geçmişe ait halk edebiyatı ürünlerini yansıtmaları bakımından son derece önem arz etmektedirler.

Bilindiği üzere halk edebiyatı, halkbilimi içerisinde halkın edebî eserlerini inceleyen bir şubedir ki bunun en önemli kaynağı -edebiyat tarihi ve kültür açısından- cönklerdir. Bu meyanda Saim SAKAOĞLU’nun cönklere ve onların halk bilimi ve halk edebiyatı açısından değerine yaklaşımı şu şekildedir: “Halk bilimi, halka ait bütün kültürel unsurları inceleyen bilim dalı ise bu alanda en büyük kaynaklardan birisi de cönklerdir. Çünkü cönkler, başta halk edebiyatına ait ürünler olmakla birlikte sözlü folklor ürünlerini içinde ihtiva eden önemli kaynaklardır. Cönkler özellikle halk edebiyatının bir kolu olan Âşık edebiyatına ait şiirleri içermektedir. Bu şiirlerin gün ışığına çıkarılması ile nice şairlerimizi ilk defa tanıyabileceğimiz gibi, bildiğimiz pek çok şairimizin de yeni yeni şiirlerini gün ışığına çıkarmış olacağız. Bu yolla, ayrıca eksik şiirlerin tamamlanması, son haneleri bulunamadığı için kime ait olduğu bilinemeyen şiirlerin gerçek sahiplerinin ortaya konulması gibi problemler de çözülmüş olacaktır.” (Sakaoğlu 1989: 105).

Anlamsal olarak cönk sözcüğünü ele alırsak hemen bütün kaynakların aynı minval üzere yoğunlaştığını görebiliriz. Ansiklopedilerde ve sözlüklerde cönk sözcüğünün anlamı konusunda bir birlik olduğu görülmektedir. Türkçe Sözlük’te “Cönk,-gü is. (Cava dilinden) 1. Büyük yelkenli gemi. 2. Saz şairlerinin kendilerinin ve başkalarının şiirlerini derledikleri, uzunlamasına açılan deri kaplı defterdir.” (Eren 1988: 263), İslam Ansiklopedisi’nde de “Genellikle âşık edebiyatı, halk edebiyatı ve folklor ürünlerinin toplandığı anonim mahiyette bir mecmua türüdür.” (Gökyay 1993: 73) biçiminde bir tanımlama yapılmıştır. Cönk için aynı tanımlı yapan bir diğer sözlükte “Cönk, halk şairlerinin müstakil şekilde uzunlamasına ciltlenmiş olan şiir mecmualarına verilen addır. Hicri 10. (Miladi 16’ncı) asrın tanınmış simalarından Bursa’yı ikinci vatan ittihaz eden ve yazılarını böyle defterlere yazan (Dede Efendi) bunu mahlas olarak kullanırdı. Bundan dolayı da kendisine (Dede Cöngi) denilirdi.” (Pakalın 1971: 303) şeklinde ifadeler kullanılmıştır. Yine aynı şekilde Ansiklopedik

Edebiyat Sözlüğü'nde cönkle alakalı olarak “Saz şairlerinin en beğenilen şiirlerinin toplandığı defter, bazen bu seçilmiş manzum parçalar arasında mensur parçalara da rastlanır. Bu defterlerin açılışı aşağıdan yukarıya doğrudur.” (Karaalioğlu 1983: 73) Ahmet Kabaklı da “Halk edebiyatı üzerine yapılmakta olan araştırmaların önemli bir kaynağı olan, el yazması defterlere Cönk adı verilir.” (Kabaklı 1985: 438) diye tanımlamaktadır cöngü.

Cönkler, çeşitli şiirleri, duaları, büyüleri, hastalık adlarını ve ilaçlarını, doğum ve ölüm tarihlerini kapsayan içinde her türlü mal bulunan gemilere benzetilmiştir. Sözlük ve başvuru kaynakları karıştırıldığında Çinliler tarafından yapılan, altı düz, baş ve arka tarafları yüksek, güçlkle manevra yapabilen ağır gemilere bu adın verildiği görülür. Bunların dikdörtgen biçiminde sayıları birle beş arasında değişen ve bambu direklerle desteklenmiş yelkenleri vardır. Çinlilerin “Conk” dediği bu gemileri İngilizler “Junk” diye adlandırmaktadır. Steingass “Persian-English Dictionary” de bu kelimenin karşılığında, “büyük gemi ve üç ila dört yaşında deve yavrusu” anlamlarını vermiştir. “*Burhan-ı Kâtı*”da cönkün “söz ve kelâm, kuşun yem düşürmesi ve büyük gemi” anlamlarına geldiği kayıtlıdır. “*Eser-i Şevket*”te “Çunk sefain-i kebir, kalyon ve gemi” anlamlarıyla geçmektedir.

“*Büyük Türk Lügati*”nda “djunk ve cunk” un “büyük yelkenli kayak ve gemi” anlamıyla Çağatay Türkçesi'nde geçtiği, Batı Türkçesi'nde ise “djonk ve conk”un “halk şairlerinin şiirlerini havi mecmua” anlamlarında kullanıldığı yazılıdır. Buharalı Süleyman Efendi'nin “*Lügat-ı Çağatay*”ında “büyük barkeş deve, gemi, sefine, mecmua, koy, yün, kıl” karşılıklarıyla yer almıştır. “*Uygur Sözlüğü*”nde, İbn Mühenna Lugati'nda, *Kitabu'l- İdrak*'ta bu söze yer verilmiştir. Cönkler üzerinde ciddi araştırmalarıyla tanınan M.Ş. ÜLKÜTAŞIR XIV. yüzyıl Arap seyyahlarından İbn-i Batuta'nın eserinde Çinlilerin bu adı taşıyan gemileri hakkında bilgi bulunduğunu, kelimenin Arapça çoğulunun “Cunuk” olduğunu kaydetmektedir. (Cumbur ve Diğerleri 2002: 3) Cönk kelimesi Türkçe 15. yüzyıldan itibaren kullanılmaya başlanmıştır. Bugünkü anlamıyla cönk, “türkü, mani, destan, koşma, atasözü, fıkra, hikâye, nefes, mersiye, ilâhi, dua, hutbe v.s. gibi milli, dini (tasavvufi) şiir ve mensûreleri ihtiva eden el yazması dergi (mecmua) lere denir.” (Ülkütaşır 1967 : 906). Cönkler konusunda pek çok çalışması bulunan ve birçok tez yaptıran Doğan KAYA cönklerin genel özellikleri ile alakalı şu maddeleri sıralamıştır:

1. Genellikle “Besmele” ile başlanılır.
2. Belli bir ebadı yoktur ve her cönkün ebadı farklıdır. Sözcüğü; 5 X 10, 15 X 23 cm. boyutunda olabilirler.
3. Birden fazla kişi tarafından yazılmış olabilir.
4. Yaprak sayıları ise 10 ilâ 300 arasında değişir.
5. Çoğunda sayfa rakamı yoktur.
6. Aralarında koparılmış sayfalar ya da cönkü okuyanlarca boş kısımlarına yazılmış özel notlara rastlanılır.
7. Önceki yüzyıllara ait cönklerin kâğıtları daha temiz ve iyi terbiye edilmiştir. Sonraki yüzyıllarda tutulmuş cönklerin kâğıtları ise kirli, kalın ve kaba filigranlıdır. XIX. ve XX. yüzyıla ait cönklerin kâğıtları ise, pembe, krem, sarı, turuncu, mavi, mor renkte olup aharlıdır. Önceki yıllara ait cönklerde ise aharlı kâğıda sahip cönklerle pek rastlanılmaz. Genellikle “Alikurna” ya da “Abadî” adı verilen kâğıt kullanılır.
8. Cönklerde, halk şiirinin dışında divan şairlerinin şiirleri, ilaç tarifleri, gelecek ve nazarla ilgili bilgiler, bilmece ve çözümleri, yemek tarifleri, kişilerin doğum ölüm tarihleri, alacak-verecek hesapları, halk hikâyeleri, Karagöz metinleri, rüya tabirleri, hutbeler, mev'izeler, dualar ve salâvatlar, seyirname, fal, büyü, tılsım ve muskalar, ay tutulması, büyük yangınlar ve sel felaketleri, vefkler, mektuplar, tarihi olayları açıklayan kayıt ve tarihler, tekerlemeler görülür. Bu bakımdan cönkler, içinde her türlü mal bulunan gemilere benzetilmiştir.
9. Şiirler, yazan kişinin bilgi eksikliğinden, unutkanlığından ya da özel tavrından dolayı kimi zaman ölçsüz olabilmektedir.
10. Şiirlerin çoğunun sonunda temmet yazılır. Başlarına da çoğu zaman türkü, ilâhî, koşma, şarkı, gazel gibi şiirin türünü belirten başlık yazılır. Ancak bilgisizlikten kaynaklanan yanlış isimlendirmeler de görülür.
11. Genellikle şairin adının geçtiği kelimenin üstü çizilidir.
12. Bazılarında parçanın altında henüz ne anlama geldiği bilinmeyen (kâf ve yâ) ibaresi vardır.
13. Çoğunlukla siyah, kahverengi çeşitli tonlarda ve nadiren kırmızı deriyle kaplıdır. Hatta cilt kapağı deri olmayanları da vardır ki bunlar genellikle köylerde tutulmuştur.

14. Genellikle tezhipsizdir, ancak bazılarında eğri büğrü cetvel ve satır çizgileri, kaba nakışlar, görülmektedir. Az da olsa bazı cönklerde halk tarzı resim, şekil ve motifler görülür.

15. Büyük şehirlerde yazılmış olan cönklerdeki yazıların çoğu okunaklı ve güzel hat ile yazılmıştır. Anadolu köylerde tutulan cönklerin yazı ve imlâsı bozuktur.

Cönklerin imlâsı hususu başlı başına incelenmesi gereken konudur ve imlâ özellikleri onlarca madde altında toplanabilir. Ancak dikkat çekici olanlar şöyle sıralanabilir:

*Ağız özellikleri etkisiyle ünsüzlerin yer değiştirilerek yazıldığı görülür.

Örnek: kalbimiz yerine kablımız gibi...

*Asıl harf yerine başka harfler kullanılmıştır. Örnek: gurur yerine kurur, gurbet yerine kurbet, sorgu yerine sorku, gürbüz yerine gülbüz, nefis yerine nevs gibi...gibi...

*Asıl imlâda (dal, re) ve (zel) vs gibi harfler kendisinden sonra gelen harflerle bitiştirilmezken, cönklerde bitiştirildiği görülür.

*Tamlamalarda ilk kelimedenden sonra fazladan (ye) harfi yazılmıştır.

*Kimi zaman kelimenin bünyesindeki harfler yazılmamıştır. Örnek: doğruluk yerine toruluk gibi...

*Bazı kelimeler konuşulduğu gibi yazılmıştır. Örnek: ark yerine hark, rahat yerine ırakat, rağbet yerine ırağbet gibi..."(Kaya 2007 : 188 -190)

İncelediğimiz cönkte olduğu gibi diğer cönklerde de ortak olan bu özellikler cönklerin aslında içeriğinin □Âşık edebiyatı mahsülleri olmasıdır. Buradan hareketle âşık edebiyatı hakkında da bilgi vermek doğru olacağı kanaatindeyiz. Ancak çalışmanın özünden uzaklaşmamak ve alıntılarla çalışmayı kabartmamak için bu konuda yapılan çalışmaları referans göstererek geçmenin daha doğru olacağı düşüncesindeyiz. (Bkz, Artun 2001: 31).

Yukarıda verdiğimiz bilgiler ışığında cönkler içerisindeki şiirlerde önemli ölçüde aruz vezni ile yazılmış şiirlerin varlığı göze çarpmaktadır. Bunun sebebi yine yukarıda da belirtildiği gibi Divan edebiyatından etkilenen âşıklardır. İncelediğimiz cönkte ise âşık edebiyatının yanı sıra çok fazla olmamakla birlikte divan şairi karşımıza çıkmaktadır. Tezimizde divan şairi haricindeki şairlerin şiirlerinin önemli bir kısmını aruz vezni ile yazdıkları dikkatimizi çekmektedir ancak ne kadar başarılı

oldukları ise tartışılır; çünkü aruzla yazılan şiirlerin veznini bulurken oldukça zorlandığımızı hissettik. Cönkler muhteva olarak genellikle Alevi-Bektaşî edebiyatı¹nın örneklerini ihtiva ederler. İncelediğimiz cönk de bu anlamda oldukça zengindir.

---

¹ Bu konu geniş bilgi için bkz. (Kaya 2007: 48-50; Elçin 2000: 7-8-9).

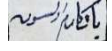
BİRİNCİ BÖLÜM

İNCELEME

1. Cönkün Şekil ve Muhteva Özellikleri

1.1. Cönkün Şekil Özellikleri

Üzerinde çalıştığımız cönk, Sivas Ziya Bey Kütüphanesinde 6740 numarada kayıtlı olarak bulunmaktadır. İbrahim ASLANOĞLU kitaplığından buraya kazandırılmış cönk 16,5 x10,5 ebatlarında olup 101 varaktan oluşmaktadır. Sayfalardaki satır sayıları muhteliftir. Bilindik cönkler gibi aşağıdan yukarı açılır değil mecmua tarzında soldan sağa açılmaktadır. Yazı karakterinden cönkün aynı kişinin kaleminden çıktığı söylenebilir. Cönkün renkli, çiçekli bir karton kapağı ve kapağın üzerinde başlık mahiyetinde ve cönkün muhtevasını özetler biçimde “*Bezm-i vahdete dair ehl-i irfanın enva’-ı gazeliyatı sene 1309*” ibaresi yazılıdır (Bkz. Ekler Kısmı). 1309 tarihi, miladi olarak 1894/1895’e karşılık gelmekte olup kanaatimizce bu tarih, eserin yazımının bitirilmesine yakın bir zamanı göstermektedir. Zira eserin içerisinde müstensih tarafından not edilmiş en eskisi 1282 (1865), en yenisi de 1312 (1896) olan başka tarihlere de rastlanmaktadır.

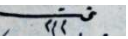
Eserin ön kapağının içerisinde “Yadigârım olsun İbrahim ASLANOĞLU Kitaplığı” ifadeleri mühür olarak karşımıza çıkmaktadır. Cönkün arka kapağında ise yine çalışmamızın sonunda örnek sayfalar kısmında gösterdiğimiz Osmanlı Sancağı bulunmaktadır. Cönte toplam, kapaklar hariç 99 varak bulunmaktadır. Sayfalar, sarı saman rengindedir. Yazılar siyah mürekkeple yazılmış olup bazı sayfalarda da mavi renk de bulunmaktadır.

Cönk olarak nitelendirdiğimiz ve halk edebiyatı unsurlarını içerisinde barındırdığı için cönk kategorisinde değerlendirmiz bu eser, şekil açısından mecmua olarak adlandırılabilir. Eserin dış kapağı ve sayfaları bilindik cönklerin aksine aşağıdan yukarı değil soldan sağa açılmaktadır. Ayrıca bugüne kadar incelenen birçok cönte standart olan ve tanımlarda da geçen sırtı ve eni dar uzunlamasına kullanılan ve açılan varaklara sahip cönklerin aksine sırtı ve eni ebatlardan da çıkarılacağı gibi geniş, açılır ise aşağıdan yukarı değil soldan sağadır.

Cönkün içerisindeki metinde, 4a'da geçen 26 Ramazân 1310 tarihi Hicrî bir tarih olup Miladi 4 Nisan 1896 ve Rumî olarak da 24 mart 1310 tarihine tekâbül etmektedir. Kapağın üzerindeki tarihten sonra müstensih'in de isminin geçtiği aynı sayfada verilen bu tarih bize istinsah tarihiyle ilgili olarak fikir vermekle birlikte daha önce verilen tarihten sonra olması hasebiyle eserin bir anda değil aşama aşama yıllara yayılarak yazıldığı anlaşılmaktadır. İlerleyen bölümlerde cönkün tarihini bir başlık altında inceleyeceğimiz için bu konuyu şimdilik geçiyoruz.

Cönkün müstensihi ile ilgili bilgi 4a'da; “*İşbu mecmu'a Zîr kazası mal müdiri sabık Râşid Efendi'nindir. Kendi hatt-ı destiyle 1 nisan sene 1309 da cem ve terkim olmuştur. 26 Ramazân 1310 Yevm-i pençşembe*” ifadesiyle verilmiştir. Buradan da anlaşılabileceği üzere eseri, Ankara'nın Zîr kazasında eskiden mal müdürlüğü yapmış olan Râşid Efendi istinsah etmiştir.

Nemlendiği için olsa gerek eserin bazı sayfalarında yer yer kabarmalar göze çarpmaktadır. Ayrıca bazı bölümlerde mürekkebin el veya başka bir objeyle kağıda bulaştırılması dolayısıyla bazı bölümlerde de silinmeler olmuştur. 70a, 70b, 71a sayfalarında sigara yanığı olduğunu düşündüğümüz kısımlar da mevcuttur. Cönkte kullanılan yazı karakterleri farklı değildir. Bu durumdan, cönkün bir kişi tarafından yazıldığı sonucunu çıkarabiliriz.

Şekil açısından cönkteki şiirleri incelemeye devam ettiğimizde şiirlerin bitiş kısımlarında genellikle “mim” harfi kullanılmıştır. Yine biten şiir ya da beyti diğerlerinden ayırmak için “temmet” ve “mim” birlikte kullanılırken sadece “temmet” de kullanıldığı görülmüştür. Tek ayaklı şiirlerde sık sık “eyzan” sözcüğü kullanılmıştır.

Şairlerin mahlasları, bazı şiirlerde örneğinde de görüldüğü üzere şairin isminin üstü çizilerek belirtilmiştir. Bununla birlikte üstü çizilmemiş mahlaslar da bulunmaktadır. Hatta bu verdiğimiz örnekler aynı sayfada 49a'da karşımıza çıkmaktadır. Bazı kısımlarda şiirlerin sığmayan son mısraları sayfaların kenarlarına aşağıdan yukarıya, yukarıdan aşağıya yerleştirilmiş ve bazı bölümlerde bu yöntem bir açıklama yapmak ya da nesir kısmını yazmak için kullanılmıştır. Bir kelimenin birden fazla şekilde yazımına cönkte zaman zaman rastlanmaktadır.

Örneğin “Allah” sözcüğü , biçiminde iki farklı şekilde yazılmıştır. Cönkte karşımıza çıkan ancak okuyamadığımız bir başka husus ise kabartma olarak düşündüğümüz mühürdür. Söz konusu mührün kağıdı üreten işletmeye ait olduğu düşünülmektedir.

Cönkün kendi içerisinde verilen sayfa numaraları 8b’de başlayan sayfa numaraları 9b’ye gelindiğinde sıralama gereği 3 olması gerekirken 10a’da sayfa numaralının 7 olarak gösterilmesi bizde eksik sayfa olduğu düşüncesini uyandırmıştır. Sayfa numaralandırma işlemi 14a numaralı varakta, sağ üst köşede ve 14b numaralı varakta ise sol üst köşede verilmeye tekrardan başlanmıştır. 6b’de şiirin sonunda 209 sayısı verilmiş ancak daha sonra da bu sayıyla alakalı herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Bu sayılandırma işlemi ilerleyen kısımlarda da karşılaşılan bir durumdur. Bu sayılandırma işlemi genellikle bitmemiş ve diğer sayfada devam edecek şiirlerde karşılaşılan bir durumdur.

1. 2.Cönkün Muhteva Özellikleri

Cönk 200 sayfa, 99 varaktır. Cönkün 24 sayfasında mensur metin, geri kalan sayfaların tamamında manzum metinler bulunmaktadır. Yine cönkte 35 farklı şaire ait toplam 243 şiir bulunmaktadır. Bu şiirlerin 187 tanesinde mahlas ve mahlas beyiti kullanılmışken 56 şiirde mahlas belirlenememiştir. 33b’de cönkte bir şiirine yer verilen Salahî’nin şairliği hakkında bir not düşülerek “İşte her eser böyle rindâne yazılmalı.” ifadesine yer verilirken yine aynı şiirin başında da “Teberrüken buraya yazılmışdır.” ibaresi not olarak düşülmüştür.

Cönkü oluşturan şiirlerin büyük bir bölümü aruz ölçüsüyle yazılmış, Alevi-Bektaşî kültürünün ve inanç şekillerinin işlendiği şiirlerdir. Mensur kısımlarda ise namaz tarifleri Arapça ve Farsça sayılar, cönkün ilk kısımlarından itibaren ebced hesabı ve bu bölümün tablo halinde verilmesi, “nezle için enfiye tertibi” ifadesi ile birlikte vefkler, fihrist bölümleri ki bu bölüm epeyce bir yekun oluşturmaktadır ayetler ve ayetlerin hangi sureden alındığını bildirir yazılar, Arapça mekan, zaman ve atıf zarfları ile seslenme harflerini bildirir bölümler, şiirlerin sonunda ve cönkün sonuna doğru ‘65a’ ile başlayan önemli bir kısımda yer tutan sözlükçe bölümü göze çarpmaktadır. Bazı şiirlerin başında “Mesnevi’den alınmıştır.”, “Mümeyyiz Hacı

Hasan Efendi'den alınan bir kitâpdan yazılmışdır.” gibi ifadelerle şiirler ya da bölümler hakkında kısa ön bilgi verilirken aynı zamanda da bölümlerin nereden alındığına dair kısa bilgiler verilmektedir. Bu sayede cönkü oluşturan kişinin şiir bilgisi geniş olduğu düşüncesi ve ilmi bir çalışma edasıyla cönkü oluşturduğu düşüncesi bizde uyanmaktadır. Şairin ismi bir önceki şiirde verildiyse “Müşârü'n-ileyh”, “Müşârü'n-ileyh Hâşim Baba” ve “Bu dahı Müşârü'n-ileyhin” gibi ifadelerin kullanıldığını da görebilmekteyiz.

Cönkün içerisinde Türkçe şiirlerin yanında 9b'de müfred başlığı altında yazılan bir beyitlik Farsça şiir göze çarpmaktadır. Bazen müstensih şiirlerin tamamını ya da bir bölümünü ilerleyen sayfalarda tekrarlamıştır. Buna örnek olarak 4a'daki Mesnevi'den alınan Farsça beyit daha sonra 99a'da tekrarlanmıştır. Bununla birlikte cönkü oluşturan kişi bazı kısımlarda da şiirlerin önce ilk kısımlarını vermiş ve şiirin geri kalanının ise sonraki sayfaların hangisinde olduğunu not düşmüştür. Bunu da örneklendirecek olursak, 21a'da Seyyid Seyfullah'a ait şiirin bir kısmı verildikten sonra “mükerrer yazılmış 29. sayfa” şeklinde not düşülerek okuyucu bir bakıma yönlendirilmiştir. Aynı şiir müstensihin numaralandırmasına göre 29. sayfada bizim verdiğimiz varak numarasına göre ise 25b'de 21a'dakinden daha fazla beyite sahip olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumun örnekleri cönkte muhtelif yerlerde görülmektedir.

1.3. Cönkün Oluşturulma Tarihi

Cönkün kapağı olmak üzere muhtelif sayfasında çeşitli tarihlerin verildiği görülmektedir. Buradan hareketle cönkün oluşturulma zamanıyla ilgili verilere ulaşmak mümkündür.

Yukarıda da belirtildiği gibi cönkün ön kapağındaki 1309 tarihi miladi olarak 1894/1895 tarihine takabül etmektedir. 4b'de müstensihin tanıtıldığı bölümde ise 26 Ramazân 1310 hicri tarihi verilmekte olup bu Miladi olarak 4 Nisan 1896'ya Rumî olarak da 24 mart 1310 tarihine denk gelmektedir. Buradan da anlaşılabacağı üzere eserin kapağının oluşturulmasıyla müstensihin tanıtıldığı bölüm arasında bir yıla yakın bir zaman dilimi bulunmaktadır. Daha da önemlisi ileride de görüleceği üzere müstensihin aynı anda hem Hicrî hem de Rumî tarihleri birlikte vermesi, bu kişinin

eğitim almış bir zat olduğu ve eseri oluştururken birçok noktayı göz önünde bulundurduğu anlamına gelmektedir.

Müstensih, cönkün muhtelif sayfalarında metinleri hangi tarihlerde yazdığını zaman zaman belirtmiştir. Cönkte verilen tarihleri şu şekilde sıralamak mümkündür:

2a'da; 29 Ağustos 1309 Rumî, 21 Safer 1310 Hicri (Miladi 6 Eylül 1895)
 4b'de; 25 Temmuz 1309 Rumî, 23 Muharrem 1311 Hicrî (Miladi 6 Ağustos 1893),
 9a'da; 20 Teşrinisâni 1308 Rumî, 12 Cemaziyelevvel 1310 Hicri, (Miladî 2 Aralık 1892),
 15a'da; 1288 Rumî, 1289/1290 Hicrî (Miladi 1872/1873) ,
 36b'de; 21 Kanun-i evvel 1308 Rumî, 13 Cemaziyelahir 1310 Hicrî (Miladi 3 Aralık 1892),
 47a'da; 11 Kanun-i evvel Rumî, 3 Cemaziye'l-ahir 1310 Hicrî, (Miladi 23 Aralık 1892),
 64a'da; 1 Kanun-ı evvel 1310 Hicrî, 14 Cemaziye'l-ahir 1312, (Miladi 13 Aralık 1894),
 74a'da; 30 Kanun-i evvel 1307 Rumî, 10 Cemaziye'l-ahir 1308 Hicrî (Miladi 11 Ocak 1892),
 75b'de; 31 Teşrin-i evvel 1308 Rumî, 22 Rebiyyü'l-âhir 1310 Hicri, (Miladi 12 Kasım 1892),
 78b'de; 20 Rebiyyü'l-evvel 1310 Hicrî 30 Eylül 1308 Rumî, (Miladi 12 Ekim 1892)
 78b'de; Kanun-ı evvel 1307 Rumî, Cemaziye'l-evvel/Cemaziye'l-ahir 1309 Hicrî (Miladi Aralık/Ocak 1891/1892),
 79b'de; 15 eylül 1308 Rumî, 6 Rebiyyü'l-evvel 1310 Hicrî, (Miladi 27 Eylül 1892)
 82b'de; 1 Cemaziye'l-ahir 1310 Hicrî, 9 Kanun-i sani 1308 Rumî (Miladi 21 Aralık 1892),
 84b'de; 9 Kanun-ı evvel 1308 Rumî, 1 Cemaziyye'l-ahir 1310 Hicrî (Miladi 21 Aralık 1892),
 85a'da; 8 Nisan 1309 Rumî, 3 Şevval 1310 Hicrî (Miladi 20 Nisan 1893),
 98b'de; Hicrî 24 Cemaziyye'l-evvel 1282, 22 Teşrin-i evvel 1281 Rumî (Miladi 15 Ekim 1865) tarihine denk gelmektedir.

Bu verilen tarihlerden anlaşıldığı kadarıyla cönk, 1865 ile 1896 yılları arasında, 31 yıllık bir sürede yazılmıştır / oluşturulmuştur. Bu veriler bize cönkü oluşturan şiirlerin yazılma tarihini şiirlerin alındığı eserlerin yazılma tarihini de göstermektedir. Ayrıca verilen bu tarihler, cönkün bir kişinin elinden çıktığı tezini de desteklemektedir.

1.4. Cönkün Müstensihî

Cönkü oluşturan kişi 4b’de kendisinden bahsedilen ve kendini gizleme gereği duymayan Ankara’nın Zir kazasında bir dönem mal müdürlüğü görevi yapmış Raşid Efendi’dir. Cönkün müstensihinin bir kişi olduğu tezini destekleyen ölçütlerin başında eserin tek bir yazı karakteri ile kaleme alınmış olması ve yukarıda da bahsetmiş olduğumuz gibi kendi el yazısıyla yazmıştır ifadesidir.

Raşid Efendi’nin mal müdürlüğü görevi yapmış olması, onun eğitilmiş bir kişi olduğunu göstermektedir. Müstensihin eserini oluştururken hangi şiiri hangi eserden yahut hangi şairden aldığını notlar halinde sunması da bilimsel açıdan önemli bir noktadır. Zira bu onun titizliğini ve kaynaklara riayet ettiğini gösterir. Ayrıca incelediğimiz cönte seçilen şiirler bize eseri oluşturan kişinin şiir zevki hakkında da ip uçları vermektedir. Şiirlerin genelinin aruz vezni ile oluşturulmuş olması ya da eserde yer verilen halk şairlerine ait şiirlerin de aruzlu olanlarından seçilmesi müstensihinin klasik edebiyata olan ilgisini ve yaklaşımını gözler önüne sermektedir. Esere yazılmak üzere seçilen manzum ve mensur metinlerin muhtevası, eseri oluşturan kişinin Alevi-Bektaşî inancına sahip bir kişi olduğu sonucunu doğurmaktadır.

2. Cönte Yer Alan Şiirlerin Şekil ve Muhteva Özellikleri

2. 1. Cönte Yer Alan Şiirlerin Şekil Özellikleri

Incelediğimiz cönte şiirlerin 118 tanesi hece ölçüsü ile yazılmış olup bu şiirlerden 1’i 8’li, 1’i 10’lu, 59’u 11’li, 3’ü 13’lü, 21’i 14’lü, 11’i 15’li, 20’si de 16’lı hece ölçüsüyle yazılmıştır. Hece ölçüsü ile kaleme alınan şiirler dörtlükler ve beyitler halinde yazılmıştır. Hece ölçüsüyle yazılan şiirlerin yanında aruzla yazılmış olanlar

da bulunmaktadır ki bunların toplamı da 138'dir. Bu şiirlerin 7 tanesi bendler halinde yazılmışken, 131 tanesi de beyitler halinde kaleme alınmıştır.

Aruzlu şiirlerde daha ziyade fâ i lâ tün / fâ i lâ tün / fâ i lâ tün / fâ i lün kalıbı kullanılmıştır. Bu şiirlerin sayısı 74'tür. Bu kalıptan sonra en çok kullanılanlar ise şu şekildedir: ilk olarak me fâ î lün / me fâ î lün / me fâ î lün / me fâ î lün kalıbı ile 27 şiir, mef û lü / me fâ î lü / me fâ î lü / fe û lün kalıbı ile 16 şiir, me fâ î lün / me fâ î lün / fe û lün kalıbı ile 9 şiir, mef û lü / me fâ î lün / mef û lü / me fâ î lün kalıbıyla 6 şiir ve son olarak da fâ i lâ tün / fâ i lâ tün / fâ i lün kalıbıyla ise 5 şiir kaleme alınmıştır.

Âşıkların da yer aldığı cönkte halk şairlerinin kullandığı nazım biçimlerine de yer verilmiştir. Divan² adı verilen ve aşıkların aruzla ya da hece ile yazdıkları şiirlerde cönkte yer almaktadır. Bu şiirlere sahip şairlerin başında 25 şiirle Seyyid Nizamoğlu gelmektedir. Daha sonra sırasıyla Üsküdarî Haşim Baba, Eşrefoğlu Rumî, Virânî vardır.

Aruz kalıbıyla yazılan şiirler arasında halk şairlerinin kullandığı diğer bir nazım biçimi ise Semâî³'dir. Cönk'te semâî nazım şekli ile yazan şairler Üsküdarî Haşim Baba, Nakşî, Rıza, Virânî, Yemînî olarak görülmektedir.

Nazım biçimi olarak 4 dizelik kıt'alardan oluşan nazım biçimine Murabba Bent adı verilir cönkte bu nazım şekliyle yer alan şairler Azbî, Fikrî, Mahlassız, Turabî, Yemînî'dir. Ayrıca her bendi 5 dizeden oluşan nazım biçimine muhammes denir. Cönk'te muhammes nazım şekli ile yazan şairler Hacı Bektaşî Velî, Selâmî'dir. Müseddes nazım biçimiyle yazılan bir şiir vardır ki o da Turabî Baba'ya aittir. Yine aynı şekilde müstezat nazım biçimiyle şiiri bulunan tek şair Emrah Baba'dır. Son olarak halk şairlerinin kullandığı nazım şekli ise koşma⁴'dır. Koşma nazım şekliyle oluşturulmuş olan ve tespit edebildiğimiz şairler: Güvenç Abdal, Şehidî ve Turabî'dir.

² Geniş bilgi için bkz. (KAYA 2007: 246)

³ Geniş bilgi için bkz. (KAYA 2007: 642)

⁴ Geniş bilgi için bkz. (KAYA 2007: 642)

2.2. Cönkte Yer Alan Şiirlerin Muhteva Özellikleri

Cönkteki şiirlerin çoğunluğunda Allah sevgisi, Allah'ın varlığını ve birliğini anlatan şiirlerin yanında Peygamber sevgisi, kul olmanın vasıfları, Alevi-Bektaşî inancı ve bu inancın adabı işlenirken seçilen şairlerin şiirleri yine On iki imam'a olan övgüler, Kerbela olayı, On iki imamın silsilesi anlatılmıştır. Tarikat adabının bolca işlendiği şiirlerde mürşide intisab eden kişinin kurtuluşa ereceği işlenirken doğru insan olmanın kuralları da verilmiştir. Yine Müslümanlar için önemli bir gün olan Cuma gününün Virânî tarafından şiirlerinde işlendiği mecmuamız içerisinde görülebilir. Yunus'un derviş olmanın sırlarını verdiği şiiri, Seyyid Nizamoğlu ve yine diğer birçok şairin işlediği konu nefis terbiyesi ve şeytanın aldatmasına karşı nasıl durulması ile ilgilidir.

Cönkte devriye ve nefes örneklerine rastlanmakla birlikte şiirlerin genelinde Allah aşkı, Alevi Bektaşî inancı ve Hz. Ali sevgisi işlenmiştir. Devriye örneklerinde Nesimî'nin ve Zâtî'nin şiirleri Rahman'dan gelip vücud bulmanın işlendiği görülmektedir. Nefes örnekleri ise tarikatın önemini ve mürşidin eteğinden tutup ölünceye kadar bırakmamak gerektiği vurgulanmaktadır.

Cönkte Seyyid Seyfullah'a ait olan bazı şiirlerde Ayet-i kerimeler, Hadis-i Şerifler ve Hz. Ali'ye ait olan sözlerin şiirden önce verilip sonrasında ise yazılan şiirlerde bu cümle ya da cümleciklerin ayrıntılı bir şekilde işlendiği görülmektedir.

On İki İmam'ın çokça işlendiği bu şiirlerde hem övgü hem silsile hem de On İki İmam'a zarar veren kişilere ve onların düşmanlarına bir hasmane duruş gözlenmektedir. □Azbi'nin şiirinde iktibas öbeği olarak kullandığı İhlas suresini ayetlere bölerek on iki imamı anlatmakta ve onları övmektedir. On iki İmam'ın ismi ve yaşadığı yıllar şu şekilde'dir:

1. Hz. Ali (598-661) Cönkte Şah-ı velayet, Emir el mü'minin, Aliyy-ül-Murtaza, Haydar-ı Kerrar, Şîr-i Yezdan gibi lakaplarla da zikredilmiştir.

2. Hz. Hasan (625-669).

3. Hz. Hüseyin (626-680) Hüseyin-i Kerbela, Seyyid-i Şüheda lakaplarıyla da anılır.

4. İmam Zeyne'l-abidin (659-713)

5. Muhammed Bâkır (676-735)

6. Caferü's-Sâdık (699-765)

7. Musa Kâzım (745-799)

8. Ali Rıza (765-818)

9. Muhammed Takî (811-835)

10. Ali Nakî (828-868)

11. Hasanü'l-Askerî

12. Muhammed Mehdî (869-).(Kaya 2007: 280)”

Cönkte yer alan şiirlerin şekil ve muhteva özelliklerini aşağıdaki tabloda toplu olarak da görmek mümkündür:

Şiirin Geçtiği Varak No	Dörtlük veya Beyit Sayısı	Vezni	Şiirin Ayak Türü	Şiirin Konusu	Şiirin Nazım Şekli/Türü	Şâiri
6b	36	Aruz		Allah'a isyan	Şathiye	Yunus Emre
7b	1	Aruz		Kendini bilme	Öğütleme	Erzurumlu İbrahim Hakkı
8a	7	11'li	Döner	İmanın insanı olgunlaştırması	Nutuk	Fikrî
8b	1	Aruz		Meyhanenin mescitten farklı olmadığı	Gazel	Fuzulî
8b	4	Aruz		Nefis terbiyesi	Nutuk	---
8b	2	Aruz		Dünyanın geçiciliği	Öğütleme	---

8b	1	Aruz		Zahidi yerme	Hiciv	---
8b	1	Aruz		Zahidi yerme	Hiciv	---
8b	4	Aruz		Doğruluk ve nefsin kandırdıkları	Öğütleme	---
9b	1	15'li		Cahilin hikmetlere eremeyeceği	Hiciv	---
9b	1	Aruz		Enaniyetin giderilmesi gerektiği.	Öğütleme	---
9b	1	Aruz		Alim ile cahil arasındaki fark	Nutuk	---
9b	1	Aruz		Zevk ve gamın nerede olduğu	Gazel	Bağdatlı Ruhî
9b	1	15'li		Hiz. Ali'ye övgü	Övgü / Nefes	---
10a	5	Aruz	Döner	Hiz. Ali'ye övgü	Övgü / Nefes	Yeminî
10a	5	Aruz	Döner	Hiz. Ali'ye övgü	Övgü / Nefes	Yeminî
10a	5	Aruz	Döner	Hiz. Ali'ye övgü	Övgü / Nefes	Yeminî
10b	15	2 farklı Aruz kalıbı		Hakiki aşkın tasviri	Elifname	Nesimî
11a	15	Aruz		İlahî aşk ve onun insanın yüzünde yansıması	Nutuk	Nesimî
16a	1	Aruz		Allah'ı bulmanın yolu	Gazel	Niyazi Mısırî
16b	6	Aruz		Allah yolunda çile çekme ile tarikatta payenin artacağı düşüncesi	Gazel	Niyazi Mısırî
16b	5	14'lü		Kendini bilme ve tarikatta süluk etme	Musammat gazel	Niyazi Mısırî
17a	2	Aruz		Marifet insanı bilmektedir	Gazel / Nutuk	Erzurumlu İbrahim Hakkı
17b	5	Aruz		Tarikat yolunda çekilen çilenin sabrı ve rütbeyi arttıracığı	Gazel / Nutuk	Niyazi Mısırî
18a	6	Aruz		Hiz. Ali ve Hacı Bektaşî Veli'ye övgü	Nefes	Vahdetî
18b	7	Aruz		Nefsin gurbet olan dünyada terbiyesi	Gazel / Nutuk	Niyazi Mısırî
19a	6	11'li	Döner	Mevla'nın gönülde olduğu	Nutuk	Yunus Emre
19b	7	11'li	Döner	Hiz. Ali ve On iki imamın O'nda vücut bulması	Düvaz	Viranî
19b	5	Aruz		Hiz. Ali'ye Övgü	Nefes	Viranî
20b	4	Aruz		Allah'a ilmin artırılması için dua	Nutuk	---
20b	3	Aruz		Kamil insan olmanın yolu	Nutuk	---
20b	1	Aruz		Aşk şarabını içenin candan geçeceği	Nefes	---

20b	1	Aruz		Dua	Nefes	---
20b	1	Aruz		Rüyada görülen hayvanın amele işaret ettiği	Nutuk	---
20b	2	Aruz		Gönlü kibirden temizlemek	Nutuk	---
21a	3	11'li		Nefsin temizliği ile Allah'ın bilineceği	Nutuk	Seyyid Seyfullah
21a	7	11'li		İslam'ın şartlarının yerine getirilmesi	Nutuk	Seyyid Seyfullah
21a	1	14'lü		Mürşide bağlı olmak gerektiği	Divan	Seyyid Seyfullah
21a	2	14'lü	Döner	Cennetin huri gılmadan ibaret olmadığı	Divan	Seyyid Seyfullah
21b	3	14'lü	Döner	Mürşide bağlanmanın gerekliliği	Medetname	Seyyid Seyfullah
21b	4	11'li	Döner	Nefis terbiyesinin gerekliliği	Nutuk	Seyyid Seyfullah
21b	2	11'li	Döner	Mürşide bağlı olmanın gerekliliği	Nutuk	Seyyid Seyfullah
22a	5	14'lü	Döner	Mürşide bağlı olmanın gerekliliği	Medetname	Seyyid Seyfullah
22a	3	11'li	Döner	Dünyaya meyl edenlerin sonu	Taşlama	Seyyid Seyfullah
22a	2	11'li	Döner	Veli görünenlerin olmadıklarından şikayet	Şikayetname	Seyyid Seyfullah
22a	2	14'lü	Döner	İnsanın sonunun bir hayal olması	Divan	Seyyid Seyfullah
22b	4	16'lı	Döner	Allah'a olan güven	Divan	Seyyid Seyfullah
22b	4	14'lü	Döner	Allah'a olan güven	Divan	Seyyid Seyfullah
22b	1	15'li		Allah'a olan güven	Divan	Seyyid Seyfullah
23a	4	14'lü	Döner	Her şeyden vazgeçmek gerektiği	Divan	Seyyid Seyfullah
23a	3	11'li	Döner	Hayıflanma	Nefes	Seyyid Seyfullah
23a	5	16'lı	Döner	Küçük şeyler için büyükleri feda etmeyeceği	Nefes	Seyyid Seyfullah
23b	3	13'lü	Döner	Doğru insan olmak	Nutuk	Seyyid Seyfullah
23b	7	11'li	Döner	Allah'a yönelip doğru insan olmak	Nutuk	Seyyid Seyfullah
23b	2	16'lı	Döner	Yaşlılığın ve hesabın çetin olacağı	Divan	Seyyid Seyfullah
24a	5	13'lü	Döner	İnsanın dünyaya niçin geldiği	Öğütleme	Seyyid Seyfullah
24a	5	16'lı	Döner	Aşk ateşi ile gönlün yandığı	Divan	Seyyid Seyfullah

24b	7	16'lı	Döner	İslam içinde olanın zorda olmayacağı	Divan	Seyyid Seyfullah
24b	5	16'lı	Döner	Mürşide sıkı sıkı bağlanmak gerektiği	Divan	Seyyid Seyfullah
24b	3	11'li	Döner	Kendini bilme	Nutuk	Seyyid Seyfullah
25a	4	15'li	Döner	Kendini övme	Divan	Seyyid Seyfullah
25a	5	11'li	Döner	İnsanın sonu	Nutuk	Seyyid Seyfullah
25a	1	12'li		Dünyanın helal ve Haram hali	Nutuk	Seyyid Seyfullah
25a	1	15'li		Dünyanın helal ve Haram hali	Nutuk	Seyyid Seyfullah
25b	1	13'lü		Kendini düzenleme	Nutuk	Seyyid Seyfullah
25b	1	14'lü		Halvete girmek gerektiği	Nutuk	Seyyid Seyfullah
25b	1	8'li		Kendini düzenleme	Nutuk	Seyyid Seyfullah
25b	8	11'li		Nefsini Bilmek	Nutuk	Seyyid Seyfullah
26a	5	16'lı	Döner	Ömrün geçiciliği	Divan	Seyyid Seyfullah
26a	3	11'li	Döner	Şekavetin kötülüğü	Nutuk	Seyyid Seyfullah
26b	5	14'lü	Döner	Kendini bilme	Divan	Seyyid Seyfullah
26b	1	15'li	Döner	Kendini bilme	Divan	Seyyid Seyfullah
27a	6	14'lü	Döner	Beddua	Divan	Seyyid Seyfullah
27a	6	11'li	Döner	Dünyanın geçiciliği	Nutuk	Seyyid Seyfullah
27b	7	11'li		İbadetin onda dokuzunun helal yemek olduğu	Nutuk	Seyyid Seyfullah
27b	3	11'li		Penç-i Al-i Aba'nın övgüsü	Nutuk	Seyyid Seyfullah
27b	2	11'li		Bir saat tefekkürün bin sene ibadetten daha hayırlı olduğu	Nutuk	Seyyid Seyfullah
28a	5	14'lü	Döner	İnsanın bir mürşide intisap etmesinin gerekliliği	Divan	Seyyid Seyfullah
28a	5	11'li	Döner	İnsanın bir mürşide intisap etmesinin gerekliliği	Divan	Seyyid Seyfullah
28a	2	15'li	Döner	Ahlaki temiz tutmak ve dünyanın geçiciliği	Divan	Seyyid Seyfullah
28b	6	14'lü	Döner	Kendini bilmenin Allah'ı bilmek olduğu	Divan	Seyyid Seyfullah
28b	28	14'lü	Döner	Hoca ve zahidin	Taşlama	Seyyid

				halkı kandırdığı	/ Divan	Seyfullah
29b	12	11'li	Döner	Peygamber Efendimiz, dört halife ve on iki imam övgü	Nefes	Seyyid Seyfullah
29b	4	11'li	Döner	Allah'ın lütufkarlığı	Nefes	Seyyid Seyfullah
30a	5	Aruz		Allah yolunda süluk etmek	Gazel	Nabî
30b	5	14'lü	Döner	Allah yolunda sıkıntı çekmek	Nutuk	Seyyid Seyfullah
30b	1	11'li		Bilmediğin mevzuda konuşma		---
30b	1	11'li		Hasedin insana verdiği zarar		---
31a	5	16'lı	Döner	Allah yolunda yürümenin kişiyi kurtaracağı	Divan	Seyyid Seyfullah
31b	5	15'li	Döner	Allah'ı Zikretmenin kişiyi yücelteceği	Divan	Seyyid Seyfullah
31b	5	16'lı	Döner	Ehl-i halin yaratılışın sırrını anlayacağı	Divan	Seyyid Seyfullah
32b	5	16'lı	Döner	Nefsine öğüt	Divan	Seyyid Seyfullah
32b	5	11'li	Döner	Tefekkür etmenin ibadetten evla olduğu	Nutuk	Seyyid Seyfullah
33b	3	15'li	Döner	Hz. Muhammed'e biat etmenin kişiyi kurtuluşa erdireceği	Divan	Seyyid Seyfullah
33b	7	11'li	Döner	Al-i Resule övgü	Nefes	Seyyid Seyfullah
33b	5	14'	Döner	Hz. Muhammed'e olan biatın cehennem narından kurtaracağı	Divan	Seyyid Seyfullah
34a	5	Aruz		Sevgiliden şikayet	Gazel	Salahî
34b	51	Aruz		On iki imamın vefat hadiseleri	Maktel-i Hüseyin ve dûvazimam	Kabulî
36a	7	Aruz		Doğru insan olmanın öğüdü	Nutuk	Viranî
36a	9	Aruz		Künt-i kenz'in mahiyeti ve yaratılmışların gizemi	Nutuk	Viranî
36b	7	Aruz		Hak yoluna mukteda olup tarikatta yükselmenin yolları	Nutuk	Üsküdarî Haşim Baba
36b	7	Aruz		Kişinin	Nutuk	Üsküdarî

				yaratılışındaki mükemmeliyet		Haşim Baba
36b	2	Aruz		Hız. Ali'ye övgü	Nefes	Viranî
37a	7	Aruz		Yaratılış sırrı	Nutuk	Viranî
37a	5	Aruz		İnsan yüzünde yaratılış mucizesini okumanın yolu	Nutuk	Viranî
37a	5	Aruz		Dünyadan sıyrılıp ukbaya ulaşmak	Nutuk	Viranî
37b	7	Aruz		Bütün yaratılmışlarda edebin var olduğu	Nutuk	Viranî
37b	8	Aruz		Yaratıcıya yönelmek	Nutuk	Viranî
38a	5	Aruz		Allah'ın emirlerine uyarsan kurtuluşa erersin	Nutuk	Üsküdarî Haşim Baba
38b	5	Aruz		Tarikat ehlinin dünyalıktan vazgeçmesi	Nutuk/ Gazel	Ruhî Bağdadî
38b	7	Aruz		Hocaya öğüt verilerek kendisinin hakka yöneldiği istenmiş	Nutuk/ Gazel	Ruhî Bağdadî
38b	5	Aruz		Tarikata girmek	Nutuk/ Gazel	Ruhî Bağdadî
39a	1	Aruz		Zahidin boşa çabası	Nefes	---
39a	5	Aruz		Hız. Hüseyin'in şehit edilmesi	Maktel-i Hüseyin	Ruhî Bağdadî
39a	2	Aruz		Hoşgörülü olmak	Nutuk/ Gazel	Ruhî Bağdadî
39a	5	Aruz		Allah'tan başkasına yönelenin perişan olacağı	Nutuk/ Gazel	Ruhî Bağdadî
39b	42	Aruz		Allah'ın ruhunun yaratılmışlardaki yansıması	Nutuk	Viranî
40b	14	Aruz		Peygamber efendimize övgü	Naat / Müseddes	Viranî
41a	9	Aruz		Yüz hatlarının tarikattaki karşılığı	Nutuk	Viranî
43a	1	16'lı		Ağzı sıkı olup az konuşmak	Divan	---
43a	3	11'li		Dua	Medetname	Eşrefoğlu Rumî
43a	2	16'lı	Döner	Kendine sahip olup hak yola yönelmek	Nutuk	---
44a	2	11'li		Çok yemenin zararları	Nefes	Eşrefoğlu Rumî
44b	1	14'lü		Allah'a kul olursan melek peri sana yardımcı olur.	Nutuk	---

47b	16	Aruz		On İki İmam'a övgü	Düvaz	Nesimî
48a	3	14'lü	Döner	Hız. Peygamber yoluna gitmenin insana kazandırdıkları	Nutuk / Divan	Seyyid Seyfullah
48a	5	16'lı	Döner	Dünyanın aldatıcılığı	Nutuk / Divan	Seyyid Seyfullah
48a	1	11'li		Kibrin rıyanın gönülden giderilmesi	Nutuk	Seyyid Seyfullah
48a	2	11'li		Zahire değil batına yönelmek gerektiği	Nutuk	---
48b	2	14'lü	Döner	Kişinin benlikten kurtulması	Nutuk / Divan	Seyyid Seyfullah
48b	1	11'li		Allah'ı zikretmek		Seyyid Seyfullah
48b	6	11'li	Döner	Benlikten kurtulmak	Nutuk	Seyyid Seyfullah
48b	3	14'lü	Döner	Allah'ın varlığı birliği	Nutuk / Divan	Seyyid Seyfullah
49a	7	11'li	Döner	Allah'a övgü	Nefes	Seyyid Seyfullah
49b	11	Aruz		Her şeyin Allah olduğu	Nutuk	Üsküdarî Haşim Baba
49b	5	Aruz		Nefsini bilmek onun isteklerinden kaçınmak	Nutuk	Üsküdarî Haşim Baba
50a	7	Aruz		Her ne var ise Allah'ın kulu Hz. Muhammet hürmetinedir.	Nutuk / Semai	Üsküdarî Haşim Baba
50a	4	Aruz		Kerbela gününün matem günü olduğu	Maktel-i Hüseyin	Üsküdarî Haşim Baba
50a	1	Aruz		Aşk sırrının ifşa edilmeyeceği	Nutuk	Üsküdarî Haşim Baba
50b	5	Aruz		Tarikatta alınan yol kişiyi Allah'a yaklaştırır	Nutuk	Üsküdarî Haşim Baba
50b	6	Aruz		Ne işlerse kişi gelene razı olmalıdır	Nutuk	Üsküdarî Haşim Baba
51a	7	Aruz		Kişinin Hak yolunda göz yaş dökmesi gerektiği	Gazel	Fuzulî
51a	8	Aruz		Ramazanın bereketi	Ramazanname	Fuzulî
51b	8	Aruz		Günahlardan sakınmak gerektiği	Gazel	Fuzulî
51b	7	Aruz		Hayatta her şeyden vefasızlık gördüğü	Gazel	Fuzulî
52a	6	Aruz		Dünyalıkları	Gazel	Zatî

				hayattan çıkarılması gerektiği		
52a	5	Aruz		Kendinden vazgeçmek gerektiği	Gazel	Zatî
52a	5	Aruz		İmanın insanı tamir ettiği	Gazel	Zatî
52b	6	Aruz		Resul yolunda gidenlerin kurtulduğu	Gazel	Zatî
52b	5	Aruz		Allah'ın yarattıklarına bakıp şikayet	Şathiye	Zatî
52b	6	Aruz		Allah ile insanın bir olduğu	Gazel	Zatî
53a	5	11'li	Döner	Kendini tarikata vermek	Nutuk	Fenayî
54a	13	11'li		Zikrin kalbi temizleyeceği	Nutuk	---
54b	7	11'li		Allah yolunda malın harcanması	Nutuk	Seyyid Seyfullah
54b	8	11'li		Zikrin insana verdiği coşkunluk	Nutuk	Seyyid Seyfullah
55a	5	11'li		Ayete iktibasla kişinin amelinin kendini bağladığı	Nutuk	Seyyid Seyfullah
55a	9	11'li		Her şeyin Allah tarafından olduğu	Nutuk	Seyyid Seyfullah
55b	7	11'li		Allah'tan hakkıyla alimlerin korkacağı	Nutuk	Seyyid Seyfullah
55b	7	11'li	Döner	İnsanın ölmeden önce ölmesi gerektiği	Nutuk	Seyyid Seyfullah
56a	6	11'li		Kişinin Allah yolunda yaptığı hicretin mükafatı	Nutuk	Seyyid Seyfullah
56a	5	11'li		İnsanın nefsini öldürdükten sonra dirilteceği	Nutuk	Seyyid Seyfullah
56a	3	12'li		Nefsın insana verdiği zararlar	Nutuk	Seyyid Seyfullah
56b	6	11'li		Allah'tan korkmanın cenneti getireceği	Nutuk	Seyyid Seyfullah
56b	5	11'li		Allah'ın ayetlerini her yerde göstereceği	Nutuk	Seyyid Seyfullah
56b	5	16'lı	Döner	Allah'ın her şeyi yarattığı ve insanın gurbette olduğu	Nutuk	Seyyid Seyfullah
57a	4	11'li		Dünyada kör olanın ahirette de kör olacağı	Nutuk	Seyyid Seyfullah
57a	8	11'li		İlmin insanın ruh gözünü açtığı	Nutuk	Seyyid Seyfullah

57a	3	16'lı	Döner	Dünyanın aldatıcı olduğu	Nutuk / Divan	Seyyid Seyfullah
57b	7	11'li	Döner	Tevhid inancının insana verdiği huzur	Nutuk	Seyyid Seyfullah
57b	5	16'lı	Döner	Hız. Peygamber'e, dört halifeye ve Hız. Hasan ile Hız. Hüseyin'e övgü	Nefes	---
58a	6	Aruz		Kişinin kendi özünü bulması	Nutuk	Üsküdarî Haşim Baba
58a	8	Aruz		İnsanın hakikate nasıl ereceği	Nutuk	Üsküdarî Haşim Baba
58b	6	15'li	Döner	Yaradılıştaki insanın her aşamasında olduğu	Muhammes	Hacı Bektaşî Velî
59b	7	Aruz		Kendini ve yaratıcıyı tanımak	Gazel / Nutuk	Nakşî
59b	7	Aruz		Allah'a ulaşmak için çaba göstermek	Gazel / Nutuk	Nakşî
60a	6	Aruz		Allah'ın lütufları karşısında duyulan hayranlık	Gazel / Nutuk	Nakşî
60b	5	Aruz		İnsan dünyasını yıkmadan hak yolda yürüyemez	Gazel / Nutuk	Hüdayî
60b	5	Aruz		Benlik yıkılıp Allah'ın bir kez lutfetmesi insanı yüceltir	Gazel / Nutuk	Hüdayî
61a	5	Aruz		Sevgiliye övgü	Gazel	Nâbî
62b	7	Aruz		Allah aşkı ile gece uyumayanın mükafatı çoktur	Gazel / Nutuk	Erzurumlu İbrahim Hakkı
62b	9	Aruz		Seher vaktinin bereketi	Gazel / Nutuk	Erzurumlu İbrahim Hakkı
63a	9	Aruz		Gönlün Allah'ın mekanı olduğu	Gazel / Nutuk	Erzurumlu İbrahim Hakkı
64a	4	16'lı	Döner	Cuma gününün bereketi	Divan	□ Âşık Ömer
71b	33	11'li		Kıyamet gününde herkesin kendinden ve ailesinden kaçacağı	Nutuk	Seyyid Seyfullah
73a	12	10'lu	Döner	Allah'a övgü	Nefes	Niyazî Mısırî
73b	7	Aruz		Kaderin ne olursa olsun yaşanacağı	Nutuk	Niyazî Mısırî
73b	9	Aruz		Her şeyin Allah'ı işaret ettiği	Nutuk	Niyazî Mısırî
74a	6	Aruz		Dünyalıktan soyun ehretin sultanı ol	Nutuk	Niyazî Mısırî

74a	4	Aruz		Cuma günü ve bu günün önemi	Nutuk	Viranî
75a	6	Aruz		Cahilin süuku anlamayacağı	Nutuk	Viranî
75a	3	Aruz		Hız. Ali ve Al-i abaya sevgi	Nefes	Viranî
75a	5	Aruz		Dünyada hiçbir şeyin olmadığı	Nutuk	Viranî
75b	7	Aruz		Kişinin kendi nefesine zulm edeceği	Murabba	Viranî
76a	12	Aruz		Kalbi masivadan arındırmak gerektiği	Nutuk	Viranî
76a	5	Aruz		Hız. Ali'ye övgü	Nefes	Viranî
76b	6	Aruz		Ahirette kurtuluş için Hız. Ali'den medet umma	Medetname	Viranî
76b	27	Aruz		Cuma günü ve bu günün önemi ile on iki imam ve Hız. Muhammed'e övgü	Nutuk	Viranî
77b	3	Aruz		Nefsini bilmek Allah'ı bilmektir	Nutuk	Niyazî Mısırî
77b	1	Aruz		Kişinin özü ona düşmandır	Gazel	Niyazî Mısırî
77b	1	15'li		Dünyanın geçiciliği	Rubai	Seyyid Seyfullah
77b	1	11'li		Kaderin değişmeyeceği		Seyyid Seyfullah
77b	1	14'lü		Meşhetin anlaşılmayacağı		Seyyid Seyfullah
77b	2	Aruz		Allah'ın namaz emri ve kişinin kaşı mihrab	Nutuk	Niyazî Mısırî
78a	2	Aruz		Allah'ı bilmeyenlerin kaybı	Nutuk	Niyazî Mısırî
80a	6	Aruz		Bektaşilere övgü	Nefes	Nesimî
80a	5	15'li	Döner	Hız. Allah, Hız. peygamber ve Hız. Ali sevgisi	Nefes	Nesimî
80a	2	Aruz		Allah için dünyadan vazgeçmek	Nutuk	Nesimi
80b	1	Aruz		Aşktan vazgeçmeyeceği	Gazel	Fuzulî
80b	2	11'li	Döner	Günahın tahtları yıktığı	Nefes	---
80b	1	Aruz		Âşıkların mukteda olduğu	Nutuk	Üsküdarî Haşim Baba
81a	12	Aruz		Allah'ın lütufkarlığı	Nefes	Nesimî
81a	7	Aruz		İnsanı Kur'an-ı Kerim'in kurtaracağı	Nutuk	Nesimî

81b	5	Aruz		Pilava övgü	Destan	Gaygusuz
81b	8	Aruz		Allah'ın yarattıklarıyla geçme	Şathiye	Nesimî
82a	5	Aruz		Kur'an bilmeyenin kendini bilmeyeceği	Nutuk	Nesimî
82a	5	Aruz		Allah'ın zikrinin imanı arttıracağı	Nefes	Nesimî
82b	5	Aruz		Hız. Muhammet ve ashabına övgü	Nefes	Selamî
83a	5	Aruz		Peygamber efendimize övgü	Naat / Tahmis	Selamî
83b	4	11'li	Döner	Gönlüne öğütler vermek	Nutuk	Turabî Baba
85b	5	Aruz		Zahide öğüt	Nutuk	Üsküdarî Haşim Baba
85b	5	Aruz		Allah yolunda çile çekmek gerektiği	Nutuk	Üsküdarî Haşim Baba
85b	5	Aruz		Allah'ın varlığı ve birliği	Nefes	Üsküdarî Haşim Baba
86a	5	Aruz		İnsanın insan olarak yaratılmış olmasına rağmen buna aykırı davrandığı	Nutuk	Üsküdarî Haşim Baba
86a	5	Aruz		Allah yolundan ayrılmamak gerektiği	Nutuk	Üsküdarî Haşim Baba
86a	5	Aruz		Kişinin uzuvları ve fiilleri onun amelleridir	Nutuk	Üsküdarî Haşim Baba
86b	7	Aruz		Mezheplerin kişideki etkisi	Nutuk	Üsküdarî Haşim Baba
87a	5	Aruz		Tarıkattaki sır	Nutuk	Taceddinza de
87a	5	11'li	Döner	Allah yolunda her şeyden vazgeçmek	Nutuk	Tazceddinza de
87b	5	11'li	Tek	Hız. Ali'den medet umma	Koşma / Medetname	Güvenc Abdal
88a	5	Aruz		Kibirden ve benlikten kurtulmanın yolu	Nutuk	Muhibbî
88a	5	Aruz		Kalıcı ve tek varlığın Allah olduğu	Nutuk	Muhibbî
88a	1	Aruz		Dünyanın terki	Nutuk	Musa Alie'l-Murtaza
88a	1	Aruz		Kişinin Allah yolunda ölmeyeceği	Nutuk	Musa Alie'l-Murtaza
88a	2	Aruz		Sevgiliye övgü rakibe yergi	Gazel	Musa Alie'l-Murtaza
88b	8	Aruz		Allah'a övgü	Nefes	Perişan Baba

89a	5	Aruz		Penç-i Al-i Aba'ya övgü vardır	Nefes	Yeminî
89a	5	Aruz		Hız. Ali'ye övgü	Nefes	Yeminî
89b	7	Aruz		Hız. Muhammed ve on iki imama övgü	Nefes	Yeminî
90a	7	Aruz		İnsanın dünyadan vazgeçmesi	Nutuk / Gazel	Ruhî Bağdadî
90a	4	14'lü	Döner	Vaize yergi	Müstezat	Emrah Baba
90b	6	16'lı	Döner	Tevhit inancı ve bu inanca övgü	Nutuk / Divan	Rızâ
90b	6	16'lı	Döner	Dergaha övgü	Nutuk / Divan	Rızâ
90b	6	Aruz		Tarikatta çekilen çilenin verdiği hoşluk	Nutuk	Rızâ
91b	12	Aruz		Hız. Muhammed ve on iki imama övgü	Müseddes	Ruhî Bağdadî
92b	7	Aruz		Allah'ın sevgisinin gönülde olduğu	Nutuk / Gazel	Ruhî Bağdadî
92b	2	Aruz		Hız. Peygamber'e övgü	Gazel	Ruhî Bağdadî
93a	5	11'li	Tek	Allah yoluna bağlılık	Nutuk / Koşma	Şehidî
93b	8	11'li	Döner	On iki imama övgü	Nefes / Koşma	Azbî
94a	5	16'lı	Döner	Yaratılmışlara övgü	Nefes / Divan	Eşrefoğlu Rumî
94b	19	11'li	Döner	Kendine övgü	Destan	Turabî Baba
95b	4	Aruz		Peygamberden medet umma	Medetname	Turabî Baba
96a	7	Aruz		On iki imam övgü	Düvaz	Nesimî
96a	1	14'lü		İnsanın ah çekmesi	---	---
98a	1	Aruz		Lahut ile nasut		Niyazî Mısıfî

Ayrıca yukarıdaki tablonun haricinde Nabî, Ragıp Paşa ve kime ait olduğunu belirleyemediğimiz 3 tane beyit vardır.

Yukarıdaki tabloda da görüleceği üzere şairlerin çoğunluğunu aruz vezni ile yazılanlar oluşturmaktadır. Hece vezni ile yazılan şairlerde de ayak olarak döner ayak kullanılmıştır. Döner ayak sayısı 77'dir. Bunların yanı sıra hece vezniyle yazılmış tek ayaklı şair sayısı 2'dir. Buradan hareketle müstensihinin tercih ettiği şairlerin güçlü şairler olduğunu söyleyebiliriz.

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere şairlerin genelini öğüt niteliği taşıyan ve dünyanın boşluğundan bahseden şairler oluşturmaktadır. Bu şairlerin yanı sıra

kamil insan olmanın öğütlendiği şiirlerle birlikte bunun yolu da anlatılmıştır. Gerçek aşkın tasvirinin yapıldığı şiirler hiç de az değildir. Şiirleri incelemeye devam ettiğimizde ise konunun Allah'a olan kulluk görevleri bu görevleri yerine getiren insana verileceğine inanılan rütbeye olan kesin inanç göze çarpmaktadır. Allah'a sıkı sıkı bağlılığın işlendiği şiirlerde rızkın ve ömrün Allah'ın elinde olduğu da vurgulanmıştır.

Peygamber sevgisinin işlendiği şiirlerin hiç de az olmadığı cönkte, Hz. Muhammed'e olması gereken saygı ve onun getirdiği dine iman konuları işlenmiştir. Bütün bunların yanı sıra en önemli konu ise Hz. Ali, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'e sevgi ve diğer on iki imamın sık sık şiirlerde işlendiğidir. Düvazimam olarak da edebiyatımızda yer bulan şiirler cönkte de oldukça fazladır. Hatta 19b'de müstensih on iki imamı kronolojik olarak vermiş ve hemen peşinden de düvazimam şiirini vererek on iki imama olan saygıyı ve sevgiyi bir bakıma pekiştirmiştir. Yine 20a'da on iki imamın şecereleri şiir halinde verilmiştir. On iki imamın yanı sıra işlenen en önemli konuları başında tarikat adabı ve geçici olan bu dünya hayatında kamil insan olmanın yolları işlenmiştir. Buradan hareketle kişinin az yemesi az uyuması çok ibadet etmesi ve bir tarikata girerek bir mürşide intisap etmesi öğütlenmektedir. Yine kaba sofular eleştirilmiş Allah aşkının her şeyden üstün olduğu vurgulanmıştır.

Cönkteki şiirleri tür ve biçim yönünden ele alırsak öncelikle nutuk şeklinde şiirlerin yoğun bir şekilde kaleme alındığı görülmektedir. Bu şiirlerden hareketle tarikat adabını öğretmeyi hedeflediğini düşündüğümüz müstensih seçtiği şiirlerde genellikle nutku tercih etmiştir. Şiirlerin geri kalan ve önemli bir bölümünü oluşturan kısımların başında nefesler gelmektedir. Nefeslerde ise Hz. Muhammed, dört büyük halife ve son olarak on iki imam ve din büyüklerine duyulan sevgi işlenmiştir. Hz. Ali'den istenilen medet için yazılan medetname, Kerbela vak'asının anlatıldığı maktel-i Hüseyin gibi türlerin yanı sıra zahidin hicvedildiği hicivler ve bolca öğütlerin verildiği öğütlemelerle birlikte Allah'a isyan eden bir insanın duygularından bahseden şathiyelerde cönkteki şiirlerde karşımıza çıkmaktadır.

2.1.2 Cönkte Şiirleri Bulunan Şairler ve Şiirleri

Cönkte şiirleri bulunan şairler ve şiirlerinin varak numarası aşağıdaki tablo gösterilmiştir.

CÖNKTEKİ ŞAİRLER	ŞİİRLERİN VARAK NUMARASI
Âşık Ömer	64a,
Azbî	93b,
Aziz Mahmut Hüdâyî	60b, 60b,
Bağdatlı Rûhî	9b, 38b, 38b, 38b, 39a, 39a, 39a, 90a, 91b, 92a, 92b, 92b,
Emrah Baba	90a
Erzurumlu İbrahim Hakkı Hazretleri	7b, 17a, 62b, 62b, 63a, 63a
Eşrefoğlu Rûmî	43a, 44a, 94a
Fenâyî	53b
Fikrî	8a
Fuzûlî	8b, 51a, 51a, 51b, 51b, 80b
Gaygusuz	81b
Güvenç Abdal	87b,
Hacı Bektaşî Veli	58b,
Kabûlî	34b
Muhibbî	88a, 88a,
Nâbî	30a, 61a, 98b,
Nakşî	59b, 59b, 60a,
Nesimî	10b, 11a, 47b, 80a, 80a, 80a, 81a, 81a, 81b, 82a, 82a, 96a,
Niyâzî-i Mısrî	16a, 16b, 16b, 17b, 18b, 73a, 73b, 73b, 74a, 77b, 77b, 77b, 78a, 98a,
Perişân Baba	88b,
Ragıp Paşa	98b
Rızâ	90b, 90b, 91a,
Salahî	34a,
Selamî	82b, 83a,
Seyyid Seyfullah/ Seyyid Nizâmoğlu	21a, 21a, 21a, 21b, 21b, 22a, 22a, 22a, 22a, 22b, 22b, 22b, 23a, 23a, 23a, 23b, 23b, 23b, 24a, 24a, 24b, 24b, 24b, 25a, 25a, 25a, 25b, 25b, 25b, 25b, 25b, 25b, 26a, 26a, 26b, 26b, 26b, 27a, 27a, 27b, 27b, 27b, 28a, 28a, 28a, 28b, 28b, 29a, 29a, 29b, 29b, 30b, 31a, 31b, 31b, 32b, 32b, 33b, 33b, 33b, 48a, 48a, 48b, 48b, 48b, 48b, 49a, 54b, 54b, 55a, 55a, 55b, 55b, 56a, 56a, 56a, 56b, 56b, 56b, 57a, 57a, 57a, 57b, 71b, 77b, 77b, 77b,
Şairleri Tespit Edilemeyen Şiirler	4a, 8b, 8b, 8b, 8b, 8b, 9b, 9b, 9b, 9b, 13b, 20a, 20b, 20b, 20b, 20b, 20b, 20b, 21a, 21b, 30b, 30b, 36a, 39a, 43a, 43a, 44b, 48a, 48a, 57b, 57b, 72a, 78b, 79b, 79b, 80b, 80b, 80b, 88a,

	88a, 88a, 90b, 96a, 98a, 98b, 99a,
Şehidî	93a,
Tac'eddinzade	87a, 87a,
Turabî Baba	83b, 94b, 95b, 95b,
Üsküdarî Hâşim Baba	36b, 36b, 38a, 49b, 49b, 50a, 50a, 50a, 50b, 50b, 58a, 58a, 80b, 85b, 85b, 85b, 86a, 86a, 86a, 86b,
Vahdetî	18a,
Virânî	19b, 19b, 36a, 36a, 36b, 37a, 37a, 37a, 37b, 37b, 39b, 40b, 40b, 41a, 74a, 75a, 75a, 75a, 75b, 76a, 76a, 76b, 76b, 77a,
Yeminî	10a, 10a, 10a, 89a, 89a, 89b,
Yunus Emre	6b, 19a,
Zâtî	52a, 52a, 52a, 52b, 52b, 52b,

Cönkte şiiri bulunan şairlere ve şiirlerine biraz daha yakından bakacak olursak şunları söyleyebiliriz:

Âşık Ömer (D?-Ö.1707) :Asıl memleketi Aydın'dır. Çocukluğunda ve gençliğinde Kırım'ın Gözleve şehrinde bulunmuştur. Bir miktar tahsil gördüğü veya kendi kendine okuyarak zamanının klasik kültürünü basit ve umumî bir şekilde edinmiş olduğu anlaşılmaktadır. Yeniçeri saz şairi sıfatıyla Osmanlı ordusunda bulunmuş ve herhalde seferler dolayısıyla, memleketin birçok yerlerini dolaşmıştır. Yazma cönkler ve mecmualarda pek çok şiiri görülmektedir. Şiirleri, Sadeddin Nüzhet Ergun tarafından toplanarak hayatına ve şahsiyetine ait bilgilerle birlikte yayımlanmıştır. (Kocatürk 1963: 138, 139).

Âşık Ömer' e ait cönkte bir tane şiiri vardır bu şiir ise Cuma gününden bahsetmekte ve Cuma gününün İslam dini açısından önemini vurgulamaktadır. Nutuk niteliğinde olan ve dört dörtlükten oluşturulmuş bu eserin bir kısmına Âşık Ömer divan'ında rastladık ve bu bölümü de cönkün yazı çevrimi bölümünde verdik.

Azbî: 17. yüzyılın ikinci yarısıyla 18. yüzyılın ilk yarısında yaşamış, mutasavvıf şairlerdendir. Niyâzî-i Mısırî'ye intisabı ile Halvetî usul üzere tasavvuf hayatının başladığı kabul edilen şair, Mısırî'nin ölümünden sonra, tasavvuf dairesini tarikat bağlamında değiştirerek Bektaşîlik'e geçmiştir.

Asıl adı Mustafa olan şairin doğum tarihi ve ailesi ile ilgili bilgi bulunmamaktadır. Aslen Kütahyalı olan Mustafa Azbî, Kütahya'da bir müddet

medrese eğitimi aldıktan sonra İstanbul'a gelmiş ve Osmanlı ordusuna katılmıştır. Dergâh-ı Âlî çavuşluğuna kadar yükseldiği askerlik mesleğinde iken, 1083/1673'te Niyâzî-i Mısırî'yi Rodos'a sürgüne götürmeye memur edilmiş; birlikte oldukları zaman zarfında da Mısırî'nin etkisinde kalarak ona intisap etmiştir (Vassâf : V, 85 ; Bekki 1997: XX). Bu intisap hadisesinde bütün kaynaklar hemfikirdir. Ancak seyr ü sülûkunu onun yanında tamamlayıp tamamlamadığı, ondan hilâfet alıp almadığı hususu tartışmalıdır. Mısırî'nin 1694 tarihinde Limni'de vefat etmesi üzerine İstanbul'a dönen Mustafa Azbî, Üsküdar'a bağlı Merdivenköy'de bulunan Şahkulu Sultan Bektaşî Dergâhı'na gelerek, Şeyh Elvan Efendi'ye (ö. 1729) intisap etmiş ve bu dergâhta postnişin olmuştur (Ergun 1930: 21-22; 1944: 282-283, Kocatürk 1968: 395-397; Gölpınarlı 1992: 9; Noyan 1998, 546-547; Özmen 1998: III. 263-268; Kurnaz-Tatçı 2001: 126).

Cönkte 93b'de bir tane şiirine rastladığımız Azbî döner ayaklı bu şiirinde Fatıha suresinden aldığı ayetleri dörtlüklere dağıtarak şiirini oluşturmuş ve bununla birlikte de tarikat adabını ve ilm-i ledünün insanda oluşturduğu ruhi genişliği anlatmıştır. Bunların yanı sıra on iki imam'a olan sevgiyi ve övgüyü de aynı şiirde vermiştir.

Emrah: Eserde hakkında bir şiiri verilen Emrah hakkında pek fazla bilgiye sahip değiliz. Bundan hareketle bu Emrah'ın Erzurumlu Emrah mı yoksa başka bir Emrah mı olduğu bilinmemektedir.

90a'da yazılı olan bu şiirini müstezad nazım biçimiyle yazan şair tarikat ehli olup zahidi hicvetmektedir

Erzurumlu İbrahim Hakkı: 1701 tarihinde Erzurum'da doğdu. Osman Efendi adlı bir şeyhin oğludur. Babası saygın bir mutasavvıf idi ve İbrahim Hakkı'yı iyi bir eğitimle yetiştirdi. Dokuz yaşındayken babasıyla Siirt'e gitti ve Tillo Köyü'ndeki Kadiri Şeyhi İsmail Fakirullah'a bağlandı. 1735'te Erzurum'a döndü. Üç defa hacca gitti. Arabistan ve Mısır'ı dolaştı. 1752'de İstanbul'da Sultan I.Mahmud Han'ın özel izniyle saray kitaplığından yararlandı. Şiirlerini İlahiname adı altında topladı. Ünlü eseri Marifetname'de çağının jeolojiden astronomiye, fizyolojiden

psikolojiye kadar pek çok alandaki bilgilerini bir araya getirmeye çalıştı. 1780 yılında öldü. (Karabey -Külekçi, 1997:)

Yukarıdaki tabloda verdiğimiz listeye göre cönkte altı tane şiirine yer verilen Erzurumlu İbrahim Hakkı döneminin en büyük ediplerindendir. Cönkteki şiirlerinde Allah'ın azameti ve büyüklüğünün yanı sıra tarikata giren kişilere verilen öğütlerin yer aldığı nutuk niteliği taşıyan şiirleri bulunmaktadır.

Fuzûlî: Divan edebiyatının en büyük şairidir (1480-1556). Fuzuli'nin asıl adı Mehmet'tir. Irak'ta Kerbelâ'da doğdu, öğrenimini Bağdat'ta gördü. Bağdat'a yerleşti ve ömrü boyunca Irak'tan hiç ayrılmadı. Kanuni Süleyman 1534'te Bağdat'ı fethettiği zaman padişaha kaside yazıp sundu. Kanuni, şaire günde 9 akçe aylık bağladı. Fuzuli'nin bu aylığı alamaması üzerine nişancı Celâlzade Çelebi'ye yazdığı mektup Şikâyetname adıyla ün kazandı. Fuzuli'nin divan edebiyatı üzerindeki etkisi büyüktür. Şiirlerini Azeri şivesiyle yazmasına karşın bütün Türk milletince sevilen ve benimsenen bir şairdir. Üslûbu, edası ve temaları gerek klasik divan şairlerince, gerek halk şairlerince günümüze kadar taklit edilmiştir. Dili sade olan şiirleri halk arasında da yayılmıştır. Türkçe, Farsça ve Arapça olmak üzere üç divanı vardır. O zamanın sanat ve bilim dili Arapça ve Farsça olmasına rağmen Türkçe ile de mükemmel şiir söylenebileceğini öne sürmüş ve bunu kanıtlamıştır. (Gölpınarlı 2005)

İncelediğimiz cönkte altı tane şiirine yer verilen divan edebiyatının en büyük şairi olan Fuzulî'nin şiirleri seçilirken müstensih Alevi-Bektaşî inancına yakın şiirleri tespit etmeye gayret gösterdiği görülmektedir. Rindane şiirlerine yer verilen şairin şiirleri içerisinde dünyanın vefasızlığından ve ramazandan bahseden şiirler göze çarpmaktadır. Diğer yandan Fuzulî'nin 51a'daki şiirinde ilk beyitin son kelimesiyle sonraki beyitin ilk kelimesinin aynı olması önemli bir husustur. Buna halk edebiyatında "Zincirleme" ismi verilirken divan edebiyatındaki karşılığı ise "Reddû'l-Actüz Ale's-sadr"dır.

Haşim Baba: Üsküdarlı Seyyid Mustafa Haşim, Haşim Baba Celvetiye tarikatının bir şubesi kurmuş ve bunun yanında da Melamilik ve Bektaşiliğe de girdiği bilinir. (Baltacı 1998: 141)

Cönkte en fazla şiire sahip şairlerden biri olan Haşim Baba, cönkte Alevi-Bektaşî tarikat adabını anlattığı nutukları ile karşımıza çıkmaktadır. Haşim Baba'nın cönkte geçen şiirleri arasında 50a'da Kerbela olayını anlattığı Maktel-i Hüseyin'i önemli bir yer tutar. Yine Haşim Baba'nın bütün şiirlerinin aruz vezniyle yazıldığı da Haşim Baba hakkında söylenmesi gerekenlerdendir. Ayrıca cönkte yer alan şiirlerin tamamına yakını beyitler halinde yazan şair 50a ve 56b'deki şiirlerini dörtlükler halinde yazmıştır. Haşim Baba'ya ait şiirlerin tamamını dipnotlarda verdiğimiz eserde bulunup karşılaştırılmıştır.

Hüdayî (?-1628): Celveti tarikatının en büyük şeyhi sayılmıştır. Aslı Sivrihisarlı veya Koçhisarlı olup Bursa'da bulunmuş, Şeyh Üftade'ye mürit olmuştur. Bir müddet sonra İstanbul'a gelmiş, Üsküdar'da tekke kurarak ömrünü orada geçirmiştir. Bütün tasavvufçular gibi, din ve tasavvuf bilgisini hakikat ilmi telakki etmekte, bunu öz kabul ederek (akıl ve dünya bilgilerini) ikinci planda saymaktadır. Birçokları I.Ahmed'e olmak üzere mektup ve makale şeklinde yazılmış eserleri Tezkire-i Hüdayi adı altında toplanmıştır. Nefais-i Mecalis, eski tarz tefsirlerden ibaretdir. Ayrıca daha başka dini ve tasavvufi eserleri de vardır. (Kocatürk 1964: 468).

Aziz Mahmut Hüdayî Hazretlerinin cönkte iki tane şiiri vardır. Bu şiirler tarikat adabını ve özellikle de imanla ilgili konuları işlemiştir. Nutuk niteliği taşıyan bu şiirleri peş peşe verilmiştir.

Kabûlî: Mutasavvıf şair mahkeme başkatibi iken mesleğini terk ederek evini dergah haline getirdi. Rufai tarikatının ileri gelenlerindendir. Vefatından sonra ismi ile anılan dergaha defnolundu. Divanı vardır. (Baltacı 1998: 66)

Cönkte bir tane şiirine yer verilen Kabûlî'nin bu şiirinde Kerbela olayından bahsedilmiş ve bu olayın üzüntüsü anlatmıştır. Yine aynı şiirinde şair on iki imamı

kronolojik olarak vermiş ve bununla birlikte hem imamların kaç yıl ömür sürdüklerini hem de şahadetlerinin nasıl vuku bulduğunu anlatmıştır.

Kaygusuz Abdal: “Mutasavvuf şair (XIV sonu-XV başı) Teke ili Âlâiye sancağı beyinin oğlu olan Kaygusuz Abdal (Alaaddin Gaybî) son zamanlara kadar Anadolu’daki Alevî Bektaşî edebiyatının kurucularından sayılmıştır.

Eserleri:

Manzum eserleri: Dîvan, Gülistan, Mesnevî-i Baba, Kaygusuz(I, II, III) Gevhernâme, Minbernâme.

Mensur Eserleri: Budalanâme, Kitâb-ı Miğlâte, Vücutnâme.

Manzum-Mensur Eserleri: Saraynâme Dilguşâ (Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi 1982: 233)”.

Cönkte bir şiirine yer verilen Kaygusuz Abdal’ın bu şiiri ise pilav destanıdır.

Muhibbî (Süleyman): Yavuz Sultan Selim'in oğlu Kanunî Sultan Süleyman, batı kaynaklarında Magnificent, Magnifique, Grand Turc, Der Prachtige ünvanlarıyla geçer, 1520 yılında babasının ölümü üzerine tahta geçmiştir. Yaşadığı asrın ve Osmanlı Devleti'nin son büyük padişahı olan Kanunî Sultan Süleyman; "Muhibbî" mahlâsıyla kaleme aldığı şiirleri, bu şiirlerde gösterdiği şairlik kudreti bakımından da "muhteşem" bir şahsiyet olarak karşımıza çıkıyor. "Muhteşem Süleyman"ın sayısız şiir kaleme alması, divanlar düzenlemesi, dilden dile asırlarca dolaşacak mısralar yazabilmesi, onun bu alanda da "muhteşem" oluşunu ortaya koyuyor.

Büyük şair, büyük padişah Kanunî, şairler sultanı Bakî gibi dönemin önde gelen şairleriyle karşılıklı şiir sohbetlerinde bulunur, beğendiği şiirlere nazireler yazar, şiirlerinin diğer şairlerce özellikle Bakî tarafından beğenilirdi.

Padişah şairlerin ve diğer divan şairlerinin en çok şiir yazarları içerisinde ilk sırayı verebileceğimiz Kanunî Sultan Süleyman'ın 3000 civarında şiiri bulunmaktadır. (Kara 1986: 428)

Muhteşem Süleyman'ın şiirlerinden iki tanesine ve en meşhurlarına rastladığımız cönkte müstensih hem döneminin en büyük padişahına hem de şairine bir saygı ve hayranlık göstergesi olarak bu şiirlere yer vermiştir. Müstensihin yer verdiği bu şiirlerin her ikisi de “gibi” redifiyle yazılmıştır. Birinci şiirinde dünyanın geçiciliği ve bu dünyada her şeyin bir gün biteceği düşüncesini işlenmiş ve bu düşünceyle insanın kibirden arınması gerektiği görüşünü vurgulamıştır. İkinci şiirinde ise en meşhur şiiri olan ve sağlığın dünyadaki en büyük nimet olduğundan bahseden şair yine aynı şiirde vahdet-i vücud anlayışını işlemiştir.

Nabî: 1642 senesinde, Şanlıurfa'da doğan Yusuf Nâbi yokluk ve sefalet içinde yaşayarak büyümüş, daha sonra İstanbul'a gitmiştir. Burada eğitimine devam eden şair şiirleri ile tanınmaya başlamıştır. Daha sonra Halep'e gelir yaklaşık 25 yıl Halep'te yaşar ve burada da devletin sağladığı imkânlarla rahat bir hayat sürdürmüştür. Eserlerinin çoğunu Halep'te geçirdiği bu yıllarda kaleme almıştır. Daha sonra Halep Valisi Baltacı Mehmet Paşa sadrazam olunca Nâbi'yi yanına almıştır. Bu dönemlerde Nâbi Darphane Eminliği, Baş mukabelecilik gibi görevlerde bulunmuştur. Nabî'nin "Seyid Nuh" ismiyle bazı besteleri olduğu bilinir. Nâbi, İstanbul'da 1712 yılında vefat etmiştir. Eserleri: Türkçe Dîvân, Farsça Divânçe, Hayriyye, Hayrabâd, Terceme-i Hadis-i Erbaîn, Tuhfetü'l Haremeyn, Surname, Fetihnâme-i Kâmaniçe, Zeyl-i Siyer-i Veysi ve Münşeat (Bilkan 1997: 96).

Divan edebiyatının önemli ediplerinden olan Nabî'nin böyle bir mecmuada yer alması oldukça ilginçtir. Ancak müstensihin alana vakıf olması ve bu vukufiyetini mecmuaya yazdığı şiirlerdeki seçiciliğine yansıtması da dikkate değer bir husustur. Üç şiiri bulunan ve bu şiirleri gazel nazım biçimiyle yazan Nabî'nin şiirleri hikemi tarzdadır.

Nakşî: Mutasavvıf bir şairdir. Divriği doğumlu olan şair Akkirmanda 1654'te vefat etmiştir. Zaman zaman Yunus Emre'yi hatırlatan şiirlerde lirizimle didaktik ruh daima kendisini gösterir. Aruz ve hece ile şiirler yazmıştır. (Kara 1986: 505)

Cönkte üç şiirine yer verilen Nakşî'nin şiirlerinin genel özelliği tarikatta alınan yol ve bu yolun zorlukları ile tarikat ehlinin yolda çektiği çilelerdir. Nakşî'nin şiirleri tarikat adabını anlattığı nutuklardan oluşur.

Nesîmi: Asıl adı İmamüddin'dir. On dördüncü yüzyılın ikinci yarısı ile on beşinci yüzyılın ilk yarısında yaşadığı belirtilmektedir. Bağdat'ın Nesim nahiyesinde doğduğu için bu adla anıldığı belirtilen Nesimi, şeriata aykırı bulunan şiir ve görüşleri nedeniyle Halep'te derisi yüzülerek öldürülmüştür. Hurufilik inanç ve görüşlerini Türk edebiyatına taşıyan kişi olarak bilinmektedir. Arapça ve Farsça şiirler de yazmış olan şair, vahdet-i vücud felsefesini savunmuştur (Özmen 1998: 698).

Cönkte Nesimi'nin 12 şiiri bulunmaktadır. Bunlardan on biri Nesimi Divanında yer almaktadır ki bunlar da metin kısmında dipnotlarda gösterilmiştir. Fakat onun adına kaydedilen bir şiire, Divanda rastlanmamıştır. Bu şiir cönkte, 10b'de "*Cenâb-ı Nesimî'nin Nutk-ı Pür-Marîfetleridir.*" başlığıyla verilmiş olup Elifname⁵ tarzındadır. Başlıkta da belirtildiği üzere marifet dolu bir şiirdir. Bu bağlamda Nesimî adına kaydedilen bu elifname, alışılmışın dışında harfleri sondan başlatarak başa doğru götürmüştür. Yani şiir, "ya" harfiyle başlayıp "elif" harfiyle bitmektedir. Ayrıca beyitlerin birinci mısrası ile ikinci mısraları farklı vezinlerle kaleme alınmıştır. Bu durum, Nesimî'nin hem şairlik gücünü hem de edebiyatımızdaki önemini gözler önüne sermektedir.

Nesimî'ye ait diğer şiirler, tarikat adabını ve bununla birlikte ilahi aşkın vasıflarını anlatmaktadır. Kendisi Alevi-Bektaşî meşrep bir şair olduğu için cönkteki şiirlerinde Hz. Ali, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin sevgisini, Kerbela vak'asını ve on iki imam övgülerini işlemiştir.

Niyazî-i Mısırî (D.1618-Ö.1694): Malatya'nın Soğanlı köyünde doğdu. Küçük yaşta Tasavvufî eğitim görmeye başladı. Halvetî şeyhlerinden Malatyalı Hüseyin'e bağlandı. Niyazî-i Mısırî Halvetiye tarikatının Mısriye veya Niyaziye diye bilinen kolunun kurucusudur. Hem aruz hem de hece ile şiirler yazdı. Gece yazdığı

⁵ Geniş bilgi için bkz. (KAYA 2007: 309)

şiiirlerinde Niyazî, gündüz yazdığı şiiirlerinde Mısrî mahlasını kullandığı belirtilir. Nesri konuşma diline yakındır. Eserleri: Divan, Risale-i Tasavvuf, Risale-i Hasaneyn, Mevâlidü'l-irfan ve Avâ'idü'l-ihsan. (Tekin 1995: 455–456).

Bir tarikat öncüsü ve kurucusu olan Niyazî Mısrî şiiirlerinde tasavvufu ve dünyanın geçiciliğini anlatmıştır. Cönkte tespit edebildiğimiz on dört şiiiri bulunan şairin bütün şiiirlerini kaynakça bölümünde verdiğimiz Hasan KAVRUK tarafından hazırlanan eserde tespit edebildik. Cönkte yer alan şiiirlerinde tarikatı, çileyi, Allah'ı zikretmenin insanı terbiye edeceğini, kişinin kendini daim kibirden uzak tutması gerektiği ve nefis terbiyesini anlatan Niyâzî Mısrî'nin aynı anda hem aruz vezniyle hem de hece vezniyle yazılmış şiiirlerine cönkte yer verilmiştir. Şekil olarak bakıldığında ise 16b'de “sendedir” redifli gazelin musammat biçiminde yazıldığı göze çarpmaktadır.

Ruhî: Bağdat doğumlu olduğu bilinen şairin doğum tarihi bilinmemektedir. Bağdat doğumlu olduğu için Bağdatlı Ruhî olarak anılmıştır. Gerçek ismi Osman'dır. Babası Osmanlı ordusunda bir askerdi, kendisi de sipahi olmuştur. Dönemin önemli, ünlü isimleriyle arkadaşlık kurmuştur. Çeşitli savaflara katılmıştır. Eleştirel tarzı ve yalın üslubu ile ünlenmiştir. Toplumun sorunlarına ilişkin yazmayı tercih etmiştir. 1605 yılında Şam'da öldüğü bilinmektedir. (Ak, 2001)

Müstensihin cönkte on iki şiiirine yer verdiği divan edebiyatının usta şairlerinden Ruhî'nin şiiirlerinin tamamı Alevi-Bektaşî inancının anlatıldığı ve öğüt niteliği taşıyan şiiirlerdir.

Rumî (Eşrefoğlu): Doğum tarihi bilinmemektedir. Eşrefoğlu Abdullah'ın babası ile büyükbabasının adları mazbutlu ve büyükbabasının mısırlı ve Muhammed adında bir zaddır. Bunun oğlu Eşref Mısır'dan herhangi bir sebeple çıkmış ve bir müddet Hama'da oturduktan sonra oradan Manisa'ya gitmiş ve en nihayet İznik'e yerleşmiştir. Abdullah İznik'te doğmuştur. Şiiirlerinde kendisini Eşrefoğlu diye anmaktadır. İlk tahsilini İznik'te yaptıktan sonra Bursa'ya Çelebi Sultan Mehmet medresesinde tahsiline devam etmiştir. Fıkıh ilminin üstatlarından olan Afyonkarahisarlı Alaüddin Ali'ye asistan olmuştur. Onun verdiği dersleri takrir

etmiştir. Bu derslerden ayrı olarak tasavvuf yoluna da girmiştir. Daha sonra Emir Sultan'a intisap etmiştir. Emir Sultan yaşlandığını söyleyerek kendisini Hacı Bayram Veli'ye göndermiştir. Hacı Bayram, Abdullah'ın istidadından hiç şüphe etmeyip dehasına inanarak kendisine yakın tutmak için; kızı Hayrünnisa ile evlendirmiştir. Hacı Bayram'dan sonra Abdülkadir Geylani'nin oğlu Şeyh Hüseyin'e intisap etmiştir. Hicri 874'te vefat etmiştir. Eserleri: Divan, Müzzekiü'n-Nüfus, Tarikatname, Delailü'n-Nübüvve, Fütüvvetname, İbretname, Mazeretname, Elestname, Nasihatname, Hayretname, Münacatname, Esrar'üt- Talibin ve Tacname'dir. (Çelebi, 1944).

Tarikat ehlerinden olan Eşrefoğlu Rumî cönkte yer alan şiirlerinde ve mensur metinlerinde nefis terbiyesini tarikat adabını anlatmıştır. Müstensihin yer verdiği eserlerinde, eserin isminin önce verilmiş sonrasında ise eserden ilgili bölümler alınmıştır. Müzekki'n-Nüfus adlı eserinden de mensur bölümlerin alınarak cönkte önemli bir kısım oluşturulduğu da göze çarpmaktadır.

Salahî: Abdullah Selahaddin Uşşakî, mutasavvıf şair Balıkesir doğumludur. İstanbul'a gelip bir süre eğitim almış ve çeşitli devlet görevlerinde bulunmuştur. Şeyh Cemaleddin Uşşakî'ye intisab etmiş ve inzivaya çekilmiştir. Devrin önemli mutasavvıflarından olan edip önemli eserler vermiştir. (Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi 1998: 427)

Cönkte bir tane şiirine yer verilen şairin 34a'da kayıtlı bu şiirinin öncesinde *“Tebrürken buraya yazılmıştır.”* Açıklması ve şiirin bitiminde ise *“İşte her eser böyle rindâne yazılmalı.”* şeklinde ki ifade müstensihin tasavvufa yönelik şiirleri daha çok esere almak istediğinin bir göstergesidir.

Seyyid Seyfullah: Seyyid Nizamettin'in oğludur. Bunun için şiirlerinde çok defa da Seyyid Nizamoğlu mahlasını kullanmıştır. Bu tarikat şairinin epeyce şiirleri ve ilahileri vardır. Divanından başka Miracü'l-Müminin, Silsile-i Tarikat, Silsile-i Nesebiye, Camiü'l-Maarif, Miftahi, Vahdet-i Vücut ve Tacname adında eserler vücuda getirmiştir (Uraz 1939: 84).

Cönkte en fazla şiire sahip olan Seyyid Seyfullah'ın 87 farklı varakta yüzün üzerinde şiiri ya da beyitleri vardır. Cönkün yekununu oluşturan şiirlerin geneli Allah inancı, peygamber ve on iki imam sevgisi, tarikat adabı ve tarikat ehlinde olması gerekenler anlatılmış, bu yönde nutuk ve nefeslere cönkte yer verilmiştir. Bununla birlikte cönkü incelerken gözümüze çarpan ve bu bölümde verme ihtiyacı duyduğumuz bölümler şu şekildedir. 21a'da ikinci şiirde şair öncelikle öğüt verirken İslam'ın beş şartını ve bu beş şarta niçin uyulması gerektiğini vermektedir. 24b'deki "olmaz" ve "gerek" redifli şiirlerin musammat gazel nazım biçimiyle yazıldığı görülmektedir. Yine 25b'deki şiirin başında yer alan şairin Hz. Ali'ye ait sözün yer alması ve bu söze uygun, yine bu sözü açıklayıcı bir şiirin yazılmış olması da dikkate değerdir.

26a'da "yürü" redifli şiirinde şair dünyanın boşluğundan bahsederken hayıflanmak gerektiği ve bundan kurtulmak içinde bir mürşide bağlanmak gerektiğini vurgulamaktadır.

Seyyid Seyfullah'ın 27b ve 32b'deki şiirlerinde hadis-i şerifin verilmesi ve bu hadislerin şiirler ile açıklanmasında gerçekten önemli bir husustur. Seyyid Seyfullah'ın ustalığını gösteren son kısım ise Kur'an-ı Kerimden alınan ve sırasıyla 54b, 55a, 55b, 56a, 56b, 57a'da verilen ayetlerin şiirlerden önce verilmiş olması ve bu ayetlerin hemen devamındaki şiirlerde açıklandığı görülmektedir.

Alevi Bektaşî şari olan Seyyid Seyfullah'ın cönkte 29b numaralı varakta Hz. Peygamber'e dört büyük halifeye ve on iki imama övgüler dizdiği, bahsedilmesi gereken önemli bir bölüm olarak karşımıza çıkmaktadır.

Turabî: On dokuzuncu yüzyılda yaşamış bir Bektaşî ozanı olarak bilinen Türebî bir Bektaşî ulusu Yanbolu'lu Hacı Türebî Dede-Baba olarak tanınır. Çorum'lu Seyyid Hasan Hüsnü Dede- Baba'nın 1849'da ölümü üzerine, Hacı Bektaş dergahı postuna oturur. 19 yıl meşihat ettikten sonra, 1868'de ölür. Hacı Bektaş türbesinin girişinde sol yanda bulunan tümsek üzerinde gömülüdür. (Altınok, 2006)

Cönkte beş şiirine yer verilen Turabî Baba'nın şiirleri seçilirken yine genel kuralın dışına çıkılmamış ve eserdeki şiirler tercih edilirken verdiğimiz konuların dışına çıkılmadığı görülmüştür.

Viranî: “Hurûfî – Bektaşî şairi (XVI.?). Hayatı hakkında bilgi yoktur. Elde bulunan Divan'ından Hz. Ali'ye ulûhiyet izafe eden bir şair olduğu anlaşılmaktadır. Alevîler arasında büyük kabul edilen yedi şairden biridir (Diğerleri: Nesîmî, Fuzûlî, Hatâyî, Pir Sultan Abdal, Kul Himmet, Yeminî). Şâirin Divan'ı Mehmet Halid BAYRI tarafından Latin harfleri ile yayımlanmıştır (1957). Bu kitapta üç yüz civarında aruzla yazılmış şiir vardır. Ayrıca hece vezni ile birkaç şiiri daha bulunmaktadır. Şiirleri çoklukla Hurûfî akaidini dile getiren didaktik manzumelerdir. M. Halid BAYRI bu divanın başında şairden bahseden diğer eserleri ve Hurûfilik'le ilgili bazı bilgileri zikretmektedir (Aslanoğlu 1998: 535)”.

Cönkte en fazla şiire sahip olan şairlerden biri olan Viranî Baba'nın şiirlerinin geneli nutuklar ve nefeslerden oluşmaktadır. Şiirlerinin genellikle aruz vezniyle yazmış olan şairin cönkteki şiirlerinde de bu durum kendini göstermiştir. Kaynakça bölümünde verilen eserde tespit edebildiğimiz şiirlerini verdiğimiz şairin diğer şiirlerini ise başka bir eserde tespit edemedik.

Yunus Emre: “(D?-Ö.1320/1321). Türk tasavvuf şairidir. Hayatı hakkında hemen hiçbir kesin bilgi yoktur. Eldeki bilgiler bazı menakıbnâmelere ve bizzat Yunus Emre'nin şiirlerine dayanır. Bunlara göre ya Sivrihisar yakınlarındaki Sarıköylü veya Karamanlıdır. Kuvvetli bir din ve tasavvuf kültürüne sahip olacak şekilde yetişti. Sarıköy yakınlarında oturan Taptuk Emre adlı bir şeyhe intisap etti. Yunus Emre her devirde çok sevilmiş çok okunmuş ve çok taklid edilmiştir. Bu sebeple birçok şiiri başkasına mal edildiği gibi, birçok şiir de çok sonraları onun adına yazılmıştır. Eserleri: Divan ve Risaletü'n-Nushiyye'dir.” (Tekin 1995: 651–652).

Dini-tasavvufî Türk edebiyatının en önemli şairi olan Yunus'un da şiirleri cönkte kendine yer bulmuştur. Cönkte en fazla beyite sahip şiir olarak karşımıza çıkan ve sadece çok az bir bölümünü tespit edebildiğimiz şathiye örneği cönkte

önemli bir bölüm oluşturmaktadır. Bu bölümde verilen şiirin küçük bir kısmını kaynakça bölümünde verilen ilgili eserde tespit edilmiş olup geri kalan kısımlar ise tespit edilememiştir.

Yukarıda hayatları hakkında bilgi verdiğimiz şairlerin haricinde olan şairlerle ilgili bilgilere verilen kaynaklardan ulaşılabilirsiniz.

3. Cönte Yer Alan Mensur Metinler

Tezi oluşturan cönteün bazı sayfalarında mensur metinlere rastlanmaktadır. Cönteün ilk sayfasından itibaren başlayan Fihrist bölümüyle birlikte mensur bölümler de başlar. Dualar, sureler ve sünnetin namazdaki tanımı gibi dinî konuların işlenmesinin yanı sıra zaman, mekan zarflarının örnekleri ile birlikte atıfların kullanımı da karşımıza çıkmaktadır.

Mensur metinler kısmına alabileceğimiz sözlükçe kısmı aşağı yukarı her şiirden sonra yazılmış olup daha sonrasında ise 72a ile birlikte genişçe bir sözlüğe geçilmiştir.

9a sayfasında *Müzekki'n-nüfus*'dan alınan bir bölümü açıklayarak, insan oğlunun nefisleri hakkında ayrıntılı bilgi verilmiştir. Bunların hepsi yapılırken aynı zamanda da alıntı yapılan kitap hakkında bilgi de verilmiştir.

Mensur olarak yazılmış örneklerden biri de 21a daki “mükerrer yazılmıştır.” ifadesiyle birlikte yazılan şiirin cönte içerisinde birden fazla yazıldığına işaret etmektedir.

Örneğin 36a'da olduğu gibi birçok şiirden şairin diğer şiirlerinin de cönteün hangi sayfalarında olduğunu belirten açıklamalarla karşılaşırız. Bu da müstensihnin aslında bir şairin şiirlerinin peş peşe değil zamana yayılarak yazıldığı görülmektedir.

41a'daki mensur bölümde dünyaya meyl etmenin yanlış olduğu bu durumun insanın boşa harcadığı bir çaba olduğu düşüncesi öğütlenmektedir. Burada bir bakıma tarikat ehlinin ve insan olarak kamale ulaşmanın ip uçları verilmektedir. Daha ileriki aşamada ise nefsin terbiye edilmesi için nelerin gerektiği ve Allahu Teâlâ ile nefsin arasında geçen olayı örnek olarak vermektedir.

44b'deki bölüm de ayetle fikrini vermeye çalışan müstensih Allah'ı zikretmenin ve beraberinde insana kazandırdıklarını işlemektedir.

61a ve 61b, bu bölümde ise önce Farsça sayılar sonra da Arapça Sayılar verilmiştir.

Son olarak 83b'de ve sonrasında beş vakit namaz, Cuma namazı, bayram namazı, cenaze namazı ve teravih namazının tarifleri verilmiştir. Burda müstensih okuyan kişinin dini öğretileri öğrenmesini amaçlamış olmalıdır. 98a kısmında ise en son mensur kısımda bir enfiye tarifi ve bunun hangi nevazılın def'i için kullanılacağını vermiş ve bitirmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM:
CÖNKÜN YAZIÇEVİRİMİ

/1a/

Defter numerosu	Tezkire numerosu	Tarih-i ta□datı	..... olunan			
			Tüfek Adet	Keçi Adet	Koyun Adet	

	8 9 10	5 6 7	4	3	2	[ ] [1]
	90	80 70 60	50	40	30	[ ] [20]
700	600	500	400	300	200	[ ] [100]
	Ebcd hesabının cümel-i kebir ta□bir eyledikleri budur		G 1000	Z 900	Z 800	
			15 Eylül 1308 6 Rebiyülevvel 1310			
		Turabî Baba'nın tarihi irtihalleri	4 Cemazi yel evvel 1285	Nam-ı şerifleri elhac □ali		

Nezle için enfiye tertibi

Enfiye	Nişadır	zencefil	karanfil
9	1	1	1

Bunları ilaca sahk idüp günde sabahları bir istimal ola. Velhasıl günde iki veya üç defa□adan ziyade isti□mal olunmamalıdır. Çünkü tabi□at idülür ise kande az olur ana isti□mal ola.

/1b-2a/

İş bu kitâbta münderic olan nutk-ı âlilerin muharrer olduğu sahifelerin numerolarını mübeyyin fihristtir. 29 Ağustos 1309

Sahife		
16, 3	Yûnus Hazretlerinin nutk-ı □aliyesidir. Mizân-ı mahşer hakkında.	1
7	Yeminî Hazretlerinin nutk-ı □aliyesidir. Medh-i Haydâr-ı Kerrâr hakkında.	2
116, 118, 120, 50, 73, 89	Nesimî Hazretlerinin nutk-ı □aliyesidir. Nutk-ı pür ma□rifet-i □âliyesidir.	3
41	Vahdetî Hazretlerinin nutk-ı □âliyesidir.	4
82, 83	Zâtî Hazretlerinin nutk-ı □âliyesidir.	5
135	Perişân Baba Hazretlerinin nutk-ı seniyyeleridir.	6
106, 107, 108, 109, 110, 50, 9, 52, 57, 59	Virânî Hazretlerinin nasihat-amiz Nutk-ı □âliyeleridir.	7
85	Fenâyî Hazretlerinin nutk-ı şerifleri.	8
	Yeminî Hazretlerinin nutk-ı seniyyesidir. Medh-i Haydâr-ı Kerrâr hakkında.	9
160, 131, 130, 129, 79, 51, 54, 77	Hâşim Baba Kaddese Sırruhu Hazretlerinin nutk-ı □irfan mealleri.	10
40, 39, 19, 20, 21, 22	Seyfullah Hazretlerinin divân-ı □aliyesinden alınan nutk-ı □âlileridir.	11
		12

		13
		14
		15
		16
		17
		18
		19
		20
		21

/2b/

(boş)

/3a/

Sahife		
131, 132	Tâceddinzâde Hazretlerinin nutk-ı âlileri.	22
93, 163, 164	Nakşî Hazretlerinin nutk-ı âlileri.	23
144	Şehirî Hazretlerinin Nutk-ı vâlâsı	24
61	Müzekki'n-Nüfus nam kitâpdan yazılan bazı Nesayih-i Mühimme.	25
		26
		27
		28
		29
		30
		31
		32
		33

/3b/

(boş)

/4a/

İşbu mecmu□a Zîr kazası mal müdiri sabık Râşid Efendi'nindir. Kendi hatt-ı destiyle
1 Nisan sene 1309 da cem□ ve terkim olmuştur.

26 Ramazân 1310 Yevm-i pençşembe

Mesnevi

Hañcer-i hâmuş ve şimşir cu□

Nize-yi tenhâ ve terk-i hücu□

hâmuş: sükût itmek.

cu□: açlık

Tenhâlık nefis-i emmâre için nizedir ya□ni mızrakdır.

hücu□:uyku demekdir.

nize: mızrak harbe demek.

şimşir: kılıç seyf tig demek.

mü□evvil: te□vil idici şerh u beyân ve tefsir idici ma□nâ virici olan.

tev□il: birkaç ma□nâ kabul iden kelamın hasbe'l-akza ma□nâsını virmek.

(Mümeyyiz Hacı Hasan Efendi'den alınan bir kitâpdan yazılmışdır)

Ehlullahtan Ebu Su□ûd rahmetullah bir zât buyurmuş ki Kur□an-ı Kerimi cümle
mütala□a itdim ta□zim tekvir-i halkullah ya□ni ta□zim emrullah.

12 Nisan 1292

1 Rebiü'l-âhir 1293

/4b/

Kaf ha	Ha mim	Ayet-i Şerifeleridir

K	h
h	m
y	c
c	s
s	k

Sahife

17 İmameyn Efendilerimizin nam-ı mübarekleri

Lâ ilâhe illallahu vahdehû lâ şerîke leh, lehül-mülkü ve lehül-hamdü ve hüve alâ külli şey'in kadîr.

Hazret-i Rasulullah ve Rasulullahdan mukaddem gelmiş olan enbiya-yı ızam hazeratının tilavet buyurdukları kelimatin efdali bâlâda muharrer olan kelime-i tevhîddir 25 Temmuz 1309/ 23 Muharrem 1311

(Fe-salli li-rabbike ve'nhar) innâ a□taynâ'dadır.

Allâh Te□âlânın vech-i kerimiçün salat-ı müdavemet et anın in□amına şakir olduğın halde zira ki salat-ı şükrün aksamını cam□idir ve bedene nahr idüp muhtaclara tasadduk it ki ol malın hıyarıdır denildi ki ya□ni salat-ı ıydı eda idüp edhiyyeyi nahret.

nahr: kesmek, bogazlamak.

aksam: parçalar , pâreler, cüz□ler, kısımlar, ma□nâsınadır.

hıyar: bir nev□i sebze meyvesidir

edhiyye: kurban dımekdir

/5a/

Der Beyân-ı Sünnet-i Selase Vasiyyet Kerde

Birinci sünnet; Tanrı sünnetidir tutar ol ki Muhammed ümmetidir göricek bir □ayb görmemiş gibi gayb idüp görmemelidir bu Hak sünnetidir.

İkinci sünnet enbiyâ sünnetidir hoşluğıla itmek müdârâ virmek halk içinde âşıkâre müdârâ nebiler sünnetidir tutan gerçek Muhammed ümmetidir.

Üçüncüsü evliyâ sünnetidir bu halkdan irişen cevri ü belâyâ tahammül eyleyüb sabr eylemekdir yâvuz diyene eyü söylemekdir velâyet ehline çün sünnet oldur cefa idenlere eyiligi boldur.

Hazret-i □Ali efendimizin sözine iden hılâfı

Degil ol mülhidin bil kalbi sâfı

Odur tasdîk iden sıdkıla dini

□Alinin düşmenine tuta kini

Temmet

/5b/

Zurûf-ı Mekân

taht: alt ma□nâsına tahte'l-cinah kanad altında dimekdir.

beyn: ara □ beyne'l-ahali ahali arasında □

□**ind:** yan □ inde'n-nas insânlar yanında □

fevk: yukarı □ fevk'l-had hadden yukarı □

Zurûf-ı Zaman

□**ind:** zaman ma□nâsına □inde'l-imtihan imtihan zamanında dimekdir.

lede: □ lede'l-iktisad iktisad □

ba□d: sonra □ ba□de'l muhakeme muhakemeden sonra □

gab: □ gabbe'l-du□a du□adan sonra □

kabl: evvel □ kable'l-mevt ölümden evvel □

Harf-i □Atf

u: Kitâp u kâlem, dünyâ vü âhiret

fakat: Akranım sarrafdır fakat ben değilim. Câhilim fakat tahsile mailim. Al fakat çabuk getir.

lakin: Rumca okurum lakin anlamam.

ya□ni: Bu câhildir ya□ni bir şey bilmez.

hatta: Bu işi biraderin hatta pederin de bilür.

ama: Bunlar çocukdurlar amma sen değilsin.

Harf-i Nida

ya: ey mañnâsına meselâ ya Rab, ey Allâh, ya nûr-ı ñarşullah ey ñarşullah'ın nûrı.

/6a/

niñam: ne güzel mañnâsına meselâ niñamü'z-zeriñ a ne güzel vesile dimekdir.

febihâ: ne añla mañnâsına meselâ teklifimi kabul idersen febiha itmezsen fi aman Allâh

heyhat: nafile mañnâsına meselâ bezl eyledim ma-hasal ñömrümü lik heyhat heyhat

Hurûf-ı şeyy

gayr: olmayan mañnâsına, meselâ gayr-ı ca'iz ca'iz olmayan, gayr-ı meşkûl şüpheli olmayan.

bila: sız mañnâsına, meselâ bila-ihtiyat ihtiyatsız bila-kusur kusursuz.

mâñdâ: başka mañnâsına, meselâ insândan mañda gayr-ı natıktır.

elbette: şübhesiz mañnâsına, meselâ elbette olur ev yıkanın hanesi viran.

kân:kânne güya mañnâsına, meselâ kânne bilmiyor kâne istiyor.

illa: meger mañnâsına, meselâ bunu kimse yapamaz illa sen yapabilirsin.

ve-illa: yoksa mañnâsına, meselâ Vakt-i sabavette öğrenmelisiniz ve-illa sen kemâletde sefil olursunuz.

Temme-vesselam

/6b/

Yûnus Hazretlerinin Nutk-ı Şerifleridir⁶

— . — — / — . — — / — . —

Yâ ilahî ger suâl itsen bana

⁶ Abdülbaki GÖLPINARLI, **Yunus Emre Hayatı ve Bütün Şiirleri**, Türkiye İş Bankası Yay. İstanbul, 2005, s. 366-367.

Bu devranda cevabım ûş sana
Ben bana zulm eyledim günâh

N'eyledim n'ettim sana ey padişâh

Sen ezelden beni □âsi yazasın
Toldurasın □âleme âvâzesin

Gelmeden hakkıma kem benim didin
Togmadan □âsi bana adım kodın

Ben mi düzdüm beni sen düzdün beni
Pür □ayb niçün getürdün ey gani

Neki hakkımda dilersen işledin
Ne tuşa kodun ise sen tuşladın

Gözüm açup gördüğüm zindân içi
Pür heva ol toptolu şeytân içi

Habs içinde olmayayım diyü aç
Mısmıl u murdar idim bir iki kaç

Nesne mi eksildi mülkünden senin
Ya sözüm mü geçti hükmünden senin

Rızkın alup seni muhtac mı kodum
Ya öğünün aluban aç mı kodum

Kıl gibi köprü yaparsın geç deyü
Sen seni günâhlarından seç deyü

Kıl gibi köprüden adam mı geçer
Ya tayanur ya üzilür ya uçar

Kulların köpri yaparlar hayr için
Hayr oldur kim geçerler seyr için

Kim gerek andan da muhkem ola ol
Hem geçenler diyeler uş toğrı yol

Terazu kurdın hevaset tartmaga
Kasdı kıldın beni oda yakmağa

Terazu anundır ol bakkal ola
Ya bezirgân ya tacir □ attar ola

Sen basırsin hod bilürsün hâlimi
Ne revadır tartasın a□ mâlîmi

Çün günâh murdarların murdarıdır
Hızra töke yaramazlar kârıdır

309

/7a/

Sen niçün murdârı açup tartasın
Kim gerekdir fazlın ile örtesin

Kim idersin seni oda urasın
Şirkin artugısa cezan viresin

Bilmediğin iş mi var kim göresin
Anı açup kullarına sorasın

Sen ki Settaru'l-uyubsun Çalab
 □Aybımız açmaklığa kılma talep

Şerri az itmek değil mi hayrı çok
 Hayrı az itmek değil mi şerri çok

Sen temaşa kılasın ben hoş bakam
 Haşa lütfundan ki ey Rabbü'l-enâm

İntikamın geçmedi mi öldürüp
 Bir de gözlerime toprak doldurup

Sen buyurdun göge çıkmak Nemrut'a
 İbrahim kendüsi mi girdi oda

Buyrugunsuz yerde çöp deprenmeye
 Ger buyurursun uçup eglenmeye

İ'tikadım şöyledür ya Rabbenâ
 Kimse buyrungunsuz iremez sana

Çıkarırsın Nemrud'ı bir kat göge
 Sivri sinek indirir döge döge

Filleri sinek ile kıldın zebûn
 Cümlesi emrindedir ey Zü-fünûn

Yog iken var eyledin mahlukı sen
 N'eyledim n'etdim sana dünyâda ben

İşledirsen işle dersin işlerim
 Hayr u şer ne işle dersen işlerim

□Âlemi sen yog iken var eyledin
Kimini yar kimin agyâr eyledin

Kimi dostum deyü taze tutasın
Kimi düşman deyü nâra atasın

Gelmedi hergiz bu **Yûnus**'dan zebân
Sen bilürsin âşıkâre vü nihan

Gelmesün senden dahı budur cevab
Söz budur vallâhu-a'lem bi's-savâb

/7b/

İbrahim Hakkı Hazretlerinin

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

Bir satır kâmeti insâna Hudâ derc itdi
Cümle esrarını lakin kim okur kim dinler

Âdemi bilmededir ma□rifet hak yohsa
Âdeme dikkat iden gayr-ı ‘ulumı neyler

istiva’: istikamet ve karar-ı itidal müsavat ve subût-ı kemâl.

□**ulûm**: ilimler bir mevzu□a mütallik olan ma□lûmat cümleleri.

□**ilm**: bilgeç, dâniş ma□lûmat hayr ve bir mevzu□a mütallik olan ebhas ve kaziyye cümlesi.

el□ilmü □indellah: Allâh bilür ma□nâsına terkiib-i □Arabîdir.

/8a/

Ayetin evveli

kef		ha
He		mim
Ye		ayın
ayın		sin
sad		kaf

Ayetin âhiri

Fikrî nam zâtın nutuklarından ba□zı beyitleridir. Rakam-ı işaretin vechiyle sırasıyla kıraat olunması ihtar olunûr.

Bed'i

4+4+3=11 Hece Vezni

İman içün peygamberler peyamı

İmanla şeri□atın kıyamı

İmandurur veli dinle kelâmı

Yerlere göklere istiva olan

İmânıla huylar hâlîm olurlar

Îmânıla kalbler selîm olurlar

Îmanıla cânlar kerîm olurlar

Ehl-i imân sâf müstesna olan

Ehl-i □arş imânıla medh olur

Ruhu'l-Kudüs □irfân ile medh olur

Feyz-i akdes insânla medh olur

İmandır o feyz-i kibriyâ olan

Masiva tozunu gözden sil de bak
İman ehl-i terk-i masiva olan

İmandır mümine mansıb-ı □âli
Ehl-i imân Hakk'ın ehl-i □ıyâli
Mümin isen bırak gayrı makâlî
Mümindir sözünde hunefa olan

Dünyâ vü mafîha olmaz mukabil
Aç gözini olma dünyâda gâfil
İmansızın yeri esfeli's-safî[l]
İmandır her şeyden mu'alla olan

İki rekât namaz kılsa bir insân
Sevab-ı mi□raç hem der-i sema olan

İsbata ne hacet la ile illa
Muhammed cânımda gizli **Fikriyâ**

hunefa: İslamda sabit olan ma□nâsınadır.

Ve kâne Hakk'an aleyha ahdem

Fikri nâm-ı zâtın iş bu nutuklarına dikkat oluna

/8b/

Cenâb-ı Fuzûlî'nin

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

Ayru bilmişsin **Fuzûlî** mescidi meyhaneden
Sehv imiş ol kim seni biz ehl-i □irfan bilmişüz

Nesr

— . — — / — . — — / — —

Nice bir nefis temennâsıyla
Yemek ü içmek ola dil-hâhın

Eyleyip zühd ü vera'dan nefret
Tâ'at-i Hak'dan ola ikrâhın

Ma'bedin matbah ola şâm ü seher
Müsterâh ola ziyâret-gâhın

Bunun için mi olupsan mahlûk
Bu mudur emri sana Allâhın

nesr: gayr-ı mevzûn birkaç lakırdı beyt veya kelam mañnâsınadır.

Beyt

— . — — / — . — — / — . — — / — . — —

Olsa maksûdunca devran-ı felek bir nice gün
Olma mağrur ey ki hal-i dehr rûşendir sana

Katl-i eba vü ecdadın muñaf itmez seni
Umma andan dostluk resmine düşmendir sana

Kıt a

— — . / . — — . / . — — . / . — —

Mey men ini eyleyüp ři ar ey va iz
Duttun reh-i ta n  aşk-ı yar ey va iz
Terk-i mey   mahbub ideriz cennet i  n
şerh eyle ki cennette ne var ey va iz

Kıt□a

__ . / . __ . / . __ . / . __

Zâhid mey-i nabdandır ikrâh-ı galat
 Sen hâh sözüm sahih tut hâh-ı galat
 Mescidlere girdiğim değil rağbetden
 Serместliğimden eylerim râh-ı galat

Nesr

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

Doğruluk ile iste ulüvv-i makâm kim
 Geldikçe hâline vere devr-i felek revâc

Doğruluk ile harflere sadırdır elif
 Yâ harfini ayağa bırakmıştır iv□ivicâc

Doğrular ile gez ki seni ser-bülend ede
 Eğriler ile eyleme elbette imtizâc

Yâ ihtilâtı ile serîr oldu pâ-y-mâl
 Başta makâm tuttu elif nusret ile tâc

/9a/

Âdem oğlanların nefsleri vardır dört mertebe üzerinedir

1	2	3	4
Nefs-i emmâre	levvame	mülhime	mutma'inne
Bi'ssu'dur	dür	dür	dür

Sahife 170 Müzekki'n-Nüfus'dan alınmıştır. Bu nefs-i emmâre gerçi açlık ve susuzluktan □aciz ve za□ife olup miskînlik sûretini gösterir ama yalandır. Fırsat gözedir şol aç kurt gibi kim gayet zayıflığından kendüyi koyun sürüsüne atmaz varır

bir ormana gizlenür ta ki na-gah bir koyun önüne gele derhal boğazına basup yırtar. İşte gâfil olma yaramaz mezheblü nefsin pusuda oturduğundan ki na-gah bir divin tuzağında helak olmayasın. İmdi ey □aziz cehd eyleyüb bu yaramaz nefsin mezhebini mücahede ve riyâzet ile döndürmek gerektir ta ki emin olabilesin. Mücahede ve riyâzet nedir ve neyle olur meşayih buna cevap vermişlerdir ki mücahede bedenle dürüşmekdir ve cehd itmekdir ve rızâ-yı risaletle ve rızâ-yı mürşidle olur ama ehl-i hakikat riyâzet yemeği ve uyumagı terk itmekdir ve eger bir kişi yemeği ve uyumagı terk itse her ne iş kim işler hak rızâsınave Resûl rızâsına muvafık gele dirler. İmdi nefse muhalefet idüp mücahede itmek ne gibi şeylerdir? Meselâ şimdi nefis halvet istedi ana muhalefet idüp cem□iyyete ve cema□ata var. Cemiyet istedi namaza vara farzı cema□atla kıla kalka tiz eve gele sünneti evde kıla, ayruk yire varıp zikr itmek istedi. Ol fikr ide hâmuş ola ve eger hâmuşluk isterse muhalefet idüp zikr ide bu târik üzre nefse muhalefet ide ve her iş kim nefsânî ve ri-yâdır muhalefet idüp anı terk ide vesselam bunu muhalefet idecek nesneler çokdur dikkat olup gaflet olunmaya

Fi sene 20 Teşrin-i sâni 1308

/9b/

Beyt

8+7= 15 Hece Vezni

Câhil irmez bu hikmete câhil koyma sohbete

Yiye de muşûlaya yata ahur tolu saman gerek

Kıt□a

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

Müdde□i sorma ki yokdur sana ru□yetden haber

Bî-haberlere haber dinilse ider bil heder

Görmek istersen o sultânın cemâl-i şem□ini

Var enâniyet seyyalini gözünden sil gider

Müzekki'n-Nüfus nam kitâpdan alınmışdır

Beyt

__ . / . __ . / . __ . / . __

□Âlim midir ol □ilmine layık □âlemi yok

Câhil midir ol □aşka satar iki cihânı

321

Hak Te□âlâ kula kuldan yakındır. Pes senin yazılarda serseri gezmekle vusal hasıl olmaz. Pes senin hicabın ortada hemân sensin kendi hicabını ortadan götür dahı vusal ele getir dimişler.

fi sene 20 Teşrin-i sâni 1308 yevmi Pazar ertesi

fi sene 12 cemaziyel evvel 1310

enâniyet: benlik hodbinlik ma□nâsınadır.

Nutk-ı □Âlî Rûhî-i □An-Bağdadî

__ . / . __ . / . __ . / . __

Bu □âlem-i fânide safayı ol ider kim

Yeksân ola yanında eger zevk eger gam

Müfred

Kadr-i zer zer-ger şınaset kadr-i gevher gevheri

Kadr-i gül bülbül şınaset kadr-i Kanberra 'Ali

/10a/

Der Nutk-ı Cenâb-ı Yeminî Be-Medh-i Haydâr

__ . / . __ . / . __ . / . __

Hurşîd-i Muhammed feleki[n] mâhı □Alidir

Herkes iremez sırrına agâhı □Alidir

Sabit kâdem ikrarına ol pir-i tarikin
Sehv eyleme kim Hakk’a giden rahı □ Alidir

Ey dil bulayım dersen eger Nuh-ı necatı
Sür eşiğine yüzini dergah-ı □ Alidir

Yok cümle halayıkdan anın sırrına mahrem
Cumhur-ı erenler seri hem şâhı □ Alidir

Ol şir-i Hûda server-i damad-ı Muhammed
Vallâhi **Yeminî** □ Ali billahi □ Alidir

Der Medh-i Haydâr

— . / . — . / . — . / . —

Ol nûr iki □ âlemin ahabbı-□ Alidir
Bî-şübhe ve la-şek yüzünün ab □ Alidir

Ezan-ı Muhammed okunûr gün gibi zâhir
Sad hamd ü senâlar sır-ı esbab □ Alidir

□ Âşık olayım dersen eger secde ki eyle
Ol iki siyah ebru-yı mihrab □ Alidir

Ku’anda eyledi çün zikr-i cemilin
Bildim ki pesendide ki ashâb □ Alidir

Hatm itdi cihân server her □ ilmi **Yeminî**
Buyurmadı mı şehri benim bâb □ Alidir

__ . / . __ . / . __ . / __

Her kim ki reh-i □aşkda kurban □Alidir
Dünyâ da vü □ukbada nighban □Alidir

Bir zerre kadar bizim erenlerde yeri yok
Zâhid sakın at sürme bu meydan-ı □Alidir

Terk eyle enâniyeti ol talib-i Mevla
El çekme yapış sıdkıla daman-ı □Alidir

Kim kec-nigh eyler ise âl-i Resûle
La□net oların cânına düşman-ı □Alidir

Mest itse gerekdir beni cibrile **Yeminî**
Didârı muhabbetle kerem-kânı □Alidir

nighban: bekçilik

pesendide: beğenilmiş, makbul

/10b/

Cenâb-ı Nesimî'nin Nutk-ı Pür-Ma□rifetleridir

. __ . / . __ . / . __ . / . __

__ . / . __ . / . __ . / . __

Y Yine kıldı tecelli kafdā □anka-yı □aşk
Lamelif Ladan belürdi nara-yı hayhay-i □aşk

He Hidâyet irdi Hak'dan □aşk uyardı cânımı
Vav Vahdetde hakikat bulalı sevda-yı □aşk

Nun	N'ola Mansurına dar itse Leyla-yı saçın
Mim	Meni Mecnûn iderse tan mıdır rüsvâ-yı □aşk
Lam	Layıktır yolunda cân u baş eyler nisar
Kef	Kâr itdi bana gark eyledi derya-yı □aşk
Kaf	Kaşın Kâbe kavseyn oldu kim □aynel yakın
Fe	Feleklerden geçürdi kurb-ı ev ednâ-yı □aşk
Gayn	Gayret cism ü cânım gerçi çâk itdi veli
□Ayn	□İsa-veş urubdur cânıma ihya-yı □aşk
Zı	Zuhûra gel ene'l-hak sırrın ey dil kıl beyân
Tı	Zuhûr oldı vücûdun Turı çün sina-yı □aşk
Zât	Zâruretsiz cemâlin mucizi oldı □ayan
Sat	Sadır kıldı Musa-veş yed-i beyza-yı □aşk
Şın	Şehadet kaşların mihrabı söyler sırrını
Sin	Sen oldun ehl-i □aşka Mescid-i Aksa-yı □aşk
Ze	Zihi □aşk-ı ezel kim la-yezal oldu ebed
Re	Refik oldı bana bî-misl bî-hemta-yı □aşk
Zel	Zikr ü fikr-i □aşkınla gönül gavvas olup
Dad	Dürr-i bahr-i nutkum bulalı ma□nâ-yı □aşk
Ha	Haberdar oldı Hak'dan mahrem oldı cân u dil
Hı	Hayat-ı Hızra irdi buldı çün Mevla-yı □aşk
Cim	Cihânı hanuman oldı musahhar vechine
Se	Sebat itdi saçınla leyletü'l-kadr ü beray-ı □aşk

T Tecellâsı cemâlin rûşen itdi gönlümü
 B Bekâ buldum fenâda kılmışım peydâ-yı □aşk

Elif Evvel âhir ol hakdır ki zâtı noktadır
 Kıldı çün zâtı **Nesimî**'nin yerin me'va-yı □aşk

/11a/

Cenâb-ı Nesimî Kaddese Sırrıhu'l-□Âla Hazretlerinin Nutk-ı Seniyyeleridir⁷

. _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _

Kim aydır kim yüzün gülzâra benzer
 Ki yüzün nûra vü gülzâra benzer

Yanagın cennetin handân gülidür
 Veli anın firâkı hâra benzer

Yüzindir sûretullah u Rahman
 Kim aydur kim anı ruhsâra benzer

Süzülmiş gözlerin sag u selâmet
 Velâkin bakışı bîmâra benzer

Saçın buyı Mesîhâ'nın demidür
 Kim aydır nâfe-i Tatâra benzer

Ne gündür yâ Rab ey dil-ber cemâlin
 Ki ahşamı anın envâra benzere

⁷ Hüseyin AYAN, **Nesimi Hayatı, Edebi kişiliği ,Eserleri ve Türkçe Divanının Tenkitli Metni**, TDK Yay. Ankara, 2002, cilt 1, s. 272-273.

Sana benzer cihânda kimse yokdur
Meger hûri kim ol bir pâre benzer

Saçın esrârını zâhid ne bilsün
Ki tesbihi anın zünnâra benzer

Eğerçi kaşlarındır fitne başı
Harâmî gözlerin □ ayyâra benzer

Fakîh Âdemden ürker secde kılmaz
Bu divin hilkatı emmâre benzer

Gel ey sûfî ki terk eyle bu sihri
Ki Musa'nın □ asâsı mâra benzer

Güneş benzer didim ol aya heyhat
Kaçan ol maha her sitâre benzer

Muhabbet muhkem işdir gâfil olma
Bu kârı sanma kim her kâra benzer

Safasız sûfî da'im kaygulıdır
Bu ma□niden ki bu bimâra benzer

Nesimî küntü kenzin mahzenidir hu
Hadis-i lû'lü'-i şeh-vâra benzer hu

şehvar: padişâha layık olan nesne demek ma□nâsına

bîmâr: hasta, keyifsiz □alil olan

/11b/

Fihrist**Sahife**

128	Bayram namazı tarifi
018	İmam efendilerimizin nam-ı şerifleri

/12a/

Fihrist**Sahife**

109	Cuma-yı mübarek hakkında Virânî Hazretlerinin Nutk-ı Âliyeleridir.
108	Müşarü'n-ileyh Virânî Hazretlerinin dünyâdan feragat getürüp ayrılmasına dair.
169	Hakkı Hazretlerinin gice uyku uyunmamasına vesaire dair Nutk-ı seniyyeleridir.
110	Niyâzî Hazretlerinin cism ü câna hükmeden gizli sultân sende olduğına dair.
172	Cuma günü Hakk'a ibâdet olunmasına dair Âşık Ömer Hazretlerinin Nutk-ı Aliyyeleridir.

/12b/

Fihrist-i Kitap**Sahife**

000	Farisî sayıların kaydı 93 numero ile 94 numero meyanda olan numerosuz kağıdların birindedir.
045	“Resûlun Âlinin yolunun toprağı kimin tacına degse şeyatinler

	başına uşar” Seyfî Hazretlerindir.
143	Rûh-i Bağdadî’nin □aşk hakkında nutk-ı seniyyeleridir.
145	□Azbi Hazretlerinin nutk-ı □âlileridir.
150	Nesimî Hazretlerinin nutk-ı □âlileri.
132	Tace’d-dinzâde’nin Nutk-ı Seniyyeleri.
146	Eşrefzâde’nin nutk-ı seniyyeleridir. İznikîden olduğu ya□ni İznikli nahiyesinden olduğu.
144	Nutk-ı Şehidî Hazretlerindir.
072	Nesimî Hazretlerinin medh-i al-i Resûl ya□ni on iki imam hakkında medhiyesi.
028	Fahr-i □âlem ya□ni Cedd-i Mustafa ana Mahbubum demişken Hudâ
007	Yeminî Hazretlerinin bâlâda yedinci sahifede gayet ra□nâ medh parlak medhiyeleri olmagla mütalaa oluna.
138	Ruh-i Bağdadî çeşmine ayine-i □aşkı temeşa it.
000	Nakşî Hazretlerinin nutukları 93 ile 94 numero meyanda olan numerosuz kağıdlarda olduğu ihtar olur.
138	Emrâh Baba Hazretlerinin nutk-ı □âlilerinden dört beyittir.
134	Muhibbî-nâm sahib-i divânın nutk-ı şerifleridir.

/13a/

Fihrist

Sahife

161	Hacı Bektâşî Veli Hazretlerinin Nutk-ı şerifleri ya□ni “Men dila nûru kadimin cân içinde bûlbûlem” nazm-ı hikmet tev’emleri 93 ile 94 sahife numarolu meyanında olan altı yaprak numarasız sahifelerde mestûr olunan ile icabında bu vechile mahale müraca□at olunması ihtar olunur.
85	Fenâî Hazretlerinin “râh-ı Hakda mahvidenler kendözin” nutk-ı şerifleri.

	Hudâyî Hazretlerinin nutk-ı âlileri 93 ile 94 sahife numarolu meydana olan numarasız sahfelerde okunması.
	Hâşim Baba'nın nasihat amiz nutk-ı şerifleri 93 ile 94 numarolu meydana olan.
60	Virânî'nin "Eya zâhid beri gel bil sıfâtın" numerosuz sahfelerde muharrer olur olduğu.
129	Hâşim Baba Hazretlerinin "Zâhida gel bir nişandan bir nişan iste biziz"
133	Güvenc Abdal Hazretlerinin Hazreti Ali efendimizin şan ve uluv-i deracatları hakkında nutk-ı şerifleridir.
135	Perişan Baba Hazretlerinin nutk-ıâlileridir pek rumuzlıdır dikkat oluna.
136	Yeminî Hazretlerinin Medh-i Cenâb-ı Haydâr damad-ı hazreti Resûl-i Ekrem Efendimizindir ve 127 dahı vardır.
139	Rızâ Hazretlerinin nutk-ı şerifleridir. "Gören nûr-ı cemâl-i mutlakı mi'rat-ı eşyâda."
003	Yûnus Hazretlerinin nutk-ı mufassalaları bâlâda üçünci tabakada muharrerdir müracaat oluna.
081	Fuzûlî'nin vefa ümidiyle cefa gördiğine daır Nutk-ı şerifleri
119-120	Nesimî Hazretlerinin Nutk-ı âlileri ve bâlâ tarafda sekizinci tabakada dahı bir nutk-ı pür marifetleri vardır.
141	Rûhî-i Bağdadî'nin Sakî namıyla nutk-ı pür marifetleri.
147	Turabî Baba'nın nutk-ı âlileri.
001	Fikrî nam zâtın nutk-ı seniyyeleri.
074	"Bu dünyânın hayaline sakın aldanma ey gönül" Nizamoğlu Seyfullah Hazretlerindir.
074	"Mürşid-i kâmil olan seyyidleri koyuban dine zârar itme sakın" Seyfî Hazretleridir.
087	"Virenler ahret mülkin haraba mukayyed olmayan hergiz sevaba muhabbet eyleyen ehl-i ıyal" bu da Seyfî Hazretlerindir.

/13b/

Mücahede-i nefis için elzem olan □amel iş bu beyt-mealinde mesturdur. Gaflet olunmaya.

Beyt-i Mesnevi

Hençer-i hâmuş u şemşir-i cu□

Nize-yi tenhayı vü terk-i hemcu□

hâmuş: sakın ve sadasız ve nişanesiz olan mürde olmuş mustafî olan.

cu□: açlık

tenha: yalnız ve hod muhed olan insândan hali olup ıssız olan.

hecu□: uyumak.

hecud: uyumak ve gice uyanık durmak ma□nâsına.

şemşir: kılıç, seyf, tiğ□.

nize: mızrak, harbe.

hançer: eğri ve sivri bir nev□i büyük bıçak.

tasfiye-yi kalb: pâk ve sâfi olmak ma□nasına.

tehliye: utanmak tezyin etmek.

hecud: gece vakti uyanup kılar olan adam.

/14a/

Fihrist

Sahife

60	Cehd eyle kıl beş vakit namazı / Dahı tevhîd ile eyle niyâzı
90	Talib-i tarik-i Hakk'a basarsa ecel ansuzun irerse mukarrer hem hacı ve gazi olurmuş şehadet dahı bulurmuş.
60	Bir mürşid-i kâmile telsim-i cân u dil it olmak dilersen insân
45	Âl-i Resûle kim ki ider olsa bî□atı / Yanmaya nar-ı cehennemde hiç eti

35	Var olan anın varlığıdır sensin olan la sen kendini bir başka vücûd itme tasavvur
33	Yürü bir pire yetiş □ârif tövbesin al koma kendini günâhda yüzi kara
30	Mansıb-ı devlet için kapu kapu sınıla yürü / Gaflet ile geçen □ömrün ardı sıra ağla yürü
94	La□netden ba□ızlarının kaydı ya□ni la□net-i Osmandan icâb idenlerin kaydıdır.
40	Komayan dar-ı dünyâyı nasibi olmaz □ukbadan aman ya Rab nasibdar eyle bu acizi
15	Niyazî Hazretlerinin nutk-ı şerifleri bundadır gel ey gurbet diyarında esir olup kalan insân
61	Mürşid eteğin tutmak için nasihat: Kimin kim mürşidi ya□ni piri yokdur serseridir.
75	Biri iki görenler menzile irişmeyeceğine da□ir göreceli Hakkı Didâr-ı evliyâdan.
74	Gönlin kibr ü riyâdan saf olmasına da□ir “Ana feyz irer elbet kibriyâdan.”
74	□Ulum-ı kalbi bunda anlamaklığa da□ir ya□ni kıyamet günü gözin kör olmamasıçün nasihat.
111	Kaşın mihrabını kible idindiğine da□ir Cenâb-ı Niyâzî’nin nutk-ı seniyyeleridir
41	□Avam ile itmek kelim ve □âşıkın esrârına da□ir ve merd-i merdan-ı Hudâ’nın karı zikrullâh olur.
41	Kalan zâhirde billâhi hemân bir kil u kal anlar hakikat sırr-ı esrârın cihânda ehl-i hâl anlar.
36	Ziynet-i dünyâ vü mala ma□il olma vefasızdır. Bir devlete çalış ki bekası ola.
18	Pâk eyle dili var anda bul iste ide dildar-ı tecella
29	Nefsin □aybını bilürsen bilünür Hak budur bilecek eyle nefsin □ârif.

29	Bu meydanda nice başlar kesilür hiç soran olmaz.
26	Tasfiye-yi kalb ide gör ey gâfil.
08	Unut her bildiğin yazdıkların yud ne dersin kala ne derhane ne molla

/14b/

Fihrist

Sahife

7	Her ne ise a□malin onunla olur halin
6	Mülke □abid saltanatı iki cihâna virmezem
6	Mani□i didâr-ı Hakdır sana bu tac u kaba □askeri nefs-i fenâ eyler budur Seyfî Hudâ
6	Koyub ab-ı hayatı zikr-i câna fenâ cam-ı şarabından içerdim.
5	Ansızın irmeden ölüm gel hu diyelim Allâh hu.
5	Bizim tevhîd gibi billahi Seyfullahımız vardır.
5	Kim zikr-i Hakk'ı kendine itse siper da□ima bir kılın kesmez anın ger üç bin şemşirler.
4	Ere irenler ire Hakk'a sakın tutma gümân kimin olmazsa delili odur âvâre midir?
34	Cümle Hak'dır söyleyen her bir sözi / bunu bilmek isterisen pir yüzinden ayırma gözi.
34	Kalbini ahlak-ı zamaniden arıd elde sana yeter sermaye var iken
33	Tefekkürden tezekkür efdal olduğu ki zira ol mukaddes zâtı pâki
43	Emanet dokuna cânlar ezel çün tutdı gerdânı be hey Seyfî □acaibdir bu bir sırr-ı gara'ib.
43	Açar zikr itmek gönül gözini/ Sana hem gösterir ma□nâ yüzini.
27	Mürşide hak diyen kişi mürşidi hak bilmek gerek.
28	Minnet ister virmeğe dünyâ murat minnet itmeden kurtuldum oldum ber-murad.

13	Habs-i cism ü nefis iden ider câna halası killet içre çok kimseler buldı devleti.
67	Ne denlü gayriyi ağlatsa bir kimse anında mukalleb ağladır sonra asla yüzi gülmez.
76	Ya Nizamoğlu iki görmek neden / Yanmayınca boyun göremez neden
16	Yûnus'un dervîşlik başdadır tacda değildir / Hakk'a eylediğn secde değildir.

/15a/

Kutbu'l-ârifin gavsü'l-vasılın Seyyid Seyfullah İbn-i Seyyid Nizameddin Kaddese Sırrihü'l-âziz Hazretlerinin manzum Nutk-ı mürşidaneleridir.

Tarikat-ı Aliye-i Halvetiye'nin bozorgvarı kutbü'l-ârifin Seyyid Seyfullah Efendi İbn-i Nizameddin Efendi Kadde's-sallâhu Sırruhu Hazretlerinin âsâr-ı âliyyeleri olan mi'râcû'l-mü'min ve cami'ü'l-ârif ve etvar-ı sebâa ve silsile-yi tarikat ve silsile-yi nesebiye ve şeref-i siyadet ve ma'denü'l-ârif ve esrârü'l-ârifin risalelerinin meyanlarında manzum nutk-ı mürşidaneleri ile müretteb divân-ı nasihat-unvanlarını saye-yi şevket-vaye cenâb-ı mülûkanede bin iki yüz seksen sekiz senesine Şeyh Yahya Efendi matbaasında tab olunmuştur.

1288

1 İş bu numero sahife balâsından sehven kalmış olduğundan bera-yı efzar şerh olundu.

3 Telif kerdesi olan şeref-i siyadet ismiyle müsemma olan risalesinde tahrir olunmuştur.

tarik-i halveti: tenhaya çekilmekle iş yerinden ve galabalıktan çekilmek ve تنها mahale istirahat mensub dımeıdır.

/15b/

Fihrist**Sahife**

35	“La ile İlla ve dil □âlem-i taksirin eger dersin okursan” Nizamoğlu’nun nutk- şerifi.
39	“Sabr ile nefsi helâk it şâh-ı merdanlık odur” Nizamoğlu’nun
93	Hidâyet Baba’nın ve sa□irin ma□nâsı tevhîd
20	Cehd ile kıl beş vakt namazı ve ahlak-ı mezmum eyle âteş-i Suzan hasıl olmagına
35	Emanetullah hakkında kâne bize Hak virmişdi ol emanet ve mürşide teslim-i cân itmek.
61	Dünyâ endişesinden geçmek ve ba□zı su□i □amelden geçüb □ibâdetin heba itmemek hakkındadır.
02	Nefs-i emmarenin ve levvame ve diğerlerinin beyânını havi müzekki’n-nüfusdandır.
47	Mersiye-yi hanedan al-i Resûl □aleyhi’s-selatü ve’s-selam
107	Eyle hazer yapma cihânda âşîyan ve her kişi zulmi öz nefsine ider hemân ve sa□ir nesayih
51	Hâşim Baba’nın hâl□ idüp dilden libas-ı masivayı □aşkıla ve sa□ire
52	Herkes bilemez şâha □izzetini esrârın.
52	Ey gönül sen defteri ol yar vechinden oku.
37	Gören ol görinen ol gösteren ol / Gözüm yumdın cemi□ masivadan oku.
50	Virânî Baba’nın “Tekellüfsüz sücûd ile yüri var düşme inkâra” nazımlarıdır.
77	“Al haber tahte’s-şecerde □ahd-i bî□at sıhhatin” Cenâb-ı Hâşimî’nin nazm-ı şerifidir.
78	“Kamuya feyzi Hakkı □irfan Resûl-i Kibriyâ’dandır” Cenâb-ı Hâşimî’nin nazm-ı şerifleridir.

82	Cenâb-ı Zâtî'nin nutk-ı âli-yi nasihat-perveranelik olduğu.
78	Hâşimî'nin matem-i Kerbelâyı havi nazm-ı şerifleri.
59	“Cevabım guş-ı cân ile işit ey tali-i mesûd” manzumesi Cenâb-ı Virânî'nin.
124	Turabî Baba'nın nutk-ı ya'ni gazeli olduğu.
106	Virânî'nin zâhida bu dünyâda bir köhne şam var yeter gözyaşını kana dönder eylegil feryad ü ah.
106	Virânî'nin bu ma'ana-yı sırrını div-i nadan anlamaz men âref sırrın ne bilsün taharetsiz fakıya.

/16a/

Beyt-i Niyâzî⁸

57

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _

Niyâzî isteyen Hakk'ı bulurmuş

Gel imdi iste ihmâli nidersin

Fihrist

Sahife

113	Tecrid-i zâhiri ile tefrid-i Batnî ne demek olduğının beyânına da'ir olan.
057	Dahî bil Âdeme eyle sücûd / Bu demdir cümle eşyânın vücûd.
077	İsterisen hasıl ola her murad / Nefsini bilmekdurur hasıl-ı me'ad.
055	Rûhî-i Bağdadî'nin riyâdan geç şarab-ı dil-rubadan ister geç ister geçme tarzında nutk-ı âlileridir.
053	Virânî Baba'nın “dünyâ ile âukbanın mihrini götür dilden dildara sücûd eyle “nutukları.

⁸ Hasan KAVRUK, Niyâzî-i Mısırî Hayatı-Sanatı – Eserleri ve Türkçe Şiirleri, Malatya 2004, s. 185.

103	Sırr-ı Sübhân'ın her yönünde olduğına dair Niyâzî Hazretlerindir.
080	Fuzûlî'nin "Kan döker çeşmim hayal itdikçe hevl-i mahşeri" nutk-ı şerifleri.
118	Nesimî Hazretlerinin "Tamu'nın narında şeksiz yanısardır ta ebed"
122	Tahmis-i Selamî na'at-ı Hayretî Hazretlerindir.
054	Rah-ı Hakda matlab vuslat dilersen ey şüca
109	"Diler isen cum'ayı vasf ideyim sana" der Virânî Hazretlerindir mufassalan
000	Nakşî Hazretlerinin esrâr-ı ilahiyeyi havi nutk-ı ârifaneleri 93 ile 94 meyanda olan numerosuz sahifelerde muharrer olmagıla icabında oraya müracaat olunması ihtar olur.
119	Nesimî Hazretlerinin "Ey bana na-hak diyenler kandadır pes yaradan"
103	"Eya rical-i Hakk'ın takdiri hergiz bozulmaz" vesaire dair.
104	Zühdini koy aşka düş evvel ehl-i cinan itsün seni
080	"Ramazan oldu çeküb şâhid-i mey perdeye ru" Cenâb-ı Fuzûlî'nin.

Nihayet-i fihrist

/16b/

Cenâb-ı Niyâzî⁹

77

__ . __ / __ . __ / __ . __ / __ . __

Talib-i Hakk'ın devasız dert dürür ser-mâyesi

Anın için âh u zâr olur hemîn hem sâyesi

⁹ Hasan KAVRUK, **Niyâzî-i Mısırî Hayatı-Sanatı – Eserleri ve Türkçe Şiirleri**, Malatya 2004, s. 268.

□Âşıkın ma□şuk yolunda dersi arttıkça müdâm
Artar anın dem-be-dem akrân içinde pâyesi

Ta□atün ihlâsa irmez □ilm ile a□mâl ile
□İzzeti ko zilleti tut oldur anın mâyesi

Arz-ı vâsi□ ister isen kâmilin gir kabzına
□Ârş u kürsîden genişdir bir velînin âyesi

□Ârifin gönlini bilmez kandedir halk-ı cihân
Ol-ki □ankâdır yere düşmez bil anın sâyesi

Kim ki mâ zâga'l-basar sultânınun tıflı ola
Mısriyâ şol feyz-i akdes nûrı oldu dâyesi

zillet: hor hakir alçak olan

22

7+7= 14 Hece Vezni¹⁰

Ey gönül gel ağlama zârî zârî inleme
Pîrden aldum haberi ol bî-nişân sendedir

Sendedir dostun ili sende açılur güli
Söyler bu cân bülbüli gül-i handân sendedir

Gezme gel bahr u berri kendinden iste sırrı
Cism ü câna hükm iden gizli sultân sendedir

Anladınsa sen seni bildinse cân u teni
Gayrı ne var ey gönül câna cânân sendedir

Ten tahtıdır bu cânun cân tahdıdır cânânın
Ey **Niyâzî** şübhesiz ol bî-mekân sendedir

/17a/

zag: Karga ve gurab denilen kuş ve gammaz, fitenci ve keman yayının kiriş çekecek yerinden olan sargı ki tutuncı ana geçirüler.

tıfl: çocuk ve yavru ve göz bebeği ve âteş kığılcımı mañnâlarına oldığı.

ma: ne ve her ne ve her kangı ve şol şike mañnâlarında edat-ı Arabidir.

Nüfus-ı insân câhil ü hased üzere mecburdur fakad daiñma basiret üzre bulunarak bu efñal-i gayrılıktan dañimi sûretle ictinab eylemeleridir.

Mañrifetnameden yazılmışdır

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

Bir satır kâmeti insâna Hudâ derc itdi

Cümle esrârını lakin kim okur kim dinler

Âdemi bilmededir mañrifet hak yohsa

Âdeme dikkat iden gayr-ı ‘ulumı neyler

Hemân bu sebebdan insân bir emrin husûlini zihnine rabt idüp şart üzre o matluba sarf itse her ne olur ise olsun husûle gelür. Cümle muhakkikin böyle şehâdet itdiler, hatta bu hususa salah lazım değildir. Belki o ferag-ı hıfz-ı hâletin tahsile mevkuf bir mañnâdır.

ferag: Her şeyden hali olmak ve bırakmak ve terk itmek mañnâlarına.

¹⁰ Hasan KAVRUK, *Niyazî-i Mısırî Hayatı-Sanatı – Eserleri ve Türkçe Şiirleri*, Malatya 2004, s. 53.

/17b/

77

Cenâb-ı Niyâzî¹¹

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

Hamdü lillah habs-i zindân ehl-i hâlin hırfeti
Fakr u zillet derd ü mihnet ol gürûhun □izzeti

Habs-i cism ü nefis iden cânın ider elbet halâs
Halvetin rûşen ider envâr-ı Hakk'un celveti

Zulmet içre teşne diller âb-ı hayvâna irer
Kıllet içre sabr ile çok kimse buldı devleti

Halk-ı □âlem kabza-i kudretde bî-çün ü çera
Hak kazâsına rızâ vir bula kalbün vüs□ati

□İzzet-i □ukbaya zilletdür **Niyazî** çün tarîk
Nefha-i Rahman'a bu yoldan ide gör sür□ati

15 de dahı vardır müracaat oluna

nefha: herkese hayır ve in□amı amim olan hayırlı kimse.

bî-çün: zâtından ve ef□âlinden su'âl olunub sebebi aranmak ca'iz olmayan.

bî-çün çera: ef□al ü iradetinin sebebi sorulmaz olan Allâh-ı zü'l-mecid ve'l-celal Hazretleri.

hırfet: medar-ı rızık olan kâr u san'at.

ciza: niçün ma□nâsında istifham-ı Fârisidir.

çün ü çera: nasıl ve niçün ma□nâsına.

¹¹ Hasan KAVRUK, *Niyazî-i Mısırî Hayatı-Sanatı – Eserleri ve Türkçe Şiirleri*, Malatya 2004, s. 285.

çera: çera otlamak çayırda ot yemek.

zelil: hor hakir alçak olan.

çünçera: münâzâra niza gavgâ çekişme.

/18a/

Der Nutk-ı Cenâb-ı Vahdetî

— . — — / — . — — / — . — — / — —

Nokta-yı nun-ı nebî-nüşa-yı Kur'ân oldur

Ba□i-bismillâh ile sûret-i Rahmân oldur

Ehl-i inkâr olanın küfrüne imân oldur

Şeb-i zulmetde güneş-teg mihr-i tabân oldur

Fukarâ □askerine server-i sultân oldur

Hüccet-i kâtî ile âyetü bürhân oldur

Rûz-ı mahşerin divle mihr-i dırahşân oldur

Haste-dil cismine cândır dine dermân oldur

Katil-i kavim makalat-ı □azizân oldur

Sırr-ı pîrân □aceb şâh-ı Horasan oldur

Mazhar-ı nûr-ı nebi mahzen-i esrâr-ı □Ali

Pir-i erkan-ı tarikât Hacı Bektaş Veli

erkan: direkler sütunlar mukarrer olan kava□id ve rüsüm ve sair ma□nâlarına.

/18b/

Cenâb-ı Niyazî¹²

56

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

Gel ey gurbet diyârında esîr olup kalan insân
Gel ey dünyâ harâbında yatub gâfil olan insân

Gözün aç perdeyi kaldır turacak yer mi bu dünyâ
Katı Mecnûn durur buna gönül virüb turan insân

Kafeste tûtîye şeker virir hîç karâr itmez
□ Âceb niçün karâr ider bu zindâna girer insân

Ne müşkil hâl olur gafletde yatub hîç uyanmayup
Ölüm vaktinde □ Azrâ'il gelince uyanan insân

Kararmış kalbin ey gâfil nasîhat neylesün sana
Hacerden katıdır kalbi öğüt kâr itmeyen insân

Bu derdin çâresin bul var elinde var iken fırsat
Ne assı sonra âh u zâr idüp hayfâ diyen insân

Niyâzî bu öğüdi sen vir evvel kendi nefsine
Degil gayri andan kim tuta her işinden

13 de dahı vardır müracaat oluna

¹² Hasan KAVRUK, *Niyazî-i Mısırî Hayatı-Sanatı – Eserleri ve Türkçe Şiirleri*, Malatya 2004, s. 181.

/19a/

Der Nutk-ı Hazret-i Yûnus Kaddese Sırrıhu

6+5=11 Hece Vezni

Dervîşlik başdadır tacda değildir
Kızdırmak oddadır sacda değildir

Ararsan Mevlâyı gönülde ara
Kudüs'te Mekke'de Hacda değildir

Eger bir mü'minin kalbin yıkarsan
Hakk'a eylediğin secde değildir

Arıt gönül evin cümle sivâdan
Hakk'a vuslat tokda açda değildir

Gönül kıblesine eyle teveccüh
Ol Hind ü Yemen'de peçde değildir

Yûnus er iken sözün kabul it
Başa gelür tizcek geçde değildir

/19b/

Nutk-ı Virânî Baba Hazretleridir

6+5= 11 Hece Vezni

- ☐ Ali oldı Hudâ vü Mustafâmız
- ☐ Ali oldı her işde reh-i nümâmız
- ☐ Ali oldı Hasan şâh-ı emirân
- ☐ Ali oldı Hüseyin Kerbelâmız

□Ali oldu Kelamullah-ı nâtık
 □Ali oldu □Ali Zeyne’l-□abâmız

□Ali oldu İmam Bâkır vü Cafer
 □Ali oldu İmam Kazım Rızâmız

□Ali oldu Taki ba Naki hem
 □Ali oldu Hasan □Asker sehâmız

□Ali oldu ki Mehdi rûz-ı âhir
 □Ali oldu hem âl-i □abâmız

□Ali oldu **Virânî** secdegâhı
 □Ali oldu bizim kible nûmamız

Bu dahı Virânî’nin

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

Esselâmullah eyâ şâhım **Virânî** bir gedâ
 Esselamullah mâhım düşmesün senden cüdâ

Ma□siyet bahrine daldım kıl meded lütfu □atâ
 Olmuşum ta cân u dilden hanedâna mübtelâ

Esselamullah eyâ nûr-ı kadim-i kibriyâ
 Esselamullah eyâ Haydar □Aliyye’l-Murtazâ

Esselamullah eyâ ma□sum çarına bî-riyâ
 Esselamullah eyâ vaslı şâhı hilatı

Esselamullah eyâ nûr-ı kadim-i kibriyâ
 Esselamullah eyâ Haydar □Aliye’l-Murtazâ

Nam-ı âlileri	On iki İmam Hazretleri
İmam Ali	1
İmam Hasan	2
İmam Hüseyin	3
İmam Zeyne'l-âbidin	4
İmam Bâkır	5
İmam Cafer	6
İmam Kâzım	7
İmam Rızâ	8
İmam Taki	9
İmam Naki	10
İmam Hasanü'l-asker	11
İmam Mehdi	12

/20a/

Zeyne'l-Aba

93

Da'imü'd-dehr ehl-i taat oldığıçün ol imam

Didiler anın mübarek namına Zeyne'l-aba

- 1 Hazreti Ali
- 2 Hazreti Hasan
- 3 Hazreti Hüseyin
- 4 Hazreti Zeyne'l-aba ibn-i Hüseyin Yezid elinde yetmiş iki pâre olan sultân-ı dîn Zeyne'l-aba'dır.
- 5 Hazreti Muhammed Bâkır ibn-i Zeyne'l-abidin
- 6 Hazreti İmam Cafer ibn-i Bâkır
- 7 İmam Hazreti Musa Kâzım ibn-i Cafer
- 8 Hazreti Ali Musa el-Rızâ ibn-i Kâzım

- 9 Hazreti Taki sultân-ı din ibn-i Rızâ
- 10 Hazreti Naki sahib-i liva ibn-i Taki
- 11 İmam Hazreti Hasan'ül-askeri ibn-i Naki
- 12 İmam Hazreti Muhammed Mehdi ibn-i Hasanü'l-asker

Mehdi-i sâhib zamanın sırrını bildin ise bes
 Ca'iz olmaz râzını faş itmek anın sözünü kes
 Zâhid olmayınca çıkmaz âlem içre iş bu ses

Geldi çün şehri Muharrem irdi matem günleri
 Hanedân dostı akıtsun yaş yirine kanları

Sahib-i Kuran Hamza ve Abbas ve Alidir

Bir abidim kabul buyursunlar
 Ayagın altına cismim gubar olsun Raşid Kemter

/20b/

51

.. _ _ / . _ . _ / . _

Şular kim ol âhir halk olındı
 Bulara ratb-ı yâbisden denildi

Didi kıl rabb-i zidni ilme'n-Allâh
 Odur ilmü'l-vehbet ol agâh

Budur ol ilm-i halık ey tuana
 Ki olmuşdur sıfâtı zâtâ ma'nâ

Ulum-ı Hakk'a hiç bu yoktur nihâyet

Bulunmaz Halık'ın  ilmine gâyet

47

. _ _ _ _ / . _ _ _ _ / _ . _

 idersen bin bel adan Hakk'a t  at

Olursun ehl-i sünnet ve'l-cem  at

Y ri tevh de kalbin eyle me  va

Bu d l turursa ol turmaya kat  a

Bulursun kalbin emr z  dev s n

Görürsün yarın Allâh' n lik s n

47

. _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _

Muhabbet bezminin camın içen c n kıymetin bilmez

Gezer  uride v  şeydâ iki   aminde mestâne

49

. _ _ _ _ / . _ _ _ _ / _ . _

Gönül ister ezel ol künt-i kenzi

 ri dir şaşkın ile ana y  Rab

kenz: define hazine

53

. _ _ _ _ / . _ _ _ _ / _ . _

Eger r y nda bir hayvân görürsen

Senin fi ilindir anlayabil rsen

71

. _ _ _ _ / . _ _ _ _ / _ . _

Gönülden itmese nefsin ferâgat
İrişmez kalbine ruhâni hâlet

Gönül saf ola kibr ü riyâdan
Ana feyz irer elbet kibriyâdan

Temmet

/21a/

67 Bezm 65 Teber Efendi'nin**Seyyid Seyfullah¹³****6+5=11**

Gidicek aradan nefsin □ayûbı
Bilürsin sende Gaffârü'l-zunûbu

Bu nefsi nice ta□bîr eylemişler
Beyânın dürlü dürlü söylemişler

Benim □aklım buna yetişdi ancak
Eger □aybın bilürsen bilinür Hak

(mükerrer yazılmış 29 sahife)

---

¹³Adil Ali ATALAY, Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 116.

Seyyid Seyfullah¹⁴

73

6+5=11 Hece Vezni

Sâkıngıl sapma râh-ı Mustafâ'dan
Dilersen bulmaga rahmet Hudâ'dan

Çalış cehd eyle kıl beş vakit namazı
Dahı tevhîd ile eyle niyazı

Gücün yeterse hac et vir zekâtı
Otuz gün sa'im ol gör nûr-ı zâtı

Bular kim yolına az çok keşide
Eger erkekde vü eger dışide

Ne denlû eylemiş olursa tuğyân
Ümidin var ki olur ehl-i imân

Kaçan sen hidmeti zâhir kılasın
Giderek ma'nevi sende bulasın

144

7+7=14 Hece Vezni¹⁵

Bir mürşid-i kâmile teslim-i cân u dil it
Seyyid Nizamoğlu olmak dilersen insân

---

¹⁴ Adil Ali ATALAY, **Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı**, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 126-127.

145

7+7=14 Hece Vezni¹⁶

Hûri ile gılmanın yüzün iletürsün mü'min
Cennetde be hey dervîş hûri gılmân yok

Ahlak-ı zemmindir Tamu'da sana âteş
Bir zerre kader anın hiç âteş-i suzân yok

/21b/

148

7+7=14 Hece Vezni¹⁷

Yüri bir pire yetiş tevbesin al □ ârif ol
Koma kendini günâh ile yüzi kara meded

Ere irenler irer Hakk'a sakın tutma gümân
Kimin olmazsa delili odur âvâre meded

Âteş-i □ aşkla yanub yakın dostâ irer
Meğer **Nizamoğlu** yansın ko'nuz ol nâra meded

6+5=11 Hece Vezni¹⁸

Bekâdır rûha çün nefsin fenâsı
İrişdi nûra şol kim yandı nâra

---

¹⁵ Adil Ali ATALAY, Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 229.

¹⁶ Adil Ali ATALAY, Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 229-230.

¹⁷ Adil Ali ATALAY, Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 235.

¹⁸ Adil Ali ATALAY, Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 236.

Benim bu varlığımdan yoklığım yeg
İrişür yog olan yoklukta vara

Beni benden halâs it yâ İlâhi
Ki benlik mani□ oldu vasl-ı yara

Dilersen yârı terk it **Seyfî** varın
Sana sen derd olup sen başla zâra

149

6+5=11 Hece Vezni¹⁹

Uranlar cânların cânan yolında
Kamu ebrâr-ı □aşkın serveridir

Yüri bir mürşid-i kâminden el al
Kimin ki piri yokdur serseridir

/22a/

148

7+7=14 Hece Vezni²⁰

Beni bu nefsim □aceb eyledi âvâre meded
Cürm ü □isyânla kaldım katı bî-çâre meded

Oldı cân hasta İlâhî gam-ı dünyâ ile âh
Eyle tevhîdin ile bu dil-i bîmâra meded

Kerem it bana hacem inâyet nazârın
Kapladı şehir-i dili □asker-i emmâre meded

¹⁹ Adil Ali ATALAY, Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 236.

Yüri bir pire yetiş tövbesin al □ârif ol
Koma kendini günâh ile yüzi kara meded

Ere irenler irer Hakk’a sakın tutma gümân
Kimin olmazsa delili odur âvâre meded

149

6+5=11 Hece Vezni²¹

Dünyâ-yı dûna değışdin ey miskîn
Az çok elinde olan dincegizün

Seni halk eyledi Hak tâ□at için
Geçdi zâ'id yine güncegizün

Fânidir **Seyfî** çün cihânı bildin
Bâr-i dergâha çevir yüzcegizün

149

6+5=11 Hece Vezni²²

Veli zâhirde tâc hırka vü pûşum
Belinde gizlidir zünnârım ey dost

Riyâdır rûz u şeb çün kârım ey dost
Anınçün dinmez âh u zârım ey dost

²⁰ Adil Ali ATALAY, **Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı**, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 235.

²¹ Adil Ali ATALAY, **Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı**, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 236-237.

150

7+7=14 Hece Vezni²³

Uyutmaz subha dek halkı sadân ey gözlerim yaşı
Şu bir yüksekden akup çağlayan seylâba benzersin

Ne'ne meyl eylesün **Seyyid Nizamoğlu** senin ey çarh
Visâlin bir nümâyîşdir hayâl-i hâba benzersin

/22b/

151

8+8=16 Hece Vezni²⁴

Murâd-ı nefis için şâh-ı cihâna iktidâ itmem
Bizi ma□dûm iken mevcud iden Allâh'ımız vardır

Sakın vâ□iz görüp □âşıkların □aşkına dahl itme
Derûn-ı sîneden □arşa irişür âhımız vardır

Bihamdillâh dalâlet yolların Allâh'a dönderdik
Huzûr-ı Hazret-i Hakk'a gider bir râhımız vardır

Nizamoğlu □aceb mi □asker-i nefse fenâ virmek
Bizim tevhîd gibi billahi Seyfullah'ımız vardır

152

7+7=14 Hece Vezni²⁵

Nefsimiz öldürür Rabbimizi bildirir
Bu bir güzel sözdür gel hu diyelim Allâh hû

²² Adil Ali ATALAY, **Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı**, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 237.

²³ Adil Ali ATALAY, **Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı**, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 237.

²⁴ Adil Ali ATALAY, **Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı**, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 240.

Mal u mülki koyâlim gönlümüzi yuyalım
Ansızın irmeden ölüm gel hû diyelim Allâh hû

Gafletten uyanalım gel □ aşka boyanalım
Allâh deyüb dönelim gel hû diyelim Allâh hû

Zikir gönlümüz açar kalbimize nûrlar saçar
Hülle tonlarını biçer gel hû diyelim Allâh hû

153

8+7=15 Hece Vezni²⁶

Kim ki zikr-i Hakk'ı dâ'im kendüye itse siper
Bir kılın kesmez anın ger üşse bin şemşîrler

/23a/

155

7+7=14 Hece Vezni²⁷

Vasl-ı didâr-ı Hak olmaz mukarrer ol kişi
Varlığından olmayınca tâ fenâ ender-fenâ

Sûfî gel odlara yak bu hırka vü seccâdeni
Mâ□ni didâr-ı Hak'dır sana bu tac-ı kabâ

Sabr ile nefis helâk it Şâh-ı Merdânlık budur
Merd isen dil virme bu dünyâ-yı dûna ey fenâ

²⁵ Adil Ali ATALAY, Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 241.

²⁶ Adil Ali ATALAY, Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 243.

Zikri terk itme **Nizamoğlu** dilinden rûz u şeb

□ Asker-i nefsi fenâ eyler budur seyf-i Hûda

155

6+5=11 Hece Vezni²⁸

Cihânda zindelik şâhin □ amel o

N'idem ol şâhini koldan uçurdum

Koyup ab-ı hayâtı zikr-i câna

Fenâ camı şarâbından içirdim

Açar fasık cehennem Salih uçmak

□ Aceb ben **Seyfi** kankısın açardım

158

8+8=16 Hece Vezni²⁹

Ben dertliyim derdim vardır yüzbin dermâna virmezem

Gice gündüz ah u zârım kevn ü mekâna virmezem

Eyüb-i derd-i □ aşk oldum mekânım künc-i mihnetdir

Mülk-i belâ saltanatı iki cihâna virmezem

Döne döne dost □ aşkına yandığım eger küfr ise

Be hey zâhid ben küfrü din ü imâna virmezem

Münkesir olmuş gönüller mekândır bana dimiş Hak

Ben bu yıkılmış gönlümi kasr-ı eyvana virmezem

²⁷ Adil Ali ATALAY, **Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı**, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 244-245.

²⁸ Adil Ali ATALAY, **Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı**, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 245.

Seyyid Nizamoğlu dostun bir kez tecelli itidigin
 Yetmiş cennet yüz bin hûri on bin gılmana virmezem

/23b/

159

7+6=13 Hece Vezni³⁰

Her ne ise a□malin anınla olur hâlin
 Mağrûr olup aldanma bu mâl u emlâke

Akvâl ile ef□âlin pâk ise eger bundan
 Râzı ola Hak senden râci□ olırsar pâke

Dil âyînesin pâk it gayrı sakın Hak'dan
 Görine cemâl-i Hak bu dide-i gamnâke

160

6+5=11 Hece Vezni³¹

Dilersen eyleye Allâh tecellâ
 Gönül mir'âtını var it mücellâ

Seni sen la ile nefyeyle gitsün
 Ki isbat ide İllallâh illa

Kaçan bir katreyi harbe bıraksan
 Gider katre kalur deryada derya

²⁹ Adil Ali ATALAY, **Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı**, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 248.

³⁰ Adil Ali ATALAY, **Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı**, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 251.

Sana sen pendesin sen senligin ko
 Seninle sana keşf olmaz bu mañnâ

Unut her bildigin yazdıkların yu
 Ne dersin kala ne dersane ne molla

Varup bir ehl-i Hakk'ın damenin tut
 Bilesin ne'ydğin ism ü müsemma

Nizamî Oğlu kendin yog edelden
 Bekâ mülkünde oldu ferd ü yektâ

152

8+8= 16 Hece Vezni³²

Seyyid Nizamoğlu başın ağrıdı döküldi dişin
 Şam u seher olsun işin estağfurullahü'l-âzîm

Seyyid Nizamoğlu yarınhesab olur birin birin
 Anunçün aglayub derin estağfurullahü'l-âzîm

/24a/

118

7+6= 13 Hece Vezni³³

Yüri var tasfiye-yi kalb ide gör ey gâfil
 Ola gönlün evi envârullah'a kaabil

Od su toprak yel alet-i esbabındır
 Bunı zayid yire harc itme olursun câhil

³¹ Adil Ali ATALAY, **Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı**, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 251-252.

³² Adil Ali ATALAY, **Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı**, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 242.

Niye geldin bu cihân mülkine maksûdun ne
Ne kazandın görelim nen var elinde hasıl

Beyefendi paşa didikleri hak-ı cihân
Sana gerçek mi sanûrsın be hey ahmak batıl

Ger eger talib isen **Seyfî** beka mülkine sen
Bu fenâ darının efkarına olma maîl

171

8+8= 16 Hece Vezni³⁴

□ Acebdır halk-ı □ âlemden gönül □ âr eylemez hergiz
Beni rüsvây-ı □ âlem itdi sözüm kar eylemez hergiz

Olup Mecnûnî veş herdem figân ü ah u zâr eyler
N'idem Leyla'ya feryâdım haberdâr eylemez hergiz

Bugün Ferhâd'a dönmüştür gönül bu □ aşk-ı Şirîn'den
Dilâverdir virir cânını efkâr eylemez hergiz

Cemâl-i yar-i dilberden bu dil Mansûr'a dönmüşdür
Mu□ anber zülfüne dilber beni dâr eylemez hergiz

Dururken **Seyfiyâ** bâki temaşa-yı rûh-i cânan
Gönül arzu-yı vasl-ı gayr-i didâr eylemez hergiz

³³ Adil Ali ATALAY, Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 292.

/24b/

172

8+8=16 Hece Vezni³⁵

Bu □aşk bir bahr-i □ummandır buna hadd ü kenâr olmaz
Delilim sırrı Kur□ândır bunu bilende □âr olmaz

Süregeldik ezelden pirim Muhammed □Ali'den
Şarab-ı La-yezâlden içenlerde humâr olmaz

Eger □âşık isen yâre sakın aldanma agyâra
Düş İbrahim gibi nâra bu gülşende yanar olmaz

Kıyamazsan baş u câna ırak dur girme meydâna
Bu meydânda nice başlar kesilir hiç sorar olmaz

Hakk ile hak olanlara kendi özin bilenlere
Dost yolında ölenlere kan bahâsı dinar olmaz

Bak şu Mansûr'un işine halkı üşürmüş başına
Ene'l-Hakk'ın firâşına düşenlere tımar olmaz

Seyfullâh sözün mestdir şeyhinden aldığı destdir
Divâne-râ kâlem nis'tir ne söylese kanar olmaz

174

8+8= 16 Hece Vezni³⁶

Mürşide hak diyen kişi mürşidi hak bilmek gerek
Evliyâyâ uyan kişi gayrısın yok bilmek gerek

³⁴ Adil Ali ATALAY, **Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı**, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 267.

³⁵ Adil Ali ATALAY, **Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı**, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 268.

³⁶ Adil Ali ATALAY, **Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı**, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 271.

Cândan gör pîrinin yüzün ayırma izinden izin
Mürşid-i kâmilin sözün atılmış ok bilmek gerek

Dönder yüzün Hak'dan yana mürşidin gör önden sona
Her ne gelse şâhdan sana az ise çok bilmek gerek

Söz bilür haber anlayan anlamaz turub tanlayan
Evliyâ Nutkun dinleyen karnısı tok bilmek gerek

Ezel Hak'da iken cânın var idi □ahd ü peymânın
İstersen **Seyfi** imânın Hak hukuk bilmek gerek

175

4+4+3= 11 Hece Vezni³⁷

6+5=11 Hece Vezni

Eger kendini idrâk eylemezsen
Siba'iler güruhundan sayıldın

Yüri tebdil-i ahlâk eyle dervîş
Kelâmullah Hakk'ın babında kaldın

Ölürsen **Seyfi** sen ölmezden evvel överdin
Hak'la hak olup bu dünyâyâ toldun

siba'i: yırtıcı hayvân

³⁷ Adil Ali ATALAY, **Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı**, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 273.

/25a/

172

8+7= 15 Hece Vezni³⁸

Gerçi kim okumada yazmada kâmil degilüz
Hele bilmekte Hakk'ı ey hâce câhil degilüz

Bende-i Hazret-i Hakk'ız bilüriz kulluğumuz
Hizmet-i nefse harîs olmuş erzâl degilüz

Ta ölünce komazız damen-i □aşk-ı elden
□Aşkî olmayana el-hâsıl kâ'il degilüz

Sâgar-ı □aşkla sermest-i müdâmız **Seyfî**
Vech-i cânan dururken gayriye mâ□il degilüz

173

4+4+3= 11 Hece Vezni³⁹

6+5=11 Hece Vezni

Sana senden gözün nûrı bakıncak
Görünmez gözine ol nûr bakıncak

Görinür gözine göz nûrı oldem
Aradan senlik ü benlik çıkıncak

İdersen kesb-i tâhsil-i bâsiret
Görinür dost ili bundan bakıncak

İrüb Hakk'a olursun mest-i hayran
Vücûdun katresi bahre akıncak

³⁸ Adil Ali ATALAY, Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 269.

Yeter Seyyid Nizamoğlu bu denlü
Erenler gayb ider esrâr açincak

Müfred⁴⁰

180

6+6 =12 Hece Vezni

Kisbû'd-dünyâ helâl hubbû'd-dünyâ haram
Cem□u'd-dünyâ dalâl terki'd-dünyâ kemâl

Müfred⁴¹

184

8+7 =15 Hece Vezni

Gördüm ey dil minnet ister virmege dünyâ murâd
Ana minnet itmeden kurtuldum oldum ber-murâd

minnet: ihsan ni□met eyülik hamd şükür teşekkür sipas ve itminan idüp başa
kakmak ma□nâlarıdır yirlerine göre.

ber-murad: Murad üzre oldum ya□ni nat-ı murad demek.

/25b/

185⁴²

7+6 = 13 Hece Vezni

İhtilâtu'n-nâs harâmün ale'l-havass
İnkıtâu'l-avam taâtün ale'd-devâm

³⁹ Adil Ali ATALAY, Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 270.

⁴⁰ Adil Ali ATALAY, Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 287.

⁴¹ Adil Ali ATALAY, Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 286.

Müfred⁴³**184****8+6= 14 Hece Vezni**

Güher halis olur irse eger hake elin
Destres ol bize lutfeyle keramet demidir

Müfred⁴⁴**4+4+3 = 11 Hece Vezni**

Kerem eyle iki gözüm begâyet
Girüb halvete her dem eyle ta□at

185⁴⁵**4+4 = 8 Hece Vezni**

Seyfi budur her dem sözüm
Seyyidlere toprak yüzüm

65**6+5= 11 Hece Vezni⁴⁶****Kâle-□Ali Kerem-Allahû Veche: Men □arefe nefsehû fekad □arefe Rabbeh.⁴⁷**

Kaçan bir kişi itse nefsin idrâk
Bilürmiş ol kişi Allâh'ını pâk

Ki ya□ni nefsin □aybını bile ol
Anın ıslâhı üzre ola meşgûl

Eser kalmaya nefsânî hevâdan
Teberrû eyliye bu masivâdan

---

⁴² Adil Ali ATALAY, *Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı*, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 287.

⁴³ Adil Ali ATALAY, *Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı*, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 286.

⁴⁴ Adil Ali ATALAY, *Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı*, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 286.

⁴⁵ Adil Ali ATALAY, *Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı*, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 287.

⁴⁶ Adil Ali ATALAY, *Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı*, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 115.

Kaçan bir kuş kafesden olsa âzad
Olar ol-dem begâyet hurrem u şâd

Hemân gökden yana pervâz ider ol
Görür her cânın kanda gider yol

Gidicek aradan nefsin □uyubı
Bilürsin sen de Gaffârü'z-zünûbu

Bu nefsi nice ta□bir eylemişler
Beyânın dürlü dürlü söylemişler

Benim □aklım buna yetişdi ancak
Eger □aybın bilürsen bilinür Hak

/26a/

183

Nutk-ı □Ali Hazretleri⁴⁸

8+8= 16 Hece Vezni

Gaflet ile geçen □ömrün ardı sıra ağla yüri
Zâ'id yire zâyî□olan nefsin ile inle yüri

Hak hidmetin koyub halkdan mansıb-ı devlet dilersin
Uyuz tazı gibi gezüb kapu kapu sinle yüri

Kendin ıslâh idemezsin bir mürşide varmayınca
Gerekse bin üç yüz altmış vâ'izi dinle yüri

---

⁴⁷ İmâm-ı □Ali Kerem-Allâhû Veche şöyle buyurdu: Nefsini bilen , Rabbini bilir.

İnkâr itme ehl-i aşkın simâına safâsına
Dinlemezsen bari miskîn sözlerine tınla yûri

Seyyid Nizamoğlu yarın suâl hesap olur dirler
Ecel gözlerim gafletden kulakçığım çınla yûri

66

6+5 = Hece Vezni⁴⁹

Şekâvet nefse uymaktır hazer kıl
Erisin nefsi bas Hakk’a güzer kıl

Togınca tıfl-ı cân bu batın-ı tenden
Saâdet sorılır vallâh senden

Şekâvet ehline rahmet olur mu
Uyanlar nefsine cennet bulur mu

/26b/

65

7+7= 14 Hece Vezni⁵⁰

Kim ki bilmez kend’özün Maâbûd bilmez ne’ydüğün
Bu cihâna gelmeden maksûd bilmez ne’ydüğün

Sûret-i Rahmânı kim her yerde hâzır görmedi
Câhil ü nâdândır ol mevcûd bilmez ne’ydüğün

Kim ki Vescud Vakterib sırrından âgâh olmadı
Emr-i Hakk’ı terkeden merdûd bilmez ne’ydüğün

⁴⁸ Adil Ali ATALAY, **Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı**, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 284.

⁴⁹ Adil Ali ATALAY, **Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı**, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 117.

⁵⁰ Adil Ali ATALAY, **Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı**, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 116.

Müminin kalbî-nazârgâh-ı Hûdadır bilmeyen
Bî-haberdîr sâcid ü mescûd bilmez ne'ydüğün

Ömrin sermâyesin **Seyfî** hevâ sarf eyleme
Ol basîretsiz zebânî sud bilmez ne'ydüğün

sacid: Secde idici, Mescud: kendüsine secde olunûr olan

sud: faide menfaat kar mânâsınadır

23

8+7=15 Hece Vezni⁵¹

Hab-ı gafletden gözün aç kendün idrâk ide gör
İstivânı fehm edüp gel sineni çâk ide gör

Âlem-i kalbinde isersen tecellâ ide Hak
Sil süpür dil şehrini Sultân için pâk ide gör

Gel tekebbür olma şeytân gibi görüb kendini
Secde topraga olındı kendini hâk ide gör

Derde düş derdin yogise bize dermân derddedir
Aşkî Hak'dan gâfil olma dîde gamnâk idegör

Nefsin ejderhâsı **Seyyid Seyfî** yutmasın seni
Zikr-i Hakk'ı daîma dilinde tiryak ide gör

istiva: istikamet, kemâl, sebut ve karar müsavat tema'il itidal

⁵¹ Adil Ali ATALAY, **Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı**, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 112.

174⁵²

Seyyid Seyfî gel mürşidullâh al
Eyleye tâ kim derdine dermân

/27a/

175

7+7= 14 Hece Vezni⁵³

Nice bir ölmeyesin zevk u sefâlar süresin
Ecel irişe ansız hâlin ol vakt göresin

Nice bir kasr ü sarayla müzehhep köşkler
□ Aceba ana mısın Tamu'daki Gayyâ deresin

Nice bir salınasın câme serâserler ile
Saralar etine dîbâyı alub bir bez pâresin

Nice bir yastığın atlas ola dîbâ döşeğin
Kara toprağa düşüb karangusına giresin

Nice bir eylesin bunda küçük etdigin
Ki ne fî□l itdün ise az suâlin viresin

Nice bir mûy-ı sefidinle **Nizamoğlu** günâh itmek
Yüri tevhîd idegör ak ile bu yüzler karasın

Temmet

---

⁵² Adil Ali ATALAY, Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 272.

175

6+5=11 Hece Vezni⁵⁴

□Âşık isen gel bu fenâdan
Bir haber anla sırr-ı bekâdan

İnle ey bülbül tâ görüne gül
Geçmedi gönül hiç bu hevâdan

□Ömrümüz geçer bal ü per açar
Cân kuşu uçar bir gün yuvadan

Tâlip isen gel mürşid el al
Bilesin ahvâl-i zevk u safâdan

Seyfî bu iller sarpdır bu yollar
Ta□n ider eller dönme rızâdan

Temmet

/27b/

69

4+4+3= 11 Hece Vezni⁵⁵

Kâle'n-Nebî Aleyhisselam: El-ibadetü □aşerete eczâin tis□atün minhâ fî taleb-il-helâl⁵⁶

Resûl eder □ibâdet on bölükdür
Tokuzı lokma-yı tâhir yemekdir

⁵³ Adil Ali ATALAY, Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 273.

⁵⁴ Adil Ali ATALAY, Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 273.

⁵⁵ Adil Ali ATALAY, Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 122.

⁵⁶ Hz. Muhammed S.A.V. şöyle buyurur: İbâdet on kısımdır. Bunun dokuzu, helâl yemeyi istemektir. (Hadîs-i Şerif)

Birisidir anın sâir □ibâdet
İdersen sen olasın ehl-i cennet

Kaçan bir kişi tevhd itse dâ'im
□İbâdetde dahı hem ola kâ□im

Yer ise ol ta□am-ı tayyibâtı
Gönül kuvvet bula tâ□atda katı

Yer isen sehv ile öksüz harâmı
Olursun ehl-i İslâmın □avâmı

Olur cismin kavî şehvet ziyâde
Seni meyletdirir fisk-ı fesada

Helal yemek imiş asıl □ibâdet
Helâle cehd idüp ol ehl-i ta□at

83

6+5=11 Hece Vezni⁵⁷

İlahî Mustafâ'nın zât-ı pâki
Koma Tamu'ya bu bir zerre hâki

□Ali hem Fatıma ol iki deryâ
Hasan lü'lü Hüseyin mercân-ı yektâ

Bu dört nûr-ı ilâhî hürmet-içün
Bizi itme kıyâmet günü mahzûn

⁵⁷ Adil Ali ATALAY, Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 127.

56

6+5= 11 Hece Vezni⁵⁸Tefekkürü sâatin hayrûn min ibâdeti elfi sene⁵⁹

Ki zira ol mukaddes zât-ı pâki

Kaçan fikr ide bu insân-ı hâki

Tefekkürden tezekkür efdal oldı

Hakikat anlıyanlar böyle bildi

/28a/

34

169

7+7=14 Hece Vezni⁶⁰

Zât-ı Hudâ'yı mazhar olan Âdemdir

□ Âlemde ne kim var ise Âdemdeki demdir

Zirâ ki gönül âyine-i zât-ı Hudâ'dır

Bu sırrı bilen Âdeme □ âlemde ne gamdır

Derdi olanın nâle vü efgânı tükenmez

Bagrı baş olur gözleri kan yaş ile nemdir

Mürşid etegin tutmasa dünyâda bir Âdem

Allâh yoluna gitmek ana gayet elemdir

⁵⁸ Adil Ali ATALAY, Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 102.⁵⁹ Bir saat tefekkür etmek, bin yıl ibadetten hayırlıdır. (Hadis-i Şerif)⁶⁰ Adil Ali ATALAY, Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 264.

Seyfî sakınıp mülk ile mala heves itme
Dünyânın önü tatlıdır ammâ sonu gamdır

167

4+4+3=11 Hece Vezni⁶¹

Cümle Hakdır söyleyen her bir sözü
Alet olmuş ana bu insân yüzi

Kim olurdı olmasa dost varlığı
Niçün ayrıca görürsün sen bizi

Biz ezel bir güher-i yektâ idik
Bu bir nedir ayrı gösteren bizi

İster isen aslına varmak yine
Evliyâ izinden ayırma izi

Her kim ister **Seyfî** didâr görmege
Birinin yüzünden ayırmaz yüzi

121

8+7= 15 Hece Vezni⁶²

□ Âlem-i kalbini sen ahlak-ı zemaimden arıt
Var iken elde bugün sana yeter sermâye

Bu cihânın kurı kavgâsını terk eyle yürü
Seyfî cehd eyle yüzün döndüre gör Mevlâya

⁶¹ Adil Ali ATALAY, **Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı**, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 205.

/28b/

Nutk-ı Cenâb-ı Seyfî⁶³

7+7=14 Hece Vezni

Ey münker-i Hak gel vermeyim sana teselli
Ta kim bilesin ne'ydüğünü Lâ ilahe illâ

Sen kendini bir başka vücûd itme tasavvur
Var olan anın varlığıdır sensin olan lâ

Her kim ki bilür kendü özin bildi Hudâ'yı
Kendüyi bilen buldı ebed menzil-i a□lâyâ

Dil □âlemi tefsirin eger dersin okursan
Hiç şübhesiz itdin seni sen □âlem ü dâî

Bu kâle yekûl ile kâne-yekûnun
Var iken feyekûn it biline Hazret-i Mevlâ

Dil ayinesin gayriden var eyle mücellâ
Ol ayineye eyleye dildârı tecellâ

116

7+7=14 Hece Vezni⁶⁴

Kendini görüb sen seni bir kimesne mi sandın
N'oldun sen □acep kendini gâyetde begendin

⁶² Adil Ali ATALAY, Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 196.

⁶³ Adil Ali ATALAY, Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 175-176.

⁶⁴ Adil Ali ATALAY, Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 174-175.

Pend itmek için halkı nice kanda çalışdın
Âhir sana pend oldu Hakk'a gitmege kandın

Ger ister isen vuslat-ı didârı Hudâ'yı
Yog eyle aradan yüri sen kendini kendin

Biz komayız elden alurûz damen-i aşkı
Vaiz yüri sen başına it var ise pendin

Bu denli hicâbât eyle ol dost görünmez
Ya böyle muhabbet eyle sen seni ebre mi sandın

Eyzân

Kanı bize Hak virmişidi evvel emânet
Ta kim tutarız biz anı kuvvetle be-gâyet

Nitdin sen anı neyledin ey hace haber vir
Hak üzre acep sen ana itdin mi riayet

Yoksa unudub aslını zâlim mi denildin
Câhillik idüp itdin ise ana hıyânet

Sen defter deyu anı kamu gün meskânda
Senden bulunûr zulmet-i envâr-ı hidâyet

Tebdil ide gör zulmetin envâr-ı ilâhe
Görmekle didârı Hakk'ı ola liyakat

Dil ayinesin gayriden var ile mücellâ
Ol ayineye eyleye dildarı tecella

Eyzân

/29a/

106

□Ömrün çürüdü gitdi hevâ ile hevesde
Döndermedin eyvah yüzün cânib-i dostâ

Unuttun ola mı vatan-ı aslını ey miskîn
Bu kayd-ı âlayık yolunu eyledin beste

□Ahd ile imân itmişidin Hakk'ile evvel
İkrarın □aceb var mı ola Yevm-i Elest'te

Didâr-ı gülün bülbülü idin sen ezelde
Ol □âlemi unuttun ola mı bu kafesde

Dört yanı gezüp kanda ararsın ey dervîş
Pâk eyle gönül levhini var anda yol iste

Dil ayinesin gayriden var eyle mücellâ
Ol ayineye eyleye dildarı tecellâ

107

Bu zinet-i dünyâ ile bu şöhret-i âfet
Bu hay u hışm kasr u saray ile bu devlet

Bu atlas u ziba ile bu geyme kuşanma
Bin türlü nefâisle virüb nefsine lezzet

Bu izzet-i dünyâ ile bu hal-i menâsıb
Yaranla bu zevk u safâ hem bu zârafet

Sandın mı sana bâki kalur bunlar ey miskîn
Hiç aklına gelmez gibi ahval-i kıyamet

Bir devlete çalış ki **Nizamoğlu** fenâsız
Olmaya anın zevk-i sefâsına nihâyet
Eyzân

alayık: alaka ilişkiler muhabbetler

/29b/

165

4+4+3=11 Hece Vezni⁶⁵

Fahri âlem ya ni ceddîm Mustafâ
Ana mahbûbum dimiş iken Hudâ

Urdılar taşlarla anın dişini
Dirler esselam ide Hak siza a tâ

Hem Ebu Bekr ü Ömer ü Osman gör
Çektiler anlar dahı nice belâ

Urdı şemşir ile Mülcem harici
Dünyâdan kendi Aliyye'l-Murtaza

Hem Hasan Hulk-ı Rızâ'yı katl idüp
N'oldığın bilmediler şeh Hüseyin-i Kerbelâ

⁶⁵ Adil Ali ATALAY, **Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı**, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 72.

Hazret-i Zeyne'l-Abayı bî-günâh
Yetmiş iki pâre itdiler şehâ

Eridüp kurşun Muhammed Bâkır'ın
Ağzına akıtdı nice bî-hayâ

Ca'fer-i Sâdık İmâm Musa bile
Oldular nâhak şehîd ender belâ

Katdılar engüre zehir katılı
Yedi anı Hazret-i Musa el Rızâ

Hem Takî vü hem Nakî hem □Askerî
Hem Muhammed Mehdî-i sahib-liva

Bunların her birisin bir vechile
Kıldılar fâni cihân içre fenâ

Şimdi bize bu cefalar çok mudur
Zira evlâd-ı Resûlüz **Seyfiyâ**

36

4+4+3=11 Hece Vezni⁶⁶

Cemâl-ı nûr-ı Yezdân vahdetile
Gönül mülkin gülistân itdi kayyum

Gören ol görünen ol gösteren ol
Bu benligimi pinhân itdi kayyum

⁶⁶ Adil Ali ATALAY, Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 69.

Gözüm yumdum cemî-i masivâdan

Bana bu yolu erkân itdi kayyum

Nizamoğlu Hakk'ı gör görme kendin

Bana çün bunu erkân itdi kayyum

/30a/

167

Cenâb-ı Nabi⁶⁷

Gazel

. . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _ _

Hardan gonca sıfât nice dek pâk idelim

Camemiz bade için gül gibi had çâk idelim

Pişe zâr-ı gam mihnette □advi göricek

Şir veş hame içişmiş çekerdin çâk idelim

Ehl-i dillerle içüb meykedede bade-i nab

Gelenler çerin riyâdan dilimiz pâk idelim

Cür□a veş hake beraber olâlim kuyında

Ey gönül zerre sıfât menzili eflâk idelim

Nabiyâ görmeyelim gün gibi dünyâda zeval

Yüzümüz ehl-i kemâlin yoluna hâk idelim

⁶⁷ Ali Fuat BİLKAN, **Nâbi Divanı**, MEB Yay. İstanbul, 1997, cilt 2 ,846-847. s.

/30b/

Nizamoğlu Seyfullah Hazretlerininindir⁶⁸

8+6=14 Hece Vezni

Hak-i pay-ı ehl-i □aşk oldum bugün ben bî-riyâ
Gam değil zâhidâ eger olsa yerim fevk-al□ala

Vasl-ı didâr-ı Hak olmaz mukarrer ol kişi
Varlığından olmayınca tâ fenâ ender-fenâ

Sûfî gel odlara yak bu hırka vü seccâdeni
Mâ□ni didâr-ı Hak'dır sana bu tac-ı kabâ

Sabr ile nefis helâk it Şâh-ı Merdânlık budur
Merd isen dil virme bu dünyâ-yı dûna ey fenâ

Zikri terk itme **Nizamoğlu** dilinden rûz u şeb
□Asker-i nefsi fenâ eyler budur seyf-i Hûda

fûta: feti delikanlı taze oğlan ma□nâsınadır.

fenâ: yok olmak zeval bulmak ma□nâsınadır.

66

6+5= 11 Hece Vezni

Kaza ile kader bahsinden etme
Dilinin bilmediğin yerlerden ötme

Kıt a**6+5= 11 Hece Vezni**

Gelmiş idim dost irfanını y se
 Hayfa ki o řerefden mehcur hasedim
 Bir beg bardı müselman beni bitab itdi
 Zira ki tevkifde biraz mađdur hasedim

/31a/

ř r-i G yende⁶⁹**55****8+8=16 Hece Vezni**

 l h  nefis-i emm rem yıkarırsın âteş-i la'dan
 Tolar bu hane-i kalbim benim envâr-ı illadan

Edenler zikr-i mevlayı bulurlar cah-ı  a'layı
 Komayan d r-ı dünyâyı nasibi olmaz  ukbadan

Eger bildinse Hall k  idersin   mrini bâki
 Olur Hızır ana sak  içen bu cam-ı ş hbadan

Kaçan kim eylese hayrı veyahud sehv ile şerri
 Görür mahsul ni fevri bilin ta bir-i rüyadan

Y ri Allâh zikr ile ne ise Hakk'a ř kreyle
 Olursın **Seyfi** fikr eyle ferâgat ile dünyâdan

fevr:  acele, s rat, maânâsına.

⁶⁸ Adil Ali ATALAY, **Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı**, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 244-245.

⁶⁹ Adil Ali ATALAY, **Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı**, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 96.

/31b/

61

8+7= 15 Hece Vezni⁷⁰

Merd-i merdân-ı Hudâ'nın kârı zikrullâh olur

Talib-i didâr-ı Hakk'ın yârı zikrullâh olur

Vuslat-ı Mevlâ dilersen iki □âlem terkin ur

Salik-i râh-ı Hûda'nın yarı zikrullâh olur

Ehl-i derd ol söyleme bî-derde derdin sen sen ol

Dilde pinhân □aşkın esrârı zikrullâh olur

Gel □avam ile kelam itme ki kalbin nesh olur

Ehl-i tevhîdin müdâm-ı güftarı zikrullâh olur

Gîtmesün Seyyid Nizamoğlu dilinden zikr-i Hak

Zulmet-i dil şehrinin envârı zikrullâh olur

nesh: bozub, iptal etmek

□**avam:** □ammeler, herkes dımekdir

69

Şi□r Der Ahvâl-i □Aşk Guyende⁷¹

8+8= 16 Hece Vezni

Hakikat sırr-ı esrârın cihânda ehl-i hâl anlar

□Avâm olan ne bilsin hâlet-i □aşk vebâl anlar

Görür mü her tahâretsiz sanûrsın □âlem-i kalbde

Gönül sırrın beyân itsen basîretsiz hayâl anlar

⁷⁰ Adil Ali ATALAY, Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Dıvanı, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 48.

Okurlar levh-i mahfûzun kitâbın ehl-i □aşk olan
Kalan zâhirde billahi hemen bir kıyl ü kâl anlar

Bekâ câm-ı şarabından müyesser olmayan şâhsa
Cihânın zehrini nûş idüben bîçâre bal anlar

Tefekkür idemi **Seyfî** rumuz-ı □aşkı her âdem
Hakikat sözlerin her şâhs ne bilsün huş-hısâl anlar

güftar: kelim, söz, lakırdı

huş: güzel, hub, hüsn, eyü olan

husal: harmandan kalan bâki süpürüntü ma□nâsına.

/32a/

(boş)

/32b/

58

Şî'r-i Münâsib-i Hâl Gûyende⁷²

8+8=16 Hece Vezni

Emânet tavgına cânlar ezel çün tutdı gerdânı
Bize lûtfunla kuvvet ver olunca tutavuz anı

Çeker □aşkın yükün durmaz senin □âşıkların dâ□im
Sımazlar emrini hergiz virirler yolına cânı

---

⁷¹ Adil Ali ATALAY, Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 118.

İlahi zâtın envârı mûhit-i külli şey olmuş
Gözüm her kande kim baksa görünür nûr-ı sübhânı

Sücûd it vech-i Rahmâna tekebbür olma ey nefsim
Sınub emrini Allâh'ın sakıngıl olma şeytânî

Be hey **Seyfi** □acâibdir bu bir sırr-ı garâ□ibdir
Bu derdin kim duyar zevkın nedir derdine dermânı

58

6+5=11 Hece Vezni⁷³

Tefekkürü sâatin hayrûn min ibâdeti elfi sene⁷⁴

Tefekkür itmeden olmaga ka'im
Tezekkür eylemek pek Hakk'ı da□im

Açar zikr eylemek gönül gözini
Sana hem gösterir ma□nâ yüzini

Tefekkür kim sevaba ola ekraab
Gönül gözi ile görmek gerek heb

Kamu eşyâ-yı gaybiyye ne kim var
Gönül gözüyle görünür ne kim var

Muvafıkdır dimişler zikre anı
□Ayan itmiş meşâyıh bu beyânı

tavk: gerdanlık, boyun ziyneti ve bir nesneye güç yetüb takat getürmek ma□nâsınadır.

⁷² Adil Ali ATALAY, **Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı**, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 101.

⁷³ Adil Ali ATALAY, **Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı**, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 102.

⁷⁴ Bir saat tefekkür etmek, bin yıl ibadetten hayırlıdır. (Hadis-i Şerif)

tav□: ata □aş itmek, inkıyad itmek münakkad olmak ma□nâsınadır.

/33a/

(boş)

/33b/

101

8+7=15 Hece Vezni⁷⁵

İdersen bunda evlâd-ı Muhammeden eger bî□at
Bulursun rûz-ı mahşer cenneti mev□âda key ni□met

Şular kim bilmez evlâdı ne bilsün mezheb ü millet
Muhabbet kılmayan Âl-i Resûle sad-hezâr la□net

Bihamdillâh benim pirim bugün âl-i Muhammeddir
Ayagı basdığı toprak başımda tac ü devlettir

102

6+5=11 Hece Vezni⁷⁶

Resûlün Âli kendi üşmesidir
Anınçün ümmeti ser-çeşmesidir

Gelüp bu çeşmeden nûş itmeyen âb
Cehennem nârı içre yeşmesidir

İden Âl-i Resûlden gayre bî□at
Tarîk-i Mustafâ'dan şaşmasıdır

⁷⁵ Adil Ali ATALAY, Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 168.

Kimin kim destigîri olmaz evlâd
Sırâtı ol geçerken düşmesidir

Karışmaz bunda kim Âl-i Resûle
Yezid Mervân ile karışmasıdır

Kimin tâcı değil hâk-i rah-ı Âl
Şeyâtînler başına üşmesidir

Gören **Seyfi**'yi ecdâdından ayru
Anın ceddinden ayru düşmesidir

102

7+7= 14 Hece Vezni⁷⁷

Âl-i Resûle kim ki ider olsa bî□atı
Yatmaya anın nârı cehennemde hiç eti

Bunda Muhibb-i Hanedân-ı Mustafa olan
Mahşer yerinde görmeye billâh şiddeti

Âl-i Resûle buğz ü ihanet idenlere
Eyler cemî□-i melâ'ik anlara lâ□neti

Cân-ı gönülden eyler isen □izzet Âline
Hiç itmeye mi sana Muhammed şefa□ati

74 Bunun nihayeti yetmiş dördüncü sahifenin başında muharrerdir oraya müracaat
buyurulması ihtar olunur.

---

⁷⁶ Adil Ali ATALAY, **Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı**, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 169.

/34a/

Cenâb-ı Salahi

__ . / . __ . / . __ . / __

Teberrüken buraya yazılmışdır.

Ey kâşî kemân tir-i müjen cânıma geçti

Peykânelerin her biri bir yanıma geçti

Bu kec nigehe sabr-ı tahammül nice mümkün

Ol nazârın sine-i suzânıma geçti

Bilinmezlik ile zülfüne sarkındılık itdim

Zülf-i siyehin halkası gerdânıma geçti

Ol çeşm-i siyâh fülful-i Hindû

Bir bakmak ile dinime imânıma geçti

Beş beyit ile dağvayı kemâl itme Salâhî

Bin böyle gazel defter-i divânıma geçti

İşte her eser böyle rindâne yazılmalı.

/34b/

Der Mersiye-yi Hanedân Ezgufte-i Kabûlî

__ . __ / __ . __ / __ . __ / __ . __

Cân-ı dilden dinle âşık bu âceb peygamberi

Fark it ashâbı eylemiş celal ile cemâli gülteri

⁷⁷ Adil Ali ATALAY, Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 170.

Kim celâle alt olmuş kim cemâlin mazharı
İttifakı çün rivâyet eylemiş din erleri

Mazhârı nûrî cemâli nesl-i pâki Haydârı
Oldılar alt celâle anların ha'inleri

Geldi çün şehr-i muharrem irdi matem günleri
Hanedan dostı akıtsın yaş yirine kanları

Ma'ili dünyâ olup kavm-i Muaviye hemân
Hânedana kasd edip saymadılar sûd u ziyân

Biz Muhammed ümmetiyiz dirler iken ha'inân
Görünce kasd ittiler nesl-i nebi'y-yul ammân

Oldılar merdi münâfık cümlesi de bî-gümân
La'netullah-ı âleyhim ta ki encemü'z-zamân

Geldi çün şehr-i Muharrem irdi matem günleri
Hanedan dostı akıtsın yaş yirine kanları

Evvela Hakk'ın habibi ol Muhammed Mustafa
Dün ü gün eyler iken anlara sıdkıla vefâ

Eyledi Mervân ihanet dahı Hakk'a ibtidâ
Bağd-ı zan büryana zehri koyub itdiler âta

Nice demden sonra te'essir eyleyüb olsam anâ
Kıldı nûş âhir şehâdet camını ol pür safâ

Eyzân

Hem dahı şâhı vela yehr ol emirü'l-mü'minin
Sahib-i seyfi □ adalet nazım u ayin-i din

Şanına Hak didi hilâtı □ Âli ala insan u Hüseyin
Beş sene idüp imamet □ adlile doldu zemin

Altmış üç yaşında iken ol imamü'l-muttakîn
Kûfe şehrinde şehîd itdi rikabdâr-ı la□in

Eyzân

Bihter-i ferzend Haydâr ol Hasan halkı hamid
Tâ elest bezminde rûhı yaratılmışdır sa□id

Altı mah idüp imamın eyledi □ adl-i mezid
Çil penç yaşına irdi □ emr oldukda reşid

□ Avradı Meymune tesmim eyleyüb itdi şehid
La□netullah-ı □ aleyhim didi-kim görmen ba□id

Eyzân

45 sinni-i şerifleri

/35a/

Şâh mazluman-ı ferzend □ Aliyye'l-Mürteza
Ol Hüseyin-i Şâh-ı Merdân ü şehid-i Kerbelâ

Eyleyüb üç mah imâmın mahremi sırrı Hudâ

Elli üç yaşına ırmış idi □ömri bî-riyâ

Teşnelik vaktinde kasd idüp şimr-i mel'un ana

La□net olsun her nefs-i ol zâlimin tâ cânına

Eyzân

Geldi Zeyne'l-□Abidin ibn-i Hüseyin nevbeti

Buldı imametle yigirmi iki yıl şöhreti

Çil penç yaşına ırmış idi □ömrü devleti

Eyleyüb □Abdülmelik Mervân-ı harla sohbeti

Hane-yi peygamber öldürüp itdiler bu zilleti

Sundılar ana dahı âhir şâhâdet şerbeti

Eyzân

Ol Muhammed Bâkırı kim İbn-i Zeyne'l □Abidin

Olmuş idi on sekiz yıl çün imamü'l-muttâkin

Eyleyip □Abdü'l-Melik oğlu Hüsam inkâr-ı din

Meyl idüp it gibi dünyâ çıkasına ol la□in

Kırk dokuz yaşında iken merd-i merdân-ı zemin

Görince itdiler anı çünki re'isü'l (.....)

Eyzân

Mazhâr-ı nûrullahı Ca'fer ibn-i Bâkırı

Hakk'a irşad eyledi ensarda nice münkeri

Ümmetle otuz sene erdi imamın pertevi
Buldı altmış beş yaşında çün kemâl-i □ansarı

Dini dünyaya satıp Mansur-ı Kufi kâfiri
Görince itdi şehid ol varis-i peygamberi

Eyzân

Düşdi Kazım ibn-i Ca□fere bu nevbeti vefâk
Eyledi mü□minler anınla dahı □ahd-ı misâk

Beş sene idüp imâmet araya girdi nifâk
Elli beş yaşında iken itdiler bila ittifâk

İtdi Harun Reşîd zulmi firevânı sıbâk
Eyledi âhir şehid bu şâhı ol gaddar □ak

Eyzân

Geldi nevbet çünki şimdi Musa ibn-i Kâzıma
Oldı mü'minler anınla dahı □ahd ü Fatıma

İtdi yigirmi yıl emanetle □adalet da'ima
Elli beş yaşında irdi çünki □ömri hatime

/35b/

Kasd idüp Me'mun-ı mel'un böyle zâtı □âliye
Ol şehid itdi bu şâhı la□net olsun zâlîme

Geldi çün şeh-i muharrem irdi matem günleri
Hanedân dostı akıtsın yaş yirine kanları

Çün Taki ibn-i Rızâ irişdi on beş yaşına
Dört yandan cem' olup mü'minler uşdı başına

Bî'at idüp itdiler sa'i serir ilcasına
Yigirmi beş yaşında al sundı şehadet tasına

Mu'tasım zulm eyleyüb od yakılandı cânına
Ha'in oldu kasd idüp bir peygamberin evladına

Eyzân

Ol Naki ibn-i Takî'den vir haber ey pür hüner
Ümmete otuz sene kıldı imâmet şîr ü ner

Adl bünyad eyledi nûrî cihân sert a ser
Çil penç yaşında tekmi kemâl itmiş meger

Ol müte'ekkil la'in çün kasdına buldı zafer
Eyledi âhir şehid bu merdi şâhı pür kâmer

Eyzân

Şâh imâm Askeri ibn-i Nakî ol pâk-i zât
Heybeti tutub cihânı hariciler oldı mat

Eyledi tekmi nişânı çünki sahib-i mu'cizât
Altı yıl idüp imâmet buldı mü'minler necât

Mu'temet gelib  akur bağladı kini kat a kat
 ahir içirdi  eh adet camını ol har sıfât

Eyz n

Mehdi-yi hac b zamanın sırrını bildik ise pes
Ca'iz olmaz razını fa  itmek anın sözi kes

Mu'temet anında oldum katlini kıldı heves
 htiyar levsad u pencah   penc saltanatı

  limi imkan olup ru ı f tuhına kafes
Zâhir olmayınca çıkmaz âlem içre iş bu ses

Eyz n

 arda ma sum p k b   evay  mü'minin
Mustafa'nin Murtaza'nın nest-i p kinden mübin

Eyledi cümle  ehid anları teras zâlimin
Z lime la net idenin  anına  ad aferin

Ey **Kabul ** bize   l-i   ba i  n hemin
Layık olan rahmetullah-ı   aleyhim ecma  in

Eyz n

Geldi   n  ehr-i muharrem irdi matem günleri
Hanedan dostı akıtsın ya  yirine kanları

Temmet

/36a/

Der Nutk-ı Cenâb-ı Virânî

. _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _

Dirîgâ olmadım hem dem ben ol gül-i nûrani dildâre
İlahi olmasın yârim mikâyîl har-ı agyâre

Benim ol bülbül-i şeydâ nigârın hüsn bağında
Bî-hamdullah hûş oldum irem bağında gülzâre

Sakın baş çekme ey zâhid görince hüsn-i takvîmi
Teklifsiz sücûd eyle yûri var düşme inkâre

Geçürme □ömrini lâ de ko elden rûz-ı ferdâni
Bu demdir bu demi hoş gör saded yaş indir inkâre

Nice ay nice yıl geçdi perestiş ettiğin yerden
Ne assı eyledin bunca taparsın iş bu divâra

Dilersen görmege Ahmed yüzün bî-şek ü bî-şüphe
Gözün aç hab-ı gafletden yüzün dönder bu didâra

Virânî nutkını gün it iriş bir pâk-ı mürşide
Sor andan her ne istersen ki sen senden seni ara

_ _ . / . _ _ _ _ / _ _ _ _ / . _ _

Esrâr-ı künt-i kenzin mahiyeti hidâyet
Ekl eyle anı her dem bundan sana emânet

Esrâr-ı sebze pûş her kim iderse nûş
Kalmaz anın üzerinde zerre hased hıyânet

Esrâr-ı zât-ı pâki fehmi eylemez cû sûfî

Sâfî degildir anın kalbi dolu □adâvet

Virânî

— . / . — — — / . — — — / . — —

Esrâr-ı sırrı □aşk-ı nadâna itmeye teklif

Layık değil humâra bu cür□a-yı sa□âdet

Esrâr-ı cam u cemden mest olmayanlar ey cân

Bir geldi gitti iki ancak budur nihâyet

Esrâr-ı fakr-ı şâhı yad itmeyenler ahı

Görmez cemâli Haydâr kimden umar şefâ□at

Esrâr-ı Hızır câmı abdal olanlar içdi

Buldu kenârı vahdet yokdur ana nedâmet

Esrâr-ı □ömri bâki dervîş olan bulubdur

Ana ne gam ne gussa tutdı rahı selâmet

Esrâr-ı ez-dest-i Haydâr nûş itdi **Virânî**

Anın için giyübdür ol hırka-yı melâmet

puş: örtü setr örtücü örtünmüş demek giyilip iktisa olunacak esvap me□nasınadır.

Yerine göre isti□mal olunûr.

mahiyet: bir nesnenin kene ve hakîkati

sebze puş: yeşil esvap iktisa iden ve üzerine yemyeşil olan ma□nâsınadır

/36b/

Üsküdârî Hâşim Baba Kaddese Sırruhu Hazretlerininindir⁷⁸

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

Zâhidâ olmak dilerse râh-ı Hakda muktedâ

Terk-i zühd it cân-ı dilden □ aşka eyle iktidâ

Hil □ a idüp dilden libâs-ı Mevlâ-yı □ aşkla

□ Aşkla giydir melâmet hırkasın bulmaz fenâ

□ Ulvi sufli herne kim var sev gönülden □ aşkla

Hubb-i zâtı olduğu dilde olur □ aşk-ı Hudâ

Mülk-i dilde şâh idersen □ aşkı hayy sen tâ ebed

Şirk-i sayinden özin pâk eyler ol hem da □ ima

Tarikatü'l- □ aynın içinde □ aşkıla vuslat bulur

Eyleyen bu rah-ı Hak'da sırr-ı □ aşkdan ibtidâ

Sırr-ı zâtı Hazret-i akdes durur □ aşk matla □ ı

Anın için □ aşka yokdur ibtidayı intihâ

Sırr-ı □ aşkı **Hâşimâ** keşf itme bunda kıl sükut

□ Ârif anlar hak sözi dir câhilün melahad sana

Hâşim Baba'nın 54 ve yetmiş yedi sahifelerde dahı olduğu ihtar olunur.

⁷⁸ Mehmet KAYACAN , **Haşim Baba Divanı**, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman DEMİREL Üni. 2002, s. 31-32.

77

— . — — / — . — — / — . — — / — . — ⁷⁹

Pertev-i □aks-i cemâlindir görinen her yanâ
Pertevindir cümle □âlem □âleme □ilmin ziyâ

Oldı vechinden mürekkeb mesrudât-ı süreyyâ
Sensin ol seb'ül-mesani nûruma en Hakk nümâ

Şems-i zâtındır münevver eyleyen her □âlemi
Şems-i hüsnün döndürübdür bu hayali da□ima

Ruh-i □âlemsin bilirsın emr-i Hakdır sûretin
Hakk'a ma□nâdır özün Hak senden işler mayeşâ

Devr ider eflâk u emlak çar-ı □unsur tab□-ı çar
Cümleñin matlûbî-sensin sende hâsıldır rızâ

İbtidâ-yı halk-ı □âlem □akl-ı küñ desen emr-i kün
Mümkünâtıdır cilvegahın fehmine yok intiha

□Ulvi suflı cümle ecsam dimektir feyz-i cud
Ruh-ı hayvânından ihya oldı ecsam-ı **Hâşimâ**

— . — — / — . — — / — . — ⁸⁰

Murtazânın eline yaş ekmedi
Ehl u fer□i tâ ezel şeytân olan

⁷⁹ Mehmet KAYACAN , **Haşim Baba Divanı**, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman DEMİREL Üni. 2002, s. 31.

⁸⁰ M. Halit BAYRI, **Virani Hayatı ve Eserleri**, İstanbul Maarif Kitaphanesi, İstanbul, 1959, s. 189-190.

Ey **Virânî** dü cihândan geçdi ol
Cân u dilden bende-i merdan olan

Virânî Baba'nın bir nutkının nihayetinden iki beyt nutkı olduğu ma□lum olmak için
şerh olunmuştur.

Fi 21 kanun-i evvel 1308

Fi 13 cemaziyel ahir 1310

/37a/

Virânî Hazretlerinin⁸¹

__ . / . __ __ / __ . / . __ __

Herkes bilemez şâhâ □izzetini esrârın
Kesret ne bilür câna vahdetini esrârın

Virme anı na-ehle kadrin bilemez anın
Fehm eyleyemez nâdân kıymetini esrârın

Esrâr dediğim vechin levhinde beyân oldı
□Âşıklara sor yürü mirâtını esrârın

Bu iki tecelliyle sen eyle tecellâsın
Hem zâhiri varanın hem batını esrârın

Leng olma bura üzre çabuk olagör çabuk
Menzile yetem dersen sür atını esrârın

Zi-mushaf u zi-esrâr zi-sırr-ı kelâmullâh
Câhil bilemez şâha ayatını esrârın

⁸¹ M. Halit BAYRI, **Virani Hayatı ve Eserleri**, İstanbul Maarif Kitaphanesi, İstanbul, 1959, s. 165.

Gel nutk-ı **Virânî**'den işit haberi tahkik
Âdem olayım dersen bil zâtını esrârın

Cenâb-ı Virânî

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

Ey gönül sen defteri ol yâr vechinden oku
Bülbül isen hârı ko gülzâr vechinden oku

Ger eğer Mansur'ısan darü-s-selam olsun yerin
Sen Ene'l-Hak ayetin esrârın vechinden oku

Çünkü Hak'dan nâzil olan ayet-i ümmü'l-kitâp
Emrû nehyin sûretin ikrâr-ı vechinden oku

Nutk imiş cümle maâni sırrını feth eyleyen
Cân kulagıyla işit güftârı vechinden oku

Ey **Virânî** âlemü'l-gaybın sıfâtı defterin
Ahsen-i takvîme bak didârı vechinden oku

güftar: kalam, söz, lakırdı

— . — — / — . — — / — . — — / — . — ⁸²

Ey bekâ câmindan esrik âşıkı mestâne gel
Cân nedir ki virmedisen yar için cânane gel

Âkıbet didâr-ı Hak'dan olmayasın münkâti
Dünyâ ve ukbâ gamın koy sûret-i Rahmâna gel

Div ile olma musâhib ehrimenden çek elin
Herkesi hemdem idinme menzili insâna gel

Sûrete bakma eger duydunsa maî niden eser
Merd isen maî ni yüzinden aşkla meydâna gel

Ey **Virânî** ten gıdası yimek içmek hây huy
Han-ı maî niden dilerse sohbet-i ırfâna gel

/37b/

Virânî Hazretlerinin⁸³

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _

Edebtir mazhâr-ı zât u sıfâtın
Edebtir keşf-i halli müşkilâtın

Edebtir nakşî nakkâşın hutûtu
Edebtir ıynı zâtın ümmühatın

Edebtir sırr-ı bist ü heşt harf-i Kur'an
Edebtir hatt-ı şâhı muhkematın

Edebtir si vü do hatt-ı vechinde insân
Edebtir asl-ı ferââmı müfredâtın

Edebtir nokta-i nutk-ı kadimin
Ki oldu ruhu cümle kaînatın

⁸² M. Halit BAYRI, **Virani Hayatı ve Eserleri**, İstanbul Maarif Kitaphanesi, İstanbul, 1959, s. 123.

⁸³ M. Halit BAYRI, **Virani Hayatı ve Eserleri**, İstanbul Maarif Kitaphanesi, İstanbul, 1959, s. 193.

Edebtir men □aref kavli Muhammed
Bilirsin ırmeye hergiz memâtın

Edebtir bu **Virânî**'nin cemâli
Hutûtu gösterir her demde zâtın

. _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ 84

Ey bülbül-i gülşen gül ü gülzâra sücûd eyle
Agyârı götür dilden ol yara sücûd eyle

Herkes uyamaz mihraba fehm eyle işaretim
Yum gözini a□mâdan bidarâ sücûd eyle

Bilmez özünü zâhid bî-ma□nâ eder da□vâ
Gel □âlem-i ma□nide esrâra sücûd eyle

El çek bu halâyıkdan her hali mübeddil kıl
Abdal olup ol sadık ebrâra sücûd eyle

İnkâr erine hemdem olma kıl ana la□net
Al-i □Aliye bendol ikrara sücûd eyle

Çün bize didi Ahmed câhilleri lâ-şeydir
Lâ-şeyi olacak yoktur sen vara sücûd eyle

Cehd eyle seni sende yok eyleme var eyle
Gayrı hevese düşme ol kara sücûd eyle

Sen dahı **Virân Abdal** dünyâ ile □ukbanın
Mühürü götür dilden didâra sücûd eyle

⁸⁴ M. Halit BAYRI, **Virani Hayatı ve Eserleri**, İstanbul Maarif Kitaphanesi, İstanbul, 1959, s. 43.

mübeddil: değıştirici, tebdil edici olan.

ebrar: sadık ve dindar olan adamlar mañnâsına.

didâr: yüz, çehre, lehçe ve görüşmek, mülakat itmek buluşmak.

Fi cemaziyel evvel 1310

Fi kanun-i evvel 1308

/38a/

Üsküdarî Hâşim Baba Hazretlerinin⁸⁵

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

Rah-ı Hakk'da mutlaba vuslat diler sen ol şeca□

Emr-i Hakk'ı eyle idrâk zevk ile eyle sema□

Her ne sûret kim görürsün bil hayâlin □ aksidir

Sırr-ı nutk-ı Hakk'dan anla Hakk'dan eyle istimâ□

Burc-ı mîzân kemâlden doğdu şems-i mañrifet

Zulmeti cehli giderdi virdi □ irfânla şu□a□

Talib-i □ ankâ olan gider hakikat Kaf'ına

Lîk rehber-i kâmil ister çoktur ol yolda sibâ□

Hâşimâ bu hây-ı hûy-ı keft gülerden garz

Sırr-ı tevhîd Hudâ'dır yohsa bir kurı niza□

siba□: yırtıcı hayvân.

güft: söyleyici olan.

güft ü gu: kilûkal lakırdı.

⁸⁵ Mehmet KAYACAN , **Haşim Baba Divanı**, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman DEMİREL Üni. 2002, s. 143.

gu: söyleyici olan.

Hâşim Hazretlerinin 51 ve 77 ve 78 ve 79 ve 129ve 130 ve 131 sahifelerde dahı mestur ve muharrir olduğu, 93 ve 94 numerosu arasında olan numerosuz sahifelerde dahı iki parça nutukları vardır.

huhut: hatlar, çizgiler, çizikler ma□anasına.

tenavül: gara yerine isti□mal etmek, ekl ü şürb etmek ma□nâsına.

didâr: yüz, çehre, lehçe, görüşmek, mülakat, etmek buluşmak ma□nâlarıdır

□âlem-i ma□nâ: rü□yada münkeşf olan □âlem ruhani ma□nâsıdır.

ma□na: □akıl ve beşer delillerin fehm ve idrâkinden fasır ve'l-fazl ve kelamın ta□rif virişmeden □aciz ve günâh olduklara emr-i muhaccered ruhani ma□nasıdır.

ma□nâ: lafz ve sa□ir delillerin meş□ur oldukları sûret-i zihniye ve □akl ü beşerinin fehm ve idrâkinden □aciz ve günâh oldukları umur-ı mücerrece-i ruhaniye ve rü'ya ma□nâsıdır.

esrâr: sırlar hıfz olan hususlar ma□nâsıdır.

/38b/

Der Nutk-ı Ruhî Bağdadî⁸⁶

Mürid-i pir □aşk-ı evvel

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

Sana zâhid eger dirse şarâb-ı dilşâddan geç

Şarâb-ı dilşâddan geçme ey dil sen riyâdan geç

Sana ehl-i vefâdan geç deyü ibrâm iderlerse

Sen uyma sevdiğim agyâr-ı bed küye cefâdan geç

⁸⁶ Coşkun AK, **Bağdatlı Ruhi Divanı**, Uludağ Üniversitesi Yay. Bursa, 2001, cilt 1, s. 367.

Delâlet bir belâdır başda amma defîi mümkündür

Gel ey zâhid mürid-i tir-i □aşk ol belâdan geç

Demem hergiz safâyı câm u tesbihden el çek

Ne zikr-i Hak'dan ol fâri□ necâm-ı pir safâdan geç

Bekâ bezmindedir **Rûhî** safâyı bâde-i cennet

İrişmekse garaz ol zevke bu bezm-i fenâdan geç

Rûhî⁸⁷

.. _ _ / .. _ _ / .. _ _ / .. _ _

Sanma ey hâce ki senden zer ü sim isterler

Yevme lâ-yenfe□u'da kalb-i selîm isterler

Unudub bildiğin □ârif isen nâdân ol

Bezm-i vahdette ne □ilm ü ne □âlim isterler

□Âlem-i keşf-i ma□ânide çok esrâr açılur

Varamaz nefsi-i gazûb anda halîm isterler

Harem-i ma□nâya bi-gâneye yol virmezler

Âşınayı ezelî yâr-ı kadîm isterler

Cürmüne mu□terif ol ta□ata mağrûr olma

Ki şifâ-hâne-i hikmette sakîm isterler

Kıble-i ma□nâya fehm eylemeyen keçrevler

Sehv ile secde idüp ecr-i □azim isterler

⁸⁷ Coşkun AK, **Bağdatlı Ruhi Divanı**, Uludağ Üniversitesi Yay. Bursa, 2001, cilt 1, s. 581-582.

Ezber it nükte-i esrâr-ı dili ey **Rûhî**
Hâzır ol bezm-i ilahîde nedîm isterler

nadan: bilmez, câhil ma□nâsına.

. . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _ ⁸⁸

Gelünüz sübhâ-i sad-dâne-i elden salalum
Varalum pir-i harâbâtdan irşâd alalum

Almayuz almamak insâf değildir nice bir
Paymâl-ı gam-ı hicr olup ayakda kalalum

Tevk-i namus iledir çünkü safâ-yı vahdet
Şişe-i nengimüzi sakf-ı sipehre çalalum

/39a/

11

□Aşk bahrine talân buldı dürr-i maksûdı
Ne turırsız gelünüz bizde içre talalum

Dühun imiş tutâlim katli cân ey **Ruhî**
Göze görünmeyecek kanını kimden alâlum

sübhâne: tesbih ma□nâsına.

sipehr: gök ve sema, asuman, felek

dühun: sürececek yağ

123-141 sahifelerde dahı muharrer nutk-ı □âlileri vardır.

⁸⁸ Coşkun AK, **Bağdatlı Ruhi Divanı**, Uludağ Üniversitesi Yay. Bursa, 2001, cilt 2, s. 830.

Beyt

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

Bizde meyden bî-nasîb anda riyyâ senden hacîl
Zâhdi nâdân çeker dünyâda gam □ukbâda gam

Matem-i Cenâb-ı Hüseyin-i Kerbelâdır bu⁸⁹

. . — — / . . — — / . . — — / . . —

Çak kıl sineni kim mâh-ı Muharremdir bu
Ey gönül âh u figân eyle ki mâtemdir bu

Dökdiler ta ki bu dem Âl-i Resûlin kanını
Ağla ey dide ki kan ağlayacak demdir bu

Benzemez gayr-ı gam vak'a-yı katl-i Hüseyin
Nar-ı hasretle gönüller yakıcağamdır bu

Anub ol vak'a-yı ağlamayan bî-derde
Der melekler ne □aceb senin dil-i Âdemdir bu

Bedenin dağ-ı siyehlerle siyeh pûş eyle
Rûhîyâ karalara gir ki bu mâtemdir bu

— . — — / — . — — / — . — — / — —⁹⁰

Halka kin eyleme varırsa belâgat sende
Seni zem eyleyen lutfıla kıl şermende

Kimse ağlama hâlin bana rahm eyle deyü
Cehd kıl eylesün üstüne □âlem hande

⁸⁹ Coşkun AK, **Bağdatlı Ruhi Divanı**, Uludağ Üniversitesi Yay. Bursa, 2001, cilt 2, s. 905.

belâ a: duhul ve vird ve kifayet ve fazilet ve kemâl maânâlarıdır.

Sahife bâki 123 başında muharrerdir müracaat oluna.

Der Nutk-ı Cenâb-ı Rûhî⁹¹

— . — — / — . — — / — . — — / — —

Gayri koyub kim ki Hakk’a arz mâhi-tâc ider

Hâşa Allâh kim anı hak gayriyâ muhtâc ider

Zümre-i rindân içinde ser-firaz olur o kim

Başına hâki Cenâb-ı meyfuruş tac ider

Baksa yaksa cân u dil mülkini kimden bâkî var

Günde yüz bin öyle mülki gamzesi tarac ider

Kalbi dildarı vefayı ve mihre nerm itse n’ola

Merd olan âlemd e taşdan rızkını ihrac ider

İrişür ser-menzili meksuda lâbüd **Rûhîyâ**

Kim ki rahî aşkı yarî kendi muhtâc ider

(.....): korku, havf, dahlet

⁹⁰ Coşkun AK, **Bağdatlı Ruhi Divanı**, Uludağ Üniversitesi Yay. Bursa, 2001, cilt 2, s. 976.

⁹¹ Coşkun AK, **Bağdatlı Ruhi Divanı**, Uludağ Üniversitesi Yay. Bursa, 2001, cilt 1, s. 441.

/39b/

Der Nutk-ı Cenab-ı Viranî

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _

İllâ ey sûreti sirette âdem

Kulak tut sözüme uram dem a dem

Dem oldur kim demin deminde işler

Dem ile irişir başa her işler

Demi fehm eyle kim bu dem ne demdir

Demi bilen bilür eşyâ nedendir

Demi devlet dürür tâc u saâdet

Demi bilen virir deme şehâdet

Demin İsa demidir ey karındaş

Demi eyler isen sen sana yoldaş

Dem oldı cümle eşyânın cihânı

Dem idi var iden bu kaînâtı

Demi bilen olur ehli şeriât

Dem ile gözler ol vakti tarikât

Dem oldı maârifet-i feyz-i ilâhi

Bilüp fehm ittiler ol padişâhı

Dem ile çün hakikat oldı zâhir

Bu demden yaradıldı her mezâhir

Demi evvel idi bi'l-kuvve ey can
Ki bi'l-fi'îl oldu dem her şeyden yeksân

Dem idi Âdem'i hâki mukarrer
Dü kısım oldu bu dem Havva'da yekser

Demi bil Âdem'e eyle sücudı
Bu demdir cümle eşyânın vücudı

Dem ile bir idi Âdem ile Havva
Biri ismi biri ism-i müsemmâ

Bu demdir kaf ile nun ile ikrâr
Bu demden yüz çevirüb itme inkâr

Bu demdir mazharı zâtı hidâyet
Bu demdir Ahmed ü nutk-ı velâyet

Dem ile demmun dem oldu bünyâd
Dem ile dü-sera hem oldu icâd

Dem-i Âdem dem-i hâtem dem-i şâh
Birikti zâhir ve batın demullah

Bu demden bilinür her şeyden sübhân
Bu demdir Ahsen-i takvîmde Rahmân

Bu demdir vechi insanda musavver
Te'âlâ şanullahu ekber

/40a/

Bu demdir Fâtiha-yı ümmü'l-kitabta
Bu demdir sarılan yevmi'l-hâbda

Bu demi iden idrâk bildi hali
Ol olmadı özinden zerre hâli

Demi idrâk idenler oldu insân
Demi dem bilmiyenler oldu şeytân

Demi her kim ki sındırdı deminde
Ana la□netti cem-i aferinde

Bu demi anlamak farzıla sünnet
Olundur Ahmed'e her kim ki ümmet

Bu demdir nokta-yı ba'i ma□âni
Bu demdir zabt iden cümle cihanı

Bu demdir ma□ni-i çehâr □anasır
İder sanman cem□ eşyâda hazer

Bu demdir istivabı hatt-ı adem
Bu demdir cümleden olan mukaddem

Bu demdir uş kelam-ı □ilm-i esma'
Bu demden bilinür □ayn-ı müsemma

Bu dem-i esma cesed-i ism ü müsemmâ
Müsemmâ hak olub yâd oldu esmâ

Nazar kıl bu deme gör □ ayn-ı zâtı
Bu demden hem bilesin ümmehanı

Bu Fâtiha vechinde inşâ
Ki oldı best bin hurf-ı mu□ ammâ

Bu demdir nakş-ı Havvânın misali
Dem oldı best heşt Âdem cemâli

Dem oldı pa ve ça ve ja ve nanın
Mu□ ayyen aslu fer□ u künfekânın

Dem oldı suyu du ûş
Ki oldu yetmiş üç melfuz inşâ

Dem oldu on iki nuri mukaddem
Ki döndürür cihanı ol dem a dem

Dem ider al-i evlada şehâdet
Bu demde anların hükmi temamet

Demim bir nokta dir kim oldı zâhir
□ Aliyye'l-mürteza bir elf-i zâhir

Dem u dem inbisat itsen hakikat
Olur uşan iki hattı muhakkak

Bu demdir hükm iden arz ü semâ
Bu demden kaf u nun oldu kinâye

106-107 sahifelerinde böyle vardır müracaat oluna.

/40b/

Virânî Hazretlerinin Nutk-ı Bâkiyesi

. _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _

Bu demden kâf u nunı iden idrâk
Ki yetmiş üç melfûz ancâk

Dem oldu yetmiş iki biri vâhid
Bu demdir birlige ser cümle şâhid

Bu demdir ey **Virânî** dem bu demdir
Demi idrâk iden âdem âdemdir

dem: soluk nazâr ve an, vakt saâat maânâsına.

dem: kan, hun, demaâ demi maânâlarıdır.

Der Nutk-ı Cenâb-ı Virânî⁹²

. _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _

Cevâbım guş-ı cân eyle işit ey taliâi mesâûd
Yüzün harfinden açıldı cihânda her ne var mevcûd
Eğer serçe değilsen sen bu âanka lokmasın gel yûd
Hüve'l-evvel hüve'l-âhir yüzindir kible-i maâbûd

Bu maânâyı hadîsinde buyurdı Ahmed-i Mahmud
Cihâna gelmeden cânâ hemân didâr imiş maksûd

Ne mal ü mansıb dünyâna mülk ve ne âıyal ister
Ne hod ziynet ne hod âizzet ne bir gayrı hayâl ister.
Ne cennetten diler şadi ne dünyâdan melâl ister

Kimin kim rûz-ı mahşerde hamîri vasl-ı al ister

Eyzân

Nice ayet-i hidâyetden inüptür ey ahi bir vech
 Muvafık bunca ayâta didi Ahmed dahı bir vech
 Görindi zâhir u bâtın hemen ma□nâ sahi bir vech
 □ Aceb niçün sücûd itmez bu tâbetle fâkî bir vech

Eyzân

Nazâr kıl câvidân içre ne teâ□vil eyledi Yezdân
 Vücûd vech-i Âdemde ne ma□nâ eyledi ihsân

/41a/

Şükür Hakk'a ki bildirdi nedir din ve nedir imân
 Sevâd-ı □izamın sırr u rumuzun eyledi asân

Eyzân

Tılsım kenz-i tehâdır yüzünde yazılan defter
 Anın nûrunda olmuştur serâpa dü-cihân enver
 Te□âlâllah zihi kudret zihi ma□nâ zihi dilber
 Düşen sevdâyı didâra cihânın varını neyler

Eyzân

Gel ey □âşık eger □aşkdan özünde varısa zerre

---

⁹² M. Halit BAYRI, **Virani Hayatı ve Eserleri**, İstanbul Maarif Kitaphanesi, İstanbul, 1959, s. 35-36.

Cemâl-i âşk-ı didârın seninle yâr ise zerre
 Ko elden gayrı sevdâyı gözün bidâr ise zerre
 Saâdet ol kulundur kim ümidi var ise zerre

Eyzân

Ezel evvel bu oldı enbiânın ahd ü ikrârı
 Hemân hırka bir lokma ola bu dünyâda kârı
Virânî hâl-i İsanın muradı isteği varı
 İki âlemdede maksûdı Ali ve Ali didârı

Bu manâyı hadîsinde buyurdı Ahmed ü Mahmûd
 Cihâna gelmeden cânâ hemân didârımış maksûd

didâr: yüz, çehre, lehçe

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ ⁹³

Eya zâhid beri gel bil sıfâtın
 Dilersen göresin sen âyn-ı zâtın

Eger zâtın sıfâtın okudınsa
 Sana keşf olırsa her müşkilâtın

Eger kâmil-i mükemmel âşık isen
 Bize söyle rumuz-ı muhkemâtın

Eger bildin ise cân ü cihânı
 Mukarrer cânı sensin mümkünâtın

⁹³ M. Halit BAYRI, **Virani Hayatı ve Eserleri**, İstanbul Maarif Kitaphanesi, İstanbul, 1959, s. 193-194.

Eğer eşyâdan olmazsan haberdâr
Memâta ırmeye hergiz hayâtın

Eğerçi sûre-yi Kâf Ha Ya sende
Okudınisa geçiçersin sırâtın

Eger bilmez isen sen sende şâhı
Zuhûr ider sıfât-ı esfelâtın

Eger bu derya kim idrâk idersen
İriştin hazrete buldun necâtın

Sakın sen bu **Virân Abdal** sözine
Kulak tutma kalur her maslahâtın

mümeccinat: sabit sağlam olan nesne

/41b/

132

□Ömr yan şol emir oldu ki atlastan iden kâhir sultân şu gedâ der ki; “ibas itdi belâsı, imdi hal böyle olacak dünyâ endişesinden geçmek gerek. Riyâset ya□ni ululuk lezzetini nefis-i emmâre dimâğından çıkarmak gerek. Ölümünü ve ölüm acısını da□im tasavvur idüp, cemi□ hevâlardan beri olup dost hevası üzre □âlemde yürümek gerektir. Ta kim bu halk ölücek ol diri ile yohsa dünya endişesine düşmek yavuz musibettir ve bu dünyânın endişesinden bir endişe ile bir kişi bir gice yatsa, ertesi Hak Te□âlâ yetmiş endişe dünyâ endişelerinden acı vire ki ol birisini gidermekte □aciz kalur. Ol gice yine ol yetmiş endişe ile yatur öyle ide ide ol gönüle dünyâ muhabbeti dolar. Dünyâ muhabbeti doldukça zikrullahı unudur. Böyle olunca Hak Te□âlâ ol kişiden □inayetini keser, iman lezzetin ol gönülden giderir, yerine zulmet doldurur. Bundan sonra ol kişi her gün oruç tutsun ve giceler sabaha değin

namaz kılsun ve gerekse hacı olsun, gerekse gazi olsun, gerekse Mekke’de mucavir olsun, gerekse veli oğlu olsun çünkü dünyâ muhabbeti gönülde galiptir. Ana Hakk’ın □inayeti yokdur ve peygamber şefa□âti yokdur ve evliyânın himmeti yokdur. Delil budur ki Cenâb-ı Mevla mi□rac gicesi Resûli Muhammed Mustafa Salla’l-lahu □aleyhi ve’s-sellem hazretlerine buyurdılar”. Tafsili esrâr ve hay adlu bir risaleden mesturdur ve bu babda hidayeti şerife dahı müzekki’n-nüfus nam risalesine Eşrefoğlu Rumi Hazretlerinin te□lifidir. Anın 132 sahifesinde muharrer ve matbu□dur. Hak Te□âlâ Resûline eydür: “Ya Muhammed bir kişi yer ü gök namazı kadar

/42a/

namaz kılsa ve yer ü gök ehli orucu kadar oruç tutsa ve ferîşteler gibi yemek olsa engininde dahı □ârifler donun giyse andan bin ameline □ibâdetine bakmaz. Hem eger anın gönlünde zerre kadar dünyâ sevgisi olsa ya ögünmegi olsa ya halka □amelin göstermek sevgisi olsa veya ziynetlenmek sevgisi olsa ben anı konşu edinmeyim ve benim muhabbetim tadını hergiz tatmaya ve muhabbetimi gönlinden alam anın gönlünü karanlıkla doldıram. Hatta beni unuta ve selamımdan ve rahmetimden yâd ola demek olur. Pes dünyâyı taleb iden kişilere bu sözlerden katı korku vardır” Gaflet olunmaya fakat dünyâyı celb ve cem□ iden kişilerin hücceti vardır ki ben dünyâyı cem□ ederim amma benim muhabbetim yoktur sevmezem der de keselere doldurup ve mühürleyip sandıklara saklarsın ve fukara gelince yoktur dersin. Böyle söz ile sevmez mi olursun öyle de gece gündüz cem□ için anın derdine düşüp segirdirsen bu gefletin nihayeti berzahtır vesselam. İşte netice-i nasihat olursan tanassuh □âzizim.

136

Ey □âzizim her adam için gökte iki kapı vardır birinden rızkı diğerinden □ömrünün müddeti günden güne çıkar. Va’ka kim □ömrünün müddeti tükene ol kapıların ikisi buyurur. “Ve fi’s-semai rızkıküm ve-ma tu□adun”. Şu halde rızk için kaygu lazım değil rızkı yerde istemekle bulayım dersin gökteki rızk yerde bulunmaz

fakat Allâh Te       va  ad buyurmuş oldu   rızkı verir. Her ne yerde isen gelir erişir gerekse sen talep it gerekse etme Musa peygamber   aleyhi's-selam

/42b/

Hak Te       Hazretlerinden su  al etti: ‘‘Ya ilah eblehe rızkı çok verirsin mal     ab   yere iderler ahretlerin ma  mur eylemezler ve        az verirsin an   dahil   senin yoluna har   eder, kendisi k  llatla geçinir.’’ Hak Te       eydür: ‘‘Ya Musa eblehe rızkı anınçün çok veririm ki        bakar an   bilir kim rızkı ala get  rmekte hile ve   ad  an  n medar   olmazmış. Pes her kişiye rızkın veren benim. Rızk her kişiye benim takdir ettiğim denli gelir   yle olsa        bunu böyle anlar varır rızkını benden bilir, ibadet ve ta  atle me  kul olur rızk i  in kayd yemez’’ dedi. İmdi sen dahil   va'ka kim kendini Allâh'a   sma  layanlardan sanmaduklar   yerden r  zklar  n Allâh yerden r  zklar  n Allâh Te       Hazretleri nice virmiş olacağı hezeran i  idilmi   olmakla iz  h ve t  fsile h  c  r yoktur. Fakat sabr ve tevekkül olmalıdır eger sa  i ile rızk ele girse niceler rızk isterken elindeki rızkın bile yitirir müflis olur görmez misin   ol baykuş kim nice kana  ati ve nice sabr ve tevekkül vardır. Her gece sabaha değin zikr eder sabah olur varır bir kovu  a ba  ın sokar oturur rızk talebinde olmaz. Oturduğu yerde Allâh Te       Hazretleri rızkını verir aşağı yukarı se  irdip rızk talep edenler sabırsızlıklarındandır elbisem otursalardı r  zkları gelir, anları bulurdu. Allâh sabr ve kan  at ihsan buyursun. Amin...

/43a/

Talipler dillerini tutalar kimseyi zem etmeyeler ya gıybet veya b  ht  n edib   amellerini heba-y   men    r etmeyeler,     m  rlerini zikrullah ve   ib  det ve ta  ata sarf ideler zira kim kişinin   amelini zayı   ve Hak Te       tarafına ha  il olan ekseri bu dildir, bu dildir.

Beyt**206****8+8= 16 Hece Vezni**

Sumut ile ağzını bağla göresin Hakk'ı □ayan
Gözü bağı cihân halkının ağzıdır hemân

sumut: sükut ma□nâsına

Ya□ni Hakk'ı ayan görmediğimiz dilimizin cürm ü □isyanındandır. Selman-ı □ârifin Eba Beyazid-i Bestâmi rahmellah-i □aleyh eydür: “İbâdet on kısımdır dokuzu tanmamaktır ve diline malik olmaktır.” İmdi □aziz kardaş kişi dilini tutmaklığın ka□idesi bî-şûmar çoktur ve kapıp salıvermenin ziyanı dahı pek dikkat buyurula bu denli söz anlayan kafi vakidir□azizim.

206**6+5=11 Hece Vezni⁹⁴**

Yâ îlâhi sen meded kılğıl bize
Sen sabırlık ver bizim dilimize

Eşrefoğlu Rumî sen tut dilini

Hazrete □arz eyle her dem özünü

□Âlimü's-sırrıvü'l-hafiyyet oldurur

Kullarına kadıyyü'l-hacat oldurur

Beyt**174****8+8=16 Hece Vezni**

Kana□at gencinesine meğer irişmedi elin
Anın-çün nefsin ucundan bıraktın mihnete cânın

---

⁹⁴Asaf Halet ÇELEBİ, **Eşrefoğlu Divanı**, Hece Yay. Ankara, 2002, s. 172-173.

Gel özün mihnetle salma bu fâni zevke aldanma
Serabî-su sanup kalma sözün işitme şeytânın

Zirâ karın tok olacak cemâi fesâd başları baş kaldırır fesâda başlar gel imdi
açlığın faidesin işit kim nicedir Cenâb-ı Mevlâ nefsi açlıkla terbiye eyledi. Ente'l-
Mevla ve ena âbduke'l-dâyfe ya'ni “Yarabbi,

/43b/

sen benim Mevlamsın ve ben senin za'îf kulunum” dedi. Bunda âcep sırlar vardır. Cümleden biri oldur kim kiş nefsini bile ki evvelden fuzûlîlik ve serkeşlik nefsin sıfâtı reddiyesidir dahı bile kim açlık bilmege sebep imiş dahı bu serkeşlik Hak Te'âlâ'nın hışmına ve kahrına sebebdır. Bile ve nefsini ıslah etmek arzında sa'î ve ikdam ve bezel cehd idesin karındaş ve dahı şu yönde şöyle bil kim bu yemeği az yemek gönlü safi eder ve küdürat-ı nefsanıyeyi ve zulumat-ı nefsanıyeyi gönülden giderir kişinin zihni pâk kuvvetli olur gönlü yumuşak olur, gönlü yumuşak olanın eli açık olur. Her halde az yiyen kişinin âibâdetinin ta'atının lezzeti olur. Bir kişi yemek vaktinde Bismillah diye andan ide kim şol ta'amı yiyeyim âibâdet etmeğe kuvvet olsun dese ve ahrette de elhamdülillah dese ol ta'am nûra mübeddi olur. Eğer saz nefsi için yerse ne kadar az yese ol ta'am zulmâta mübeddi olur. Bu az yemek âacayıbatı çoktur. Hak Te'âlâ İsa âlehissemâ eydür “Teceve'a terani” ya'ni “Beni görmek dilersen aç ol” demek olur âazizler eğer sa'adet-i ebedi isterseniz açlığı ihtiyar edin birkaç günlük âömr-i âummanı yemekte ve mücahede-i nefis ile geçirin ta varıb anda uçmak ni'metleriyle doyasın ve didâr ile müşerref olasın. Ebedi sultânlık bulasın esbabu'l-vusul makaatü'l-cu'. İmdi âaziz karındaş açlığı zinhâr kendine âadet idegör ve nifâsı riyâzet ve mücahedeye öğrittigim mücahede,

/44a/

müşâhede er göre ve dahı tahakkuk bile kim açlık enbiyâ husletidir. Tokluk kâfir ve münâfıklar ve hayvânlar hasletidir.

Beyt⁹⁵

6+5=11 Hece Ölçüsü

Çok yiyenlerdir □ibâdet etmeyen

Çok yiyenlerdir yola doğru gitmeyen

Eşrefoğlu Rûmî çok yemeği ko

Az yemeği ede gör sen sana hu

186

Ma□il hürriyet-i şerifâ gaza edin nefsinize açlıkla susuzlukla aç ve susuz olanların ol şol gâziler ecri gibi ecir vardır. Şeyh sehli İbn-i □Abdullah Nusteri Rahman Allâh □Aleyh toklıktan cehl ve ma□siyet biter. Amma açlıktan □ilm ü hikmet biter. Sehl-i ibn-i □Abdullah Hazretleri on beş günde bir kere yerdı, ramazanda bir kere yerdı. Amma her gece bir yudum su içerdı. Kim ki zâhirin mücâhede ile bezese Hak Te□âlâ anın batınını müşâhede bezeye.

Fi kanun-i evvel sene 1208

234

Her hoşluk ni□mettigim gele diliyle Elhamdülillah diye hamid budur. Ol bir şekler dahı gönül eyle olur. Ol dahı budur kim □infada viresin kim ni□met viren ve rızık veren Allah'dır ve rızık kimden gelürse gelsün viren Allah'dır verdiren Allah'dır. Amma kadar ki Hak Te□âlâ ortada emin koymuştur. Rızkını getüre el-hasıl rızkı viren ve verdirmeyen Cenâb-ı Allah'dır. Buna böyle bilüp □itikâd etmelidir. Her

⁹⁵ Asaf Halet ÇELEBİ, **Eşrefoğlu Divanı**, Hece Yay. Ankara, 2002, s. 171-172.

kankı kapuya seker temâmlayur. Tökül kuyusunda (.....) oturup kendüye Allah’a teviqa eylemelidir. Böyle kim her hâlde razık Allah’dır elhamdülillah.

Fi 10 kanun-ı evvel sene 1308

/44b/

297

Pes suleha-yı sûfiye-yi gâfil görmek bunların derununda daim Allâh rızâsına mazhar olmak kasdı vardır. Bunların daim istimdad itmek gerekdir ve bunların eteğine yapışıp bunlar ile dostluk üzre olagör. Ey karındaş azizler demişlerdir ki:

Kıtıa

7+7=14 Hece Vezni

Sükker yer isen şehrinin Mısır eyle temamet

Laile hevesin varsa bedehşan eteğin tut

Ger insi peri div melek sana kul olsun

Sen senliği terk eyle Süleymân eteğin tut

298

Ey cân men sen dahı tövbe şarabından içip mest olmak istersen ve dilersen zinhâr ve zinhâr ki bu fukara sohbetine çok varagör ve anların meclislerine mülazım ol ve meşâyih elin berk tut kim bunlar tövbe şarâbın kendülere mülazımat eden dolu dolu içirirler. Mest-i hayran edip anları iki cihândan geçirirler. Pest mest olup bahadar olmayınca pervâne sıfât olup şem-i aşka kendilerini atmazlar ve ol tutiyâdan dahı anların cânları gözüne çekerler dahı anın için oğul ve kız terk edip evler barklar ve hanımlar terk edip dosttan yana bal ü per açıp uçarlar. Ey aziz karındaş bu meşâyih kim vardır her biri zamanında bir Süleymân’dır zihi Süleymân kim bunlardır nefsi emmâre devlerini zincire çekmişlerdir.

/45a/

229

Cenâb-ı Mevla buyurur: “Ene Celîsü men zekerenî” yani “Beni zikr edenle ben bileyim” der. Öyleyse Allâh’ı bile bilmek gerek. Edepsizlik edip gâfil olmak ya ayak uzâtıp yatmak olmaz ve dahı kim halvette oturup zikrullah ederken dil ile gönlünü şeyh gönlüne mukabil tuta ve iki gözü yumduğu vakt basiret gözünü şeyhin sûretine doğru teveccüh ede ve şeyhin sûretini hiç hayalinden gidermeye ve sûret gözünü hergiz açıp bir nesneye bakmaya zira talib-i şeyhin sûretine teveccüh etme defaide çokdur. Ez cümle biri budur ki daim şeyhin gönlüne feyz-i ilâhiden her nesne zâhir olur ve esrârdan her nesne hâsıl olur şeyhin gönlünden mürid gönlüne faiz olur ve ana sirâyet eder. Medem ki müridin teveccühi şeyhin sûretine ola elbette müride şeyhinden sirayet ider. Eşerfoğlu Rumi Hazretleri eydür: “Benim mürüdlüğim halinde vakte kim gönlümü şeyh gönlüne mukâbil tutar idim ve şeyhin sûretine teveccüh ederdim. Her ne ki feyz-i ilahiden gayz olaydı. Benim kalbime gelir andan sirâyet-i aşk iderdi, benim kalbimde görünürdü. Şol bir ayineye mukâbil tutup ve ol bir ayine ki ayine de men âks olup görüldüğü gibi olurdu ve dahı her ne kim vakıadan ve halden ve varidatdan ve kesufattan ve envârdan ve levaiden ve levameden, tecelliyatdan ve nefsin safatlarından her ne kim zâhir olursa hiç birisin kesilmeyip şeyhe demek gerek amma bunların hergiz birini bir yaratılmışa dememek gerekdir. Sakit olup dilinde ‘La ilahe illallâh’ gönlünde iki cihânın muradından bizârlık ve teveccühünde şeyhin cemâli ola ancak cumâ ve bayram namazlarına vara amma çok oturmaya hemân farzı kıla tez halvete gele duâya şüphe durmaya ve farz namazından ziyade sünnetleri kıla nafîle namaz kılmaya ve Kurân okuya ve eliyle tesbih çeviriye.

/45b/

340

Kurân’ının maânâsını gönül ile mülâhaza etmeye dilin ‘La ilahe illallâh’ demekten artık bir nesneye depretmeğe meğer namazda Kurân okuya fakat sakına.

Kim gönlü ile Kur an ma n sını fikir etmeye tez tevbe ve zikrullah me kul ola kim nafile namazdan zikrullah efdaldır.  ol kadar zikrullah çalışmalı ki hikmet  e mesi gönlünden revân olup aka diline gelip zâhir ola kim ma rifetullah ab-ı hayatı beden zulumatında gizlidir. Ya ni zulmat-ı cismaniye ile örtülür. Ol sebhini hiçbir nesne ile a ılmaz İlla Kelime-i La ilah illallâh külünk ile açılır.”

Pes durmadan bu beden karanlığa urmak gerek ol ma rifet gencini a mak gerektir  eyh Safi Rahmetullah-ı  aleyh Hazretlerine su al itdiler ki: “Sen zikrullah etmege namazdan efdaldır Dersin, halvetde oturan de i ler gibi nafile namazdan men  edersin ekber-i erkan-ı İslam ilen” dediler. “Zikrullahı çok ettirirsin ve namazı az kıldırırsın” dediler. Şeyh Safi Kaddesa’l-lahu sırrıhu cevap buyurdular ki: “Zikrullah etmek anın i in ekber ve efd ldir. Ki namazdan (fahşa-yı z hirden ve münker-i z hirden men  eder kişiye)  ol delil ile kim bir kimse namaza dursa ol kimseden fahşa-yı münker-i z hire gelmez ve zâhir ise hor naz rgah-ı halktır lakin namaz-ı fahşa-yı b tiniden ve sunkeri b tınıyeden nehy etmez.  undan ötürü kim vakt ola bir kişi namazda ola amma g nl  fah a i batıniye ile me kul ola Batını hor naz rgah-ı haktır. Vallâhi zikr etmek B tını S fi kalur. Fah a i m bker-i batıniden ve naz rgah-ı Hakk’ı fah a i münkerden p k eder bizim hod maks dumuz. Gönül ayinesin bildirmektir kim iki cihânın hakîkati anda görüne pes namazdan zikir anın i in efd ldir.

/46a/

Vele-Zikrullah-ı ekber buna ink rattadır.” dedi. Öyle olsa talib -hem n farz ve sünnet kılıp hem n zikrullah ba laya su al Allâh demek ism-i a zamidir. Talibi me kul eder cevap ya bundan artık bir isim dahı var mıdır kim ism-i a zamdır diyeler. Ama abdestsiz veya teyemm ms z oturmasak gerektir ve uykuya dahı me kul olmamalıdır ve uykusun yere koymaya izin yoktur. Fakat otururken biraz  mırganmak gerekse de o da teveccüh üzerine olmalıdır. Amma sakına kim basiret gözünü yummaya da im basiret gözü bidar gerektir ve teveccühte gerektir. İşte halvette böylece iştigale devam etmelidir.

bidar: uyanık

279

Pes ol muhkem kalîa kelime-i tevhîddir ki hadîs-i kudsi ile sabit olmuştur. “La ilahe illallâh hısnî ve men dahale hasnî amin amin min ıazabî.” Yaîni Allâhu Teîâlâ buyur kim: “La ilahe illallâh kelimesi benim kalîamdır. Her kim benim kalîama girse ıazabdan emin olup kurtulur.” Bes tövbe iden kimseye lazımdır ki ol emirde kendiyü bu zikr kalîasına bıraka dahı daîim zikre meşgul ola ta kim şeytân şerrinden emin elhamdülillah.

fahşa: hadden mütecaviz olan fîîl veya kul ve dahı zekat vermekte olan hasleti maînâlarına.

münker: inkâr olunmuş olan günâh ve kabahat ıaddolunan ve mübhem ve mechül olan.

/46b/

330

Meşâyihînin gönlüne gire bil kim nasib alâsın giremez isen yüz yıl meşâyih eşîği beklesen faîide hasıl edemezsin. Meşâyih edebiyâle edeplenmek gerek kim meşâyihînin gönlüne girebilsin. İmdi meşâyih edebleri budur. Şeyhle mürid bir sofrada sunmaya ve bir haylice oturmaya ve dahı şeyhin oturduğı yere oturmaya ve şeyhle bir bardaktan su içmeye ve şeyhi olur ve boşarsa ıavradını almaya kim adab-ı târik böyledir ve şeyhin hırkasın destursuz giymeye ve şeyhini abdestsiz ziyaret etmeye, zira kim birkaç nesneye abdestsiz yanaşmak bî-edepliktir. Biri Mushaf-ı şerife ve biri Peygamberin (S.A.V.) kabrini ziyaret etmek gibidir ve dahı biri evliyâlık abdestsiz ziyaret etmek. Yaîni yetişip bunların elin ayağın öpmek veyahut ziyaretleşmek, abdestsiz edep değildir ve bu evliyâların gönlü dahı Kaîbedir ve zâhir Kaîbeye, Kaîbe-i Hâlil derler ve bu gönül Kaîbesine, Kaîbe-i celili derler ve ol zâhir Kaîbe’yi taşıyla toprağıyla Hâlil Nebi ıaleyhisselam yaptı ve bu gönül Kaîbesini celil ü cabbar yaptı ve ol zâhir Kaîbe’yi tavaf edenin teni oddan halas olur ve evliyâ

gönlü kim Kaşbe-yi bâtinidir. Ziyaret edenin teni dahı ve cânı dahı oddan hâlas olur ve hem visâl-i dost bu Kaşbedir. Nitekim Mevlânâ Celaleddin buyurur: “Beytullah yer yüzünde ikidir yaşni Kaşbe ikidir. Birisi Beytullahdır ki halayık anı kendilere farz oldukça tavaf ederler ve birisi dahı gönül Kaşbesidir.” Kaşbe-yi zâhir ile gerçi eda-yı rûkn-i İslam hasıl olur amma marifetullah gönül Kaşbesinde hasıl olur. Marifetullah taleb eden ve hak isteyenler gönül Kaşbesine gelin ve anı bu Kaşbe’de talep edin ve Hakk’ı talep etmek katı mesafe sûretiyle olmaz Hazret-i şeyh buyurdu ki: “merdân otururken Hak talebin seferin ederler bulurlar ve şol namerdan Hak taleb edip başzılar gezerler bulamazlar” deyü.

/47a/

331

Bu âlemde câhil olur ki anda Tanrı derdi yoktur ve âlim oldur ki anda Tanrı derdi çoktur ve dahı meşâyhın bir edebi dahı budur ki şeyhiyle söyleşilen sözü bir arada dahı söylemek olmaz. Eğer atan anadan dahı olursa sen şeyhin sözünü ve sırrını kimseye deme söylersen şeyhin haşini olup gönlünden çıkarsın. Zirâ bî-edeplikten bî-edepliktir. Bunda asla gaflet etmeyesin ve yersen dahı bana himmet et deyî şeyhe yalvarmayasın, şeyhi kendi haline koyasın. Ancak kendi himmetinle kaşim olasın. Tâ ki Haktan işaret kaçan şeyhe olursa şeyh dahı himmet eder. Hiç söylemeye hâcet yoktur. İşaret olduğunda bir saat bile geçirmezler ve şeyhin huzurunda hâmuş olup yürümek müridliğin edeplerindendir.

11 Kanunu Evvel 1307

Temmet

/47b/

Cenâb-ı Nesimî Kaddese Sırrıhu □ Âli Hazretlerininindir⁹⁶

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

Şerbet-i mâ'en tahûri ister isen gam yeme

Dost elinden zehri nûş etti Hasan hulk-ı Rızâ

Eğer bu gün burda susuzluktan olursan şehit

Yarın anda haşr olursun ba-Hüseyn-i Kerbelâ

Ta□âtun men□ etme gerçi men□ eder şeyhten recim

Kıbleden döndürme yüzün nitekim Zeyne'l-□Aba

Şol Muhammed Bâkırî kim Hak yolunda doğru ol

Nicesi virdi Hudâ'yı Lütfullah gör ana

Ca□fer-i Sâdık-ı merâtibin gör tüken sadık ol

Sıdk ile bu yolda kulluk eyle bul haktan □ita

Müdde□i ta□nına sabr et Musa-yı Kazım gibi

Hak bilir kim hak yolunda nice oldu aşına

Gel □Ali Musa Rızâ gibi Hakk'ın emrini tut

Her ne kim Hak'tan gelir cân u gönülden ol rızâ

Gel Taki gibi vücûdun şehrini virâne kıl

Bu fenâda fâni ol kim bulasın Hak'tan bekâ

⁹⁶ Hüseyin AYAN, *Nesimi Hayatı, Edebi kişiliği ,Eserleri ve Türkçe Divanının Tenkitli Metni*, TDK Yay. Ankara, 2002, cilt 1, s. 181-182.

Sırr-ı esmadan haber almak dilerse çün Nakî
Menba□1 ol menba□1 ol menba□1 ol bî-riyâ

□Askeri gibi eğer nefsin çerisin basasan
Şüphe olmasın ki sensin padişâh-ı dü sera

Şol Muhammed Mehdi gibi lutf edip ihsan kıl
Hiç gümansız mesken ola cennetü'l-Me'va sana

Nice kim kıldın nasihat işbu halka nasiha
Ol dediğim nefsin bil nefsin bil taliba

Şol Muhammed Mustafa'nın yüzü suyu hürmeti
Rahmet itgil ben fakir miskîne der rûz-ı cezâ
Hem bu on iki imamın hürmet için yâ ilâhi
Bu günâh ile beni gönderme der rûz-ı ceza

Çün sekâhüm rabbihim içti **Nesimî** cer□adan
Keşf-i Hak oldu kulub-i sırrı esmâdan Hudâ

Kim ki işitti bu on iki imam medhini
Rahmet ana kim kıla ruh-ı **Nesimî**'ye du□a

160 ve 119 ve 151 sahifelerde dahı nutukları olduğundan icabında müraca□at
buyrulmak üzere tahşid kılındı.

/48a/

Cenâb-ı Seyfî⁹⁷

7+7=14 Hece Vezni

⁹⁷ Adil Ali ATALAY, Seyyid Nizamoglu, Hayatı-Eserleri-Divanı, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 170.

Mürşid-i kâmil olan seyyitleri koyuban
Dînine zârardır etme sakın gaybe bî-atı

Daman-ı Âl-i Ahmedi tut bunda sıdk ile
Ta kim edesin anlar ile anda sohbeti

Hâk-i rehi olursan eğer **Seyfi** bunların
Yarın giyersin başına tâc-ı devleti

Bunun evveli kırk beşinci sahifenin reninde muharrerdir oraya müracaat oluna.

66

8+8 = 16 Hece Vezni⁹⁸

Bu dünyânın hayaline sakın aldanma ey gönlüm
Anın mekrine al'ına sakın aldanma ey gönlüm

Belâdır bâli dünyânın fenâdır devlet-i tahtı
Bunun mülküne malına sakın aldanma ey gönlüm

Bu dünyânın hevâsına heves etme hebâdır hep
Yalandır kıyl ü kaaline sakın aldanma gönlüm

Olursan âlemin şâhı cihânı akıbet mevttir
Fenâdır ittisâline sakın aldanma ey gönlüm

Elin çek **Şeyh Nizamoğlu** bu dehr-i pire-zen'den sen
Azap çok vebaline sakın aldanma ey gönlüm

⁹⁸ Adil Ali ATALAY, **Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı**, Can Yay. İstanbul, 1976, s..115.

63

6+5= 11 Hece Vezni

Gönül kim sâf ola kibr ü riyâdan

Ana feyz erer elbet Kibriyâ'dan

64

6+5= 11 Hece Vezni

Cevâbım aldınsa merdi □akıl

Yürü zâhirde kalma batını bil

□Ulum-ı kalbî-bunda ağlayı gör

Kıyâmet günü olmaya gözün kör

/48b/

122

7+7= 14 Hece Vezni⁹⁹

Niteki sende senlik vardır ana varılmaz

Gidere seni senden var bul bir evliyâyı

Seyyid Nizamoğlu'nun □aşktır recâsı Hak'dan

Bin cennete değişmez bir □aşk ile safâyı

6+5= 11 Hece Vezni¹⁰⁰Hû de **Seyyid Seyfî** Hû'dan gayrı yok

Hû'dan özge bir vücûd olmak muhâl

---

⁹⁹ Adil Ali ATALAY, **Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı**, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 198.

123

6+5= 11 Hece Vezni¹⁰¹

Senden iste sendedir genc-i nihân

□ Arş u Kürsi Levh ü kâlem kevn ü mekân

Her ne istersen sana bak sendedir

□ Âlemin âyinesin sensin hemân

Bu cihân ten gibidir sen cânısın

Emr-i Hak oldu senin cânında cân

Sil gönül âyinesinin pasını

Görüne didâr-ı Hak anda □ ıyan

Bunda sen bilmeğe geldin sen seni

Hey ne yatarsın bu gafletten uyan

□ Aşk-ı Hak yok etti **Seyyid Seyfî**'yi

Hakk ile Hak oldu kaldı câvidan

123

7+7=14 Hece Vezni¹⁰²

Biri iki görenler bu menzile erişmez

Zira ki vahdet-i Hakk fenâdadır fenâda

Zâhirde bu baktığın batındır ey nazârsız

Batını zâhirde gör ola işin küşâde

¹⁰⁰ Adil Ali ATALAY, **Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı**, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 198.

¹⁰¹ Adil Ali ATALAY, **Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı**, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 198-199.

Maksûdî evvel ü âhir **Seyyid Nizamoğlu**'nun

Göre cemâl-i Hakk'ı didâr-ı evliyâda

didâr: yüz, çehre, lehçe, görüşmek, mülakat etmek, buluşmak mañnâlarına.

/49a/

57

Nutk-ı Cenâb-ı Nizamzade¹⁰³

6+5 = 11 Hece Vezni

Ya ilahi cümle sensin cümle sen

Sen dururken diyemezim bana ben

Zât-ı Hakk'a vasıl olmaz ol kişi

Geçmeyince cümle kendi kendiden

Ru'yet-i didâr-ı dost olmaz nasip

Nar-ı aşka yanmayınca bu beden

Cümle varlık varlığındır gayrı yok

Varlığındır varı yoğu var eden

Ben bana baksam görünmez bana ben

Görünen didâr-ı Hak'tır cümleden

Bende bildim ki bilinmez Yaradan

Kişi kendi çıkmayınca aradan

---

¹⁰² Adil Ali ATALAY, **Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı**, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 199.

Görünen Hak'tır gören Hak gösteren

Ya **Nizam Oğlu** iki görmek neden

/49b/

Der Nutk-ı Üsküdarî Hâşim Baba Kaddese Sırrıhu¹⁰⁴

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

Cümle envâr-ı hüviyyet mazharı yoktur hafa

Aç gözün bak her taraftan görünen vech-i Hudâ

Sümme vechullahtan anla □ârif Hak nutkunu

Nutk-ı □ârif mugizz-i Kur□an oldu savtile edâ

Vech-i Haktır cümle □âlem nutk u savt-ı zâtıdır

Gör işit bil sende mevcûd bâtinâ hem zâhirâ

Kudreti Hak cümleyi cem□ eyleyip âdem dedi

Âdemi de buldu temkin künhi zâtı Kibriyâ

Ya□ni Âdemden mukaddem çok sıfâtlar gösterüp

Âdemi de tam sıfâtın etti Rahman-ı istivâ

Sırr-ı Âdemdir müsemma sırr u ser nutk-ı savt

Cem□ Âdem cem□-i cem□a mazhar oldu Mustafa

Her denli enbiyâ kim geldi da□vet eyledi

Erdiler ancak sıfâta erdi zâta mücteba

¹⁰³ Adil Ali ATALAY, *Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı*, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 100.

¹⁰⁴ Mehmet KAYACAN, *Haşim Baba Divanı*, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman DEMİREL Üni. 2002, s. 28-29.

Her kim isterse Hakk'ın nefhine mazhar ola
Ere semâine anın telkin-i ahd-ı murtazâ

Al-i haber tahte'ş-şecerde â ahd-ı bîâat sıhhatın
Etdi hem sırrını ezhar nazil oldu hem â ana

Sırr-ı telkine müselsel irişir buldı necât
Şeksiz esfeldir makamı olmaya telkin ana

Pir-i perver nesl-i Haydâr oldu rehber **Hâşimî**
Mazhar-ı esrâr olup hem ola hatm-i evliyâ

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ ¹⁰⁵

İster isen hâsıl ola her murâd
Geç kamu şeyden muradın et mezâd

Bî-murâd ol daâima ey hasta dil
Hak muradıdır murad-ı hası â ibâd

â Akl-ı mala tapmagıl eyle hazer
â İlm-i vahdet kalbini eyler Kürşâd

Bilemezsın zâhidâ maâbudını
Olmayınca himmeti sahib-i reşâd

Nefsini bilmeye saây et **Hâşimâ**
Nefsini bilmek durur sırr-ı meââd

¹⁰⁵ Mehmet KAYACAN , **Haşim Baba Divanı**, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman DEMİREL Üni. 2002, s. 80.

Hâşim Baba'nın nutku elli birinci sahifelerde dahı muharrer olunduğu ihtar olunur.

/50a/

Müşârü'n-ileyh Hâşim Baba Hazretlerininindir¹⁰⁶

. _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _

Zuhûr-ı mazhar-ı âdem Resûl-i Kibriyâ'dandır

Mukaddes olmuş her dem Resûl-i Kibriyâ'dandır

□ Acepdür nefha-yı Rahmân Mesîh oldu kuvvet-i cân

Kamuya feyz-i Hak □ irfan Resûl-i Kibriyâ'dandır

Nübüvvette olan envâr-ı velâyetle olan esrâr

Tecelli-yi Hudâ her yar Resûl-i Kibriyâ'dandır

Muhammed hamdle zâkir ehad-i Ahmed'ledür bâhir

Eğer bâtin eğer zâhir Resûl-i Kibriyâ'dandır

Demidir nefha-yı Rahmân demiyle hay olur ebdân

Zuhûr her melek insân Resûl-i Kibriyâ'dandır

Zuhûr-ı mazhar-ı esyak kelâmıyla bülend-i Hakk

Kulub-ı feyz-i Hakk mutlak Resûl-i Kibriyâ'dandır

Sana □ izzet budur **Hâşim** gir ceddindir Ebu'l-kasım

Tesellîler sana da □ im Resûl-i Kibriyâ'dandır

¹⁰⁶ Mehmet KAYACAN , **Hâşim Baba Divanı**, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman DEMİREL Üni. 2002, s. 123-124.

— . — — / — . — — / — . — — / — . — ¹⁰⁷

Ey gönül gel matem ittigim Kerbelâ'nın günüdür
Ehl-i aşkın isteği le b-i handânın hûnudur
Al-i evladı Hüseyin'in eşkıyanın ruhudur
Gel gönül gel matem ittigim Kerbelâ'nın günüdür

Ger dersin ben muhabbet-i handânım ey Habib
Et Yezide la neti etme tevakkuf ey garip
Gir gürûh-ı aşıkane olmagıl cânıma rebib
Gel gönül gel mâtem ittigim Kerbelâ'nın günüdür

Gel bu maha et riayet terk-i şûrb eyle dilâ
Kıl hazer gel olma münkir başına iz bilâ
Böyle yazmıştır savaık la diyen gelin salâ
Gel gönül gel matem ittigim Kerbelâ'nın günüdür

Her kimin imânı varsa bu zaman eyler zuhûr
Derd-i matem âteşiyle ciğerin eyler buhur
Hubb-ı Haydâr gayretinde **Hâşimâ** etme kusûr
Gel gönül gel mâtem ittigim Kerbelâ'nın günüdür

— . — — / — . — — / — . — — / — . — ¹⁰⁸

Sırr-ı aşk-ı **Hâşimâ** na-ehli ifşâdan sakın
Cam-ı aşk-ı nûş edenler oldu cümle mukteda

savaık: yıldırımlar, saikalar

¹⁰⁷ Mehmet KAYACAN , **Haşim Baba Divanı**, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman DEMİREL Üni. 2002, s. 92-93.

¹⁰⁸ Mehmet KAYACAN , **Haşim Baba Divanı**, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman DEMİREL Üni. 2002, s. 60.

etkiya: muttakılar ki Allâh'tan korkanlar.

/50b/

Hâşim Baba'nın¹⁰⁹

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

Enfûs âfâkı bildi gayra olmaz ihtiyaç

□İlm-i Hak'da nutk-ı pirin eyleyenler ihticâç

Varis olur □ilm-i sırra küfr-i imân eyleyen

An-ı da □imde verir vicdân-ı zevkine revâç

Nazre-i sem □-i kelâm-ı da □ima tevhîd olur

Ab-ı □azap olur kanda şüphesiz milh-i icaç

Vech-i eşyâyı hakikat çeşm-i zâtıyla görür

Cevher-i elmas olur □ilminde billur u zücaç

Hâşimâ bezl eyle nakd-i □ilm-i Hakk'ı zevk ile

Ni □met-i nutkınla dolusun han-ı hasıl Hakk'a aç

. — — — / . — — — / . — — — / . — — — ¹¹⁰

Hakikat-ı talib-i Mevla olan cân eder kurbân

Eğer hubb-ı sevvâ dilde kalırsa bulamaz ihsân

Kalır cah-ı cehalette erişmez □ilmile □irfan

Eğer bu beyt-i □aliyânın ederse nakşını seyrân

¹⁰⁹ Mehmet KAYACAN , **Haşim Baba Divanı**, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman DEMİREL Üni. 2002, s. 92-93.

¹¹⁰ Mehmet KAYACAN , **Haşim Baba Divanı**, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman DEMİREL Üni. 2002, s. 76-77.

Rızâ-yı Hak'ta ol da□im hilâfında hazer eyle
 Ümidin lütf-ı Hak olsun kamu şeyden güzer eyle
 Sıgarın halka eyle hor bakma kamuya hoş nazâr eyle
 Bu nutkum cânla nûş et muradın mahzar eyle

Sakın alayış-ı güne bakıp aldanmagıl zinhar
 Çalış tebdil-i ahlâka budur ancak sana ezkâr
 Cenandır Hasen ahlâkın budur sana olacak yâr
 Hemân leyl-i nehar sa□y et bu ma□nâyı edip ikrâr

Kamu şey'i hakîkatle nazâr kılmak durur mergûb
 Kime kim geç nazâr etsen olur halin ana maktûb
 Muhakkaktır hesap ey cân hesap görülmeden mahsub
 Bu sözden bir haber alsan olur halin □acep mahcub

Delilim bu söze tahkik haber verdi bana Kur□ân
 Yine nefesine raci□dır kime kim eylesen ihsân
 Eden isnadı fi□line odur Hakk'a eden tugyan
 Olur ol vahdete razı bu sözü eyleyen ez□ân

□Aceptir halin ey **Hâşim** ne sırdır cânının cânı
 Niçün geldin bu ekvâna nedir bil hükm-i sultânı
 Seni sen bilmedir maksûd özündür emr-i rabbani
 Haberdar ol zuhûrundan bu sözdür nutk-ı rahmani

Hakîkat üzre eşyâyı bana bildir eya fettah
 Seni görem seni bilem bu hal ile olam ıslah

milh: tuz ve nemek ma□nâsına

gec: eğri, munhını, çarpık olan

□**azb, azubat:** hoşkuvâr tatlı ve şirin ma□nâlarıdır.

/51a/

Fuzulî Hazretlerinin Nutk-ı □Âliyeleridir¹¹¹

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

Ey vücûd-ı kâmilin esrâr-ı hikmet masdarı

Masdarı zâtın olan eşyâ sıfâtın mazharı

Mazharı her hikmetin sensin ki kil-k-i kudretin

Safha-ı eflâke nakş etmiş hutut-ı ahteri

Ahter-i mes□ud olan nakız nam kim muttasıl

Kâbili feyz ola lutfundan safâ-yı cevheri

Cevheri ma'yub olan nâkış benim muttasıl

Sadedir hattın hayâlinden zamîrîm defteri

Defter-i a□mâlimin hattı hatâdandır siyâh

Kan döker çeşm-i hayal ettikçe hevli mahşeri

Mahşeri ekşim verir seyl-âba ger rûz-ı ceza

Olmasa makbul-i dergahın sirişkim gevheri

Gevheridir □aşk bahrinin **Fuzûlî** âb-ı çeşm

Liyk bir Gevher ki lütf-ı Hak anadır müşterî

¹¹¹ Abdülbâki GÖLPINARLI, **Fuzûlî Divânı**, İnkılap Yay. İstanbul, 2005, s.141.

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ ¹¹²

Ramazan oldu çekip şâhid-i mey perdeye rû
Mey için cenk tutup ta'ziye açtı gîsû

Bildi mutarib ki nedir hâ götürdü kopuzun
Bezmden çekti ayağın sürahi ve sebû

Bezm-i kanûnu bozuldu ne için cenk ile def
Yıkılıp etmeyenler hakim eşğinde gulû

Ramazan ayı gerek açıla cennet kapısı
Ne reva kim ola meyhane kapısı baglu

Feth-i meyhane için okuyalım Fâtiha'lar
Ola kim yüzümüze açıla bir bağlı kapu

Afitab ikadeh etmez ramazan ayı tulû
Ne belâdır bize ya Rab ne kara gündür bu

İntizâr-ı mey gülgün ile bayram ayına
Baka inecektir görünmeze kara su

Ramazan oldu budur vehm-i **Fuzûlî**'nin kim
Nice gün içmeye mey zühd ile na-geh tuta hû

vehm: korkmak mañnâsına.

taki: faidesiz, işe yaramaz olan.

¹¹² Abdülbâki GÖLPINARLI, **Fuzûlî Divânı**, İnkılap Yay. İstanbul, 2005, s.129.

/51b/

Fuzulî Hazretlerinin Nutk-ı Şerifleri¹¹³

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

Yakma cânım nâle-i bî-ihhtiarımdan sakın
Dökme kanım âb-i çeşm-i eşk-bârımdan sakın

Su verir her subh-dem gözyaşı tîğ-i âhıma
Çok beni incitme tîğ-i âb-dârımdan sakın

Cevr odu yaktı beni yanımda durma ey gönül
Bir tutuşmuş âteşim kurb ü civârımdan sakın

Ten evinden rahtını cehd eyle ey cân taşra çek
Âfet-i seyl-i sirişk-i bî-karârımdan sakın

Gerçi bir hâk-i rehim kimse beni almaz göze
Çok hakâretle nazâr kılma gubârımdan sakın

Durma kabrim üzre ey aşk içre tek ben olmayım
Tañne taşıdır sana senin mezârımdan sakın

Şâh-i mülk-i mihnetim hayl ü sipâ hem derd ü gam
Hayl-i bî-hadd ü siyâh-i bî-şümârımdan sakın

Ey **Fuzûlî** kankı mahbûbu ki sevsen rahmi var
Kıl hazer ancak benim bî-rahm yârımdan sakın

¹¹³ Abdülbâki GÖLPINARLI, **Fuzûlî Divânı**, İnkılap Yay. İstanbul, 2005, s.116.

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

Vefâ her kimseden kim istedim andan cefâ gördüm
Kimi kim bî-vefâ dünyâ da gördüm bî-vefâ gördüm

Kime kim derdimi izhâr kıldım isteyip dermân
Özümden hem beter bir derde anı mübtelâ gördüm

Mükedder hâtırımdan kılmadı bir kimse gam def'in
Safâdan dem uran hem demleri ehl-i riyâ gördüm

Eğer sûd-ı âminin tuttum revân dönderdi yüz benden
Deniz gözgüden umdum sıdk-ı âksi müddeâ gördüm

Ayak bastım reh-i ümmide, sergerdanlık el verdi
Emel serriştesin tuttum elimde ejderhâ gördüm

Bana gösterdi ger hun-ı tire bahtım gözgüsün yüz kez
Bin bedbaht ana her gah kim baktım karâ gördüm

Fuzûlî ayb kılma yüz çevirsem ehl-i âlemden
Neden kim her kime yüz tuttum andan yüz belâ gördüm

tire: baht, bedbaht mañnâsına.

tire: bulanık

mükedder: gamnak olan mañnâlarına.

segerdan: başı dönmüş, sersem olan.

gözü: gözgöze, bardak, taş bardaklar, taşlar, çamçaklar

/52a/

Der Nutk-ı Hazret-i Zâtî

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

Zâhidâ illâyı anla cân u dilden lâyı ko
Yok yere laf-ı güzâf etme kuru da□vâyı ko

Men □aref sırrına vakıf olmadan ey müdde□i
Rabbini fehmi eylemezsin var yüri kavgayı ko

Hakk'ı bilmek ister isen terk-i tecrid olagör
Gir muhabbet rahına a□la ile ednayı ko

Var erenler meclisinde hidmet eyle cânıla
Cânına cânan gerekse iş bu istiğnâyı ko

Merd-i Hak'tır ir gören Mevlaya Hakk'ın kulların
Hakk'a vuslat ister isen gayriyâ sevdâyı ko

Talibî-i didâr-ı Hak isen hakikat **Zâtiyâ**
Fari□-i azâde ol dünyâ ile ukbâyı ko

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

□Âkil isen zümre-i nadâna olma hem celis
Gaflet ile geçmesin gâyet sakın □ömr-i nefis

Her kime olsa mukârrin ana meyl eyler kişi
Bil □azîz ile □azîz olur hasîs ile hasîs

Pota-ı aşkta güzâr et gel vücûdun huşkını

Bî-baha ahen gibi etme anı hake celis

Bu vücûdun fülkini bahri hakîkatte yürüt

Ta pesend ide sana bin cânla her bir reis

Gel çıkar fikr-i rüsvâyı bu gönülden **Zâtiyâ**

Hubb-ı mahbubı ide gör kendüne her dem enis

celis: arkadaş olma beraber oturıcı ol demek

fûlk: gemi, sefine

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

Kadr-i aşkı bilmez idim bende-i pir olmasam

Herkesi Mecnûn sanûrdım bendi zencir olmasam

Zülfünün küfrünü imân anlamazdım şüphesiz

Enver-ı ruhsârı dildar ile tenvir olmasam

Kaşları mihrabına etmezdim asla ser-füru

Ka-be-i ülyâ-yı ırfân ile tebşir olmasam

Yıkılup dil mülki oturdu harâb-ender-harâb

Himmet-i mi-mar-ı merdân ile ta-mir olmasam

Ma-hâsal levs-i cehaletle kalırdım **Zâtiyâ**

Ab-ı tevhîdi ma-rif birle tathîr olmasam

ma-hâsıl: her ne hasıl ise ma-nâsına

levs: kir pas bulâşık tecrit soyup çıblak etmek

/52b/

Müşârü'n-ileyh Zâti Hazretlerininidir

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

Âlâyık tâleb-i esrâr nedir bildin mi sen ânı

Ki remzi fakr-ı fahrîden görürdü vech-i sübhânı

Kaçan kim fakr ola âhir fenâfil'l-lah olur □ alayıktan

Girip vahdet serayâv süre gör hükm-i devrânı

Vücûdun küllü müberra kıl □ avayıkdan □ alayıktan

Kamu mezhepten el çekti ki zira buldu cânanı

Nazâr kıl cümle mevcudât o vahdetten haber söyler

Tut ana koş cânı sen tefehhüm et bu ergânı

Mutenre gördüler zâtın □ ubudet kuyu dinden

Erişüp âhiri fakra nedir anlar mevsir-i ma□ ni

Gidenler rah-ı Ahmed'le rüsvâyı neylesin **Zâtı**

Tutar mı küfrü din anlar oluptur cümleden fâ□ ni

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _

Ahsen-i takvîmini Âdemde peydâ eyledin

Kimini â□ lâ edip kimin ednâ eyledin

Bir avuç toprağa verdin kendi hüsnünden hanyâ

Anın için □ aşkla □ uşşakı rüsvâ eyledin

Halka halka eyleyüb zilfi ruhı dildârda
Murg-ı gönlümi benim ol dame-i elkâ eyledin

Kim tahammül eylemezken sûreta arzu semâ
Heyâeti Rahmân'ına insânı mevâa eyledin

Gülşen-i vahdette **Zâtî** nice efgân etmesin
Bülbülü suride-veş sen anı şeydâ eyledin

. _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _
Şehâ bu benliği yazâr âşkta senden aldım ben
Anınçün bu derûnumda aradım seni buldum ben

Ne sen bensiz bilinirsin ne ben sensiz bulunurum
Seni bende beni sende bulup seninle doldum ben

Ne hikmettir bu âlemde kimi Mecnûn kimi Leyla
Hemân bu cümlesi sensin görüp hayrette kaldım ben

Çü sensin âşk-ı maşuk dahı Şirin'le Ferhâd
Niçün Ferhâd olup bu varlığım dağını deldim ben

Ne sen bensin ne de ben benim ki sen ben şirk olur zirâ
Bu sen ben defterini ..... ki sildim ben

/53a/

Vücûd iklimini bir bir teferrüc eyleyip âhir
Çü sensin **Zâtiyâ** maksut anınçün sana geldim ben

□**avayık:** □a'layıklar mani□ olan hususlar.

siva□: gayr-ı ma□da başka ma□nâsına.

□**âlayık:** □alaka ilişkiler muhabbetler.

şeyda: deli divâne Mecnûn olan.

iz□an: ita□at ve ittisal ve inkıyad etmek ve anlayıp derk ve tefehhüm etmek ma□nâlarına.

şuride: perişân, karışık, ma□şuk olan.

iman: inanmak ve sevk-i i□timad etmek.

i□timad: inanmak, güvenerek inanmak ma□nâlarına.

/53b/

Der Nutk-ı Cenâb-ı Fenâyî

6+5= 11 Hece Vezni

Rah-ı Hak'da mahv edenler kendözin
Küllü göz oldu vü gördü dost yüzin

Anla bî-nutk-ı kelâmı cân ile
Nutk-ı Hak bil evliyânın her sözün

Vâkıf olmayan bu remze ey □aziz
Bilmemiştir ol hakîkatte özin

Sırrı eşyâya kemahı kıl nazâr
Habı gafletten uyar gönül gözin

İzle izin ey **Fenâyî** Ahmed'in
Tutiya et gözüne izi tozun

Meded ya Resûlu'llah

kemahı: olduğu gibi olduğu misillü

/54a/

68

6+5=11 Hece Vezni

Büyüktür kalbinin Ka□be-i kıblesin
Gece gündüz her an onda olasın

Bunlar tevhîd ile hasıl olur hep
Yüri cehd ile zikr et yummagıl leb

Eyidir zikr-i cehd etmek kişiye
Gerek erkeğe ve gerek dişiye

Etiler ba□zılar tevhîdi ihzâ
Hata yoktur meğer anlarda fat□a

Kaçan kim müntehilerden olasın
O vaktin zikr kalbinden kılasın

Su□al edip sana derse bir Âdem
Tezekkür-i cehrimi ihzamı â□lem

Cevâp verip diyesin ki sende
□Adu ile mukabil olur yakında

Yaragı ana süst urmak mı yeğdir
Veya berk urup öldürmek mi yeğdir

Kaçan kim zikr cehd ile kılasın
Bu zâhir cismine sâlih kılasın

Eğer sen ile yeydik zikr-i zâhir
Beden ıslah olurdu elbet □âhir

Erişir kalbe andan-sonra tevhîd
Mübeddil olırsar tahlike taklîd

61

Gönülden etmese nefsin ferâgat
Erişmez kalbine ruhâni hâlet

Ger gel kim saf ola kibr ü riyâdan
Ana feyz erer elbet kibriyâdan

müntehi: □ilm ü ma□lumatın kemâlen derecesine malik ve na□il olan ve bir nesnenin nihâyetine vasıl olan ma□nâlarıdır.

/54b/

63

Kalellahü Teala: Feminhüm zâlimün li nefsihi ve minhüm muktesid¹¹⁴

6+5=11 Hece Vezni¹¹⁵

Vereler âhret mülkün harâba
Mukayyed olmayın hergiz sevâba

Fenâ mülkünü ma□mûr eyleyenler
Hakikat □âlemin hor eyleyenler

¹¹⁴ Allâhü Teâlâ şöyle buyurur: İşte onlardan kimi nefsine zulmedendir, onların bâzısı mûteldir, onlardan bir kısmı da Allâh'ın izniyle hayrât ve hasenât yarışlarında geçip kazanandır. İşte bu büyük fazl u keremdir (Fâtır Sûresi-32).

Bu fâni sûreti ziynet kılanlar
Cihânı kendine cenet kılanlar

Harîs olan kişiler mülke mala
Muhabbet eyleyen ehl-i ıyâle

Sanır mısın Hakk’a tuttun yüzünü
Nazâr kıl putperest ettin özünü

Uyup bu nefsimiz sırrına her ân
Ederiz âhret mülkünü virân

□Acep mi bize zâlim dese Allâh
Muhâliftir işimiz ana her gâh

Seksensekiz sahifenin iş bu beytin evveli altmış üç numeroya kâmilten yazılmıştır
mürca□at buyrula.

64

Kaza ile kader bahsinden etme
Dilin bilmediğin yerlerden ötme

61

Kalellahû Teâlâ: Efemen şerahallâhü sadrahû li'l-islam...¹¹⁶

6+5=11 Hece Vezni¹¹⁷

Sadr kim denilir dil □âlemdir
Anın □ilmün bilenler Âdemîdir

¹¹⁵ Adil Ali ATALAY, Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 112.

¹¹⁶ Allâhü Teâlâ şöyle buyurur: Öyle ya Allâh'ın, göğsünde Müslümanlık için inşirâh verdiği bir kimse – ki bu sâyede o, Rabbinden gelen bir nûr üzerindedir- kalbini mühürlediği kişi gibi midir? Allâh'ın zikrinden bomboş ve kaskatı kalmış olanların vay haline! Onlar apaçık bir sapıklık içindedirler (Zümer - 22).

Kaçan kim olsa kalbin inşirahı

İner ol kalbe envâr-ı ilahî

Olur zikrile itmi'nan-ı kalbin

Okursan kendi kandinden kitâpın

Mücerred demekle olmaz amma

Nedir bilmek gerk Tevhîdde ma□nâ

Kaçan bir kişi susuz olsa gayet

Anarsa suyun adın bî-nihâyet

Susuzluk ol kişiden zâ□il olmaz

Nitekim içmek için suyu bulmaz

Kaçan kim zikre meşgûl olsa talip

Olur zühd ü halası dahı galib

Kılır kalbine itminan hasıl

Ulu zevk-ı visale dahı vasıl

/55a/

63

Kalellahü Teâlâ: Ve in tusibhüm hasenetün yekûlû hâzihi min □indillâh ve in tusibhüm seyyietün yekûlu hâzihi min □indik¹¹⁸

6+5= 11 Hece Vezni¹¹⁹

Cihân içinde var ba□zi kişiler

Kaçan Hakk'a muvâfık bir iş işler

¹¹⁷ Adil Ali ATALAY, **Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı**, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 109.

¹¹⁸ Allâhü Teâlâ şöyle buyurur: Eğer onlara bir iyilik dokunursa: “Bu, Allâh katındadır” derler. Şayed bir fenalık dokunursa: “ Bu, senin katından, senin yüzündendir” derler (Nisâ Sûresi - 78).

Anı Hallâk-ı □âlemden bilürler
Şükürler eyleyip ta□at kılırlar

Kaçan kim bir hata olunsa sâdır
Demezler bunu dahı verdi Kadir

Varırlar nefsine isnâd ederler
Senindir suç deyi feryâd ederler

Bunu nakş eylemiş Bârî Te□âlâ
Nazâr kıl gör nedir ayette ma□nâ

63

Kalellahü Teâlâ: Kul küllün min □indillâh.¹²⁰

6+5=11 Hece Vezni¹²¹

Ve lîkin hayradır Hakk'ın rızâsı
Habâsettir bu nefsin muktezâsı

Var imdi muktezâ-yı nefse uyma
Özünü göz göre Tamu'ya salma

Girersen nefsine uyup vebâle
Sakıngıl etme takdire havâle

Anınçün âdeme olundu rahmet
Hatasın kendine etti izâfet

Olundu çünkü ol İblise lâ'net
Günâhın etti takdire havâlet

¹¹⁹ Adil Ali ATALAY, **Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı**, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 113.

¹²⁰ Allâhü Teâlâ şöyle buyurur: De ki ; Hepsî Allâh tarafındandır (Nisâ Sûresi - 78).

Sular kim hazret-i Hakk'ın kuludur
Eğer kullukta olursa velîdir

Ana çünkü muhit etdin izhâr
Var imdi terk etme zinhâr

Eğer mâşukına âşık oldun
Ne ise hizmetin anın göreydin

Kazâ ile kader bahsinden etme
Dilin bilmediğin yerlerden ötme

Temmet

/55b/

60

Kalellahü Teâlâ: [İnnemâ] yahşâ'llahe min ibâdihi'l-ulemâ.¹²²

6+5= 11 Hece Vezni¹²³

Hudâ'dan korkmanın budur nişânı
Tutasın emrini anın revânı

Eğer korkmak ziyâde olsa andan
Gelir emrini tutmak dahı senden

Anın emrini tutmaktan ol âgâh
Dilersen olmağa âlim-i billâh

¹²¹ Adil Ali ATALAY, **Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı**, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 113-114.

¹²² Allâhü Teâlâ şöyle buyurur: Allâh'dan kulları içinde, ancak bilginler korkar (Fâtır Sûresi - 28)

Budur □ âlim ki ede nefse kahrı
Kıla emmâreye gâyetle cebri

Hûda'dan korkmayan emrin yerine
Getirmezse kıyâmette yerine

Gurur etmeye bakıp cübbesine
Harâs olmaya dünyâ cefasına

Giriftâr olmaya kayd-ı cihâna
Hıridâr ola □ ömr-i câvidâna

haridar: Müşteri demek, satın alıcı
cavidane: bâki da□im la-yezal la-yemut olan

60

Mutu Kable Ente mutu¹²⁴

6+5 =11'li Hece Vezni¹²⁵

Fenâî ol fenâyı ol fenâî
Dilersen bulmaga mülk-i bekâyı

Yürü sen senliği terkeyle dervîş
Müyesser ola tâ görmen Hûda'yı

Muhammed Mustafa nûruna mazhar
Bulursan pek yanlış bir evliyâyı

Kulu kurbânı ol var cân ü dilden
Gider gitsin gönülden masivayı

¹²³ Adil Ali ATALAY, **Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı**, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 107.

¹²⁴ Ölmeden önce ölünüz. (Hadisi şerif)

Bu dil pazârı yol pazârı derler

Bu dergâhta kul olmaz mürâî

Eğer dertli isen var bir tabîbe

O gülmez derdine iste devâ-yı

Varılmaz **Seyfî** yol menzil alınmaz

Edinmeyince rehber Mustafâ'yı

/56a/

60

Kalellahü Teâlâ: Ve men yahrüc min beytihi muhâciren illâllâhi ve Resûlihî sümme yudrikihü'l-mevtü fekad vekaa ecrühü alellâh.¹²⁶

6+5= 11 Hece Vezni¹²⁷

Tarik-i Hakk'a ger talip basarsa

Ecel yeli ana ansız eserse

Mukarrer hacı hem gâzi olurmuş

Şehâdet menzilin dahı bulurmuş

Ederler idi nefsile cihâdı

□Acep mi gaziler denilese adı

Vefât etse kişi aşk içre nagâh

Şâhadet menzilin verirmiş Allâh

¹²⁵ Adil Ali ATALAY, **Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı**, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 107-108.

¹²⁶ Allâhü Teâlâ şöyle buyurur: kim Allâh yolunda hicret ederse, yer yüzünde gidecek, gidecek barınacak birçok yerler de bulur, genişlikte bulur. Kim evinden, Allâh'a ve O'nun Peygamberine muhâcir olarak, çıkıp da sonra kendisine ölüm yetişirse muhakkak ki onun mükâfatı Allâh'a düşmüştür. Allâh çok yargılayıcı, çok esirgeyicidir. (Nisâ Sûresi - 100).

¹²⁷ Adil Ali ATALAY, **Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı**, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 108.

Kaçan kim talib-i Hak yola gelse
Erişmeden murâda anlar ölse

Hakikat Kâbesi hacılarıdır
Resûlün ümmet-i nâcileridir

61

**Kalellahü Teâlâ: Fenzur ila âsâri rahmetillâhi keyfe yuhyi'l-arda ba'de
mevtiha ilâ ...**¹²⁸

6+5=11 Hece Vezni¹²⁹

Soğutsa gönlünü nefsin hevâsı
İhâta eylese kalbin ma'âsı

Derunun donsa emmâre kışıyla
Ki ya'ni nefs-i bed-şûm'un işiyle

Kaçan gim zikre talip ola meşgûl
Olur kalbî-anın gayette ma'kûl

Eriyüp donları gönülün yumuşar
Muhabbet tohumu andan sonra düşer

Biter ol yerde rûhânî günâhı
Su'ûd eyler hakikat mihr ü mâhı

57

**Kalellahü Teâlâ: [Elem tere keyfe] darabellâhu meselen kelimeten tayyibeten
keşeceretin tayyibetin aslühâ sâbitun ve ferâuhâ fi's-semâ**¹³⁰

6+6=12 Hece Vezni¹³¹

¹²⁸ Allâhü Teâlâ şöyle buyurur: Şimdi bak Allâh'ın rahmet eserlerine: Arzı, ölümünün ardından, nasıl diriltiyor. Şübhe yok ki O, ölüleri de herhalde tekrâr dirilticidir. O, her şeye hakkıyla kâdirdir (Rûm Sûresi - 50)

¹²⁹ Adil Ali ATALAY, Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 109.

Mârazdır sendeki nefsin hevâsı
Çıkardı seni baştan etti âsî

Var imdi bir tabipten iste dermân
Senin derdine dermânı ide her an

Sana telkin ede tevhîd-i darbı
Kılasın leşker-i nefsinle harbi

/56b/

57

Kalellahü Teâlâ: Ve limen hâfe mekaame Rabbihî cennetân¹³²

6+5 = 11 Hece Vezi¹³³

Kaçan bir kişi korkar rabbisinden
Kıyâmet günü kalkıncak yerinden

Mukarrer olur ol kişiye rahmet
Verilmiş dahı hem iki cennet

Biri zâhirde Hak'dan korkduğüyçün
Hakk'ın nehyettiğin terk ettiğiyçün

Anın çün var imiş bir ulu cennet
Ki vardır yemek içmek anda lezzet

¹³⁰ Allâhü Teâlâ şöyle buyurur: Görmedin mi, Allâh sana bir mesel irâd etmiştir. Güzel bir kelime, kökü sabit ve sağlam dalları semâda olan güzel bir ağaç gibidir (İbrâhim Sûresi - 24).

¹³¹ Adil Ali ATALAY, **Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı**, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 102.

¹³² Allâhü Teâlâ şöyle buyurur: Rabbinin huzurunda durmaktan – kötülük yapmaktan- korkan kimseler için iki cennet vardır (Rahmân Sûresi - 46).

¹³³ Adil Ali ATALAY, **Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı**, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 103-104

Biri bâtında korkarsan Hûda'dan
Derununda yoğsa mâsivâdan

Erişir Hazreti Hakk'ın katında
Girersen dost cemâli cennetine

58

Kalellahü Teâlâ: Senürîhim âyâtînâ fi'l-âfâkı ve fi enfüsihim ilâ...¹³⁴

6+5= 11 Hece Vezni¹³⁵

Gözüne görünür iş bu âfâk
Ne kim halk etti ise anda Hallâk

Gerek ulvi gerek süfli birâder
Misâli sende dahı var mukarrer

Hicâb olmuş veli bu nefsi arada
Anın çün salık irişmez murâda

Kaçan refî□ olsa bu nefsin hicâbı
Görünür dost elinini afitabı

Bulunûr enfüsünde cümle eşyâ
Olur zâhirdeki batında peyda

58

(Şi'r-i Münâsib-i Hal Guyende)

8+8 =16 Hece Vezni¹³⁶

¹³⁴ Allâhü Teâlâ şöyle buyurur: Gerek âfâkda – göklerde ve yerde –gerek kendi nefislerinde âyetlerimizi yakında onlara göstereceğiz (Fussilet Sûresi - 53).

¹³⁵ Adil Ali ATALAY, Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 104.

Nazâr kıl kudret-i Hakk'a yarattı çünkü insânı

Ana kalb eyleyip itâ idindi âyine anı

Acâib katredir amma bulunûr nice bin deryâ

Acaib zerredir kim var nice hurşid-i rahşânı

Hicâb oldu ara yerde benim nefs-i bed-kârım

Aradan perde refî□ olup görünse cânımın cânı

Vatan terkeyleyip düştük diyâr-ı gurbete öksüz

Yine azmeyleriz anda koyup dünyâyı virânı

Eğer **Seyyid Nizam Oğlu** dilersen vuslat-ı Bâri

Ferâgat eyle sen sende bulasın sende sen anı

/57a/

62

Kalellahü Teâlâ: Ve men kane fî hazihi a□mâ fehüve fî'l-âhireti a□mâ ve edallü sebîlâ.¹³⁷

6+5=11 Hece Vezni¹³⁸

Gönül gözü eğer görmezse bunda

Görünürse sana Hak envârı anda

Edersen bunda tahsil-i basîret

Müyesser olur anda dahı rü□yet

Bu gün yarın göreler bunda ey yâr

Görünür yarın elbet ana didâr

¹³⁶ Adil Ali ATALAY, **Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı**, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 104.

¹³⁷ Allâhü Teâlâ şöyle buyurur: Kim bu dünya da kör olursa, artık o, ahrette de kördür, yolca da daha şaşkındır (İsrâ Sûresi - 72).

Gör ne göz Hakk'ı bil insân gözüdür
Sakın sanma ki bu hayvân gözüdür

62

(Mesnevi Gûyende)

6+5=11 Hece Vezni¹³⁹

□İlimde râsih olan anla kimdir
Hakikat □âleminin Âdemidir

Virip bu pire-zen dehre talâkı
Anın çün etdiler edaren Hakk'ı

Cemî□-i □ilm-i eşyâyı bilirler
Kamusun kendiden te□vil kılırlar

Bilirler zâhir □ilmin zuhûrun
Ki ya□ni kendinin keşf-i kuburun

Bulurlar bâdemi kabın yemezler
Görüb dışını içidir demezler

Ufadup kabını için bulurlar
Sıkarlar yağını dahı alırlar

Cevabım anladınsa merd-i âkıl
Yürü zâhirde kalma bätını bil

□Ulum-ı kalbî-bunda anlayı gör

---

¹³⁸ Adil Ali ATALAY, Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 112.

Kıyamet günü olmaya gözün kör

62

(Şi'r Mûnasib Hal Guyende)

8+8= 16 Hece Vezni¹⁴⁰

Temâşâ eyle gör kalbin acep malın mu'azzamdır

Bulunûr mağrib ü maşrık Semerkand-ı Horasanî

Bakıp arayış-i dehre sakın aldanma fânidir

Yürü bir nefse dil ver kim anı nakş etmedi fâni

Cenâb-ı hazrete çün kim teveccüh eyledin Seyfi

Erince vuslat-ı yare ko aksın gözleri kanı

/57b/

57

Şi'r-i Ta'rif-i Kelime-i Tevhîd Bâri Teâlâ

6+5= 11 Hece Vezni¹⁴¹

Hidâyet babının miftâhı tevhîd

Hakikat âleminin rahı tevhîd

Giderir mülk-i dilden mâsivayı

Komaz mâ'siyet hiç vallâhi tevhîd

Adâlet yürütür dil âlemine

Eğer olursa gönül şâh-ı tevhîd

¹³⁹ Adil Ali ATALAY, Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 111.

¹⁴⁰ Adil Ali ATALAY, Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 111.

¹⁴¹ Adil Ali ATALAY, Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 103.

Kelâm-ı laîk da âlem mahvolur hep
O vakit isbât eder Allâh'ı tevhîd

Karagu kalbine verir ziyâsıyla
Gönül güğünde dogâ mâh-ı tevhîd

Kıyâmet günü tamu heybetinden
Halâs eyler seni billâhi tevhîd

Dilinde zikir sensin gibi gündüz
Ulaştır Hakk'a Seyfullâh'ı tevhîd

Bu numeronun ilerisi yüz seksen yedi numerodan sonra geleceği ikaz olunur.

100

Kimin kim Hakk'dan özge dilde endişesin vardır
Hûda'dan kendini devr eylemiş kârı malâmetdir

100

8+8= 16 Hece Vezni

Resûlün şâh gününün harisin okudum ezber
Ebu Bekr'i gören görsün demiş İbrahim'e benzer

Ömer Musa'ya benzermiş dahı Osman Harun'a
Bana benzer demiş Şâh-ı velâyete vasfıdır Haydâr

Benim bir gözümün nûru çeker yarım bilin kimdir
Hüseyin ile Hasan ya'ni biri şeb-pir biri şeb-pür

Hûda'yâ bizi bunlardan ayırma rûz-ı mahşerde
Resûlün ..... bunlar olurlar saki-i güşer

Kıyamet günü haşr eyle Muhammed Mustafa İle
Ebu Bekr Ömer Osman □ Aliyye'l-Murtaza ile

per: Kuşun kanadı, veya donu

pür: Dolu, memlu

/58a/

Üsküdarî Hâşim Baba'nın¹⁴²

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

Yevm-i tüblâ olmadın kes Hakk'ı bulmazsa ne güç
İçi tâşa dönmeden bu sırrı duymazsa ne güç

Şirk-i ihfâ içre nefsin bilmeyüp Hakka'l-yakîn
Men □ arefle kad □ arefte remzi duymazsa ne güç

Nutk-ı kâmil dir demişler bildiren Hakk'ı □ ayân
Summ inkâr eyle sem □ -i nutku duymazsa ne güç

Bihet-i vahdet meşreb olanlar durur insân olan
Haşr-i hayvân olmadan bu sırrı duymazsa ne güç

Hakk'ı bugün görmeyen yarın dahı görmez imiş
Çeşm-i kalbin açmagıçün piri bulmazsa ne güç

Ki sakın uzakta bilme sen sana bak sende bul
Kim anasır-ı zulmetle nûru bulmazsa ne güç

¹⁴² Mehmet KAYACAN, **Haşim Baba Divanı**, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman DEMİREL Üni. 2002, s. 74-75.

— . — — / — . — — / — . — — / — . — ¹⁴³

Gel imdi nefsinı eğlendir nedir zâtın nedir eşyâ
Bilirsin iş bu mañnâyı olursun Âdem-i mañnâ

Cuheft âyet yazılmıştır cemâl-i mushafın üzre
Didim sebâ-ul mesani dür hakikat resmidir tuęra

Dehanın havzı kevserdir kelâmın âayn-ı kevserdir
Hurufun cam-ı kevserdir âulumun sırr-ı ma evha

Didiler zevkine cennet âazâb-ı azıkına nirân
Kıyamet-i kametin oldu bu tavrın tammete-ül Kübra

Olunsa şekline dikkat hakikat üzre ey âdem
Okunûr cümle-yi esmâ budur lafzında ki mañnâ

Kıyâmında olur zâhir her kamu esrâr-ı âulviyyet
Kuâûdın âlem-i sufli ider tavrıyla hep imâ

Hakikatden haber aldı senin eşkal-i hüsnünden
Bu tavrın baę-ı cennetdir cemâlin vañde-yi ferdâ

Bu sırra vakıf olsaydın bugün ey zâhid-i hodbin
Geçerdin havf-ı berzahtan olurdun cennetü'l-meñva

Kelamın **Hâşimâ** tevhîd anunçin Cennette miftâh
Zuhûrun mazhar-ı tamdır demin Gılman ile hûra

77 ve 51 sahifelerin dahı Dahı nutukları olduğu ihtar olunûr

¹⁴³ Mehmet KAYACAN , **Haşim Baba Divanı**, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman DEMİREL Üni.
2002, s. 26-27.

/58b/

Haza Ellezmi Der Nutk-ı Hazreti Hünkar Hacı Bektaşî Veli

8+7=15 Hece Vezni

Men dilâ nûru kadîmin cân içinde bülbülem
 Ol elest bezminde ki mestân içinde bülbülem
 Âşiyânı tende cânım cân içinde bülbülem
 Derd mendim dertliyim dermân içinde bülbülem
 Hem müsellin na□zeyi zişan içinde bülbülem

Men □aref esrârını gerçi nihân itmez bilen
 Kâl ile hâl ehlin amma imtihân itmez bilen
 Kellimü'n-nas muktezâsınca zebân etmez bilen
 İhtiyârı kenzi mahfiyi □ayân itmez bilen
 Kuş dili fehm eyleyen □irfan içinde bülbülem

Mağzı kıran bai' Bismillah imiş gûş eyledim
 Kufl-i babî-ma□ni miftahını hûş eyledim
 Seyredip seb'ül-mesani bezmini cûş eyledim
 Bade-i aşkın nasib oldu şükür nûş eyledim
 □Alleme'l-esmâ benim Kur'an içinde bülbülem

Kühl-i □ibret açtım çeşm-i dil binâyı men
 Basmışım inna hedîn-nahu's-sebbayla payı men
 Çar □anasır şeş cihette görmüşüm Allâh men
 Saydım ta□lim edip fehmeyledim esmâyı men
 Murtaza'nın sırrıyın pirân içinde bülbülem

Cümle ta'atte cihânda ben elim ezel yudum
 Tövbe urdum derunum pasına saykal yudum
 Bahuşu meazib-i çeşmimden yüzün evvel yudum
 Hamdullâh kim hayatım çeşmesinden el yudum

Tayyib-i tâhir olan rindan içinde bülbülem

Çünkü Şirî rah-ı Hakk'a eyledi □ avni □ azim
Hakk'a tevfiz eyleyip minşer-i şeytânî'r-racim
Fatiha içire okuyup kenzi rahmanirrahim
Cennet içinde menzilim haza sırat-ı mustakim
Zâhida inkârı ko vildân içinde bülbülem

in: Eviln bucak demek.

avni: yardım mu□avenet ma□nâsınadır.

vildan: veledler, oğlanlar, püreler, velid gılmanlar.

/59a/

mizâb: oluk su yolu ma□nâsınadır.

rind: kayıtsız ve laubali olan ve harice meşreb ve günâhkar vebalsiz ehl-i takva ve istikamet olan kimse ma□nâsınadır.

magzi: nesnenin asl u hakîkatı ve akl u fikr ve satır ma□nâlarıdır.

huş: fikr-i akıl şu□ur

bahuş: akıllı batında olan

bi'husus: akılsız, şu□ursuzolan ve bayılmış olan

/59b/

Der Nutk-ı Hazreti Nakşî

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

Li ma□ Allâh mektebinde okudunsa bir sebak

Sen seni anla nedensin aç gözün bir hoşça bak

Var yürü bir kâmilî bul bilmek istersen Hakk'ı
Nutkın icrâ eyle anın bildiğin elden bırak

Var kadem bas rah-ı □ aşka senliğin dağın gider
Yak anı □ aşkın yolunda baş açık yalın ayak

Sen seni 'âlim sanırsın □ âlim oldur zâhidâ
levh-i dilden ala dersin olmaya hem dil dudak

Geç bu benlik perdesinden nefsin idrâk eyle gel
Şirk-i ahfadan hâlas ol bu derd-i câna durak

Ak karartmak olmaz ey dil mektebî-irfana gel
Bab-ı □ aşktan bir sebak al kara kılın ola ak

Ten kulağı dinlemez zâhid kelâmın **Nakşî**'nin
Cân kulagı dinler anı fark ider erbab-ı hak

Bu dahî Müşârü'n-ileyhin

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

Eya sen sanma kim senden bu güftârı dehân söyler
Veya terkîb olan 'unsur yahûd lahmî bân söyler

Sen ol sâna bildirmek muradın kasd idip Mevlâ
□ Anasırdan giyip bir ton yüzünden tercümân söyler

Yaratdı cümle eşyâyı özün pinhân edip anda
Görünür nice bin yüzden veli kendin nihân söyler

Kimindir bunca cünbüşler kimindir nutk eden gevher
Özünden olmadın □ âgah ki senden özge kân söyler

Olur kim bilmed nefsin □âreften almadı dersin
Değildir Hakk’a □ârifler özün bilmez yalan söyler

Hayali zıl yeter ‘ibret görünen hayme’-yi tende
Değildir nutk eden suret derunuda durân söyler

Sekahım Rabbehum hamrın içen □âşıklar ey **Nakşî**
Erer ma□şuka anlar mekândan la-mekân söyler

/60a/

Müşârü’n-ileyh Nakşî Hazretlerininindir

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

Hitâb-ı □alleme’l-esmâ rumuzu sırr-ı insândır
Kitâb-ı nokta-yı evvel hakikat ehl-i □irfândır

‘Ulûm-i □ilmi isrânın o kim fehm eylemez remzin
Görünür sûreta insân veli ma□nâda hayvândır

Olar kim ruy-ı dildârı temaşa itti her yüzden
Çıkardı aradan anlar bu ma□nâ özge seyrândır

Kaçan kim ol kemân-ebru girer meydân-ı ‘aşk içre
Başın top eyler ‘âşıklar anın kim zülf-i çevgândır

Diler bir demde katl eyler ser a ser □âlemin halkın
Yazılmaz bir nefs-i cürmü rızâ-yı hükm-i sultândır

Bina-yı dest-i kudrettir yıkılmaz bilmiş ol **Nakşî**
Libasın tazeler ancak ‘akıllar bunda hayrândır

/60b/

Der Nutk-ı Cenâb-ı Hudâyî

__ . / . __ __ / __ . / . __ __

Cân terkinî urmadan cânan eline girmez

Zünnârını kırmadan imân eline girmez

Sen bu yolu bilmeden edeb erkan almadan

Sıdkâ kul olmadan sultân eline girmez

Naz olur işi hûbun çokdur gamı mahbûbun

Sarptır yolu matlûbun âsân eline girmez

Ey laf urıcı nâ-merd âhen döğülür mi serd

Olmadan esîr-i dert dermân eline girmez

Gel dinle **Hûdayî**'den ders oku meâneniden

Sevmedikçe Resulü senn subhân eline girmez

__ . __ / __ . __ / __ . __ / __ . __

Lutf eyleyip bir kez nazâr eyleyse gör sultânımız

Kürsî değil □arştan dahı □âli olur unvânımız

Benlik aradan dûr ola zulmet gide pür nûr ola

Mahzûn gönül mesrûr ola ma□mûr olsa vîrânımız

Şevkiyle bûlbüller öte âvâzı âfâkı tuta

Her lahza taze gül bite hiç solmaya bostanımız

Vahdet şarabından içe fâni □alayıktan geçe
Ger haşr ola nice nice ayılmaya mestanımız

Ola **Hudâyî**'ye □atâ cân sem□ine ire nidâ
Derdin veren Kâdir Hûda elbet virir dermânımız
bir gün

siva'i: gayrı ma□ada ve başka ma□nâsınadır.

□**alayık**: □Alaka ilişkiler muhabbetler ma□nâsınadır.

/61a/

Cenâb-ı Nâbi¹⁴⁴

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

Serv-i kaddüm sâye salsa bâgda □ar□ar hâk olur

Reng-i ruhsârın görüb güller giriban-çâk olur

Dilde bir sûz-ı muhâbbet var ki takrîr eylesem

Şevkten eczâ-yı □âlem ser-be-ser hâşâk olur

Hanümân-ı tâkati vîrân ederken rûy-ı dil

Bülbül nâçîze gül bî-hûde âteşnak olur

Dehre bir nezzâre ye□is etmedikçe bilmedim

K□ârzû jeng-âver-i âyîne-i idrâk olur

Perveriş-yâb olduğ için dudman-ı □aşka

Ah-ı **Nâbî** yirde kaman ziynet-i eflâk olur

¹⁴⁴Ali Fuat BİLKAN, **Nabî Divanı**, MEB Yay. İstanbul, 1997, cilt 2, s. 630-631.

Ba□zı bunun gibi rindane söylemelidir.

/61b/

İşbu Farisi sanaidir ma□lum olan

Yek	dü	se	çehar	penç	şes	heft	heşt
1	2	3	4	5	6	7	8

Noh	doh	yekdeh		düvazdeh	sizdoh	çehardoh
9	10	11		12	13	14

Panuzdoh	şanezdoh	heftdoh	hezdoh	nuzdoh	bist
15	16	17	18	19	20

Si	çehel	pencah	şest	heftad	heştad	nevad
30	40	50	60	70	80	90

Sad	devist	sisad	çehar sad	punsad	şesşad	heftsad ve pencah
100	200	300	400	500	600	750

Hezâr	hezâr-ı pa'de	seh hezâr	pençah hezâr
1000	1500	3000	5000

Bihitam vasıl şed	kam şed	intiha pezir feth
Hakk'a vasıl oldu	tamam oldu	intiha kabul etti

Ya□ni tamam oldu

som: usunca seyaleş olan mugane

/62a/

□Arabî-sayıdır bunlar eyce bende bakıla

1	vahid	20	□ışrun	
2	isnan	30	selasün	vemalena illa'eldü□a
3	selase	40	erbaün	
4	erba□	50	hamsün	
5	hamse	60	sittün	
6	sitte	70	sebün	
7	seb□a	80	semanun	
8	semani'	90	tisun	
9	tis□a	100	mie	
10	aşera	1000	elf	

/62b/

Hakk'ı Hazretlerinin Nutk-ı □Âliyyeleridir¹⁴⁵

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _

□Azîz başın için gece yâr için uyuma

Uğurla leyl-i felekden şikâr için uyuma

Çün uyudun nice bin gece nefis hazzı için

Bir iki şeb ne olur yar-ı gâr için uyuma

Latif yar ki hergiz uyumaz anın ile

Huzur idip geceler ol nigâr için uyuma

Helâl olur mu ağır uyku hasta sahibine

Terahhum eyle bu kalp-i figâr için uyuma

¹⁴⁵ Turgut KARABEY – Numan KÜLEKÇİ, **Divan Erzurumlu İbrahim Hakkı**, Atatürk Üniversitesi Yay. Ezurum, 1997, s. 454.

Hûda dedi ki benim □âşıkım gece uyumaz

Haya eder sen eğer şeb o □âr için uyuma

İşitmedin mi ki şeb kam alır kamu □uşşak

Bu □aşktan padişâh-ı kam-kar için uyuma

Hezâr kere dedim **Hakkı** Hakk’a gel geceler

Yog olduğun bilesin ta o var için uyuma

kam: makmu demir ar arzu ma’nasınadır.

kamaga: ikbal semacı olan padişâh.

Bu Dahı Müşârü’n-ileyh Hakk’ı Hazretlerininindir¹⁴⁶

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

Ehl-i aşkın dîdesi bîdâr olur vakt-i seher

Cân-ı ehl-i dil dolu esrâr olur vakt-i seher

Şehr-i dil bî-kesret-i nâ-cins u tenhâdır gece

Bezm-i cân bî-zahmet agyar olur vakt-i seher

Ref□i eder dildâr-ı vechinden nikâbın vakt-i subh

Anı seyr eyler o kim huşyar olur vakt-i seher

Murde dil hâb içre gâfil devlet-i didâri’dan

Arif-i âgâh’e devlet yâr olur vakt-i seher

Pertev-i hurşîd-i vech-i dilbere müştâk olan

Ehl-i halin gönlü pür envâr olur vakt-i seher

¹⁴⁶ Turgut KARABEY – Numan KÜLEKÇİ, **Divan Erzurumlu İbrahim Hakkı**, Atatürk Üniversitesi Yay. Ezurum, 1997, s. 245.

Hak nidâ eyler ki “hel min sailin” her nîm-i şeb
Kim ne isterse o berhurdâr olur vakt-i seher

Bab-ı ihsan-i Hudâ feth olmak istersen sana
Dil kapısın beklemek hoş kâr olur vakt-i seher

195

/63a/

Ol ki ekl-i şurb olur şu’li gece gündüz hemân
Uyku lâzımdır ona bîmâr olur vakt-i seher

Hakkı bîdâr ol seher vaktinde tenbel olma kim
Uyumak insâna ayb u □ar olur vakt-i seher

hasta:bîmâr semfîz abid menane

Müşârü’n-ileyh Hazretlerinin¹⁴⁷

— . . — / . — . — / — . . — / . — . —

Vasf-ı lisan seninledir vasf edemem gönül seni
Nutk-ı beyân seninledir vasf edemem gönül seni

Her hünerin kemâlisin her güzelin cemâlisin
Hüsn ile ân seninledir vasf edemem gönül seni

Şevk taleb ki sendedir zevk-i turab ki sendedir
□Aşk ile cân seninledir vasf edemem gönül seni

¹⁴⁷ Turgut KARABEY – Numan KÜLEKÇİ, **Divan Erzurumlu İbrahim Hakkı**, Atatürk Üniversitesi Yay. Ezurum, 1997, s. 501.

Fikrin olursa Bilhüdâ kalmayâ nede mâsiva
Emü âman seninledir vasf edemem gönül seni

Olmasa kibr ile riyâ sensin o beyt-i kibriyâ
Genc-i nihân seninledir vasf edemem gönül seni

Olsa gılâf-ı ten cüda âyinesin cihân nümâ
□Aynın □imân seninledir vasf edemem gönül seni

Bilmedi kimse cevherin âleme toldu Kevser'in
Zevk-i cenân seninledir vasf edemem gönül seni

Asl-ı cihânsın ey gönül vasla mekânısın ey gönül
Kevn-i mekân seninledir vasf edemem gönül seni

Çekmeye **Hakkı** bendedir cânı seninle zindedir
Cümle cihân seninledir vasf edemem gönül seni

Temmet

terki: feri□ server şadumanı subh ma□nâsınadır
zinde: hayatta ve dindar ve ehl-i salah olan

/63b/

(Boş)

/64a/

Nutk-ı Âşık Ömer¹⁴⁸

Mahfi 12

8+8=16 Hece Vezni

Ey gönül Hakk'a ibâdet kıl mübârek cum'a gün
Zikr ile kalbin pasını sil mübârek cum'a gün
Ver salavat ol Muhammed Mustafa'nın aşkına
Nice bin Kâbe sevabın bul mübârek cum'a gün

Âşık-ı sâdık olanın terk-i dünyâdır işi
Mü'min oldur ki anla cihânda rast gelmez işi
Hakk'ı bilirsene bana lââyık işlersin işi
Bir sevabî-bin yazılır ol mübarek cum'a gün

Okudur anlar cum'a olur bad u geda
Dinlenir münberde hatimi irerler fermân ara
Olsa daglarca günâhın affeder Barî Hüda
Bir kere zikr ile sıdkla ol mübarek cum'a gün

Der Ömer al bağlayıp mihrabâ geçince imâm
Kuşadır melekler anın etrafını bi't-tamâm
Rahmetin deryasına gark olmak için imâm
Açılır derya-yı rahmet bil mübarek cum'a gün

1 kanun-ı evvel 1310

¹⁴⁸ Yakup KARASOY – Orhan YAVUZ, *Âşık Ömer Divanı*, SÜ Yay. Konya, 2010, s. 417.

/64b/

haysu: Kani, kande ,kangı, mahalde gece

minhac: munhac açuk ve billur yol olan ve yol tarik rah mañnâlarınadır

hüvviyet: Hak Celle Celalihi Hazretlerinin varlık heft şerifisi ve dahı hacet adakaset ve ñulu Cenâb-ıdan ñibaret olan heft habde mañnâlarınadır.

/65a/

sanañat: işcilik işleyicilik sanñat hireft kar ister peşi

pişe: şügul hırfet kar sanñat meşguliyet vesafet ñadet muñtad

hirafta: medar rızk olan kar ve sanñat

Siñate .....

şügül: iş kar meşguliyet şugul işler şuguller meşguliyetlerim .

hidayet: dogrı yol göstermek hayır bulmak ve Hakk'ı ve asıl olan hak tarik göstermek yahut bulmak mañnâsınadır.

masivâ: Bundan başka ve dahı olmayan mañnâsında terki-i ñarabidir ve dünyâ ile aitlik olan mañnâsına dahı gelir ki cel ve bahane tañalinden gayrıdır.

magz: Hayvânın beyni ve içli nesnenin içidimañ lib ve kemik içinde olan ilik mañnâsınadır.

mañabir: mañbirler geçecek yerler geçitler yollar köprüler mañnâlarınadır.

mañad: ñavdet ve ciñet etmek ve ahret ve cennet-i ala demek demdeni münevvere ve dahı şerif mañnâlarınadır.

reşad: Doğru yol bulup andan gitmek.

nefh: koku yapılmak ve rüzgâr esmek ve üfürmek.

nefha: rüzgârın bir esmesi ve bir kere üfürmek mañnâsınadır.

deycur: pek ziyadesiyle mazlum ve karanlık olan mañnâsıdır.

misak: verilen sözler ahitler mañnâsınadır.

/65b/

mu'addil: tavil idici şerh ve beyân ve tefsir idici ma'nâ virici olan.

mevhib: âtaya ihsan olan nesne.

mevhibe: bî-ma'nâ eyzân.

fi nefsi'l-emr: hakikatde fi'lhakika ma'nâsınadır.

mü'ellif: kitâpe telif edici olan.

mü'ellef: talif olunan talif kerde olan ya'ni edilmiş olan.

kerde: edilmiş olan mef'ul ve ma'mul olan fa'il ve âamel ve âimal veya içre olunan nesnedir.

zelik: ol ve ol biri şol demektir

tefavüt: iki nesneden biri evsaf yahut miktar cihetle diğerini geçmek ve ziyade olmak.

geç: eğri mahanı çarpık olan ma'nâdır.

muhammi: eger çarpık olan

zahir: bir kelime veya harf veya bir ma'nâ ki mütekellim ve muhatab ve gayet delalet ider olan ve dahı gönül ve kalb ve hatırda gizlû olan sır ma'nâlarıdır.

sevda: bir âalâmetle insâna âariz oldukta bin gamnak ve miktarer olur ve şedit üzre olur ise buzana kend ve ni telif ve âaşk ve hırs tama' üzre ahlat erbaiden ma'lum halattir ki hafr-i urum ve balgamdan gayrıdır.

sevdaperest: haris tamahkar olan ma'nâsınadır.

mümkinat: karar üzre olup sabit ve payidar olan nesneler.

cilvegah: kelime ortası ve zuhûr mahali şegah mahal mekân yer ve zaman vakt .....

/66a/

âaşk

âışk

İfrat üzre muhabbet itmek cândan ve cân ile sevmek.

haksar: düşkün perişan zelil olan haksari düşkünlük perişanlık.

kanâat: ezî ile iktifa yirle cevga-ı talib olmak ma'nâsınadır.

huşu: edeb ve haya üzere olmak kendüye açık tutub huzu ve tevazu edici olan.

vech: yüz ruy çehre ve semt cihet ve tarz-ı tarik üslub ve sebeb-i münasib ma nâsınadır.

vecih: şark ve zîşan ve sahıba cah minzillet olan veya kuşkulu hub ve diler ve güzel olan ve münasib şara şayan olan ma nâsınadır.

tecelli: açulub ve ruşan ve ayan olmak münkeşif olup görünmek ve âlem nümayan bulan hususen veliyullah meşhud olmak baht, kader kaza tali ma nâsınadır.

meşhud: müşâhede olunan göz ile görülmüş olan.

cânan: yürek kalp gönül cân u ruh ma nâsınadır.

cânane: yürek kalp gönül ma nâlarınınadır.

cinayet: birinin nefesine yahud i fasına yahud malına zârar ve ziyan virüb sui itmek.

zamir: kalp ve fıtratta gizli olan sır ve ilm-i sarf ü nahiv bir kelime yahud bir harf veya bir ma nâ ki mütekellim ve muhatab ve gaye-yi delalet eder.

hûda: arabî’de zamir ga’ib müfret demez ki olup Hak Celle Celaluhun ve Te âlâ Hazretlerinin ema’i şerifelerin adavettir ve nûr olup ism-i meçhul olan muhatabın ismine berg olunur.

hada: Bir şeye meftun ve düşgün olmak arzu meyil istek ma nâsına.

hidayet: Doğru yol götürmek yahud bulmak ve Hakk’a ve asıl olacak tarik göstermek yahud bulmak ma nâsına.

takiyye: sakıncı kendüye göz deyince Allâh Te âlâ Hazretlerinden havf ve hirası idince olan.

/66b/

hem: beraber birlikte olan ma nâsına.

hemm: hüzn enduh endişe ma nâsına.

neyyiran: narlar âteşler ve nûrlar ziyalar ma nâlarını olduğu

zevî’l-ukul: Akıl ve idrâk sahibî-olan kimseler.

zuvî: zadlar sahibler malikler ma nâsınadır.

zevi: sahibler malikler demek.

zu: sahib malik darenin olan.

zi: zu sahib malik ara darende olan.

zühhad: zâhidler zühd ve perhiz ashâbı.

zehadat: dünyânın zevk ve sefasını terk etmek.

zühd: bî-ma□nâ eyzân

zehdan: karılarda olan rahim ma□nâsı.

takki: temiz pâk Pâkize olan.

magzi: içli nesnenin içi ve hayvânın beyni dimağ ve kemikiçinde olan ilik ve nesnenin asıl ve hakiki ve □akıl vefikleri.

efser: padişâh tacı murass□ eklil ya□ni murassı□ tac padişâhın demktir.

mar: mirur edinci geçici ve geçmiş olan ma□nâsı.

zen: yapıcı ve kullanıcı ve kesici olan ve tasfiyyesin menkuh ve urucu sazub idici ma□nâsına.

beya: gül ma□nâsınadır.

efsürde: soguyup donmuş olan menced müta□gat olan.

/67a/

beh: ile ve Hakk'ı için ma□nâsına adettir.

bihi: ana anın anınla anın anla ve estasıyla ma□nâsına terkib-i □Arabi'dir.

beha: bir şey'in fiyatı ma□nâsına.

biha: ana anın anla anın ve estasının ma□nâsınadır.

bih: eyu güzel hub olan ma□nâsına.

baha'i: güzel hoş cemâl ma□nâsına.

behacet: güzel ve hub deka olmak huş cemâl ma□nâsınadır.

behiy: güzel ve hub ve cumal ve sahib hoş olan.

bâhiret: güzel ve dilber karı ve kavmi arasında mu□teber ve şerifi olan karı.

vech: yüz ruy çehre ve semt cihet ve tarz tarik üslub ve sebep münasib ma□nâsınadır.

zelil: hor hakir alçak olan ma□nâsına.

i□tikan: hasbî-nefsile eğlenip kalmak ma□nâsına.

yabis: kuru yaş ve nemden hayâ olan.

ma□haza: bu hususun her naktadır böyle eline ma'nası terki-i □Arabi'dir.

lahza: bu sebepten ma□nâsı lam harfiyle haza lafzından □ibaret terki-i □Arabi'dir.

haza: bu ma□nâsınadır.

elhaz haza: şimdiki zaman hal ma□nâsına terki-i □Arabi'dir.

hazâlim: bu gün ma□nâsınadır.

tahlil: la ilahe İllallâh lafz-ı şerki zikr etmek ve korkub kaçınarak kaçmak ve birini şetm ve ezâriş eder.

tahzib: hoş kıyafet vermek ise ve bakıp girile renk asım olmak ve yazı yazmak ma□nâlarıdır.

tahazzüb: revnak ve letafet ve hoş kıyafeti giymek ma□nâsınadır.

rabib: o ki ogul demek.

gurre: kul ve cariye ayın birinci günü ve her nesnenin makbul ve esbab'ul ma□da olan sehası 5: ya□ni sabahü'l-hayr tabir olunûr beyazlık ma□nâlarıdır.

/67b/

sevad-ı □azam: azim büyük şehir Mekke'i Mükerrreme.

huveyda: Belli zâhir her aşikare olan ma□nâsına.

mesani: kur'an □azim-i'şşanın mecmu□âsi ve bu□sın kalmalı.

siha: lehce yüz cehre ma□nâsınadır.

naki: na-kare fa'idesiz bir işe yaramaz olan.

lam: için ma□nâsını misal El-rızâ'yü'llah el-hak rızâsıçün dimekdir.

ali: dek ma□nâsını misal aliyül'-din ebedehedek ale'l-din buna dek.

men den: Farsi'de az ma□nâsınadır □an kimi ba□zı az Farsi'de men □an □Arabiyeden.

kef: gibi ma□nâsına misal güneş gibi kalavel evvelki gibi ma□nâlarıdır.

gayr: olmayan ma□nâsına misal gayr-i ca'iz catez olmayan gayr-ı müşkül şüpheli olmayan .

bila: sız ma□nâsına misal bila asitat asitatsız bila kusur kusursuz ma□nâsınadır.
mu□: ile beraber ma□nâsına misal mu□ haza bununla beraber mu□ fanısın fanızla.
be: ile ve le ma□nâsına misal ba'lesselam selâmetle bi't-temamiyle.
fi: de ma□nâsına misal fi'l-ardi ardında .
zag: karga ve gurab denilen kuş ve gamaz fetaneci siyah kuş ki karga denir.
mana: ve her ne ve her kankı ve şol şike ma□nâlarında adet-i □Arabidir.
siva: gayrı ma□da başka ma□nâsınadır.
siva'yi: mesavi ve beraber olmak hemskeder olmak ma□nâsınadır.
leh: anunçün ve andan taraf ma□nâsına lam harfiyle ha zamirinden □ibaret terkiptir.
leha: bî-ma□nâ eyzân fakat mu'inisdir.

/68a/

□**ala'yık:** □alayık ilişkiler □allaka ve mücessitler ma□nâlarını olmayış
rayat: raitler yapraklar sancaklar ma□nâsınadır.
raite: bayrak sancak □âlem ma□nâsınadır.
key: ne zaman ve ne vakit ma□nâsına istifhamdır istifhamın ma□nâsı su'al idip
 tefhimiz taleb etmek ma□nâsınadır.
neşr: manzum ve muzun olmayan kelimeler ve saçmak ve ekmek ve dağıtmak
 ma□nâsınadır.
serir: padişâh tahtı örtmek dahı denir.
ba: ile vüzu ve sahib ma□nâsına edat-ı Farsi'dir.
paymal: ayak altında kalmış olan zebun hakir zelil olan münhazım ve münhadım
 beryad harab olan.
müsemmi: temsi olunmuş ad konulmuş olan.
müsemma: isim tesmi olunmuş ya□ni ad verilmiş olan.
ma'vi: yurd mekân meskan muhal iskan cennetin bir bahçesi ismi.
bîmâr: hasta keyfsiz □ayıl olan.
 □**azab:** tatlı şirin ve leziz hoşgüvar olan □azıbî-tatlu ve şirine mensub olan.
adat: alet od anlık sebep ve ismi ile fa□il ma□nâsı olan kelimedir.
men: terkideden ve □Arabi'ye men ile beraber ve mavi olur.

az: den mañnâsını Farsi'dir men gibi.

□**ala:** üzerine mañnâsına misal ala'r-ras ve'l-min başım gözüm üzre.

berk: yaprak varak ve mal mülk mañnâlarınadır.

kah: muhal mekân yer ve zeman vakt bañzan mañnâlarınadır kaf-ı Farisi'dir.

kah: saman ve çayır otu ve eksiltici noksan verici olan.

kah: kah muhal ve zeman vakt ve kah bañzan.

/68b/

selim: afat ve bila ve □ayıb ve na-kısaya giriftar olmayıp selâmet üzre olunan.

selvet: gönül rastı dilara mülk feragat-ı hatır ve farig-i hatır olan.

siba□: yırtıcı hayvânlar mañnâsınadır siba□lar gibi.

didâr: yüz çehre lehçe görüşmek mülakat etmek buluşmak mañnâsınadır.

mukallib: bir nesnenin cihetini ve tevcihini tebril edib çevirici olan.

teberru': pâk ve yeri elzem kılmak mañnâsınadır.

tebrie': biri elzem kılmak mañnâsınadır.

tavla: □azim belâ ve rahiyye ve sihir ve caduluk mañnâlarınadır.

tulat: tavlalar □azim belâlar mañnâsınadır.

tevellüh: veleh ve sersem ve hayran olmak yakınlık.

teveli: ense çevirip getmek ve dahı derñade etmek ve karabet ve birini dost edinmek mañnâsına.

tavlîye: veleh ve sersem ve hayran kılmak.

zıl: gölge saye mañnâsınadır.

zülal: zılleler gülgeler mañnâsınadır.

tarac: tarat yagma ve garat demek ve taht ve talan dahı ve nehab dahı sukun .....

bak: korku havf dehşet mañnâsına bâki ağlayıcı âşıkâr olan demektir.

humar: Sarhoşluk denmekde □arizi olan beş gayrı sersemlik.

hırs: ayuşmaya olunan hayvân.

hul: tevgiz ve hınzır denilen hayvân.

/69a/

ava'ık: a'ıklar mani olan hususlar.

sıfât: nesne de olan keyfiyet ve keyfiyet beyânı için müstaamel olan kelime ve yüz çehre lika-yı nazâr.

izaf: müellik kalmak bir nesneye merbut ve mazub olan ibaret ve ahde birbirine mütakib bulunan iki ismi bilinende çarılı olan alaka-i nahviye ve iki ismi ibareye takrip etmek.

ebrar: sadık ve dindar olan adamlar.

ibrar: birinin yemini takdik edib rast ve sadık âddetmek.

suvid: fa'ide menfaat kar kazanç ma'nâsınadır.

halvet: cima etmek ma'nâsına dahı derler ve selam ve تنها mahal ve istirahat mahalline dahı denur.

kün: var olsun ma'nâsınadır.

kün fe kün: var olsun deyu ferman'il-lahı Haktan olup semavet ve arzı ve mafihivar olur.

melamet: ve serzeniş başa kakmalık ve başa uralık itap etmek azârlamak ma'nâlarıdır.

endişe: düşünmek tefekkür etmek ve gam hassım keder ma'nâlarıdır.

ali's-sibtan: Peygamberimizin iki torunu olan Hazreti Hasan ile Hazreti Hüseyin radiya'llah-ı anha.

betül: erkeklere asla şehvet ve müraci'eti olmayan hatun Meryem ela'dar ile Fatimatü'z-zehra radiya'llah-ı anhüma.

tenavül: nemada erine istemekegel ve şarab içmek ma'nâlarıdır.

rebib: o ki ogul ki kasının evvelki koçun peşinden olmuş oğlu demek.

/69b/

kenz: yere gömülmüş mal ve define ma'nâsınadır.

genc: define yer altına gizlenmiş olan hazine.

küh: cevher ve hakikat ve gayet nihayet.

künc: köşe bucak zaviye.

günü: gizli defineler.

kunud: kehran ni met na-mekurlik.

künende: yapıcı edici eyleyici.

sud: fa'ide menfa at kar.

sur: düğün ve ziyafet ve şenlik.

suhte: yanmış olan ve taleb-i âlem olan.

samed: da'im ve bâki olan.

sala: salat du a ve namaz ma nâlarıdır.

şehvat: arzular istekler.

şehvet: sadub meyl ve gayet istek ma nâsına.

şimal: güneşin doğduğu mahalle bakıldıkta sol tarafa gelen mahal.

cenup: sabahleyin güneşe doğru bakıldıkta sağ tarafa gelen mahalle denir.

Cinayet: birinin nefesine ve malına zârar ve ziyan verip suç işlemek.

cennet: ağaçlık bahçe demek.

iradet: teslimliktir teslimlikte nice olur ya ni dilkeş yer ağırdan terk edip.....dilkeş gözetmektir ve bu meşâyih tarafından böyle cevap verilmiştir. Müzekki'n-nüfus 300 sahika zillet doğru muharrerdir.

/70a/

nesh: bir emrin ya ni işin hükmünü bozup iptal etmek ma nâsınadır ve dahı kitâpın ayını yazmaktır ya ni zât-ı arabidirler.

ef a: yılan engerek ta bir edilen yılandır.

iradat: edep makamında müta mildir 310 sahife müzekki'n-nüfusda ve teselli-mülükdür.

varidat: malca herzesi verayası demektir. 311 sahife müzekki'n-nüfuta ve teselli-mülüktür.

adab: kula ve ka alen-nasa lutf ma nâsı ve hoş tenavüle itmek ma nâsınadır.

tenavül: gada yerine isti mal etmek ma nâsınadır.

didâr: yüz çehre lehçe görüşmek mülakat etmek ma nâlarıdır.

dem: soluk ve nazır ve an vakt ve saaat maânâlarıdır.

dem a dem: vakt u vakt lahza-yı irade sarade demek.

dem: kan hun dima-i dem gibi.

dema: nefes ve soluk.

dima': demler kanlar hunlar demalar maânâlarıdır.

düm: dünbal kuyruk maânâsıdır.

mürebbi: terbiye edici pür ü reş ve taallim edici olan.

han: taam yemek ve okuyucu kır'aat tilavet edici olan.

anı: kemâle varıp vakti yetişmiş olan.

aniye: kemâl kemâl vaktine yetişmek maânâsıdır.

hodbin: yalnız kendisini düşünüp hiçbir başkasını düşünmeyen ve yalnız kendisini beğenip başkasını beğenmeyen kusul kimse.

nusul: akal ve akval petside ve Hûda'dan ve vazifeden hariç efal kepçe ile mualif olan kimse.

hayl: kuvvet kudret mukenit maânâsına eylemek.

/70b/

neffah: herkese hayr ve enami umumî olan hayırlı kimse maânâsıdır.

nufah: tıb ve ilmlerin rayıhası yayılmak.

nefh: koku yayılmak ve rüzgâr esmek ve üfürmek.

nefha: rüzgârın bir esimi ve bir üfürmek.

cavidan: bâki daimî layezel velayahut olan.

haridar: satın alıcı müşteri.

dem: soluk nazır ve an vakit saaat maânâsına.

dem: kan hun dem'i demi maânâlarına.

dema: nefes ve soluk maânâsıdır.

dima'i: kanlar hûnlar demalar maânâsıdır.

fahşa: fahş fahaş fahhaş kolunda ve kolunda haddeden tecavüz olan faal veya kul fahşa-i bürde zekât virmekte olan nahl haslet maânâsıdır.

münker: inkâr olunmuş olan makbul olmayıp günâh ve kabahat ad olunan ve mübhem mechul olan.

münkir: inkâr idici olan ikrar itmeyen ma'nâsınadır.

ümmehat: analar valideler ve ümmiler ve bir âlim müteallik başlıca mu'teber kitaplar olan kitâpeler ma'nâsına.

ümmiyet: validenin valideye mahsus keyfiyet.

vahdet: birlik yalnız bir olmak ma'nâsınadır.

ferda: arşı gün ya'ni yarın demek ma'nâsınadır.

melguz: söylenmiş telafuz olanla olan .

fuzul: hadeden ve zayıfeden hariç ve ef'al ve akval naişedir ve âbes ve ma'nâsınadır.

/71a/

istiva': mesavat tema'il i'stidal istikamet ve karar tevbet kemâl.

üstüvar: muhkem metin ve mu'ted emin olan.

üstüvari: muhkemlik metanet ve mu'ted olanaklık ma'nâsınadır.

hat: aşağı inmek veya indirmek ma'nâsınadır.

hat: kebh kimsenin yanağında ve siler mahalinde olan ince toy ma'nâsınadır.

hatt: çizgi ve yazı ve name mektup ve ferman ma'nâsınadır.

nasır: nasr nusra'i nusrat yardım ve imdad itmek ve ma'anet ve ruhaniye ve düşmana galup olmak ma'nâlarıdır.

melâmet: kanamak itib ve serzeniş itmek azârlamak serzeniş başa kakmaklık başa urmaklık negah sah ma'nâsınadır.

nadan: câhil bilmez olan.

sübha: tesyih dinlen dizi boncukları ve dahı da'a ve nakle namaz ma'nâlarına.

neng: âar âayib şey ma'nâlarıdır.

safk: zana dahı ev tavanı asumane.

siphere: felek gül ve sema ve asuman ma'nâlarına.

belâgat: fazilet kemâl ve dahı ve sol ve verud ve kifayet ma'nâlarıdır.

naki: ansızın birden bire âali feca'at nâgâh ma'nâlarıdır nagan.

kilk: kâlem hatem kamet maânâlarıdır.

safha: nisanın yüzü ve yıs tarki ve el ile asi.

hutut: hatlar çizgiler çiziler maânâlarıdır.

ahtar: tali baht yıldız kekev necm maânâlarıdır.

imare: amirlik emir ve hükümet etmek .

kaba: kaftan, libas, cam, rüya, maânâlarıdır. Kabaca entari dildim bir tuğ libası demek.

Hatemi

/71b/

55

Seyyid Seyfullah

Kalallâhu Teala: yevme yefirr-ül-mer'ü min ahîhi ve ümmihî ve ebihi ve sahîbetihi ve benîhi liküllî'mrin münhim yevmeizin şe'nün yuğniyh.¹⁴⁹

6+5 = 11 Hece Vezni¹⁵⁰

Niçün mahşer yeride halk-ı âlem

Kaçarlar birbirinden ibnu Âdem

Bu sırrın remzine vâkıf olsaydın

Bunun dahı nedir aslın bileydin

Suâl ettin cevâbın dinle benden

Kimesne kaçmaya mahşerde senden

Muhammed ümmetinden evvel ümmet

Kaçan kim bir günâh etseler elbet

¹⁴⁹ Allâhü Teâlâ şöyle buyurur: Evet, kişinin kaçacağı gün; kardeşinden, anasından, babasından, karısından ve oğullarından... O gün (Kıyamet günü) bunlardan herkesin kendine yeter bir işi (derdi, belası) vardır (Abese Sûresi 34-37).

¹⁵⁰ Adil Ali ATALAY, **Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı**, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 97-98.

Dönerdi yüzleri hayvân yüzine
Gel imdi i□takat et Hak sözüne

Muhammed ümmetine olmaz ol iş
Bizim Peygambere Hak etti bahşış

Kaçan kim nâgehan bir suç ederler
Özüne yâhud gayre göç ederler

Olurmuş mesh-i bâtın onlara bil
Ki sende mesh-i bâtıdan hazer kıl

Kaçan kim dünyâ da olsan dil-azâr
Kıyamette yüzün muzıya benzer

Harama korkmayıp elin sunanlar
Onlarmış şekil-i hınzıra dönenler

Muhabbet eyleyen dünyâyâ bunda
Yüzü kelb yüzüne döner mi anda

Haris olma sakın cem□ine mâlin
Karınca hâline dönmeye hâlin

Sakıngıl haset etmekten özünü
Soğulcân gibi görürsün yüzünü

Bilirlerdi seni kavmin cihânda
Görürler sûretin mesh olmuş anda

Yüzün gördükleri gibi kaçarlar
Olursan cânları senden geçerler

Ne kim halk etti Halik evvel âhir
Eyü yadlu ne ise gizli zâhir

Bunların cemîi edip ahlakını Hak
Kodı bil-kuvvesinde anla mutlak

(Dil azâr gönül □ azabî-cân sıkıntısı ve muzdarip olan.)

/72a/

55

Kaçan nefsinle cismin ol bir eyler
Hemân emmâre fi□lin tedbir eyler

Gelür bilfi□le ahlak-i zemaim
Kalırsan sûret-i hayvânda daim

Eger ru□yanda bir hayvân görürsen
Senin fi□ilindir anlaya ilirsen

Uyurken seni incitse bir arslan
Hücum etse veyahut sana kaplan

Hisarındır beden kaçıp girersin
Uyanır kendini sıhhatte görürsün

Bilirsen yıkılır bu kal'y-i ten
Tedarik etmeden ahvalin erken

Hücum ettikte düşmanlar nidersen
Hisarın yok kaçıp kanda gidersin

Sana hiç kimse anda yardım itmez
Seninle bundan anda kimse gitmez

Ne fi□il ettinse hey bî-çare bunda
Anınla haşr olursun yarın anda

Var imdi elde iken ma□n-i sûret
Çalış kendini bir muhkem hisâr et

Anı bekleyeler daim felekler
İçinde kaim olalar melekler

Kaçan rhûa itaat etse nefsin
Kelamullâh olur dilinde lafzın

Melekler hasıl olur ol sözünden
Ferişteler hicâp eyler yüzünden

Ecel topu erişse nâgâhani
Yıkılsa kal□a-i cisimin revani

□Aduvlar seni aluban kaçarlardı
Yedi Tamu sekiz cennet geçerler

Seni ma□şukına vasıl iderler
Muradın ne ise hasıl iderler

/72b/

bilkuvve: Bir hususun ve vuku□ getirmek üzere ma□nâsına.

fi□il: iş kâr □amel ma□nâsına.

fi□aller: □ameller kârlar, işer, fi□iller.

fa□ller: yapıcı işler, yapıcı.

bilfi□iil: Hakikatde fi'l-vaki□ fi'l-hakika ma□nâsında terhib-i □arabidir.

sud: faide menfa□at, kâr, kazanç ma□nâsına

/73a/

Niyâzî Hazretlerininindir¹⁵¹

5+5 = 10 Hece Vezni

Eylesün Allâh çok tahiyyâtı

Ana kim virdi □ilim-i gayatı

Gizli sultândır sırr-ı Sübhândır

Mürşid-i cândır hep makâlâtı

Kutb-ı halâyık bahr-ı hakâyık

Ferd-i cami□dür hep makâmâtı

Nokta-i kübrâ göremez a□mâ

Gizlüdür zîrâ cümleden zâtı

Kalbini keşşâf eylemiş şeffâf

Görünür anda hep beriyyâtı

Hubb-ı cânında sırrı zâtında
Savar üstümden hep beliyyatı

Ey nice cânlar yanını bekler
Bulmadık dirler bunda lezzâtı

Neylesün ta'âm olıma teslîm
Ya nice bulsun ol kemâlâtı

Mâyenün zevkin alınmaz şol kim
Şeyhi hak bilmez yok ri'âyâtı

Arayub bulan kullığın kılan
Telkinin alan buldu halâtı

Şehri Elmalı cânında bulmalı
Ümmi Sinan'dır şöhet-i zâtı

Şeyhini hak bil ey **Niyâzî** kim
Pir yüzündendir Hak hidâyâtı

beriyyat: mahlukat insân-ı aramî

ferd: Mukaffî beyt veyahut mu'âzî

---

¹⁵¹ Hasan KAVRUK, **Niyâzî-i Mısırî Hayatı-Sanatı – Eserleri ve Türkçe Şiirleri**, Malatya 2004, s.

/73b/

Mısri Hazretlerininindir¹⁵²

35

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _

Eyâ Deccâl Hakk'ın takdiri bil hergiz bozulmaz

Ezel levhindeki yazı silinmez hem yuyulmaz

Ne denli sa□y edersen et sonunda hep hebadır

Çamurdur havzının içi bulandıkça durulmaz

Gönül durulmadıkça □âlem-i gaybın şümûsı

İçinin eylemez iden karanusı sürülmez

Ne denli gayrıyı ağlatsa bir kimse anı da

Mukallib ağladır sonunda aslâ yüzü gülmez

Durur kendüsi yok gibi işin işler hafâda

Alan veren odur kendisi mahfidir görölmez

Ni□am zâhir duru gözlilere a□maya mahfî

Anı zâhir gören işini bozmağa yorulmaz

Zârafetle bu **Mısırî**'den haber alsam deme hiç

Hakk'un sırrı emin olmayan bil kim denilmez

mukallib: Bir şek cihetini ve Tamu' cihetini tebdil edip çevirici olan

Cenâb-ı Niyâzî¹⁵³

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

Her neye baksa gözün bil sırr-ı Sübhân andadır

Her ne işitse kulağın magz-ı Kur’ân andadır

Her şeye mahlûk gözüyle baksan ol mahlûk olur

Hak gözüyle bak ki bî-şek nûr-ı Yezdân andadır

Kesret-i emvaca bakma cümle bir deryâ durur

Her ne mevci kim görürsün bahr-i □ummân andadır

Vahdete kesrette bulmak kesreti vahdette hem

Bir □ilimdir ol ki cümle □ilm ü □irfân andadır

□İbret ile şeş cihette görinen eşyâya bak

Cümle bir ayinedür kim vech-i Rahmân andadır

Söyleyen ol söylenen ol görünen ol gören ol

Her ne var a□lâ vü esfel bil ki cânan andadır

Mazhar-ı tâmmı veli Âdem yüzidür şüphesiz

Kühn-i zâtı hem sıfâtı cümle yek-sân andadır

Haşr u neşr ile sıratı dûzah u mâlik □azâb

Hem dahı rıdvân u cennet hûr u gılmân andadır

Görünen sanma **Niyâzî**’nün hemân sen mülkini

Gönli bir vîrânedür kim genc-i pinhân andadır

¹⁵³ Hasan KAVRUK, **Niyazî-i Mısırî Hayatı-Sanatı – Eserleri ve Türkçe Şiirleri**, Malatya 2004, s. 48-49.

/74a/

Müşârü'n-ileyh Niyâzî Hazretlerininindir¹⁵⁴

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

Zühdünü ko □ aşka düş ehl-i cenân etsin seni

Pîr-i □ aşka kulluk et cânâna cân etsin seni

Bir zamân bülbül kim efgânın ağdır göklere

Şol kadar kıl nâleyi kim gülsitân etsin seni

□ Âr u nâmûsûn bırak şöhret kabâsından soyun

Giy melâmet hırkasın kim ol nihân etsin seni

Yüzünü yerler gibi ayaklar altında ko kim

Hak Te□âlâ başlar üzre âsumân etsin seni

Virme rahat nefsüne da'im gaza-yı ekber et

Ka'be-i dil feth olup dâru'l-emân etsin seni

Gel **Niyâzî**'nin elinden bir kadeh nûş eyle kim

Mahv idüp nâm u nişânın bî-nişân etsin seni

Virânî Hazretlerinin Nutk-ı □ Âlileridir

__ . . __ / . __ . __ / __ . . __ / . __

Dinler isen cum□ayı vasf edeyin ben sana

Bilmez isen cum□ayı yârın günün cezâdır

Bil cum□ayı anla kim ne imiş gör bu hakikat

Uş sekiz günde niçün Hakk'ı □âsa salâdır

¹⁵⁴ Hasan KAVRUK, **Niyazî-i Mısırî Hayatı-Sanatı – Eserleri ve Türkçe Şiirleri**, Malatya 2004, s. 278.

Fehm ile sen cum'a itmez isen ki sakîn
Rûz-ı mahşerde şâha başa yavuz belâdır

Görmeyecek cum'a itmez isen gey
Cân gözün açılmagın ahrette a'mâdır

109 Sahifye okutucu işleyü cum'a Hakk'ında olan nutukları yazılmış olduğu balare
satır edilmeden artık mezkur yüz tokuz numâraya müracaat olmak üzre önemli
30 Kanun-i evvel 1307

mevc: deniz dalgası

emvac: mevcler deniz dalgaları

/74b/

fazile: bir nesnenin sa'ir nesnelerden cemâl ve kemâl ve nefî ve faide cihetiyle
faik ve mürecceh olmasına bîat olan keyfiyet ma'nâlarıdır.

fazıl: ehil fazilet olan sai'reden evsaf cumale cihetle faik ve serfiraz ser olan.

feza'il: faziletler Âdemin Âdemden tevfiq kesb istersen o saf cumale ki âlem tevki
ve sabır ve sebv ve gayrisinden ibaretdir ma'nâsıdır.

fazl: kerem inayet ihsan cud âlem hüner daniş ve artık ziyade tefavet olan.

fuzela: fazıllar fazıl ve fazilet ehilleri.

fuzul: fazıllar vasatten ve zaifden hariç ve efal ve akval pendide pendide.

fuzûlî: abit ve ma'nâsız imale iştigal iden boş boğaz ahmak kimesne ve
tayfasından haric belâzım teşebbüs edici olan ve hakiz olarak fiili ihraç olunan ilen
ma'nâlarıdır.

te'vil: birkaç ma'nâ kabul iden kelamın hesab ala korkana ma'nâsını virmektedir.

te'avül: başka ma'nâ virilmek ta'vil kelam olunmaktır.

ta'vil: ta'vili münasib ve mütaallik olan.

/75a/

Virânî Hazretlerini Nutk-ı Âlileridir

.. _ _ / .. _ _ / .. _ _ / . _ _

Bu mañnâ sırrını bil deyû nâdân anlamaz
Suvar tâ insân gezip mañnide hayvân anlamaz

Men ñaref sırrın ne bilsün tevil taharetsiz fakıya
Bu hakayıkı ñâlemin efñal-i şeyhân anlamaz

Okuyup vechi hurufın harf ü harf fehmi itmeyen
Câhil müşriktir ol tâ'vil Kur'an anlamaz

Fa vü sad u lam Yezdân'ın beyânın zâhidâ
Ve arş-ı Ahmed bilir bu ñâlemi her cân anlamaz

Evliyâdan bize mirastır tarikat ey fakiyâ
Rah-ı Hak'tan baş çekmek şeytândır erkan anlamaz

Ey **Virânî** heft ser aza der makadır nefî şum
Katil iden merdanıdır merdanı Mervân anlamaz

Virânî

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ ¹⁵⁵

Men **Virân** abdal-ı fakîrim derd-i mendim bir geda
İsterim rûz-ı kıyâmette ñAli'den ilticâ

Laînet olsun kim ki oldu düşman Âl-i îabaya
Zerre denlû buğz idenin cânın laînet sezâ

Ey Hüseyinler bu gündür mâtem-i evlâd-ı şâh
Gözyaşını kana döndür eylegil feryâd u âh

Cenab-ı Virânî¹⁵⁶

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

Zâhida bu dünyâda köhne şalım var yeter
Fakr evinde baş açık Sultân-ı Bâlim var yeter

Yapı tâkı tumturakı neyleyim îâlemde ben
Fârîğim fâhrim ferâgat böyle hâlim var yeter

Mülk ü emvârli nidermiş dünyâda bir ân için
Şükür Hakk’a Âl-i Ahmed gibî Âli’m var yeter

Mâl u mansıb câh-ı kesret râh-ı Hak’tan dûr eder
Geçtik andan mihr-i Haydâr gibî mâlim var yeter

Men **Virânî** dervîşim didâra müştâk olmuşum
Dünyâda açık bu denli kıl ü kâlim var yeter

cah: kader menzillet menasub

mihr: muhayyet ve dostluğum ve hulusu ve günün ve şemsin afitab

kil u kal: anlamsız ve maînâsız olan lakırdı

¹⁵⁵ M. Halit BAYRI, **Virani Hayatı ve Eserleri**, İstanbul Maarif Kitaphanesi, İstanbul, 1959, s. 63.

¹⁵⁶ M. Halit BAYRI, **Virani Hayatı ve Eserleri**, İstanbul Maarif Kitaphanesi, İstanbul, 1959, s. 222.

/75b/

31 Teşrin-i Evvel 1308

22 rebiy'yül-âhir 1310

Virânî Hazretlerinin Nutk-ı Âliyeleridir¹⁵⁷

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

Tâlibâ eyle hazer yapma cihânda âşiyân
Zulum edersen nefsin bend ü belâ vermez amân
Ger dilerse Hak-şinâs olmak ola gör lâ-mekân
Her kişi zulmünü yine öz nefsin eder hemân

Pür ü mürebbî dâmanın tutkıl olası ser-firâz
Tâ ki andan idesin tahsîl ı ilm ü keşf-i râz
Sen sana zulüm eyleme aslın hakikat şâhbâz
Her kişi zulmünü yine öz nefsin eder hemân

Her ne kim gelse dalalet sana nefsinde gelür
Bilme Hak'tan zulmünü sen zulmün sana sende gelür
Bunca tahsîl dalalet yanma kimde gelür
Her kişi zulmüne yine öz nefsin eder hemân

Hak olan Hak'tır veya bâtil olan nâ-hakdurur
Hakk'ı batıldan o kim fehm itdi nâ-pâkdurur
Bu sözü Ahmed buyurdu şanına levlakdurur
Her kişi zulmünü yine öz nefsin eder hemân

Çün dedi lâ-yüzlem'n-nâs Hûda Kur'ân'da
Dahî şüphe kalmadı Hak'tan velâkin sende

¹⁵⁷ M. Halit BAYRI, **Virani Hayatı ve Eserleri**, İstanbul Maarif Kitaphanesi, İstanbul, 1959, s. 179-180.

Sen seni yokla yürü şek yokdurur Sübhânda
Her kişi zulmünü yine öz nefesine eder hemân

Bir özü kendi biri nâkıs mürebbî-Âdemî
Râh-ı Hak'tan dûr ider anınla fehmet bu demi
Âdem isen Âdemî etgil hemişe hemdemi
Her kişi zulmünü yine öz nefesine eder hemân

Ey **Virânî** bir kişi kendü özünü itdüğün
Cümle □âlem edemez uş ana anı hemîn
Atalardan bir misaldir söylenir □ayne'l-yakîn
Her kişi zulmünü yine öz nefesine eder hemân

Teber Efendi'den alınan mecmu□anın orta yerinde mesturdur.

/76a/

Müşârû'n-ileyh Virânî Hazretlerininidir

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

Cihânın külli vârandan ferâgat eylegil ey dil
Ser â ser cümle halinden ka□naat eylegil ey dil

Söyleyip pâk eyle mirâtın tecelli eyleye ol mâh
Arada kalmaya şirket-i tahâret eylegil ey dil

Kaçan kim ârına kalbin bahayım tabi□-i esfelden
Odamda şeyhâsız Hakk'a □ibâdet eylegil ey dil

Murad-ı nefsinin verme dilersen şâh-ı Merdânı
Hemiş ki zımmı□ başın seyâyan eylegil ey dil

Eger haris u eger gıybet-i eger şehvet ü benlikden
Vücûdun şâhını kurtar selâmet eylegil ey dil

Gaza-yı ekber oldur kim vücûdun feth ide □âşık
Koparıp Hayber'de bâbın hakaret eylegil ey dil

Oku ersimin mumâsın bu gün □aşk alır serin
Ha tûti hatta zâtından beşâret eylegil ey dil

Eger bildin ise vechinde kitâb-ı hatta ayâtın
Bize andan ki bir zerre işâret eylegil ey dil

Yalancı kahbe □avrattır fenâ darına meyl itme
Boşagıl üç talk anı zârafet eylegil ey dil

Geç andan kim geçe senden ki geçmiştir nicesinden
Ânı devrile kendinden rehavat eylegil ey dil

Muhabbet hem kerem lutf u mürvetsin sana yar it
Eger □âşıksan özüni san□at eylegil dil

Virân Abdal eger idrâk edersen sen bu esrârı
Günü günden ki kendüzin melamet eylegil ey dil

— . — — / — . — — / — . — — / — . — —

Meyl-i maksûdı murâdım yâ □Ali senden benim
Bilen belâ yüzün cefâ ile hemân etme cüdâ
Sen bilirsin ben seni sevdiğimi cümle cihân
Taşlar atıp cismi harid eylese câna safa

Ya □Ali çün secde kıldım rüya heyla sana

Bu siyah ruyuma kalma eyle ihsanın bana

Sen germişsin ger yeminsin sen kırımışsın □ ilîm
Şâna ki lutf ile amân geldi ey sâhib-i □ âlima

Girse bilmez senden ayruk ben fakîrin hâlini
Sen sen bilürsin ben ne havk olduğun sehlü sâlîma

Virânî Baba'nın bir nutkından beyt altında söylenmiştir.

/76b/

Virânî Hazretlerinin Nutk-ı □ Âlileridir¹⁵⁸

. _ _ _ / . . _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

Fenâ bağında her demde □ Ali senden meded senden
Lisanımdaki medhimde □ Ali senden meded senden

Yüzi sebbü'l-mesani'mde kitâp-ı cavidanımda
Dilimde tercümanımda □ Ali senden meded senden

Bu □ âlemde oldurma her eger evvel eger âhir
Gerek batın gerek zâhir □ Ali senden meded senden

Bu hılkatle sıfât içre hutut-ı nakş-i zan içre
Cumai mümküinat içre □ Ali senden meded senden
Kelâm-ı vahy-ı mutlaksın kemâl-ı □ âlem muglaksın
Hakikat cümle Hakk'sın □ Ali senden meded senden

¹⁵⁸ M. Halit BAYRI, **Virani Hayatı ve Eserleri**, İstanbul Maarif Kitaphanesi, İstanbul, 1959, s. 176.

Virânî kalenderdir □ âlem-i El-Haydârdır
Muradın senden işidir □ Ali senden meded senden

Cum□a Hakk’ında Cenâb-ı Virânî Hazretlerinin

— . / — . — . / . — — . / — . —

Dinler isen Cum□ayı vasf edeyim ben sana
Bilmez isen Cum□a-ı yarın günün cezâdır

Bil Cum□ayı anla kim ne imiş gör bu hakikat
Uş sekiz gün niçün hâss ü □âmm saladır

Fehm eyle sen Cum□ayı itmez isen ki sakîn
Rûz-ı mahşerde şâha başa yâvuz belâdır

Görmeyecek Cum□ayı itmez isen ki
Cân gözün açmamış ahrette a□mâdır

Mekân denlüdür Hakk’ı bu ten gözü ile görmek
Bâtın gözü kisb idüp görmek anı sezâdır

Zihi kudret Cum□ayı anlayasın bî-kusur
Tâkidesin şüphesiz Hakk’a rah-ı Hudâ’dır

Yâr ola gör □ârifî tabible söyle Cum□ayı
Cum□ayı keyfin mübârek makûl kibriyâdır

Cum□anın keyfin olısar haşr-ı rûz-ı kıyâmet
Hem adı günde eser âkil çalar hûri hadâdır

evliyâ: veliler hısımlara ve akrabaya ve □alayık dünyâdan ve emhacın olan ibadet ü
riyâziyle meşgul olup Allâh Te□âlâ ya şart karb-i tecelli birle sâhib garabat olanlar
ma□nâsınadır.

key: naz man ne vakit mañnâsın itfadır, suñal edip tegallüm etmek mañnâsına

kaba: kaftan libas mañ... ruba

çin: toplayıb deyu şerihi Cemñi idici olan ve kırım bu kelam buruşuk olan.

/77a/

911

Gel böyle gör Cumñ a helâl ola yedigin
Her ne kim iş işlesen bilmezsen mezâdır

Cumñ a hoş kılarsan bilmez isen kıldıgun
Geli namazın öldüm riyâ ile hebâdır

İş bu hayreti Mustafa Cumñ a günü söyledi
Mü'minlerin bayramı müşriklere belâdır

Cumñ a günü ûş bilin yarattı hak âdemi
Âdemi kıldın nazır ol Cumñ a-ı ñasâdır

Cumñ a günü gün deyip var itdi Hak ñâlemi
Yeri göğü ne felek bir nutukla binâdır

Levlake levlak hem büyürdü hak ol zamân
Ahmed ü Haydâr Hasan hem şâh-ı hey Kerbelâ'dır

Cumñ a günün çü bildi şâh-ı ñAli Zeyne'l-Âba
Anın için ñaşkla yitsen iki pâredir

Kim Muhammed Bâkır'ı Cañfer ile anladı
Ne ider ve kin Cumñ anın bildi derde devâdır

Bil Cum'a-ı Kazım'ı heft imâm hatim
Heşt rûzı Cum'a kable hoş Rızâ'dır

Şâhı Taki veya Naki nûr sulali Ahmed
Bunlar imamı Cum'a bunlar ile revadır

Asker'idir çü Mehdi oldu imâm hâdi
Bilimeyen Cum'a hâlim âhir-i fezâdır

Gel Cum'anda vaa'z et birinci nice itdin
Bil kudrete Hûda'yı yohsa yüzün karâdır

Bil Cum'a-yı zâhida ilme laf ve kezâf
Hıtal ciba-ı destarı bular külli hevâdır

Tesbihi seccadeyi ver Cum'anın yolunda
Olma bulara matel bular hambele kabâdır

Terk ide gör varını su'alinin âlını
Ta bilesin Cum'a bular nûr-ı bekâdır

Bilmediğin sözün gel söyle va'zâ
Sende bilirsın sözün sözün bad-ı sabâdır

Sen Rasulün âlini sevmez isen la'net
Müstahak sen eylerim it cânına sezâdır

Mü'minler ile kıldık bir Cum'a temamet
Âl-i Resûle da'im tespîhimiz senâdır

Çün geldi bu **Virânî** eyler Hakk'a ibâdet
Dilinde anın virdi her demde evliyâdır

.....

/77b/

Niyâzî Hazretlerinin¹⁵⁹

__ . / . __ __ / . __ __ / . __

Çün nefsinı bilen kişi Allâh'ı bilirmiş
Bu mañnâya yok bende ñilacım n'ola çârem

Terk eylese hem ñarile nâmusun ol er
Ol vakt iverek yarasına merhem saram

Dertsizlere tiken görünür gerçi **Niyâzî**
Pervâneye od bûlbûle da'im gülzârım

Temmet
Sahife 56

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __¹⁶⁰

Kaşın mihrâbı şemdi **Niyâzî** kıble edindi
Katı çalıştı süründü yünledici sana özün

¹⁵⁹ Hasan KAVRUK, **Niyazî-i Mısırî Hayatı-Sanatı – Eserleri ve Türkçe Şiirleri**, Malatya 2004, s. 172..

¹⁶⁰ Hasan KAVRUK, **Niyazî-i Mısırî Hayatı-Sanatı – Eserleri ve Türkçe Şiirleri**, Malatya 2004, s. 183.

Hazret-i Seyfî¹⁶¹**Rubaî****41****8+7= 15 Hece Vezni**

Devleti dünyâyâ magrur olmaya zîra yazık
 Dâmen-i evlâdı tut Tamu'dan istersen felâh
 □Âlemin gencini ger cem□etse Âdem filmesel
 Cife konmuş gibidir gurâb-ı rû-siyah

Cenâb-ı Seyfî¹⁶²**Beyt**

Hâtmi'den korkarım takdîr-i ezelden
 Yazıldı ne bozulmaz oldu olacak

Hazreti Seyfî¹⁶³**Beyt****66 mahfisinde****7+7=14 Hece Vezni**

Meşhet dediğin ey dil hâk-i siyeh anlarsan
 Ya ravza-i cennet yahut hufretün min-en-nirân

56**Hazret-i Niyâzî¹⁶⁴**

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

Buyurdu Hak ki Kur'ân'da ideler Âdem'e secde
 Dîv ü şeytân o kim bunda kabûl etmez Hak'ın sözün

¹⁶¹ Adil Ali ATALAY, *Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı*, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 76.

¹⁶² Adil Ali ATALAY, *Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı*, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 50.

¹⁶³ Adil Ali ATALAY, *Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı*, Can Yay. İstanbul, 1976, s. 50.

Kaşın mihrâbını şimdi **Niyâzî** kıble edindi
 Katı çalıştı süründü yönledince sana özün
 Temmet

/78a/

Cenâb-ı Niyâzî¹⁶⁵

72

— . — / — . — / — . — / — . —

Kâmil o kim aç susuz çok çok emek çekmiş ola
 Nâkıs o çiğdir bunda kim hergiz emek bilmez ola

Her bir nebî her bir velî zilletle erdi menzile
Mısrî'ye söğsün şol ağız Allâh demek bilmez ola

Temmet

zillet: zilalet alçaklık hakirlik mañnâsınadır.

neyyiran: narlar âteşler ve nûrlar ziyalar mañnâsınadır.

/78b/

Müzekki'n-Nüfûs

Nâm-ı kitâp mañrifet nisâb katibü'l-ârifin gavsü'l-asliyye altıncı aba ala taraf
 .....alayıkı Kaddesa'l-lahu Sırrıhu'l-celi Hazretlerinin ..... tedarikinden 313
 sahifesinde matbu olan beyittir.

¹⁶⁴ Hasan KAVRUK, **Niyazî-i Mısrî Hayatı-Sanatı – Eserleri ve Türkçe Şiirleri**, Malatya 2004, s. 183.

¹⁶⁵ Hasan KAVRUK, **Niyazî-i Mısrî Hayatı-Sanatı – Eserleri ve Türkçe Şiirleri**, Malatya 2004, s. 249.

Beyt

Bil □âşık sözünden gitmez nemi gözünden

Gözü yaş yüzünden silen olur hemişe

□Aşk eriten nişânı bilmek dilersen anı

Ana bu mülki mani zindân olur hemişe

210 sahife kitâp-ı mezkûr ya □ni müzekki'n-nufûsdur.

Dünyâyı ve dünyâ muradlarını bir ağırdan bırakmak tahrir zâhirdir ve âhiret muradlarını bir agurdan bırakmak tefrid batıniyedir ey □aziz Tecridi bildin ve tefridi dahı işitdin zinhar ve zinhar tac önünde kim Tecrid oldun bütün hep tek ve arası şinci virdin minnet itme İbrahim Edhem Hazretleri kibî-hazineler boşaltsan memleketler virmek talak-ı terk itsen hergiz Hazır yeni gelmek yine bende bu yolda bunları terk ittim demeyesin ol fakir ile kim şukak bulan verdiği nesne senin değildir anın virdiğine anın bilen terk ittin eğer terk etmesen ve araya koyup giderdin ve araya ulaşırdı sen hesabın gazabın çekerdin eğer bunda Hak yoluna verdinse yarın bunca □avuzlar alırsın ve dahı şuna fikir ide kim verdiği nedir, istediği nedir.

/79a/

İstediğ nedir bes verdiği fâni istediği bâki bes fâni ile bâki almak dahı ma□lum ve ne ahmaklık gaflettendir fikir et yahu gâfil olma vesselam.

20 rebiyyül evvel 1310

1307 kanun-ı evvel

..... □ata batıldır

Her bir a□asan ve ihsân ve sirkati minnetsiz etmelidir yohsa minnetsiz olunmaz ise fa'idesi yoktur batıldır batıldır hey batıl

/79b/

__ . __ / __ . __ / __ . __ / __ . __

Bir satr-ı kâmet insâna Hudâ derc itdi
Cümle esrârını lakin kim okur kim dinler

Âdemi bilmededir maârifet Hak yohsa
Âdeme dikkat iden gayr-ı ‘ulumı neyler

Hemân bu sebepten insân bir emrin kavilini zihnine rabt idip şartı üzre
olmalı beh Sarf itse her ne olursa olsun hakkınla gelir cümle muhakkâkîn böyle
tahâret ettiler. Hak bu sakın salâh nisârım degildir bilgi o firâg hatır haletin tahsili
muvaakkıf bir maâ nâdır vesselam.

15 eylül 1308

6 rebiyyül evvel 1310

Bu riba tarik-i taridir

Firag: her şeyden hali olmak ve bırakmak terk itmek maâ nâsına

Ehlullahdan Ebu Suud Rahamullah bizden buyurmuş ki Ku’an ger aya
cümle mütealaâ ettim Taâ zim Li-emrullah yaâ ni taâ zim tevkır’l-halıkları’l-lah

..... Hasan efendiden alınan kitaptan yazılmıştır

Dünyânın zerre denli Muhammedi gönül

Şehrini fesada verir aman

Yüzünü sevindirir yer gafletle

âömrünü ziyan eyle âhiret

Lütuflarından mahkum vehminde

âAzab-ı ilme giriftar oma yahu

12 nisân 92

1 rebiyyül ahir 92

Hubbu'd-dünyâ re'isü külli hatiyet

/80a/

Teber efendinin mecmuasından alınmıştır

Cenâb-ı Nesimî Kaddese Sırrıhu'lâ alâ Hazretlerininindir

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

Meşrebîdir herkese yâren olur Bektâşiler

Kimse bilmez sırlarını seyrân olur Bektâşiler

Sofra senin nân-ı niâmet dopdolu Şâm-ı şehir

Var niye harf-i itmede merdan olur Bektâşiler

Oldular olmazdan ol buldular Hakk'ı âyan

Zümre-yi âirfan içinde cân olur Bektâşiler

Dest-i pirden bir kadeh noksân ittiler bezm-i illet

Da'imâ asrın gezip mestân olur Bektâşiler

Cümle Bektâşi Veli'nin bende efendisi

Kısmet-i âşka bugün mihmân olur Bektâşiler

Tac-ı pel-hânın tığ-ı pend ile mürşide şem olur

Ey **Nesimî** sinesi üryân olur Bektâşiler

pelinin: Kalben

pelhinin: gedâ

Cenâb-ı Nesimî

8+7= 15 Hece Vezni

Âsumân atlas kuşândı giydi zibâlar gibî

Yir yüzi şâh-ı □ aşk tonandı kemhâlar gibi

Kimine evlâd-ı rüsvâyâ cân-ı dilden sevmeye

Zerrece imânı yoktur dîni Tersâlar gibi

Mustafa'yı Murtaza'yı nûr-u vâhit bilmeyen

Gönlü gözü kördür anın hatîm âmâlar gibi

Haydâr-ı Kerrâr memhurın dilde kim neler eyledi

Kalbi dolu nûr ile mevc urdu deryâlar gibi

Ey **Nesimî** bir gönülde hubb-ı Haydâr olmasa

Anın çanlar çalınur güya kilisalar gibi

Bu dahı

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

□ Âşk-ı dîdâr olanlar dünyâ malından geçer

Neylesün ol tebâh taht-ı mülk ü malından geçer

Dünyâ halin mülk-i malın kıl ü kalinden neye nam

Dolar anın çün **Nesimî** bir fâ□linden geçer

/80b/

Fuzûlî Hazretlerininindir¹⁶⁶

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

Ey **Fuzulîyâ** çıksa cân çıkmam tarik-i □aşkdan
Reh-güzâr-ı ehl-i □aşk üzre kılın medfen bana

Beyt-i Müzekki'n-nüfus

195

6+5= 11 Hece Vezni

Ger yürek yansa itse bir kere âh
Nice başlardan gide altun külâh

Ey nice sultanları tahtından yıkan
Taht u tahtalarını oda yakâh

Beyt

Dost gidenin yuya gönüller içinde gider
Sen hemân hulk ide gör gide gör gönüllere

hulk: kal□biat ve meşreb ve cibiliyet ma□nâsına

Beyt-i Cenâb-ı Hâşimî¹⁶⁷

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

Sırrı □aşk-ı **Hâşimâ** nâ ehil-i ifşâdan sakın
Cam-ı □aşk-ı nûş edenler oldu cümle muktedâ

¹⁶⁶ Abdülbâki GÖLPINARLI, **Fuzûlî Divânı**, İnkılap Yay. İstanbul, 2005, s.113.

Beyt**8+8=16 Hece Vezni**

Rakîbe çünkü yarin lutfı var üftâdelik □arz et

Koy ölünce düşmân çâre ey ruh-ı müdâradır

üftade: düşman vaki□ olmuş olan ve yıkılmış olan ve düşkün fakir olan ve □âşık olan ma□nâlarıdır.

/81a/

Nesimî Hazretlerinin Nutk-ı pür ya..leri

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

Nun-ı □anın vahyine Hak'dan işarettir bu gün

Leyletü'l-mi□raca zülfünden beşârettir bu gün

Selsebilünden gel ey sâkî içür □âriflere

Çünkü bayram oldu vü haccı ziyârettir bu gün

Hubların iklimini tuttu cemâlün hüsn ile

Ey emiri hubları devr-i imarettir bu gün

Ey fâkîh indi semâdan □ârif-i ma'i tahir

Şüpheden arın ki eyyam-ı taharettir bu gün

Ey viren yarin visâlin künfekanın varına

Gör ki bey□undan nice külli haseretdür bu gün

¹⁶⁷ Mehmet KAYACAN , **Haşim Baba Divanı**, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman DEMİREL Üni. 2002, s. 60.

Virmişem kevn ü mekânı dil-berün didârına
Şol ticaretden ulu kankı ticarettir bu gün

Kim ki Hakk'un sûretin yüzünde zâhir görmedi
Adı yar o günde gözsüz bî-besarettir bu gün

Zerk u tezvîrün esası oldu ey zâhid harab
İşka mi mar ol ki ma mur ol imarettir bu gün

Haşr u neşrin saati geldü vü hem yevmü'l-hisab
Uykudan uyan ki ol günden ibarettir bu gün

Yüce yirden dem uran şehy u fakîha geldi kim
Müdde'inün hürmeti Hak'dan hakarettir bu gün

Tamu'nun narında şeksüz yanısardur ta-ebed
Kim ki ışkun âteşinden bî-hasarettir bu gün

Ey **Nesimî** Hak Süleymân tahtını virdi sana
Her sözün min Asaf-ı sahib-i vezârettir bu gün

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ ¹⁶⁸

Cemâlin kible-i imân değil mi
Vücûdun mazhar-ı insân değil mi

Budur arş-ı muhit-i kulhuvallâh
Bu rahzı bilmedi hayvân değil mi

¹⁶⁸ Hüseyin AYAN, **Nesimi Hayatı, Edebi kişiliği ,Eserleri ve Türkçe Divanının Tenkitli Metni**, TDK Yay. Ankara, 2002, cilt 2, s. 727.

Kamer-i çarh-ı felek ser-geşte hayran
 Senin mehrinde ser-gerdân değil mi

□ Ali sırrın ne bilsin her münafık
 Münâfık kıblesi şeytân değil mi

Vücûd-ı Mutlakîden oldu Âdem
 Risâlet kapısı Furkân değil mi

Mukallid çünkü bilmez sırr-ı tevhîd
 Muvahhid olmayan nâdân değil mi

Nesimî sırr-ı taha vü Errahman
 Olupdur ortada mizân değil mi

/81b/

Gaygusuz Sultan Hazretlerininindir

__ . __ . / __ . __ . / __ . __ . / __ . __

Ey yüzü gül kâmeti servi hırâmanım pilâv
 Sâde yağlı kara benli misde tâtârım pilâv

Başda tâcım gözde nurum dilde ol zikrimdir
 Tavuk etli bol nohutlu derde dermânım pilâv

Ben sana cân u gönülden emrine fermân-berim
 Kanda isen gel yetiş ey cân-ı cânanım pilâv

Senden ayrulalı gâyet hastadır cân u gönül
 Matemî zârında kaldım ben ki bi-cânım pilâv

Gaygusuz bîmâr olup derdin ile virmekte cân
Gel yetiş her kanda isen dinim imânım pilâv

bimar: Hasta keyifsiz demek.
Temmet

Müşârü'n-ileyh Nesimî Hazretlerindir¹⁶⁹

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

Ey bana nâ-hak diyenler kandedur pes yaradan
Gel getir isbâtunı kimdür bu şeyi yaradan

Gel bana bir söyle kimdür senün nutkundaki
Söyleyen söyleten işittiren her yan arâdan

Od u su toprag iden cuma sûret bağlayan
Bunca dükkânı yasıyan kendi çıkar mı aradan

Hunu sen zühdüne bakub □âşıkta ta□an eyle
Hakk'a geçme ayrımı dimi münezzil cemmâreden

Oynarım rakkasi olup cânın vedini tanbur ile
Çünkü aslım şeş cihetdir dönmezem çar-pâreden

□Âşkın yolunda □akl u din ü dünyâ mahv olur
Sormagil □aşkın hadîsin zâhid-i bî-çâreden

Sen özünü biliciden düşdün bu dünyâ derdine
Birliği bir biliciden kurtulmadın emmâreden

¹⁶⁹ Hüseyin AYAN, **Nesimi Hayatı, Edebi kişiliği ,Eserleri ve Türkçe Divanının Tenkitli Metni**, TDK Yay. Ankara, 2002, cilt 2, s. 552.

Ey **Nesimî** on sekiz mi âlemin mucid-i hak
Kimine bilmezse bu sırrı sor çıkar gel aradan

Sırrı

73 ve 118 sahifelerde dahı nutk-ı alileri vardır.

/82a/

Müşârü'n-ileyh Nesimî Hazretlerinin Nutk-ı Şerifeleridir

. _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _

Zihî insânın ser-tâpâ geldim fazl-ı Rahmândır
Kelâmullâh hakkıçün kim inkâr itse şeytândır

Sahici sevdâsı ey münker ki hakdır gamzede zülfü
Senin yanında küfr eylesen benim yanımda imândır

Benimle müdde-i gerçi karar itdi deniz içti
Ayına neme ahidin anın tavi nekim nâ-müselmândır

Okudum âlem-i tahkîk giderdim cehil-i taklidi
İmâmım Samet Kur'an tegi nutk-ı şâh-ı merdândır

Nesimî mantıkın nazımın ne bilsün her özünü bilmez
Mañniler hadisin çün küh u tefsir -i Kur'andır

Cenâb-ı Nesimî

_ . _ _ _ / _ . _ _ _ / _ . _ _ _ / _ . _ _ _

Tâlibin matlabın hû der sâlikin sırrına hû
Âşıkın maşuka hû der ârifin ârifâne hû

Sırr-ı cân ehline hür dem didi hû der lâ-mekân
Lâ-mekân ehline sordum didi kanın kana hû

Derd mend olan kişiye sûred diler kim aslına
Asılı hû der faslı hû derdinin dermâna hû

□ Âlemin levhin maturra gördi nûr-ı hû ile
Zikri hû der mekzi hû der kuvna hû derşâne hû

Bu **Nesimî** bagrını yandırdı yemişkil nârına
Bir tükenmez derde düşdü nâlet efgâne hû

150 sahifede dahı Nutk-ı sanatları vardır.

/82b/

Selami Hazretlerininidir

__ . / . __ . / . __ . / . __

Edna kuluyam fahr-i Resûli's-sekaleynin
Ölünüz Ehad Ahmed-i ceddü'l-Haseneynin

Cân tığını □ üryân iderim cism-i gılâfdan
Kanlar saçarım fethine şol Bedr-i Haseneynin

Nûş eyler isem şâh-ı Hasan □ aşkına zehri
Gitse yoluna başım elem çekmem Hüseyin'in

Hû-nabe-i eşkimle cihân kana boyansın
Giryân olarak derdine ol gurretü'l-aynın

Evlâdıla ashâba selâm eyle **Selâmî**
Şaz ola dahı ruh-ı şerif-i ebû niyenin

bedr: tûlu-ı □ ay

yevm-i bedr: hazreti peygamberin küfara feth ve nusrete mazhar oldukları bir ruz-ı firuzdur.

Fi 1 cemaziye'l-ahir 1310

Fi kanun-i sani 1307

nasar:saçmak ekmek tagmak yagni halk salçan akça

/83a/

Tahmis-i Selâmî Na'at-ı Hayreti

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

Gül cemâli rû'yetin Hak ide ihsân Ahmed'in

□ Âşk ile olmakdâr dil-i murg nâlân Ahmed'in

Bister-i ömre yatup hicr ile cânan Ahmed'in

Çok zamândır hastadır dostları cân Ahmed'in

Görsem olurdu yüzün derdime dermân Ahmed'in

Şems-i noksanın bilür irse kemâl-i nûruna

Bedr olur rast gelse meh-i ruyında hal-i nûruna

Nice bin cânlar fedâ anın hayâl-i nûruna

Nice □ âşık olmasın sufi cemâl-i nûruna

Yüzünü görse olur kâfir müselmân Ahmedin

Şerhine □ aciz yaratmış cümle mahlûk ta Hak

Böyle bildiler alanlar mestini vechinden sebak

Kagıt olsa nüh felek heft zemin ger bir tabak
 Mañni-i tabir hüsnünde yazılsa bin varak
 Sığmaya ñâlem dolu olursa divân Ahmedin

Mushaf-i hüsnünde veleyl ayeti ezher mıdır
 Her karış hal-i nûru ñarşa bir ahter midir
 Bilmeyen Kañbeteyn anın Kabe’i ekber midir
 Her Muhammed ümmeti billahi mü’minler midir
 Küfr ü zülfün bilmeyenler din ü imân Ahmedin

Rahına say it nisâr eyle bu tac u devleti
 ñÂşıkâ âhir gerek ise sefa-yı ñizzeti
 Ey **Selamî** nakt-i cân ister metañ-ı vuslatı
 Mezheb-i ñaşk içre ümmetden değil ey Hayretî
 Etmeyen cân Kañbe-yi kuyında kurban Ahmedin

keñb ü mecid: şan ve şeref ve ñizan
bistar: düşman yatak mañnâsına
ku: şâh-rah cadde tahtı revan yolu
niñet: ve saf ve mediñ ve senai penberi hattın tertib alınana şiñir

/83b/

Turabî Baba’nın Nutk-ı Seniyyeleridir¹⁷⁰

6+5= 11 Hece Vezni

Gel gönül gidelimñaşk illerine
 Muradın var ise bir dâne yeter
 Fikr kıl ettiğin ñamellerine
 Hevâyı cehline efsâne yeter

Beyhûde işlerin terk eyle mutlak
 Cihân bâki değil hikmetine bak
 Küllü men □aleyha fân dede Hak
 □Akleyle bu bir sözdür cahâne yeter

Meyl-i dünyâ isteyip gel olma bed-nam
 Kim aldı felekten murad üzre cam
 Ölüm var mı yok mu âhiri encam
 Vakti geçirmeğe virâne yeter

Turabî özünü payimâl eyle
 Râh-ı erenlerde kesb-i sâl eyle
 Şu fenâ-yı yektâyâ bir hayal eyle
 Gelen geçüb girer nişâna yeter

124, 147 ve 149 Sahifelerde dahı maturdur.

yektâ: binzer veya misal olan işi yok olan.

cehül: yek câhil ve nadan bilmez olan.

efsane: kasidesiz olan hikaye.

besan: meşhur na-madara olan.

cehren: âşık olarak açıktan □ayanen.

cehr: □ayan ve âşık olmak ve sözü âşık söylemek ma□nâsınadır.

cehl: bilmemek habersiz olmak okumamış ve öğrenmemiş olan.

cihet: yüz ve yan ve taraf ve su ma□nâlarıdır.

/84a/

Haza kitâpu'ş-şurutu's-salavat

---

¹⁷⁰ Baki Yaşa ALTINOK, Turabi Divânı ve Yanbolulu Ali Turabî Baba, Horasan Yay. İstanbul 2006, s. 269.

Sabah Namazı

Rekâat dört yalnız dört rekâat

Ola iki rekâat sünnet kılınır. Sonra iki rekâat farz kılınır bunda imam Fatiha zammı sureyi cehrî okur.

Öyle Namazı

rekâat on yalnız on rekâat

Ola dört rekâat sünnet kılınır sonra dört rekâat farz kılınır. Bunda imam Fatiha zammı sureye ihfa' okur. İki rekâat sünnet kılınûr veyahud dört rekâat kıla âzim sevabdır.

İkindi namazı

Rekâat 8

Yalnız sekiz rekâat

Ola dört rekâat sünnet kılınûr Ba'de farz kılınûr imam Fatiha, zammı sureya ihfa' okur.

Ahşam namazı

rekâat 5

yanılız beş rekâat

Ola üçü rekâat farz kılınur. Ba'de iki rekâat sünnet kılınur

Yatsı namazı

rekâat 13

yalınız on üç rekâat

İki rekâatde naâhiya hatm Hayra okur imam okur Ba'de dört rekâat farzın kılınur.

Rabbisine Fatiha hem sureye ihfa' okur. Ba'de iki rekâat sünnet kılınır

Ola dört rekâat sünnet kılınûr Ba'de iki rekâat sünnet kılınûr

11

Ba'de üç rekâat vitir namazı kılınur ve bunda Fatiha-yı şerifeden sonra her kankı sure okunsa ca'izdir lekin evvelkinde Fatihâdan sonra sabbihî isme ikincide kul ya eyyühe'l-kafirun üçüncüde ihlas okuna sonra Allâhu Ekber diyerek ellerini çözüp

aşağıya salla. Ba□de kulakları beraber içe kaldırıp elini bağlaya konut du□âsın okuya bilinmez ise Rabbene âtinâ fid-dünyâ haseneten ve fil âhirati haseneten ve kınâ □azâbennâr.

Bunu da bilmeyen olur ise rebbena firli, Bunu da bilmeyen olursa üç kere Yarabbî-deye rûku□a vara.

/84b/

Cum□a namazı

Rek□at 2 yalnız iki rek□at

Farz ile rukü imam avdeti iktida kılınûr ve subahaneke okuyub sükut olunûr ba□de dört zuhr-i âhir kıla, ba□de dört rek□at cum□a sünnet kıla ba□de iki rek□at sünnetü'l-vakit kıla

İmama uyarsın

İktedeytü bî-haza'l-imami Allâhu Ekber deyüb Subhaneke okuyub sükut ide
İktedeytü bî-haza'l-imami Allâh u Ekber ile beda olunûr

Teravîh Namazı: Rek□at 20 yalnız yigirmi rek□at

Cenaze namazı: subhaneke ile salavat-i Şerifeler tilavet olunûr. Subhaneke ila nihaye andan sonra □Ala Muhammedin ila nihaye ve barik □Ala Muhammedin ve□Ala Muhammed nihaye el kaldırarak Allâh u Ekber denir ve selâm verilir.

9 kanuni evvel 1308

Receb-i şerif 1310

/85a/

Bayram namazı tarifi

Tokuz tekbir ile iki rek'at bayram namazına hazır olun uyun imama İmam ikta ile Allâhu Ekber deyib el bağlamalıdır. Sübhâneke Kur'an okunûr sonra Allâhu Ekber 1 Allâhu Ekber 2 Allâhu Ekber 3 bu üçü necvidetine el bağlanûr. Fatiha zamm-ı sure okunur sonra Allâhu Ekber ile rükû'a varılır işte İlk rek'atda bir tekbir der ki iftidah ve rukuh tekbiriyle me'an bedaric tekbirin el bağlanır.

İkinci rek'at

Fatiha zamm-ı sure okunduktan sonra Allâhu Ekber 1 Allâhu Ekber 2 Allâhu Ekber 3 Allâhu Ekber der ruku'a varulur 4 eşbu ruku' tekbir ile imama cemat dokuz tekbir ile iki Rek'at bayram namazı bu usul üzre kılınur.

8 nisan 1309

/85b/

Der Nutk-ı Üsküdari Hâşim Baba Efendi Kaddese Sırrıhu¹⁷¹

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

Zâhidâ gel bî-nişândan bir nişân işte biziz

Cümle mevcudât nişândır bilmedin bilsen biziz

Lik koru zühd ile bilmek muhâl ey lâ-perest

Göremezsın vechimiz Hak kabza-yı keremiz biziz

Yüzümüzdür bil hicâbın vech-i Hakk'ı görmeğe

Hem nihânız hem □ayanız hem gören görmez biziz

Yok hafâ u âşıkâre gice gündüz zâhidâ

En da'im yok tagayyür Hak budur cümle biziz

¹⁷¹ Mehmet KAYACAN , **Haşim Baba Divanı**, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman DEMİREL Üni. 2002, s. 135.

Gel sukut et **Hâşimâ** bu sırrı etme fâş
Ki melâmet hırkasını hiç söyleme kim hak biziz

Temmet

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ ¹⁷²

Âb-ı hayvân hakikat □aşkla olan □uttâş
Huzur-ı irşâdı bulup terk eyleye cân ile bâş

Öyle teslim ol ki hiç gelmeye benlik ana
Dönme vechini andan □âlim ana atsa taş

Allâh Allâh diye dâ'im emrini Hak'tan bile
Yüzseler cildini anın itmege sırrını fâş

Cümle Nutkun Hakk bile emrin ide cândan kabul
Tas tolusu zehir sunsa içe anı misl-i mâş

Zâhidin zühdi belâdır başına ey **Hâşimî**
Âdem olmaz zühd ile ol yaşasa bin yıl da yaş

Temmet

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ ¹⁷³

Tıfl-ı dil bulmak muhâldir nefis-i bed hûndan halâs
Olmayınca pir-i irşâdın veli ha-yı menâs

Bâtının tutilere sa□iy it levs-i kesretten müdâm
Nakş-ı zâhirde bekâ yok var fenâsi çün resâs

¹⁷² Mehmet KAYACAN , **Haşim Baba Divanı**, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman DEMİREL Üni. 2002, s. 137-138.

¹⁷³ Mehmet KAYACAN , **Haşim Baba Divanı**, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman DEMİREL Üni. 2002, s. 139-140.

Hilkatinde mevre hoş bak it □adalet cânla
 □Amil olsan nefside elbet olur fa□le te□âş

Esfel-i va□lâya eyle çeşm-i vahadetle nazâr
 Yek nazârda vasıl oldu matlabe cümle hevâs

Evvelin ü ahrine vahdet oldu çün me□âd
Hâşimâ tevhîdi ile itdi bedâyet-i □am-ı has

me□ad: İdman da'ima □avdet ve ruc□uet itdiğini muhal ve fenâ seni

/86a/

Müşârü'n-ileyh Hâşimî Baba Hazretleri¹⁷⁴

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

Nutk-ı münkirden gelür mi Âdem olanlar haz
 Hâşâ lillah sırr-ı Âdem olan Âdem ide haz

Şekl-i insânda görünüp sen anları sanma beşer
 Sireti kelp □akurdur var bulamaz nev□iyle haz

Enbiyâ dedi münâfık evliyâ didi yezid
 Şimdi inkâr sûretle buldılar sirette haz

Buldu her fevc-i fevcini çalındı sûr-ı ma□nevi
 Haşr eyle zâhir olur geldikde İsrâfil'e haz

¹⁷⁴ Mehmet KAYACAN , **Haşim Baba Divanı**, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman DEMİREL Üni. 2002, s. 142.

Hâşimâ sırr-ı feta’i teîun-i âyet-i nazmın sende
Münkiri ne mahz-i hüsrân ehli tevîd bula haz

Temmet

— . — — / — . — — / — . — — / — . — ¹⁷⁵

Râh-ı Hakk’da matluba vuslat dilerseñ ol şecâî
Emr-i Hakk’ı eyle idrâk zevkle eyle semâî

Her ne sûret kim görürsen bil hayâlin îaksidir
Sırr-ı Nutk-ı Hakk’tan anla Hakk’tan eyle istimâî

Burc-ı mizân kemâlden doğdı şems-i maîrifet
Zulmet cehli giderdi verdi îirfânla şuîâî

Talib-i îanka olan gider hakîkat Kaf’ına
Lik rehber-i kâmil ister çoktur ol yolda sibâî

Hâşimâ bu hây-ı hûy-ı keft-i küllerden garazı
Sırr-ı tevîdi Hûda’dır yoksa bir kurı nizâî

Temmet

— . — — / — . — — / — . — — / — . — ¹⁷⁶

Ehl-i tevîdin kuvva-yı îazâsı olmuşdur kulag
El ayak göz hep lisândır ardı öndür solu sag

¹⁷⁵ Mehmet KAYACAN , **Haşim Baba Divanı**, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman DEMİREL Üni. 2002, s. 143.

¹⁷⁶ Mehmet KAYACAN , **Haşim Baba Divanı**, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman DEMİREL Üni. 2002, s. 143-144.

□Ulvi süfli rü'vâ ikbâl yoktur □ilminde anın
Girme çıkma yapma yakma iştirâ olmuş yasag

Hâl-i fi□linde izâfet meslek emir-i ma□âş
Hakk'la esâdı Hakk'a rahî âçık yok betâg

Gir fenâdır ger bekâdır ger devâm u inkılâb
Lafz bî-ma□nâ katında bî-sütun zıll sezâ u tag

Da'imidir **Hâşimâ** seyf-i vücûdı □ârifin
Tıg-ı giryân olduğıçün her zuhûrı taze zâg

Sahifelerde dahı 78 ve 88 ve 51 Hâşimî Baba Hazretlerin Nutk-ı □Âliyeleri mestur
Olmagla itbayının olmazdular müraca□at olunursa olur.

/86b/

131

Müşârü'n-ileyh Hâşimî Baba Hazretlerinin Nutk-ı Şerifleridir¹⁷⁷

. _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _

Diyem envâ□-ı insânı nedir bu nev□-i sırr-ı heftâd
Müzâhir içre her nev□in dilinde da□va-yı irşâd

Kamu diriler ölüyle berâhınla bizimdir Hakk
□Acceptir Hak birliğin yandandır mezheb-i ezdâd

Kimi ta'vil kimi temsil kimi teşbih-i kıyası etti
Bilenler bildiler tahkik kimindir fıtne u fesâd

¹⁷⁷ Mehmet KAYACAN , **Hâşim Baba Divanı**, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman DEMİREL Üni. 2002, s. 81.

Sana pendim be hey zâhid delilin Hak gerekdir Hakk’
Hakikat ihtilâf olmaz kamu birdir sened-i isnâd

Eger benden su’âl itsen nedir bu kavline isbat
Hakikat ehlinin kavli yeter hak mezhebe işhâd

Yeter hüccet eger tahkîk idersen □âlemi tevîdî
Bulursun ehl-i Hak kimdir ne sırdan ezdiler zehhâd

Gelüb ikrârâ nutkunla bilenler **Hâşimâ** sırrın
Bulurlar mezhebin taci iderler mesleğin mu□tad

heftad: 70 2

mezâhir: zâhir ve müşâhid olan nesneler ve neslerinin zâhir ve müşâhit olan tarafları
ve nesneninde zâhir oldugu mahaller ma□nâsınadır.

irşad: yol göstermek dine getirmek ma□nâsına

arşad: doğru yola ve hak dine ziyade yakın olan ma□nâsınadır.

/87a/

Tac’eddin Zade’nin Nutk-ı □Âliyeleridir

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

Nakş-ı sani□ san□ Âdem veci inkâr eylemez

Fâtihi âbtur mûzin sırrın azâb eylemez

Sorun hoş hüvviyet mümkünâtın mübde’i

Gel şey’in hâlikden keşf-i esrâr eylemez

Künt ü kenzin çün zuhûri bu hüvviyet sırrıdır

Men □aref sırrı ene’l-hak zâhida kırar eylemez

Oldu mâzâgu'l-basir □aşk ehline som sevâ
Hak cemâlin görmeyince □âşık ikrâr eylemez

Muzahhir-i sırr-ı hüvviyet **Taceddîn Oğlu** garîb
□Âşıkın sensin tabibî-gayr-ı tımar eylemez

6+5=11 Hece Vezni

Şûlar kim refi□ ider dilden su'âli
Ger dâ'im fikrile ezkâr iderler

Seva suvamin tutup koyan hevâyı
Cemâlin sır idüp iftâr iderler

Bu yolda terk iden cân ile başı
Şühûde erişüb iftâr iderler

Bu sırra mahrum olmayan keşîden
Koyuyu bûd idip divân iderler

Ne kılsûn dertsiz **Taceddin Oğlu**
Tabîblerdir talîbe tımar iderler

suva': gayr, ma□ada, başka

suva'i: masiva ve beraber olmak hemkeder olmak

şühud: görüb müşâhede etmek ve hazır olmak görmek ve hazır ve meşhud olmak göze görünmek ma□nâlarıdır.

/87b/

133

Güvenç Abdal Hazretlerinin Nutk-ı □Âliyeleri

6+5= 11 Hece Vezni

Evliyâlar şâhı hünkârı sensin

Tanrı'nın arslanı □Ali gel yetiş

Dört kitâpın sırr-ı esrârı sensin

Tanrı'nın arslanı □Ali gel yetiş

Sensin cümle ga'ipleri bilici

Sensin mü'minlere yardım kılıcı

Kamu düşmüşlerin elin alıcı

Tanrı'nın arslanı □Ali gel yetiş

Hem □Ali'sin hem velisin Hızırsın

Hak emriyle □âlemlere nazırsın

İsmin söylendiği yerde hazırsın

Tanrı'nın arslanı □Ali gel yetiş

Kalma □isyanıma çoktur günâhım

Yeri göğü tuttu feryad u ahım

Sende cümle dertli dermânı şâhım

Tanrı'nın arslanı □Ali gel yetiş

Güvenc Abdal okur □ilm-i hikmetten

Çün eyledi □aşkın bahr-i kudretten

Tut elimden beni kurtar zulmetten

Tanrı'nın arslanı □Ali gel yetiş

/88a/

Muhibbî Hazretlerinin Nutk-ı Seniyyeleridir Sahib-i Divân Olduğu

. _ _ _ / _ . _ . / . _ _ _ / _ . _

Mal ü câna gurra olma dime yoktur ben gibi
Sür yüzün yire tevazu□ ehli ol dâmen gibi

Sakın aldanma eser bir gün muhâlif rüzgâr
Kibr ü kîni terk kıl germe göğüs yelken gibi

İster isen kim perişân olmayasın □âkibet
Dil uzâtma kimsenin hakkına sen süsen gibi

Ok gibi dogru olmayınca varamazsın menzile
Kimde yok perr-i □âmel yolda kalır sekren gibi

Ey **Muhibbî** dar-ı dünyâ kimseye kılmaz vefâ
Gösterir kendini evvel zinetiyle zen gibi

Divânın 113. sahifesinde muharrer olduğu.

Kezâ

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Halk içinde mu□teber bir nesne yok devlet gibi
Olmaya devlet cihânda bir nefes sıhhat gibi

Medahzât didükleri ancak cihân gavgasıdur
Olmaya baht-ı sa□det dünyâ da vahdet gibi

Ko bu □iyy-i □işrete çok ne kim fenâdır □akıbet
Yar-ı bâki itersen olmaya ta□at gibi

Olsa kumlar sagışınca □ömrüne hadd ü □adet
Gelmeye bu şişe-yi çarh içre bir sa□at gibi

Ger huzur itmek dilersen ey **Muhubbî**-farig ol
Olmaya vahdet makâmı kuşe-i uzlet gibi

Divânın 112 sahife-yi muharrirdir
medahzat: saltanat

Mumâ ileyh Muhubbî Hazretlerinin divânından iş bu beyt alınmıştır

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

Dimeniz Mecnûna Mecnûn etti çün dünyâyı terk
Cümleden halk-ı cihân içinde ol uslu gibi

. . — — / . . — — / . . — — / . . — —

Deşt-i gamda bâna yoldaş olamazsın sen yürü
Görücek ben bilirem Mecnûn benim yoldaşımı

220

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

Her ne denlü eylesen cevri ü cefa çekmek reva
Gönlümün tahtındaki sultana benzettim seni

Cennet-i kuyunda iken dûr kıldın sen beni
Ey rakib-i ruy-siyeh şeytana benzettim seni

Temmet

/88b/

Perişân Baba Hazretlerinin Nutk-ı Aliyyeleridir

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

Kâf u nûn'dan Hâlîk evvel-emir bir eşyâ çeker

Sîn-i eşkâl üzre kadın gonca-yı zibâ çeker

Si vü dü-esrârıyla ruhsârını tezyin idüp

Hatlarının her biri bir □âlleme'l-esma çeker

Aferin üstad-ı kerimin kuvvet-i isti□adına

Ahsen-i takvim sûret hüsni bî-hemta çeker

Çeşm-i ebru gisu la□l-i leb güller ruhların

Ayet-i inni innallahe remzini ima çeker

Bilmezem çeşminde mıknâtis veya sihr-i □azim

Var kime baksa anı bir haleti cezba çeker

Cevr-i mu□tadı kadim □uşşakın eyler imtihan

Haddeden yevmen fe-yevmen sanki sim-i sırma çeker

Cehd kıldım çok aydım o saf-ı □âşkın haletin

Gelemez vasfı beyâna □akili yagma çeker

Derd-i □aşka mübtela olmuş **Perişân** tıfl iken

Bir mu□alic yutup ol □illeti hala çeker

bi-hemta: eşi ve emsali olmayan

si: 30

dü: 2

âl: Ehl ü □iyal ve etba□ u ehibba ve esdika takımı ma□nâlarına.

heştide: hezar □âlem on sekiz bin □âlem.

/89a/

Der Nutk-ı Cenâb-ı Yeminî Be-medh-i Hazret-i Haydâr

— . — . / . — — . / . — — . / . —

Halk itdi nûr-ı Ahmed için Âdemi Ehad

Heştide hezâr □âlem oldurur Samed

İşit sözümü tut didiğim zayr-ı veled

Mihri □ali hayatı ebed durur ebed

Her kim iderse diline evrad ismini

Sininde yimeye mur ile mar cismini

Ma□mur ide fenâda vü bekada tılsımını

Mihri □ali hayatı ebed durur ebed

Gönlünü virme gayre □Alidir imam-ı hak

Zincir-i hubb-ı Haydârı cân gerdenine tak

□Uşşak u ale cân ü gönül gözüyle bak

Mihr-i □Ali hayatı ebed durur ebed

Hakk'ın habibidir çü u□lumun hazaini

□İlmin kapısı kime dedi düzen ayini

Ruşen ola bu nûrıla gönül medayını

Mihr-i □Ali hayatı ebed durur ebed

Al-i Muhammed'in atası şâhı evliya

Saki-i ab-ı kevser enbiyanın damada

Kuldurır **Yeminî** Haydâra cân ile bî-riyâ

Mihr-i □Ali hayat-ı ebed durur ebed

hamsad: dai'mi bakı

abad: cavid

İş bu Yeminî'nin diğer Nutk-ı □aliyeler dahi balayı kitâbın yedinci tabakasında muharrerdir. Oraya müracaat ihtar olunur.

Medh-i Cenâb-ı Haydâr

— . — . / . — — . / . — — . / . —

Dillerde kimin hayr ile yadı □Alidir

Der rûz-ı haşr anların imdadı □Alidir

Var mı görecek dideyi dünyâ ile aya

Cibril-i eminin dahi üstadı □Alidir

Sevdigi ile haşr eyler ise ademi Mevla

Ey hoca benim sevdigimin adı □Alidir

On iki imam bendesi ol halis ü muhlis

Makbul-ı Hudâ'dır olar evlad-ı □Alidir

Gam çekmesün her dilde ki her demde **Yeminî**

Hem zikir-i Muhammed □Ali hem nâm-ı □Alidir

/89b/

Der Nutk-ı Yeminî Be-Medh-i Haydar

. — — — / . — — — / . — — — / . — — —

Nebîler serveri çün kim Muhammed Mustâfa geldi

Velâyet rehberi sultân-ı Aliyye'l-Murtezâ geldi

İmameyn-i saîdeyn-i şehîdeyn ü şeh-i evlâd
Hasan hulk-ı Rızâ ile Hüseyin-i Kerbelâ geldi

Çü Zeyne'l-Âbidîn oldur atası âl-i evlâdın
Muhammed Bâkır u Ca'fer kamuya rehnümâ geldi

Şehîd-i heft emîn oldur yakın bil Mûsa-ı Kâzım
İmâm-ı heşt emîn ba'de Ali Mûsâ Rızâ geldi

Takî takvâyı dînin bil imamı hem binâsıdır
Nakî devrân-ı âlemde kamu derde devâ geldi

İmâm Askerî oldu peder Mehdî-i devrâna
Hudâ'nın fazlı erişti şükür sâhib-livâ geldi

Yemînî ehl-i dindir ol □ Ali'yi etmeye inkâr
Velâyet ehline Haydar imâmı pîşvâ geldi

136 sahife ile balada yedincisahifede dahi nutukları vardır.

pişva: akval ve af□aline iktida ve ittba□ olunan kimesne re'is ve hâkim ve imam pir peygâmbere misillü.

na-tuvan: za□yif ve kuvvetsiz olan.

kehruba: çubuk takımı yapılan madeniyaddan sarı zi-kıymet nesnedir.

heft: yedi

heşt: sekiz

berk: yaprak, varak ve mal-mülk ma□nasıdır.

kah: saman ve çayır otu ve noksan verici ve eksildici olan.

/90a/

Nutk-ı Cenab-ı Ruhi-i Bagdâdî¹⁷⁸

. . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _ _

Çeşmine âyine-yi □ aşkı temâşâ -gâh it
Ey gönül subh- mesa seyr-i Cemalullah it

Nâtuvar ol diler isen ki seni cezbide Hak
Kehruba gibi gönül kendini berk ü kâh it

Elemin zevk bilüp hicrini bil □ ayn-ı visal
Ne cefa çek bu kadar agla ne zar ol ah it

Layık devlet bakî olayım dirsene eger
Kendini □ âlem-i fânide fena-fi'l-lah it

Meclis-i □ aşkda durur cam-ı şarab-ı vahdet
Sohbet-i ehl-i riyâdan çek elin ikrah it

Bilmeyen mesele-yi □ aşk degilsedir kâmil
Cehd kıl kendini ol meseleden agâh it

Hali olmazlar elem çekmeden ehl-i devlet
Rûhiyâ sen ne elem çek ne heva' -yi câh it

Temmet

131ve 123 ve 55 ve 143 sahifelerde ve balada ve dahı sahifede de bir beyt □ âlileri vardır.

¹⁷⁸ Coşkun AK, **Bağdatlı Ruhi Divanı**, Uludağ Üniversitesi Yay. Bursa, 2001, cilt 1, s. 354.

Gazel-i Müstezâd Emrah Baba Rahmetullah-ı Aliye

8+6=14 Hece Vezni

Zâhid-i bana taan eylemege mescide gelmez

Hak râhını bilmez

Men mutekifem kûşe-i meyhan banadır

Mescid de sanadır

Vâiz bekâ vasf eyleme cennat ile Hûrî

Bildim o huzuru

Aşık olanın aşkına matlub rızâdır

Bakısı hevâdır

Emrah Baba'nın bir gazelinden bu kadarcık alınabilmektedir.

/90b/

Rızâ Nam Zat-ı Şerifin Nutuklarıdır

8+8= 16 Hece Vezni

Gören nûr-ı cemal-i mutlak mirat-ı eşyâda

Maiyet sırrını idrâk eder sûret-i manâda

Feyâle bakanın ittihadı zâhir u batın

Nümayândır ulu'l-epsara remzi la vü illada

Tehi sanma mü'essirden nev âsarı şu'u nâtı

Tecelliyât-ı Mevladır görünen zir ü balada

İhata eyilmişken mümkünâtı ilm-i Sübhânı

Beyan itdi meani-i kelâmın harf-i hecâda

Firûzan eyleyen hüşkât-ı tevhîd ile dil mülkün
Geçer zulmet hicabından erişür nur-ı irşada

Rızâyâ çeşm-i imkâna semavât □ anasırdan
Görünen nur-ı mutlakdır nazar-ı nur-ı temâşâda

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

Çemende bir gül-i nevreste mahbubun hevâsıyla
Dem a dem bülbülün gavgası var firkat belasıyla

Kamer devrinde giysular dökülmüş seyâdâr olmuş
O mihri seyr eder gördüm bir iki mübtelâsıyla

Sirhr-i kuy-ı dildârı muradım bir teferrüçdür
Merâmım âşinalıktır o mahın aşinasıyla

Meta□-ı vasl-ı cânâna bahadır gerçi cân nakdi
Bugün bazar-ı isti□ânda almışlar behâsıyla

Müridiyle muradın her biri hemhâl ü vahdettir
Nihani herkesin bir sırrı var kendi hüdâsıyla

Feragat mülküne sultan-ı zîşân oldun ey dervîş
Rızâ'nın emrine râm ol □amel kıl muktezâsıyla

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

Ne denlû □illeti □işyan ile dil nâ-şekib olsa
Bana dermân olur derdim o İsa-dem tabîb olsa

Olurdum nizey-i gamgin iken dil-i mısırına sultan
Eger bir kez o Yusuf talatı görmek nasib olsa

Cemâl olmazsa cennet serbeser dâru'l-celâl oldu
Bana cennet olur cenneti kuy-ı habîb olsa

95

/91a/

Dil-i zârım dem a dem şevkle gülzâr-ı guyende
Hoş elhân eylese şeb-tâ seherr bir □ andelîb olsa

Olurdu ebr u mescidnişini müniri çarha
Eger ah-ı derunum saykal-i tıgı hatîb olsa

Visâl-i buse-i deste iefa□atle bekâm oldum
Rızâyâ gam degil şimdengerü □ âlem rakîb olsa

şekib: sabır □amel

habib: muhabet olunan kimse

guyende: söyleyici olan.

elhan: na□me sırala ezgiler lehinler.

ebru: göz kaş hacib-i □ayn.

saykal:cila ve perdaht vermek için kullanılan altdır.

hacib-i □ayn:göz bekcisi.

hatibe deyu:ormanlık olan otluk olan mahalle dirlermiş.

/91b/

Sâkî Nâm-ı Rûh-i Bagdâdî Behtat Abadın

. . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / _ _

Sâkiyâ mey sun bize bâr-i Hüdâ'nın □aşkına
Soralım bir dem muhâbbet Mustafa'nın □aşkına
İrelim □işret-i □Ali emler tahnanın □aşkına
Nûş idelim şâh Hasan halk-ı rehanın □aşkına

Cuş idelim şâh Hüseyin-i Kerbela'nın aşkına

Bu cihânda her zaman bir âşıkın devrânıdır

Pirimiz mürşidimiz lutf-ı inâyet kanıdır

Rehberimiz hâliya iki cihânın hanıdır

Bâde-i câm muhabbet mü'min imanıdır

Sakiya mey sun bize Zeyne'l-Âbidin aşkına

Çünkü ahalimiz sorarsan evvel ü âhir biziz
İbtidâyız intihayız bâtın u zâhir biziz
Her neye baksak cemâli hazrete nâzır biziz
Bir kadeh sün sâkiyâ zürriyetti Bâkır biziz
Şâh Muhammed Bâkır kanı vefanın aşkına

Evvel biziz kim varlığımızdan tolu kevn ü mekân
Gâhi zâhir olurüz gah ideriz sır u nihân
Visalimiz arzu idenler bu cihanda ..... cân
Bâde-i gülgüne toldur sâki sun bize hemân
Şâh Cafer-i ma'dene sadık u sefânın aşkına

Nuh-ı felekler çeraına sırdır bizim hüddamımız
Cemiğimizdir cemimiz her gün bizim bayramımız
Cümle eşya vird iderler gice gündüz nâmımız
Sakiyâ mey sun içelim sıh olunca şamımız
Şah imam Musa-ı Kâzım zü'l-a'tanın aşkına

Mahrem-i esrar-ı hakkız bizde der sırrı kadîm
Muzahhir-i zat u sakatız hem amîr ü hem âzîm
Şahid-i didâr yarız bizde derfası kerîm
Padişahı dü-cihan olan ulu bize nedîm
Bâde sun sâki Ali Musa rehnânın aşkına

99

55 sahifede dahı nutk-ı seniyyeleri satur ve muharrirdir.

/92a/

99

Muzâhhiri âlem Hüdâyız bizde der âlem-i ezel
Âlemle âmil biziz kim biziz âlem ü âmel
On sekiz bin âleme irer eger öz atılsak el
Sakiya mey sun biniye cümle hakikat ehl-i hâl
Şah Muhammedü'l-Takî bed raledd ü cânın aşkına

Kenz-i Kur'an bizdedir bil sırr-ı □ irfân bizdedir
 Ab-ı hayvân bizdedir her derde dermân bizdedir
 Bahr-i □ umman bizdedir la□ ilimle mercân bizdedir
 Sâkiyâ mey sun bize kim şimdi devrân bizdedir
 Şah □ Aliyyü'l-Naki Şemsü'l-Hassanın □ aşkına

Ehl-i imân bizdedir kim mü'minin imânıyuz
 Münkirlerin inkârıyuz hem kâfirlerin küfrânıyuz
 Cümle sabihin canıyuz hem canların cananıyuz
 Sâkiyâ mey sun bize kim □ alemin sultanıyuz
 Şah Hasanü'l-□ Askeri sahib levânın □ aşkına

Nuh-ı felek □ arz u sema her yer katı seyrân bizim
 Evvel âhir dü □ âlem nâmıyla hem şân bizim
 Cümle bu ka'ınatı hâkimle ferman bizim
 Sakıyâ mey sun bize kim dem bizim devrân bizim
 Şâh Muhammed Mehdi sâhib-i zamanın □ aşkına

Bizdedir miftâh gayb-ı bizden olur feth-i bâb
 Dem be dem nuru ziyâyâ bizden alur afitâb
 Kıyâmeşüz decin nazır hem bizde dirâmü'l-kitâb
 Bizim □ aşkımız biz getir dur ilsün câm u şarâb
 Sâkiyâ mey sun bize ol zeval Celalın □ aşkına

Rûhiyâ her nesnenin aslı biziz hem şeş cihet
 Ta azaldım hem biz olduk cümleye zat-ı safât
 El□ âzimü'l-esma biziz bizden görünür nur-ı zât
 Ol Habibin mucirâtıyla bize virsin necât
 Sâkiyâ mey sun bize ol Mustafâ'nın □ aşkına

/92b/

Rûhî-i Bagdâdî¹⁷⁹

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

Kad bedâ min □ aksi kâsi'l-□ aşkı envâr'il-Hüdâ
 Düşdi ol envâre muzhir-i ibtida sırr-ı Hüdâ

Vadi-i vahdetin rehbersiz erilemez menzile
 Ey huş ol sâlik ki aylar pür □ aşk-ı iktidâ

Sâz □aşkın kimse güç itmiş degildir nagmesin

Ol kadar vardur ki tutmaya ka'ınatı bu sedâ

□Alem-i vahdetde bir yerdir makam-ı □aşk kim

Anın olmaz şâhid-i maksûdi □aşıkdan cüdâ

Aferin ey dil ki çekdin bizim dünyadan ayak

Öyle müsta□ni gerek mest elest olan gedâ

Küşe-yi çeşm olsa zâhir canib ma□şukadan

□Âşık oldur kim ide bin canı öldürse feda

Bi'l-demi bel dola zünnar-ı □aşka **Rûhîyâ**

Şükr kim gitmez dilden bir nefis-i zikr-i Hüda

hüsn:güzel, hub iyü olan.

Müşarü'n-İleyh Rûhî-i Baba Hazretlerininindir¹⁸⁰

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

Ya Rasüllullâh n'olur âhvâle **rûhî** mücrimin

Samın şefi□ olmazsın ol bî-çareya rûz-i haba

Senden özge meca'lim yok yâ imamü'l-muttakın

Sen zâhir ol **rûhî** bî-çâreye rûz-u haba

141

569 559 ve 123 sahifelerde dahı nutk-ı □aliyye vardır.

hüsn: güzel hub iyü olan.

iktida: mesteken ihtiyar idüb uymak uyub emtişal idüb uyucu olan.

¹⁷⁹ Coşkun AK, **Bağdatlı Ruhi Divanı**, Uludağ Üniversitesi Yay. Bursa, 2001, cilt 1, s. 303.

¹⁸⁰ Coşkun AK, **Bağdatlı Ruhi Divanı**, Uludağ Üniversitesi Yay. Bursa, 2001, cilt 1, s. 354.

muktedi mukteda: iktida olunur olan ya□ni bir ne uyucu olan satirlerin olub emsal itdikleri olan.

muttaki: günahdan sakınıcı ehl-i takva olan.

/93a/

Nefes-i Şehîdî Hazretlerininindir

6+5=11 Hece Vezni

Böyle buyurmuşdur pirlar erenler
Sırrı sır eyleyen cânâ □aşk olsun
Sırrını vir muhib sırdan geçtiler
Sırrı sır eyleyen cânâ □aşk olsun

Dinle karındaşım aş bu meydânın
Ne gördünse haktır kalem-i kemânın
Hakk'ın cemâlin gör kamil-i insânın
Sırrı sır eyleyen cânâ □aşk olsun

Başım yola bağılı buyum yâ □Ali
Bu yol zülfikârdan gündüz beli
□Ârifin esrârını ne bilür deli
Sırrı sır eyleyen cânâ □aşk olsun

Sen seni bildinse gel Hakk'a kavsın
Yohsa bu meydandan ırag ol savsın
Bu □arş-ı â□lâyâ o canlar her kavsın
Sırrı sır eyleyen cânâ □aşk olsun

İtmişüz teberrâ kıldık tevellâ
Sırrı vir **Şehidî** sır içre ifşâ
Hakkın cemalin gördük huveydâ

Sırrı sır eyleyen câna □aşk olsun

huveyda: bellü zâhir aşîkar olan.

teberru: pak ve bir elzem kıyılmak ma□nasınadır.

terbin: biri elzem kıyılmak ma□nasınadır.

kamil: aciz asi ve emir saf saflarımız kâfi ve tam olub noksansızdan hali ve biri olan.

tevellî: ekse çürüyüp gitmek ve üzerine alub der□ahın itmek ve yıkılmak karabet ve birini dost edinmek ma□nalarıdır.

/93b/

□Azbî-Hazretlerinin Nutukları

6+5= 11 Hece Vezni

Batın □ilmin bilmeyenler â□mâdır

Yüz bin yıl okusa □âlim olamaz

İyya kena□budü Ca□feri sâdık

Anların yoluna serimiz koduk

Ma□rifet abından cesedi yuduk

Murdar olan kalb ayinesin silemez

Varlık Hakk'ın biz bir edna kuluyuz

Ve iyyak-ı ke Kazım'ın biz bendesiyüz

Nesta□in Rıza yolunda uluyuz

Şükür cenazemiz deccâl göremez

İhdina's-sırada'l-müsttakim Takii bilmeyen

Naki'nin nutkundan haber almayan

Sıvad'-□azam secde kılmayan

Namazı fâsiddir mihrâb bulamaz

Sırade'l-lezin □ Askeri beyân
 On dört ma□sum pak bunlar □ ayan
 En□amte □ aleyhim Mehdî'dir İmam
 Münkîr secdei bu harflerden alamaz

Fâtiha bunlardır bilmeyen nâdân
 Gayri'l-ma□dubiye secdei eden
 Hünkâr-ı veliden gayruya giden
 Arayub derdine derman bulamaz

□ Aleyhim anlara olamaz hidâyet
 Tottular evlada buğz u □ adâvet
 Sıfât-ı behâyım hulk-ı cehâlet
 Âdemiyyet menzilini bilemez

Ve lâd-dâllin azgunları kıldı zir
 Meded senden yetmiş yâ hıfret-i pir
 Muhammed ümmetine hamdullah'ım bir
 □ **Azbî** gayrilerden imdâd aramaz
 Temmet

/94a/

Eşrefzâde'nin Nutk-ı Seniyeleridir¹⁸¹

8+8=16 Hece Vezni

Tecelli şevk-i dindârın beni mest eyledi hayrân
 Ene'l-hak sırrını canım anuñün kılmazam pinhân

¹⁸¹ Asaf Halet ÇELEBİ, **Eşrefoğlu Divanı**, Hece Yay. Ankara, 2002, s. 126-127.

Çürümüş tenlere bir kez eger dersem bî-izni kum

Baş açık yalın ayak kamusı tutalar □üryân

Benim □ilem-i ledünnimde hezaran hızr olur □âciz

Benim her bir tecellimden nice bin Musa'lar hayrân

□Aceb hayrân u mestem kim bilişden bilmezem yarî

Gözüm her kanda kim baksa görünen suret-i Rahman

Sanasın **Eşrefoğlu**'yam ne Rûmîyem ne İzniki

Benem ol da'imü'l-baki göründüm sureta insân

Temmet

/94b/

Turabî Baba Hazretlerinin Destânı¹⁸²

6+5=11 Hece Vezni

Gûş eyle birader dinle ahvâlim

Bu dest-i damandır şikâyetim var

Tükenmez söylesem kıl ile kâl'im

Gönül şad idene hikâyetim var

Sorma suâl itme ben bî-çareden

Mihnetim eksilmez bilmem kaderden

Başım halî degil dertten kederden

Gülme gam yanıma kasâvetim var

Hayli zahmet çeküp sararup soldum

Ararken bir kolay san□atı buldum

Züla halk yolunda ben baş kalfa oldum
Şükür bir kimseden ne hâcetim var

Fikirden yaptırdım hep yağlı çörek
Laklak helvâsı hayali börek
Kuruntudan pilav ister yemek
Gice gündüz kaynar □imâretim var

Haylazlığa düştüm nihâyet vardım
Bir kimse zahm idüp itmedi yardım
Düşünmedim gayrı uyuza kârım
Kaşındığım bu kem harâretim var

Dediler kaderde güzel falikdir
Züğürtlük eskiden sende maliktir
Ses anlamadığım beynim kalındır
Biraz aklım kısa zekâvetim var

Kulagım sagırdır bu der giderim
Çağırsan bağırsan olmaz haberim
İşaretle sözü idrâk iderim
Beyhude sanma sen ferâsetim var

Fikir eyledim gayet güzel bu halim
Tükenmez halk ile ceng ü cidalım
Muhabbet ile bir gül gör kemalim
Tuzsuz çorba gibi halâvetim var

Terbiye olmadım halim bu her ân
Bî-edep kisbeti bende nümâyân

---

¹⁸² Baki Yaşa ALTINOK, Turabi Divânı ve Yanbolulu Ali Turabî Baba, Horasan Yay. İstanbul 2006,

Dayakla ilgâtim çoktur hezerân
Çarşıda pazarda rezâletim var

□İrfaniyetliğime yokdur bahâne
Benim tek gelmemiş devri cihâne
Suratım benziyor gerçi insâna
Zâhiri gösterir kıyâfetim var

/95a/

İncitme ve a□za kıl eyle kerem
Zühd ü takva üzre dirsene gidemem
Bayram namazını terk eyleyemem
Yılda iki kere □ibâdetim var

Sırası gelince namaz kılarım
Çıkınca ca□miden pabuç çalarım
Çok adamın başın derde salarım
Hırsızlıkda benim hilâfetim var

Cin topladım remel her kar bilürüm
Hali sanma sırr-ı esrâr bilürüm
Açık kapu görsem ne var bilirüm
Benim nice böyle kerametim var

Utanmam yok benim namus ve □ârım
Şer yer fetineyim gavgâ ararım
Düşsem döğerler kırıkdır zarım
Bu işde □akibet nedâmet[im] var

Hus iden olur gör bana talib
 Bu yüzden rıfkım şevketim galib
 Yalnız değilim çokdur musahib
 Bey-namazlıkda bin cemâatim var

Söyle ahvali sen her taraftan
 Gurusun yok ilse ne gelür laftan
 İzanın vireyim var al sarraftan
 Düşürdüm vaktimi sehâvetim var

Tellallar çağırttım herkes inansun
 Mey ü mahbub ile meclis tenasub
 Herkes kesesinden yisün kızansun
 Sayemde varsunlar adâletim var

Terk eyleye bilemem budur micâzım
 Anda mahv eyledim mahvice razım
 Ya nice itmeyim her vakit lazım
 Mey furûş cidden ataatim var

Turabî-hatim oldu böyle destânım
 Çayırdan bayırdan söyler zebânım
 Parasız kaldursam hakyilur cânım
 Benimde böyle çaba adetim var

1659 sahifeleri

164 de dahı Turabî hazretlerinin nutukları mazurdur

/95b/

6+5= 11 Hece Vezni¹⁸³

Derd ü gamın gevherini bulmak
Kasâvet bahrine daldık bakalım
Ümîdimiz vardır halas olmak
Girdab-ı muhannetde kaldık bakalım

Takdire bağlanub demişüz “Belî”
İrade-i cü’zîden çekdik biz eli
Dümeni şikeste keşt-i dili
Nihayet engine saldı bakalım

Bir güruha bende hem sırdaş olduk
Harâbat ehline ayakdaş olduk
Gâhi pest ü gedâ gâhi baş olduk
Melâmet tablını çaldık bakalım

Turâbî çâk etdim □âlemde özüm
Hatm eyledim bunda encam-ı sözüm
Bezm-i erenlerden ey iki gözüm
Mahfice tesellî aldık bakalım

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

Ehlisin nasîb eyle bana □aşkın şarabından
Cemal-i şemini göster □ayan eyle nikâbından
Gulam u bendeyim yarıp sual itme hasabından
Bakışla cam u usiyanım kerem mürvet babından

¹⁸³ Baki Yaşa ALTINOK, Turabi Divânı ve Yanbolulu Ali Turabî Baba, Horasan Yay. İstanbul 2006, s. 265.

Meded□alemlerin şahı felek çarh-ı tolabından
Beni kurtaracak sensin bu gün renci □itabından
Kararım yokdur yer bir an kişâd olmayan dili Şeydâ
Letâfin mü□deni sensin ona imdâd kadir Mevlâ
Gelüb geçdi sırrımdan nice yüz bin kez kurı gavgâ
Heman didârını görsem gerekmez cennetü’l-mevâ

Meded □ âlemlerin şâhı felek çarh-ı tolabından
Beni kurtaracak sensin bugün renci □ itabından

Soyunub rah-ı □aşk içre dedim gamdan olan azâd
Vü salikden ba□id itçe ne denlü ildim feryâd
Bu hicran ateş bilmem derunumda neden icâd
Çekerlerse bu cebreden tuyanımız mermeri pulâd

Meded□alemlerin şahı felek çerag tolabından
Beni kurtaracak sensin bugün renci □itâbından

Turabî keşide tavs bu gün bitdi suvar oldu
Bu dertlerden halas olmak bana kaddi nigâr oldu
Anın □aşk ile □aşıklar var neden tarumar oldu
Kör aydı restim vezaya budur andan bizar oldu

Meded□alemlerin şahı felek çarh-ı tolabından
Beni kurtaracak sensin bugün renci □itabından

/96a/

Cenâb-ı Nesimi

.. _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _ _

Anın kim derd-i dermanı Muhammed Mustafâ'dandır
 Delil-i din-i imanı □ Aliyye'l-Murtaza'dandır
 Zihî mü'min Hasan-ı mihrin gönülde eyle muhkem
 Şefâ □ at ana mahşerde Hüseyin-i Kerbalâdandır

İmam-ı □ Âbidin Bâkır cihânda gün gibi zâhir
 Ne bilsün huyları kâfir ki bunlar reh-nümadandır

Gel ey Ca □ fer-i Sâdık'dan alan delil ü yer hâne kim
 Delil-i □ âlem □ irfânı kamu ol pîşivâdandır

İmâm Kâzım her kim cihânın muttâki bildi
 Himmeti ana himmetler □ Âli Musa'lar senadandır

Taki ile Naki □ Asker bular keder-i cihân nitekim
 Muhammed Mehdi Bihter veya nur-ı hadradandır

Ne gam yersin **Nesimî** bu cihânın sal-i zanden
 Ger her kim özünü bildi o kim Âl-i □ abadandır

Temmet

160 ve 119 ve 118 ve 73 tabakada dahi nutk-ı seniyyeleri vardır.

Beyt

7+7=14 Hece Vezni

Öyle bir ah iderem ki ah almadan ah çeker
 Ahım bakup ahıma neye ahım ah çeker

/96b/

□ Arabî-Sayılarıdır

1 Ahad	vahid	
2 İsnani	isna	
3 Selase	salis	sulus
4 erba□	erba□	rubu□
5 hamse	hamis	humus
6 sitte	sadisi	sudus
7 seba□	sabi□	subu□
8 seman	samin	sumun
9 tis□a	tasi□	tusi□
10 □aşer	□aşir	□uşur

Farisi sayıları 92 ile 94 miyanında olan numerosuz varakların birinde muharir olub icabında oraya müraca□at buyurulmuş ihtar olunur.

/97a/

(Boş)

/97b/

(Boş)

/98a/

□ Ali Paşanın Bir Taraf-ı Cevaba Yazdığı

Mektubdan Alınmıştır

Bülbül ağlar gül çeker hun lale-i pür dag elem

Zevki bilmem bu dâr-ı muhannette kimdir soran

Beyt-i meşhurin ihtar itdi. Allah encamı hayran ile ahval-i □âlemde olan
mozayike ve ıstırab her yere taşır. Eylediğinden hiçbir muhallik lezzeti yok lâkin
uzakın bu sakta hali başka oluyor baş 269

Beyt-i Hazret-i Mısırî¹⁸⁴

__ . / . __ . / . __ . / . __

Lâhut ile nâsûti gönül anladı ise

Mısırî ana sor kâf ile □anka haberin sen

lâhut: Hakk'ın zan-ı münzirelerinden □ibaret olan □alem a□id ma□nasıdır.

tâsût: insanın insaniyet ma□nasıdır.

□**anka:** ismi var kendüsi yok hayvânın ismidir.

kaf: mechûl el-mekân bir dag ismidir.

/98b/

159 İşbu numerodan ileri numerolar miyân-ı kitabın toksan üç numerodan sonra gele
çekenden oraya müraca□at olması ihtar olunur.

Bedayi□ nam kitabdan yazılmış işbu beyitler 75 sahifenin muharrir

Beyt

Meram idici müsebbib berâdımın karın

Yetiş başını cesetçü ider esbaba

Nabi

78 sahifenin muharrir

Beyt

Bir kere tokunsan teline saz-ı derunun

¹⁸⁴ Hasan KAVRUK, **Niyazî-i Mısırî Hayatı-Sanatı – Eserleri ve Türkçe Şiirleri**, Malatya 2004, s. 196.

Bin dürlü nevazişle düzülmez bozulunca

Ragıp Paşa

Beyt

Asayiş dökti tefsirin ruh-ı fest
Ba-dostan talattıf ba-deşnan medara
Sabır murada götürür ve am̱al ider
Kana̱at temennaya isal ider

kana̱at: az iş ile iktifa idüb çoga talib olmamak ma̱nasıdır.

İki cihanın selamı üç şeydedir biri emr-i ilahiye kıyam göstermek, ikincisi dünya şartlarını yerine getürmek, üçüncüsü kalbleri incitmekden uzak olmaktır. Bir kimsenin gıybetden lisanı baglu degildir anın ıar iden salamı yokdur.

Buruna ve gözlere ve dişlere nuzul iden nevazılın def̱i içün enfiye tertitibi.

Enfiye	zencefil	nişadır	karanfil
9 Dirhem	1	1	1

Bunları güzelce döküp günde bir iki def̱a isti̱mâl olan müceberir gaflet olunmaya.

Fi 22 sahur 1285

Fi 24 cemaziyel evvel 1286

/99a

Hazret-i Tac-ı Abdülkadir Geylani Kaddese Sırrıhu'l-ıÂla Hazretlerinin nutk-ı seniyyeleridir

Kadimdi heza ıali rakbet gel veli Allah u Teâlâ

kadim: ayak ma̱nasıdır.

heza: yev ma̱nasıdır.

ala: üzerine ma'nasınadır.

hize: bu betm ma'nasınadır.

rıkabet: boyun ma'nasınadır.

Mesnevi

Haçer-i hâmuş ve şimşir cu

Nize-yi tenhâ ve terk-i hücu

hâmuş: sükût itmek.

cu: açlık

hücu: uyku dımekdir.

KAYNAKÇA

- AK, Coşkun, 2001, **Bağdatlı Rûhî Dîvânı I-II**, Bursa: Uludağ Üniversitesi Basımevi.
- ALTINOK, Baki Yaşa, 2006, **Turâbî Divânı ve Yanbolulu Ali Turâbî Baba**, İstanbul: Horasan Yayınları.
- ASLANOĞLU, Erman, 1998, “*Virânî*” **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi 8:** 535, İstanbul: Dergah Yayınları. Haz..
- ATALAY, Adil Ali, 1976, **Seyyid Nizamoğlu, Hayatı-Eserleri-Divanı**, İstanbul: Can Yay.
- AYAN, Hüseyin, 2002, **Nesîmî Divanı**, Ankara: TDK Yayınları.
- BALTACI Cahit, 1998 “*Haşimî*” **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi 4:** 141, İstanbul: Dergah Yayınları.
- BALTACI, Cahit, 1998, “*Kabûlî*” **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi 5:** 66, İstanbul: Dergah Yayınları.
- BALTACI ,Cahit, 1998, “*Salahî*” **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi 7:** 437, İstanbul: Dergah Yayınları.
- BAYRI, M. Halid, 1959, **Âşık Virânî Divanı**, İstanbul: Maarif Kütüphanesi.
- BIRGE, John Kingsley, 1991, **Bektâşilik Tarihi**, İstanbul: ANT Yayınları.
- BİLKAN, Ali Fuat, 1997, **Nabi Divanı I-II**, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- BORATAV, Pertev Naili - FIRATLI, Halil Vedat, 1943, **Halk Şiiri Antolojisi**, Ankara: Maarif Matbaası.
- BOYRAZ, Şeref, 2010, **Furkanî nin Şiir Evreni Bağlamında Bir Monografi Denemesi**, Ankara :Akçağ Yayınları.
- CUNBUR, Müjgan ve Diğerleri, 2002, **Milli Kütüphane Cönkler Kataloğu**, Ankara: Milli Kütüphane Yayınları.
- ÇELEBİ, Asaf Halet, 1944, **Eşrefoğlu Divanı**, İstanbul: Ahmet Halit Kitabevi.
- ÇOBANOĞLU, Özkul, 2002, **Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş**, Ankara: Akçağ Yayınları.

- DEVELLİOĞLU, Ferit, 2006, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat** Ankara: Aydın Kitapevi Yayınları.
- DEVELİ, Hayâti, 2006, **Osmanlı Türkçesi Klavuzu 1**, İstanbul: Kitapevi Yayınları.
- ELÇİN, Şükrü, 2000, **Halk Edebiyatına Giriş**, Ankara: Akçağ Yayınları.
- GÖLPINARLI, Abdülbaki, 2005, **Yunus Emre Hayatı ve Bütün Şiirleri**, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yay.
- GÖLPINARLI, Abdülbâki, 2005, **Fuzûlî Divânı**, İstanbul: İnkılap Yayınları.
- GÜZEL, Abdurrahman, 1982, “*Kaygusuz Abdal*”, **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi** 5: 233, İstanbul: Dergah Yayınları.
- KARA, Mustafa, 1982, “*Muhibbî*”, **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi** 6: 427, İstanbul: Dergah Yayınları.
- KARA, İsmail, 1986, “*Nakşî*”, **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi** 6: 505, İstanbul: Dergah Yayınları.
- KARABEY, Turgut, - KÜLEKÇİ, Numan, 1997, **Divan Erzurumlu İbrahim Hakkı**, Ezurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- KARASOY, Yakup – YAVUZ, Orhan, 2010, **Âşık Ömer Divanı**, Konya: SÜ Yayınları.
- KAVRUK, Hasan, 2004, **Niyazî Mısırî Hayatı-Sanatı-Eserleri ve Türkçe Şiirleri**, Malatya: Malatya Belediyesi Kültür Yayınları 10.
- KAYA, Doğan, 2004, **Anonim Halk Şiiri**, Ankara: Akçağ Yayınları.
- KAYA, Doğan, 2007, **Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü** Ankara: Akçağ Yayınları.
- KAYA, Doğan, 2009, **Sivas Halk Şairleri**, Sivas: Önder Matbaacılık.
- KAYACAN, Mehmet, 2002, **Haşim Baba ve Divanı İnceleme Metin**, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta: Türk Dili ve Edebiyatı Yüksek Lisans Tezi.
- KOCATÜRK, Vasfi Mahir, 1963, **Saz Şiiri Antolojisi**, Ankara: Ayyıldız Matbaası.
- ÖZMEN, İsmail, 1998, **Alevi-Bektâşi Şiirleri Antolojisi**, Ankara: KTB Yayınları.
- SAKAOĞLU, Saim, 1989, “*Türk Saz Şiiri*” **Türk Dili Dergisi**, (Halk Şiiri Özel Sayısı) 445-450 :105-250.
- TATÇI, Mustafa, 1991, **Yunus Emre Divanı**, Ankara: Akçağ Yayınları.
- URAZ, Murat, 1939, **Türk Edip ve Şairleri**, İstanbul: Numune Basımevi.

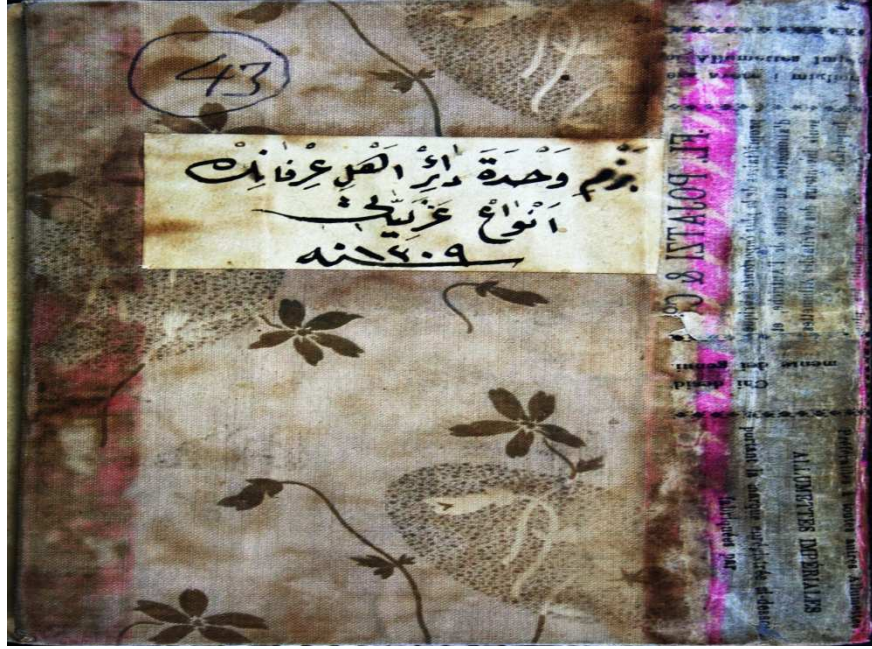
ÜLKÜTAŞIR, M. Şâkir, 1967, “*Halk Edebiyatı Araştırmalarında Cönklerin Değeri*”

Türk Kültürü; 60: 905-907

YARDIMCI, Mehmet, 1999, **Başlangıcından Günümüze Halk Şiiri, Âşık Şiiri,**

Tekke Şiiri, İzmir: Ürün Yayınları.

CÖNKTEŒ ÖRNEK SAYFALAR

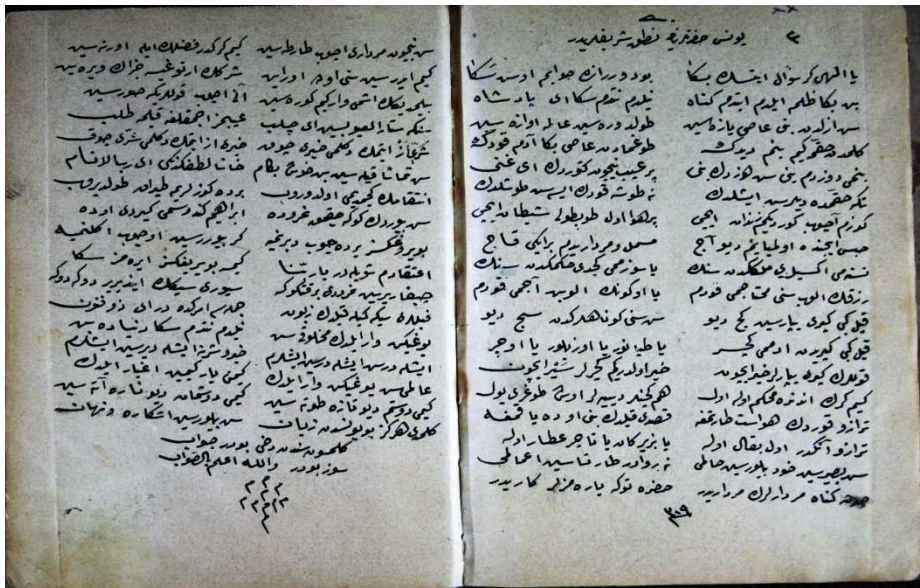

Ön kapak

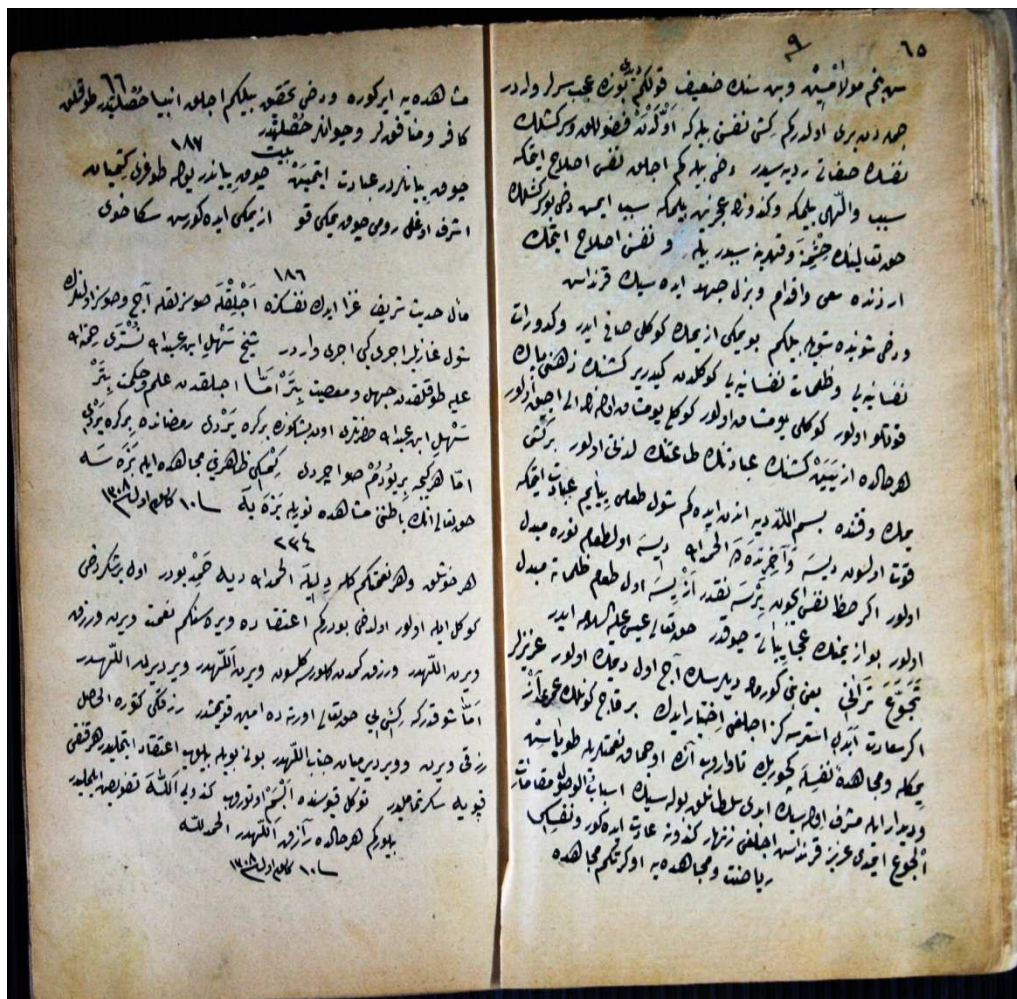

Arka Kapak

6b-7a

43a-43b

